

Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani (JMCR)

วารสารนิเชษฐาราม วัดจอมมณี

ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 - กรกฎาคม - สิงหาคม 2566 ISSN : 2774-0978 (Online) 2774-0455 (Print)
Vol.6 No.4 July-August 2023

วารสารนิเชษฐาราม วัดจอมมณี 111/1 วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

Journal of Mani Chettha Ram

Wat Chommani

ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม – สิงหาคม 2566)

Vol 6 No.4 (July - August 2023)

P-ISSN : 2774-0455 (Print)

E-ISSN : 2774-0978 (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน - ตุลาคม

ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

เจ้าของ

111/1 วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000 โทร 06-10186156

e-mail: manichettharam@gmail.com

ที่ปรึกษา

พระเทพกิตติมณี, ดร.

ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระราชรัตนาลงกรณ์, รศ.ดร.

เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระศรีวิชิโรดม

รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

พระครูสุตรัตนภรณ์

เจ้าอาวาสวัดจอมมณี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.เกษภา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

พระศรีญาณวงศ์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระครูภาวนาธรรมโมจิต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระครูปริยัติสุวรรณวัฒน์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระนัสชนะ ส่างช้าง, ดร.

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พระมหาจันทน์ สิริวัฒน์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาฐิติวัตร หนั่นกิจ, ดร.

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัช ด้วงทองคำ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วินิจ ฝาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พลตรี ดร.วัลลภ มณีเชษฐา

มหาวิทยาลัยเนชั่น

ดร.สมพงษ์ เกษานุช

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ผศ.ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผศ.ดร.สมชาย ดำเนิน

สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย

ดร.ธีรดนัย กัปโก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผศ.ดร.ภูกาญจนาภรณ์ ปุณัณรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ดร.วุฒิพงษ์ บัวซ้อย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

 ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระมหาสายัณ ติกขปญโญ

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

นายสมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พรเทพ เข้มเครือ

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

ณรงค์ฤทธิ์ ดีทองหลาง

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

 ฝ่ายกฎหมาย

ชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

นิติกรกรชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ออกแบบปก

สมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

จัดรูปเล่ม

พระวินัย นาคา

วัดจอมมณี ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ใน

พระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 13180

โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 4 ประจำปีพุทธศักราช 2566 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลายเช่นเคย จำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 25 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 14 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 7 เรื่อง และบทวิจารณ์หนังสือ จำนวน 4 เรื่อง วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2565 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษา ระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิก และท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่านบรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขออ้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูสุตรัตนภรณ์

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
สารบัญ	(ช-ฎ)

บทความวิจัย : Research Article

แนวทางในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อ 1-14
มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ในกลุ่มธุรกิจโรงแรม
และที่พัก ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ไวรัสโคโรนา (Covid-19) ใน
พื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

GUIDELINES FOR ENHANCING THE CONFIDENCE OF THAI TOURISTS
TOWARDS HEALTH AND SAFETY (SHA) STANDARDS IN THE HOTEL AND
ACCOMMODATION INDUSTRY DURING THE EPIDEMIC OF THE CORONA
VIRUS (COVID-19) IN HUA HIN DISTRICT, PRACHUAP KHIRI KHAN
PROVINCE

จำนงค์ บุตรสงค์ และ วลัยพร ชินศรี

แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของ 15-29
เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

GUIDELINES FOR INTEGRATED SOLID WASTE MANAGEMENT IN
ACCORDANCE WITH THE 7RS PRINCIPLE OF CHA-AM MUNICIPALITY,
PHETCHABURI PROVINCE

สิทธิชัย ปักซี่ และ วลัยพร ชินศรี

แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการ 30-46
บริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอ
เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

GUIDELINES FOR ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF THE USE OF INFORMATION
TECHNOLOGY IN PUBLIC SERVICES A CASE STUDY OF LOCAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATIONS IN KHAO YOI DISTRICT, PHETCHABURI PROVINCE

กชพรรณ ลินธูฉาย และ วลัยพร ชินศรี

**แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืนในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ
จังหวัดเพชรบุรี 47-61**

GUIDELINES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COASTAL AREAS IN THE AREA
OF CHA-AM MUNICIPALITY, PHETCHABURI PROVINCE

สุวิทย์ แก้วนวม และ วลัยพร ชิมศรี

**รูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงาน
ในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี 62-80**

ENVIRONMENTAL POLLUTION MANAGEMENT MODEL, WASTE POLLUTION OF
DEPARTMENTS UNDER THE MINISTRY OF NATURAL RESOURCES AND
ENVIRONMENT IN PHETCHABURI PROVINCE

ธนกร ฮะยิม, ภาคนน โภคะธีรกุล, รัชยา ภักดีจิตต์ และ สุพัตรา ยอดสุรางค์

**การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษา
วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 81-92**

A STUDY OF THE EFFECTS OF LEARNING ACTIVITIES TO PROMOTE
METACOGNITION OF TEACHER PROFESSIONAL STUDENTS LOEI RAJABHAT
UNIVERSITY

ปาริญา ราพา, กรวิกา สุวรรณกุล และ อภิเดช โยชน์เย็น

**การส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยของเล่นภูมิปัญญา
ในท้องถิ่น 93-107**

DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS WITH LOCAL WISDOM TOY
สุพัตรา ปลั่งคโท, กิตติกร รักษาพล, หารษา องค์กรสิงห์, รัชดาพรรณ อินทรสุขสันติ,
สุริยะ ประทุมรัตน์, อนงลักษณ์ หนูหมอก, และ เพ็ญพรรณ อัญปัดมาวงศ์

**การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูใน
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 108-127**

DEVELOPMENT TEACHING IN THE DIGITAL AGE TO KALYANAMIT TADHAMMA VII
OF TEACHERS IN EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER THE
OFFICE OF PHITSANULOK PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 3

จิตรกร บุญอาจ, พระมหาสุภาวิชัย ปภัสโร และ ประสงค์ หัสรินทร์

ผลของการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคม ของเด็กปฐมวัย 128-142

EFFECTS OF OUTDOOR GAMES ON THE EARLY CHILDHOOD' SOCIAL BEHAVIORS

วัชรีย์ ร่วมคิด, ปวีณา เทียงพรม และ ธนาพน วงค์ษา

แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 143-163

THE GUIDELINE FOR ACADEMIC ADMINISTRATION IN THE ERA OF THE
CORONAVIRUS DISEASE 2019 EPIDEMIC, ACCORDING TO THE FOUR BAVANAS OF
THE SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF LOEI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

เดชา สอนนวล, พระครูปริยัติคุณรังสี และ พระมหาสุภาวิชญ์ ปภัสสโร

การบริหารโรงเรียนวิสุทธิคุณชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 164-178

THE ADMINISTRATION OF LEADING BUDDHIST SCHOOLS ACCORDING TO THE
IDDHIPADA 4 OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE LOEI NONGBUALAMPHU

นเรศรุทธิ์ เจริญกิจไธทย, พระมหาสุภาวิชญ์ ปภัสสโร และ พระครูปลัดสมชัย นิสสโภ

ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการ บริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย 179-198

TECHNOLOGY LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
EFFECTIVENESS IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE NONGKHAI

ภาสภูมิ กิตติรัตนบุตร และ จักรกฤษณ์ โพดาพล

การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 199-214

A DEVELOPMENT OF THE DIGITAL LEADERSHIP TO THE GOOD GOVERNANCE OF
SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE 2

ภาคินัย อุ่นแก้ว, พระมหาสุภาวิชญ์ ปภัสสโร และ พระครูปริยัติคุณรังสี

แนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลย 215-231

อนุกุลวิทยาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภู

THE GUIDELNES FOR PARTICIPATION IN THE PARTICIPATION OF FIVE PRECEPTS
FOR STUDENTS IN LOEI ANUKUL WITTAYA SCHOOL THE SECONDARY EDUCATION
SERVICE AREA LOEI NONG BUM LAMPHU

สาคร เข้มพรมมา, พระครูปริยัติคุณรังษี และ ประสงค์ หัสรินทร์

บทความวิชาการ : Academic Article

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน 232-248

MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE TOURISM

ศรัณย์ สัณนันทน์, วิพร เกตุแก้ว, วรเดช จันทรร และ เพ็ญศรี ฉิรินัง

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน 249-264

DIGITAL LEADERSHIP OF PRIVATE SCHOOL ADMINISTRATORS

ชญาณิศ โฆษิตพิมานเวช และเอกราช โฆษิตพิมานเวช

ศาสตร์พระราชากับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่ง 265-282

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

KING'S PHILOSOPHE AND COMMUNITY PARTICIPATION IN
MANAGEMENT NONG KHAI CULTURE TOURIST ATTRACTIONS

ศิราณี ขำคม, พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ สมเดช นามเกตุ

วิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน คือ แนวทางการปฏิบัติธรรม 283-300

SUSTAINABLE HAPPINESS TO DHARMA PRACTICE IS THE PATH

พระปลัดกิตติศักดิ์ อีร์ปญโญ และ พระครูพิศาลสารบัณฑิต

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ 301-318

BUDDHIST INTEGRATED STRONG COMMUNITY DEVELOPMENT

พระมหาไชยา ถาวรสุทธิ, พระครูพิศาลสารบัณฑิต และ สมเดช นามเกตุ

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม 319-331

แผนกสามัญศึกษา

ETHICAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN PHRAPARIYATTHAMMA
SCHOOL DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION

พระครูปริยัติโสภณกิจ และ เอกราช โฆษิตพิมานเวช

พรหมวิหารธรรมกับผู้บริหารในคัมภีร์วิสุทธิมรรค

332-349

THE SUBLIME STATES OF MIND AND ADMINISTRATORS IN VISUDDHI
MAGGA SCRIPTURE

กิตติพงษ์ ถิ่นศรี, สมเดช นามเกต และ บุญส่ง ลินธุ์นอก

บทวิจารณ์หนังสือ : Book Review

พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา

350-364

BUDDHISM AND ECOLOGY

พระปลัดกิตติศักดิ์ อธิปไตย (พิมพ์นัฐ) และ สมเดช นามเกต

อัศจรรย์แห่งนิพพาน

365-381

MIRACLE OF NIRVANA

พระมหาไชยา ถาวรสัทโธ (แสนอุบล) และ สมเดช นามเกต

ประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง

382-395

TRADITION AND CULTURE OF THE MEKONG BASIN

ศิริภาณี ขำคม และ สมเดช นามเกต

สติและสมาธิที่ถูกต้อง

396-411

THE RIGHT MINDFULNESS AND MEDITATION

กิตติพงษ์ ถิ่นศรี และ สมเดช นามเกต

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

412-436

แนวทางในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทย
ที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA)
ในกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พัก ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ
ไวรัสโคโรนา (Covid-19) ในพื้นที่อำเภอหัวหิน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*

GUIDELINES FOR ENHANCING THE CONFIDENCE OF THAI TOURISTS
TOWARDS HEALTH AND SAFETY (SHA) STANDARDS IN THE HOTEL
AND ACCOMMODATION INDUSTRY DURING THE EPIDEMIC OF THE
CORONA VIRUS (COVID-19) IN HUA HIN DISTRICT,
PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCE

จ่านงค์ บุตรสงส์¹ และ วลัยพร ชินนศรี²

Chamnong Butsong¹ and Walaiporn Chinnasri²

¹⁻²มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

¹⁻²Stamford International University

Corresponding author E-mail: jbjbcp@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมวิธีครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล 3) ศึกษามาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว และ 4) ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็น นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 384 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ความแปรปรวนทางเดียว การถดถอยเชิงพหุ และการวิเคราะห์เนื้อหา

*

Received 12 July 2023; Revised 15 August 2023; Accepted 30 August 2023

ผลการศึกษา พบว่า 1) ความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุและอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว แตกต่างกัน 3) มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ด้านมาตรฐานสุขอนามัย ด้านการมีสื่อประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านผู้ให้บริการ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านสถานที่และอุปกรณ์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 4) แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว พบว่า ควรประกาศมาตรฐาน SHA ที่ได้รับการตรวจสอบและรับรองจากหน่วยงานของรัฐ เป็นปายให้นักท่องเที่ยวทราบถึงมาตรการและขั้นตอนต่างๆ เพิ่มมาตรการการบริการและคุณภาพของสินค้าในสถานประกอบการ รักษามาตรฐานอยู่ตลอดเวลา ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในทุกๆ มิติ นอกเหนือไปจากมาตรการในการสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ความเชื่อมั่น, มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย, ไวรัสโคโรนา

ABSTRACT

This mixed-method research aimed to: 1) Confidence of tourists as a whole was at a high level 2) Compare the opinions towards the confidence of tourists Classified by personal characteristics, 3) health safety standards (SHA) that have a causal relationship with tourist confidence, and 4) ways to enhance tourist confidence. The sample group consisted of 384 Thai tourists and 10 key informants. Data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA, multiple regression, and content analysis.

Research results: 1) Confidence of tourists was at a high level. 2) Personal characteristics such as different ages and occupations. There are different opinions on the confidence of tourists. 3) Health safety standards (SHA) in terms of hygiene standards in terms of having public relations media and providing knowledge There is a causal relationship with tourist confidence. There was a statistical significance at the 0.001 level. There was a statistical significance at the 0.01 level in terms of location and equipment. with statistical significance at the level of 0.05 and 4) guidelines for enhancing the

confidence of tourists, it was found that SHA standards that have been inspected and certified by government agencies should be announced. It is a sign for tourists to know about measures and procedures. Increase measures for service and product quality in the workplace. Maintain standards at all times Helping tourists in every way Dimensions go beyond measures to create safety for tourists.

Keywords: Confidence, Health Safety Standards, Coronavirus Disease

บทนำ

SHA หรือ Amazing Thailand Safety and Health Administration เป็นมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย เพื่อนักท่องเที่ยว เป็นโครงการความร่วมมือของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และกระทรวงสาธารณสุข โดยกรมควบคุมโรค กรมอนามัย กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการควบคุมโรค ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รับประสบการณ์ที่ดีมีความสุข และมั่นใจในความปลอดภัยด้านสุขอนามัยจากสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยนำ มาตรการความปลอดภัยด้านสาธารณสุขผนวกกับมาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพของสถานประกอบการ เพื่อลดความเสี่ยงและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัส COVID-19 และยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565)

หัวหินเป็นต้นแบบหรือโมเดลของการท่องเที่ยวหลังสถานการณ์โควิด-19 และกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ ซึ่งทางจังหวัดประจวบฯ พร้อมเดินหน้าโครงการ หัวหินเมืองแห่งความสุข นอกเหนือจากการเที่ยวชมความงดงามของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบ ปัจจุบันหัวหินได้รับการยกระดับเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับนานาชาติ เป็นเมืองตากอากาศที่มีชื่อเสียงตั้งแต่ในอดีต ได้รับความนิยมจากบุคคลชั้นสูง และขณะนี้หัวหินเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คนไทยนิยมมาพักผ่อนท่องเที่ยวในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ภายใต้มาตรการเฝ้าระวังที่ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากองค์กรภาคธุรกิจทุกประเภททำให้หัวหินได้รับการยกระดับให้เป็นเมืองปลอดภัย โดยทางจังหวัดพร้อมสนับสนุนทั้งด้านสถานที่ การอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ รวมทั้งการรักษาความปลอดภัย ซึ่งเทศบาลเมืองหัวหินใช้งบประมาณ 53 ล้านบาท ติดตั้งกล้องวงจรปิดในระบบ

เอไอ จำนวน 463 ตัว 116 จุด ครอบคลุมทุกพื้นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนบริษัทแอร์เอเชียได้ขยายระยะเวลาเส้นทางบินตรงจาก จ.เชียงใหม่ จ.อุดรธานี ถึงเดือนมีนาคม 2564 ทำให้การเดินทางของนักท่องเที่ยวจากภาคเหนือและภาคอีสานเดินทางไปเที่ยวในพื้นที่ อ.หัวหินได้อย่างสะดวกและปลอดภัยโดยใช้เวลาเดินทางไม่นาน สำหรับภาพรวมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมปีละประมาณ 7.2 ล้านคน เป็นชาวไทยประมาณ 6 ล้านคน ต่างประเทศประมาณ 1.2 ล้านคน ทำให้ อ.หัวหินและอำเภออื่นไม่ได้รับผลกระทบเหมือน จ.ภูเก็ต จ.กระบี่ เมืองพัทยา และเกาะสมุย เนื่องจากหัวหินใกล้กรุงเทพฯ และจังหวัดรอบบริเวณสามารถเดินทางไปกลับได้ใช้ระยะเวลาไม่นาน (สยามรัฐ, 2563)

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวและเข้าพักในโรงแรมและที่พักต่างๆ นักท่องเที่ยวยังมีความกังวลโรคติดต่อทำให้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มกลัวการเดินทาง ขณะที่การเดินทางระหว่างประเทศยังถูกจำกัด ผู้คนในประเทศยึดมาตรการรักษาระยะห่างทางกายภาพอย่างเคร่งครัด ดังนั้น รูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวในช่วงนี้จึงเป็นการเดินทางระยะสั้น ใช้เวลาเดินทางไม่นาน นิยมใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทาง และเน้นสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้คนไม่พลุกพล่าน ในช่วงนี้ธุรกิจโรงแรมและที่พักควรให้ความสำคัญกับมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยและการออกมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยว ใช้มาตรการรักษาระยะห่างที่เข้มงวด ดังนั้น ธุรกิจโรงแรมและที่พักจึงต้องสร้างความเชื่อมั่นด้านมาตรฐานสุขอนามัย (Amazing Thailand Safety & Health Administration: SHA) มาใช้ยกระดับความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างภาพลักษณ์เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวสะอาดปราศจากโรค ทำให้นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจเรื่องความสะอาด ความปลอดภัย และแนวทางการควบคุมโรคระบาด ซึ่งไทยเคยได้รับการชื่นชมจากองค์การอนามัยโลกด้านการบริหารจัดการสถานการณ์ COVID-19 ได้เป็นอย่างดีแล้ว ซึ่งมีโรงแรมและที่พักหลายแห่งทั่วประเทศได้รับตราสัญลักษณ์ SHA ซึ่งเป็นมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยเพื่อบริการนักท่องเที่ยว (Puttachard Lunkam, 2564: ออนไลน์)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ในกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พัก ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา (Covid-19) ในพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อนำผลที่ได้ไปพัฒนามาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ในกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พัก ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา (Covid-19) ในพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้มีประสิทธิภาพ ได้ประสิทธิผล และสร้างความเชื่อมั่นเรื่องความสะอาด ความปลอดภัย ด้านสุขอนามัยแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในโรงแรมและที่พักในพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตลอดจนสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้กลับมาเที่ยวหัวหินซ้ำอีกเรื่อย ๆ ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA)
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษามาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA)
4. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA)

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะส่วนบุคคลที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ต่างกัน
2. มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวในอำเภอหัวหิน และเข้าพักโรงแรมและที่พักที่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) และ (SHA+) ในปี 2566 ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวในอำเภอหัวหิน และเข้าพักโรงแรมและที่พักที่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) และ (SHA+) ในปี 2566 ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ คอคแรน (Cochran, 1953: 178) ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่าง 384 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความไม่น่าจะเป็น และแบบบังเอิญ

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน ได้แก่ ตัวแทนระดับผู้บริหารของอำเภอหัวหิน จำนวน 1 คน ตัวแทนของททท.หัวหิน จำนวน 1 คน และตัวแทนผู้ประกอบการโรงแรมที่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) และ (SHA+) ในเขตอำเภอหัวหิน จำนวน 4 คน และนักท่องเที่ยวสัญชาติไทยที่มาเที่ยวในอำเภอหัวหิน และเข้าพักโรงแรมและที่พักที่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) และ (SHA+) จำนวน 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ข้อมูลมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวสัญชาติไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ข้อมูลมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวสัญชาติไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 ชุด กับนักท่องเที่ยวสัญชาติไทยที่มาเที่ยวในอำเภอหัวหิน และเข้าพักโรงแรมและที่พักที่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) และ (SHA+) ในปี 2566 เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ และวิเคราะห์เนื้อหาต่อไป

2) รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและสามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดคำสัมภาษณ์ เรียบเรียงข้อมูลเพื่อจะได้นำไปวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

- 1) การวิเคราะห์ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ
- 2) การวิเคราะห์ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 3) การวิเคราะห์ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 4) การวิเคราะห์ตอนที่ 4 เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาแจกแจงและเรียบเรียงแบบความเรียง
- 5) การทดสอบสมมุติฐาน
ทดสอบสมมุติฐานที่ 1 โดยใช้สถิติ t-test และใช้สถิติ one-way ANOVA
ทดสอบสมมุติฐานที่ 2 โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multi linear regression analysis)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้นให้เป็นข้อมูลที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูล ด้วยการแยกประเภทและการลดทอนข้อมูลเพื่อจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อนำมาตีความและสร้างข้อสรุปโดยนำผล การสรุปต่างๆ มาเชื่อมโยงจนเกิดเป็นโครงสร้างของข้อสรุป ที่สามารถตอบปัญหาได้ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวม มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านความเชื่อมั่นของการเป็นเจ้าของ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = 0.74) ด้านความเชื่อมั่นต่อองค์กร ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.69)

ด้านความเชื่อมั่นในด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.77) และด้านความเชื่อมั่นต่อสินค้าและบริการ ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.71)

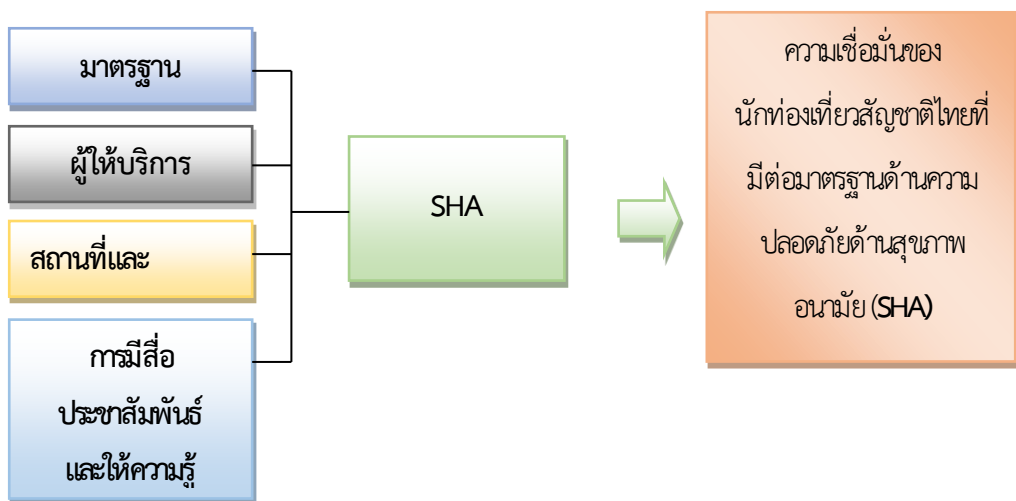
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า อายุและอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษามาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ผลการวิจัยพบว่า มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ในภาพรวม ด้านมาตรฐานสุขอนามัย ด้านการมีสื่อประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านผู้ให้บริการ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านสถานที่และอุปกรณ์ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านความเชื่อมั่นต่อองค์กร พบว่า ควรทำประกาศ เป็นป้ายให้นักท่องเที่ยวทราบถึงมาตรการและขั้นตอนต่างๆ ในระหว่างการเดินทาง โดยติดไว้ตามจุดต่าง ๆ อีกทั้งยังประกาศผ่านหน้าเว็บไซต์ของสถานประกอบการเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบก่อนจะเข้าใช้บริการ หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์และประกาศให้นักท่องเที่ยวเข้าใจอย่างแท้จริง 2) ด้านความเชื่อมั่นต่อสินค้าและบริการ พบว่า สถานประกอบการควรร่วมมือกับทางภาครัฐบูรณาการและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงมาตรฐานการบริการและคุณภาพของสินค้าในสถานประกอบการว่าผ่านการรับรองและใช้ประโยชน์ได้จริง 3) ด้านความเชื่อมั่นของการเป็นเจ้าของ พบว่า ภาครัฐควรมีการสุ่มตรวจสอบสถานประกอบการเพื่อให้ได้มาตรฐานอยู่ตลอดเวลา 4) ด้านความเชื่อมั่นในด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่า สถานประกอบการควรให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในทุกๆ มิติ นอกเหนือไปจากมาตรการในการสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ควรสื่อสารผ่านช่องทางต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อมั่นและกลับมาเที่ยวซ้ำ

องค์ความรู้ใหม่

การเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สถานประกอบการสามารถนำไปใช้ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และใช้เป็นแนวทางในพัฒนามาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ในกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พัก ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา (Covid-19) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีมาตรฐานตามที่กำหนดได้อย่างเหมาะสมในทุกๆ ด้าน ประกอบไปด้วย มาตรฐานสุขอนามัย ผู้ให้บริการ สถานที่และอุปกรณ์ การมีสื่อประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ รวมทั้งควรประกาศมาตรฐาน SHA ที่ได้รับการตรวจสอบและรับรองจากหน่วยงานของรัฐ เป็นป้ายให้นักท่องเที่ยวทราบถึงมาตรการและขั้นตอนต่าง ๆ เพิ่มมาตรการการบริการและคุณภาพของสินค้าในสถานประกอบการ รักษามาตรฐานอยู่ตลอดเวลา ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในทุก ๆ มิติ นอกเหนือไปจากมาตรการในการสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวทุกคนมั่นใจว่าจะได้รับความปลอดภัยในทุกๆ ด้าน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA)

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) พบว่า มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเข้าพักโรงแรมและที่พักที่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) และ (SHA+) มีความไว้วางใจต่อมาตรฐานการให้บริการด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัยของผู้ประกอบการโรงแรม และที่พักที่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) และ (SHA+) ซึ่งประกอบด้วย ความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวทั้ง 4 ประการ คือ ด้านความเชื่อมั่นต่อองค์กร ด้านความเชื่อมั่นต่อสินค้าและบริการ ด้านความเชื่อมั่นของการเป็นเจ้าของ และ ด้านความเชื่อมั่นในด้านมนุษยสัมพันธ์ สอดคล้องกับทฤษฎีความไว้วางใจในตราสินค้าของ มอร์แกน และฮันท์ (Morgan & Hunt, 1994) กล่าวว่า แนวคิดที่ทำให้เกิดความไว้วางใจในตราสินค้าว่าการสร้างสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งได้มาจากการรับรู้ ความเชื่อถือของบุคคลนั้น ที่มาจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้น และความไว้วางใจจะปรากฏเมื่อเกิดความมั่นใจ และเชื่อมั่นเกิดขึ้นระหว่างกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลพรรณ ไกรวิไล และเกศรา สุขเพชร (2566) วิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไทย ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ผลการวิจัยพบว่า การบริการและการรับรู้มาตรฐานท่องเที่ยวปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ (Product & Service) อยู่ในระดับมาก สถานประกอบการมีความสะอาดพร้อมให้บริการตามเกณฑ์มาตรฐานท่องเที่ยวปลอดภัยด้านสุขอนามัย (SHA) อยู่ในระดับมากที่สุด ลักษณะทางกายภาพของสถานประกอบการมีความน่าเชื่อถือ ความปลอดภัย สร้างความมั่นใจให้กับผู้รับบริการ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า สถานประกอบการ สามารถสร้างความเชื่อมั่นต่อองค์กร แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลพบว่า อายุและอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภัตรา ฮาบเจริญ (2565) วิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างความเชื่อมั่นต่อการท่องเที่ยวในภาวะวิกฤตโรคระบาด ผลการวิจัยพบว่า อายุ และอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยในภาวะวิกฤตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษามาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) พบว่า มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ในภาพรวม ด้านมาตรฐานสุขอนามัย ด้านการมีสื่อประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านผู้ให้บริการ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ด้านสถานที่และอุปกรณ์ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ด้านสุขอนามัย ด้านผู้ให้บริการ ด้านสถานที่และอุปกรณ์ ด้านการเว้นระยะห่าง และด้านการมีสื่อประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ธุรกิจโรงแรมและที่พักมีความปลอดภัยด้านสุขอนามัย ที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดี มีความสุข และมั่นใจในการท่องเที่ยวในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และยังเป็นเป็นการยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของไทยให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุญญาพร บุญธรรมมา (2563) วิจัยเรื่อง คุณภาพการบริการและพฤติกรรมการเข้าพักที่มีผลต่อความตั้งใจในการใช้บริการโรงแรมขนาดกลางใน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการบริการของโรงแรมขนาดกลางที่มีผลต่อความตั้งใจในการใช้บริการโรงแรมขนาดกลางในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องพัก มีความสะอาดครบถ้วนและเรียบร้อย มีผลต่อการความตั้งใจในการใช้บริการโรงแรมขนาดกลางในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้าน พนักงานให้บริการด้วยความสุภาพ นุ่มนวล มีกริยามารยาทที่ดี มีผลต่อการความตั้งใจในการใช้บริการโรงแรมขนาดกลางในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โรงแรมได้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคอย่างเคร่งครัด รวมทั้งด้านสุขอนามัย มีผลต่อการความตั้งใจในการใช้บริการโรงแรมขนาดกลางในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) พบว่า ควรประกาศมาตรฐาน SHA ที่ได้รับการตรวจสอบและรับรองจากหน่วยงานของรัฐ เป็นป้ายให้นักท่องเที่ยวทราบถึงมาตรการและ

ขั้นตอนต่าง ๆ เพิ่มมาตรการการบริการและคุณภาพของสินค้าในสถานประกอบการ รักษามาตรฐานอยู่ตลอดเวลาให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในทุก ๆ มิติ นอกเหนือไปจากมาตรการในการสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภัตรา ฮวบเจริญ (2565) วิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างความเชื่อมั่นต่อการท่องเที่ยวในภาวะวิกฤตโรคระบาด ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างความเชื่อมั่นต่อการท่องเที่ยวในภาวะวิกฤตโรคระบาด พบว่า ควรให้รัฐบาลมีการประกาศเรื่องการยกระดับตรวจคัดกรองการเดินทางเข้าจังหวัดภูเก็ต ตามมาตรการการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างเป็นทางการและมีผลบังคับใช้กับทุกเส้นทางเข้าออกจังหวัดภูเก็ตอย่างเข้มข้น ควรมีการอบรมพนักงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เน้นให้บริการด้วยใจ พร้อมข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำเพื่อลดปัญหาการเข้าใจผิด

สรุป

สรุปผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว ได้แก่ มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ด้านมาตรฐานสุขอนามัย ด้านการมีสื่อประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ ด้านผู้ให้บริการด้านสถานที่และอุปกรณ์ สำหรับแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว พบว่า ควรประกาศมาตรฐาน SHA ที่ได้รับการตรวจสอบและรับรองจากหน่วยงานของรัฐ เป็นป้ายให้นักท่องเที่ยวทราบถึงมาตรการและขั้นตอนต่างๆ เพิ่มมาตรการการบริการและคุณภาพของสินค้าในสถานประกอบการ รักษามาตรฐานอยู่ตลอดเวลา ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในทุก ๆ มิติ นอกเหนือไปจากมาตรการในการสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยได้ข้อค้นพบจากการวิจัยนำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ในพื้นที่อำเภอหัวหิน ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้พนักงานทุกคนได้รับการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA)

เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พนักงานสามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมมาประยุกต์ในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์

1.2 ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ในพื้นที่อำเภอหัวหิน ควรมีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานในด้านมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) เพื่อให้พนักงานสามารถนำไปปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการปฏิบัติงานด้านมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ของตนเองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

2.1 ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ควรสร้างการให้บริการที่มีประสิทธิภาพที่สามารถสร้างความไว้วางใจให้ลูกค้าได้และเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า โดยการทำให้โรงแรมและที่พักให้โดดเด่นกว่าผู้ให้บริการรายอื่น เมื่อต้องการเลือกพักที่โรงแรมและที่พัก ในพื้นที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ลูกค้ามีทัศนคติที่ดีต่อโรงแรมที่เลือก และมีความชอบในชื่อเสียงของโรงแรมที่เลือก

2.2 ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ควรให้ความสนใจต่อการให้บริการกับลูกค้าทุกท่านอย่างเท่าเทียม เพื่อทำให้ลูกค้าเชื่อมั่นและชื่นชอบในการเข้าใช้บริการ

2.3 ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ควรมีการสร้างทัศนคติที่ดีต่อภาพลักษณ์ของการให้บริการ ตั้งแรกเห็นก่อนที่ลูกค้าจะตัดสินใจใช้บริการ และควรมีการสร้างจุดสนใจให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารในสินค้าและการบริการที่โรงแรมมีได้อย่างน่าประทับใจ

2.4 พนักงานผู้ให้บริการควรมีความพร้อมและเต็มใจที่จะให้บริการ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ทันทั่วทั้ง และควรให้บริการด้วยความสุภาพ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยแนวทางการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ในทุกพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดที่มีโรงแรมและที่พักที่ได้มาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) และ (SHA+) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุง แก้ไขมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ในกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พัก ให้มีมาตรฐานตามที่กำหนด

3.2 ควรมีศึกษาถึงสภาพปัญหาของความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อมาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) มาประยุกต์ใช้สำหรับการวางแผนเชิงกล

ยุทธวิธีพัฒนามาตรฐานด้านความปลอดภัยด้านสุขภาพอนามัย (SHA) ให้สอดคล้องกับความต้องการและความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2565). แผนการดำเนินงานโครงการแนวทางความปลอดภัยด้านสุขอนามัย. เรียกใช้เมื่อ 22 มีนาคม 2566 จาก https://thailandsha.com/file/Work%20Manual_for_the_Sanitation_and_Safety_Standard_Project_th.pdf.
- บุญญาพร บุญธรรมมา. (2563). คุณภาพการบริการและพฤติกรรมการเข้าพักที่มีผลต่อความตั้งใจในการใช้บริการโรงแรมขนาดกลางใน อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิไลพรรณ ใจวิล และเกศรา สุขเพชร. (2566). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไทย ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 15(1), 158-176.
- ศุภัตรา ฮวบเจริญ. (2565). แนวทางการสร้างความเชื่อมั่นต่อการท่องเที่ยวในภาวะวิกฤตโรคระบาด. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 17(1), 46-59.
- สยามรัฐ. (2563). ประจวบฯ ชูหัวหินเมืองแห่งความสุข ขานรับนโยบายรัฐบาลฟื้นฟูการท่องเที่ยว กระตุ้นเศรษฐกิจหลังโควิด-19 คลี่คลาย. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2566 จาก <https://siamrath.co.th/n/188746>.
- Cochran, W.G. (1953). Sampling Techniques. New York : John Wiley & Sons. Inc.
- Morgan, R. M., & Hunt, S. D. (1994). The commitment-trust theory of relationship marketing. Journal of Marketing Research, 58(3), 20-38.
- Puttachard Lunkam. (2564). ธุรกิจท่องเที่ยวและโรงแรมหลัง COVID-19. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2566 จาก <https://www.krungsri.com/th/research/research-intelligence/ri-future-of-tourism-21>.

แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*

GUIDELINES FOR INTEGRATED SOLID WASTE MANAGEMENT IN ACCORDANCE WITH THE 7RS PRINCIPLE OF CHA-AM MUNICIPALITY, PHETCHABURI PROVINCE

สิทธิชัย ปักซี่¹ และ วลัยพร ชินนศรี²

Sittichai Paksee¹ and Walaiporn Chinnasri²

¹⁻²มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

¹⁻²Stamford International University

Corresponding author E-mail: triton9801@hotmail.com

บทคัดย่อ

เมืองชะอำเป็นที่รู้จักว่าเป็นเมืองชายทะเลที่สวยงาม ธรรมชาติสวยงาม อีกทั้งมีแหล่งน้ำจืดที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ชะอำมีความเจริญทั้งด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พร้อมทั้งการให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยมีนโยบายการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรให้ทันสมัยยิ่งขึ้น รณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการใช้ประโยชน์จากขยะ และถนนในเขตเทศบาลไม่มีขยะตกค้าง ควบคุมมลพิษทางอากาศฝุ่นละออง และเสียง ขยายเขตรองรับน้ำเสียเพื่อนำไปบำบัดให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น ดูแลรักษาระบบนิเวศชายหาดสถานที่สาธารณะ และแหล่งท่องเที่ยวให้ยังคงสวยงามเป็นปอดของชุมชน แต่ก็ยังพบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับขยะมูลฝอยในพื้นที่ คือ 1) การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไม่เหมาะสม 2) มีสถานที่กำจัดขยะไม่เพียงพอ 3) ปัญหาด้านศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การวิจัยแบบผสมวิธีครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล 3) ศึกษาปัจจัยในการบริหาร

* Received 12 July 2023; Revised 15 July 2023; Accepted 30 August 2023

จัดการขยะมูลฝอยมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs และ 4) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองชะอำ จำนวน 396 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ความแปรปรวนทางเดียว การถดถอยเชิงพหุ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า 1) การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs แตกต่างกัน 3) ปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ในภาพรวม ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการรับรู้ข่าวสาร มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และ 4) แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs พบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรม/โครงการเพื่อส่งเสริม และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนนำหลักการบริหารจัดการขยะ 7Rs มาประยุกต์ใช้ในครัวเรือน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ขยะมูลฝอย, หลักการ 7Rs

Abstract

Cha-am is known as a peaceful beach town. beautiful nature It also has an abundant source of fresh water. Causing Cha-am to prosper in terms of public utilities and public utilities as well as providing tourism services It has an environmental development policy to develop a comprehensive solid waste management system to be more modern. Campaign for people to see the importance of using waste. and roads in municipalities without waste Controlling air pollution, dust and noise, expanding the area to accommodate wastewater for more thorough treatment. Take care of beach ecosystems, public places. and tourist attractions to remain beautiful as the lungs of the community However, there were still problems with waste in the area, namely 1) inappropriate waste management in

the area, 2) insufficient waste disposal sites, 3) potential problems of local government organizations.

This mixed-method research aimed to: 1) Integrated solid waste management according to the 7Rs principle, in general, was at a high level 2) Compare the opinions towards the integrated waste management according to the 7Rs principle classified by personal characteristics 3) Study the factors of waste management that have 4) to study the integrated waste management approach according to the 7Rs principle. The sample group was 396 people living in Cha-am municipality. and 12 key informants. Data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA, multiple regression, and content analysis.

Research results: 1) The integrated solid waste management according to the 7Rs principle was at a high level. 2) Personal characteristics, such as the length of time living in the community and different occupations. 3) Factors in overall solid waste management in terms of knowledge and understanding. Participation News Awareness There was a causal relationship with integrated solid waste management according to the 7Rs principle at a statistical significance level of 0.001 and 4) Guidelines for integrated solid waste management according to the 7Rs principle found that there should be public relations. organize activities/projects to promote and instilling awareness in people to apply the principles of 7Rs waste management to their households.

Keywords: Management, Solid Waste, 7Rs Principle

บทนำ

จากการสำรวจข้อมูลด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดเพชรบุรี พบว่า จังหวัดเพชรบุรี มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น จำนวน 84 แห่ง จำแนกเป็น เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 13 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 69 แห่ง และจากการคำนวณ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ตามเกณฑ์ของกรมควบคุมมลพิษ กับฐานประชากรของกรม ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งตามเขตการปกครองในระดับท้องถิ่น คือ เทศบาลเมือง

อัตราการผลิตขยะมูลฝอยเท่ากับ 1.15 กก./คน/วัน เทศบาลตำบล อัตราการผลิตขยะมูลฝอยเท่ากับ 1.02 กก./คน/วัน และองค์การบริหารส่วนตำบล อัตราการผลิตขยะมูลฝอยเท่ากับ 0.91 กก./คน/วัน พบว่า ในจังหวัดเพชรบุรี มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ทั้งสิ้นจำนวน 171,338.3 ตัน/ปี หรือประมาณ 469.42 ตัน/วัน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการดำเนินการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอย จำนวน 52 แห่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีการดำเนินการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอย จำนวน 32 แห่ง (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี, 2564)

เมืองชะอำเป็นที่รู้จักว่าเป็นเมืองชายทะเลที่สวยงาม ธรรมชาติสวยงาม อีกทั้งมีแหล่งน้ำจืดที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้มีราษฎรอพยพมาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากชุมชนเล็กๆ ขยายตัวเป็นชุมชนใหญ่มีการรวมตัวจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน ให้ชื่อว่าหมู่บ้าน “สหคาม” โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าแต่งตั้งพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ได้ทรงวางผังเมืองชะอำ วางผังตัดถนน และมีพระประสงค์เพื่อให้ชะอำเป็นที่พักตากอากาศตามแผนพัฒนาชะอำที่พระองค์ได้จัดทำขึ้นมุ่งที่จะสร้างความเจริญให้ชะอำทั้งด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พร้อมทั้งการให้บริการด้านการท่องเที่ยว (สำนักงานเทศบาลเมืองชะอำ, 2562) โดยมีนโยบายการพัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรให้ทันสมัยยิ่งขึ้น รณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการใช้ประโยชน์จากขยะ และถนนในเขตเทศบาลไม่มีขยะตกค้าง ควบคุมมลพิษทางอากาศฝุ่นละออง และเสียง ขยายเขตรองรับน้ำเสียเพื่อนำไปบำบัดให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น ดูแลรักษาระบบนิเวศชายหาดสถานที่สาธารณะ และแหล่งท่องเที่ยวให้ยังคงสวยงามเป็นปอดของชุมชน (สำนักงานเทศบาลเมืองชะอำ, 2562) แต่ก็ยังพบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับขยะมูลฝอยในพื้นที่ ดังนี้ (1) การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไม่เหมาะสม เช่น การกำจัดมูลฝอยไม่ถูกหลักสุขาภิบาล การทิ้งขยะมูลฝอยในที่สาธารณะ/แหล่งน้ำ (2) มีสถานที่กำจัดขยะไม่เพียงพอและ/หรือ ไม่สามารถจัดให้มีสถานที่กำจัดขยะในพื้นที่ได้ และ (3) ปัญหาด้านศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี, 2564) และจากตรวจสอบการบริหารจัดการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของสำนักงานเทศบาลเมืองชะอำ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 8 จึงมอบหมายให้ ส่วนส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อม ร่วมกับกรมควบคุมมลพิษ ลงพื้นที่ตรวจสอบการบริหารจัดการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของสำนักงานเทศบาลเมืองชะอำ ในพื้นที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อตรวจสอบให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย โดยมี

รายละเอียดดังนี้ (1) สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของสำนักงานเทศบาลเมืองชะอำ มีการดำเนินการแบบเทกองกลางแจ้ง (Open Dump) มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมทิ้งกำจัด จำนวน 4 แห่ง และเอกชนร่วมทิ้งกำจัด จำนวน 4 แห่ง ปริมาณขยะเข้าประมาณ 90-100 ตันต่อวัน โดยเป็นการดำเนินการตามแผนจัดการขยะมูลฝอยระยะที่ 2 มีการออกแบบก่อสร้างบ่อฝังกลบ จำนวน 2 บ่อ (2) ผลการตรวจสอบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (2.1) ขณะตรวจสอบมีปริมาณการฝังกลบขยะมูลฝอยร้อยละ 50 ของบ่อที่ 1 จึงเสนอให้มีการทำคันดินกั้นบริเวณด้านข้าง เพื่อป้องกันน้ำฝนไม่ให้ไหลเข้ามาปนเปื้อนกองขยะมูลฝอย และเป็นการลดปริมาณน้ำชะขยะมูลฝอยและลดภาระการบำบัดน้ำเสียของระบบบำบัดน้ำเสียด้วย (2.2) ให้พิจารณาเรื่องการจัดการก๊าซมีเทน (CH₄) หรือโครงการจัดการขยะอินทรีย์ที่ต้นทาง เพื่อลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHGs) สู่ชั้นบรรยากาศ และ (2.3) ให้มีการเว้นระยะการฝังกลบจากท่อระบายก๊าซ เนื่องจากพบว่าท่อระบายก๊าซบางส่วนถูกฝังกลบทับท้อ และให้มีการติดตั้งท่อระบายก๊าซทดแทน ส่วนที่โดนกลบทับ (สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 8, 2565)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้หลักการ 7Rs ประกอบด้วย Reduce ลดใช้, Reuse ใช้ซ้ำ, Refill การเติม, Return การคืน, Repair/Repurpose การซ่อมแซม/การเปลี่ยนวัตถุประสงค์การใช้งาน, Replace การแทนที่ และ Recycle รีไซเคิล เป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการ ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรีที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างครบวงจรและทันสมัยยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

3.เพื่อศึกษาปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

4.เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1.ลักษณะส่วนบุคคลที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ต่างกัน

2.ปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จาก 27 ชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40,970 คน (เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2565) และ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จาก 27 ชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40,970 คน (เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ข้อมูล ณ วันที่ 14 สิงหาคม 2565) ซึ่งผู้วิจัยใช้ใช้สูตรในการคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970: 725) ได้กลุ่มตัวอย่าง 396 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความไม่น่าจะเป็น และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) รวมทั้งสิ้นจำนวน 12 คน ได้แก่ นายกเทศบาลเมืองชะอำ จำนวน 1 คน รองนายกเทศมนตรีเมืองชะอำ จำนวน 1 คน เลขานุการนายกเทศมนตรีเมืองชะอำ จำนวน 1 คน ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน ผู้ประกอบการ 4 คน

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7 Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยใช้การเก็บข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 396 ชุด กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จาก 27 ชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ และวิเคราะห์เนื้อหาต่อไป

2) รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและสามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดคำสัมภาษณ์ เรียบเรียงข้อมูลเพื่อจะได้นำไปวิเคราะห์ต่อไป

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

1) การวิเคราะห์ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ

2) การวิเคราะห์ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3) การวิเคราะห์ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4) การวิเคราะห์ตอนที่ 4 เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาแจกแจงและเรียบเรียงแบบความเรียง

5) การทดสอบสมมุติฐาน

ทดสอบสมมุติฐานที่ 1 โดยใช้สถิติ t-test และใช้สถิติ one-way ANOVA

ทดสอบสมมุติฐานที่ 2 โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multi linear regression analysis)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้นให้เป็นข้อมูลที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูล ด้วยการแยกประเภทและการลดทอนข้อมูลเพื่อจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อนำมาตีความและสร้างข้อสรุปโดยนำผล การสรุปต่างๆ มาเชื่อมโยงจนเกิดเป็นโครงสร้างของข้อสรุป ที่สามารถตอบปัญหาได้ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมและรายด้าน มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = 0.56) เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการนำกลับมาใช้ใหม่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 0.69) ด้านการลดการใช้ ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = 0.71) ด้านการปฏิเสธ ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = 0.73) ด้านการตอบแทน ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 0.70) ด้านการใช้ซ้ำ ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 0.71) ด้านการซ่อมแซม ($\bar{X}$ = 3.91, S.D. = 0.73) และด้านการคิดใหม่ ($\bar{X}$ = 3.89, S.D. = 0.77)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีความ

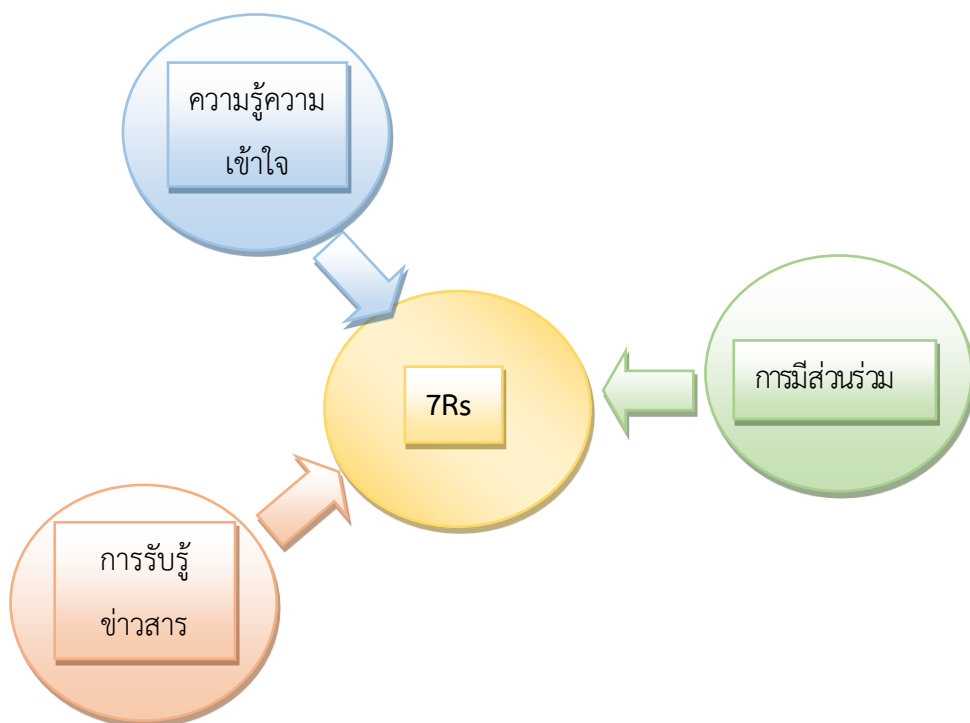
คิดเห็นต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ในภาพรวม ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการรับรู้ข่าวสาร มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการคิดใหม่ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบถึงประโยชน์ของการจัดการขยะ และควรปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นใหม่นำหลักการบริหารจัดการขยะ 7Rs มาประยุกต์ใช้ในครัวเรือน นอกจากนี้ควรมีการนำขยะมาแปรรูป โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ 2) ด้านลดการใช้ ควรจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้ลด ละ เลิกการใช้พลาสติก รวมทั้งควรส่งเสริมให้มีการนำของที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ และลดการใช้ของใหม่ 3) ด้านการใช้ซ้ำ ควรส่งเสริมให้ประชาชนนำสิ่งของพลาสติกกลับมาใช้ซ้ำ เช่น กล่องอาหาร ถุงพลาสติก กระเป๋าคloth และขวดพลาสติก ฯลฯ 4) ด้านการนำกลับมาใช้ใหม่ ควรเลือกใช้ผลิตภัณฑ์/สิ่งของที่สามารถนำไปรีไซเคิลได้ รวมทั้งควรมีการนำขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ มาแปรรูปผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อทำเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ 5) ด้านการซ่อมแซม ควรส่งเสริมให้ประชาชนทำการปรับปรุงซ่อมแซม แก๊วของเสียให้กลับมาใช้ได้ตามเดิม แทนการซื้อใหม่ เพื่อลดรายจ่ายและลดปริมาณขยะในพื้นที่ รวมทั้งควรมีการใช้สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ อย่างถูกวิธี เพื่อยืดอายุการใช้งาน 6) ด้านการปฏิเสธ ควรหลีกเลี่ยงการใช้ผลิตภัณฑ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งควรมีการนำผลิตภัณฑ์ที่อันตรายไปทิ้งอย่างถูกวิธี โดยไม่นำไปปนกับวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อป้องกันการปนเปื้อน และ 7) ด้านการตอบแทน ควรรณรงค์ส่งเสริมการจัดกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการจัดการขยะอย่างแท้จริง รวมทั้งควรเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่สามารถส่งบรรจุภัณฑ์กลับสู่ผู้ผลิตได้

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ได้แก่ 1) Rethink (คิดใหม่) 2) Reduce (ลดการใช้) 3) Reuse (ใช้ซ้ำ) 4) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) 5) Repair (ซ่อมแซม) 6) Reject (ปฏิเสธ) 7) Return (ตอบแทน) เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรีสามารถบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการ ครบวงจรและมีความทันสมัย ช่วยแก้ไขปัญหาขยะให้หมดไป และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยความรู้ความเข้าใจ การมีส่วนร่วม และการรับรู้ข่าวสารในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อส่งเสริม และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนนำหลักการบริหารจัดการขยะ 7Rs มาประยุกต์ใช้ในครัวเรือน เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรีได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพมีประสิทธิผลตามเป้าหมายของชุมชน ดังแสดงในรูปภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 2 การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ในภาพรวมและรายด้านมีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการ แบบครบวงจรและมีความทันสมัย สามารถแก้ไขปัญหาขยะให้หมดไป และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพแบบบูรณาการในการจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้หลักการ 7Rs สอดคล้องกับแนวคิดหลักการ 7Rs ของศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560) ได้กล่าวว่า การจัดการขยะด้วยแนวคิด 7Rs ประกอบด้วย 1) Rethink (คิดใหม่) 2) Reduce (ลดการใช้) 3) Reuse (ใช้ซ้ำ) 4) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) 5) Repair (ซ่อมแซม) 6) Reject (ปฏิเสธ) 7) Return (ตอบแทน) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพย์รัตน์ ลิ้มอนุสรณ์ (2560) วิจัยเรื่อง ทักษะคติและพฤติกรรมของประชาชนต่อการจัดการขยะด้วยแนวคิด 7Rs ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการจัดการขยะ และการรับรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ มโนลี ศรีเปารยะ เพ็ญพงษ์ และคณะ (2561) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองประสงค์ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับการกำจัดขยะที่ถูกวิธีของครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ในภาพรวม ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการรับรู้ข่าวสาร มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัด

เพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านการมีส่วนร่วม และ ด้านการรับรู้ข่าวสาร เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี สามารถบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการ แบบครบวงจรและมีความทันสมัย ช่วยให้มีการแก้ไขปัญหาขยะให้หมดไป และเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพแบบบูรณาการในการจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติรัตน์ มานีพารักษ์ (2563) วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R ของพื้นที่เขตกรุงเทพฯ ตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการขยะมูลฝอย ด้านการรับรู้ข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจการร่วมแก้ไขปัญหา การร่วมปฏิบัติ การร่วมตัดสินใจ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมิณผล มีความสัมพันธ์กับการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรม/โครงการเพื่อส่งเสริม และปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนนำหลักการบริหารจัดการขยะ 7Rs มาประยุกต์ใช้ในครัวเรือน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมภัทธ์ เย็นเปี่ยม อานภาพ รักษ์สุวรรณ และดนุสรณ์ กาญจนวงศ์ (2562) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ ของเทศบาลเมืองหัวหิน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การออกเทศบัญญัติที่เกี่ยวกับการจัดการขยะ การสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานราชการหรือภาคเอกชนในพื้นที่ในการกำจัดขยะมูลฝอยร่วมกัน การจัดทำโครงการและกิจกรรมควรมุ่งเน้นไปที่การจัดการขยะ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยได้ข้อค้นพบจากการวิจัยนำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรมีการประชาสัมพันธ์แนวทางและวิธีการการบริหารจัดการขยะตามหลักการ 7Rs เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนใน

ชุมชนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรีได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ

1.2 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรีทุกคน นำหลักการ 7Rs มาประยุกต์ในการบริหารจัดการขยะภายในครัวเรือนได้อย่างถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

2.1 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเปลี่ยนความคิดโดยการกลับมาเลือกซื้อสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ถือเป็นวิธีการจัดการขยะที่ถูกต้อง

2.2 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเลือกใช้สินค้าที่มีความคงทนแข็งแรง และสามารถใช้นาน เลือกซื้อสินค้า/ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย และชุมชนควรมีการรณรงค์การลดใช้พลาสติกโดยการใช้หลอดกระดาษแทนหลอดพลาสติก การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ฯลฯ

2.3 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีการนำสิ่งของต่าง ๆ มาใช้ซ้ำจนหมดอายุการใช้งาน และมีการนำสิ่งของพลาสติกกลับมาใช้ซ้ำ เช่น กล่องอาหาร ถังพลาสติก และขวดพลาสติก ฯลฯ

2.4 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนทราบว่าผลิตภัณฑ์/สิ่งของชนิดใดบ้างที่สามารถรีไซเคิลได้ และมีการนำขยะพลาสติกที่เหลือใช้มาประดิษฐ์/แปรรูปสิ่งของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กระเป๋า และตะกร้า ฯลฯ

2.5 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีการใช้สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ อย่างถูกวิธี เพื่อยืดอายุการใช้งาน จะซ่อมแซมสิ่งของต่าง ๆ เฉพาะสิ่งที่พิจารณาแล้วมีความคุ้มค่า และมีการนำสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ มาซ่อมแซม แทนการซื้อใหม่

2.6 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำลายโลก ถือเป็นวิธีการจัดการขยะที่ถูกต้อง และมีการหลีกเลี่ยงการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดอันตราย/ทำลายโลก

2.7 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อช่วยให้โลกสดใสขึ้น และมีการปลูกต้นไม้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวคืนแก่โลก

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาถึงสภาพปัญหาของแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงตามความเป็นจริง

3.2 ควรศึกษาวิจัยแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีบริบทใกล้เคียงกัน และสามารถนำมาวางแผนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบบูรณาการตามหลักการ 7Rs ของเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรีได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

เชมภัทท์ เย็นเปี่ยม อานุภาพ รักษ์สุวรรณ และดนุสรณ์ กาญจนวงศ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ ของเทศบาลเมืองหัวหิน. ใน รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

จิตติรัตน์ มานีพารักษ์. (2563). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3R ของพื้นที่เขตกรุงเทพฯ ตะวันออก. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, 4(1), 157-170.

ทิพย์รัตน์ ลิ้มอนุสรณ์. (2560). ทศนคติและพฤติกรรมของประชาชนต่อการจัดการขยะด้วยแนวคิด 7R ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร. เรียกใช้เมื่อ 17 สิงหาคม 2565, จาก http://www.me-abstract.ru.ac.th/AbstractPdf/2560-4-1_1594549144.pdf.

เทศบาลเมืองชะอำ. (2564). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) เทศบาลเมืองชะอำ. เรียกใช้เมื่อ 14 สิงหาคม 2565, จาก <http://www.cha-amcity.go.th>.

มโนลี ศรีเปารยะ เพ็ญพงษ์ และคณะ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองประสงค์ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. การประชุมวิชาการระดับชาติ “วลัยลักษณ์วิจัย” ครั้งที่ 10 วันที่ 27-28 มีนาคม 2561 หัวข้อพิเศษ: งานวิชาการรับใช้สังคม. 1-8.

ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). เปลี่ยนขยะเป็นทรัพยากรและพลังงาน. เรียกใช้เมื่อ 17 สิงหาคม 2565, จาก

<https://sites.google.com/site/karraksasingwaedlomcom/home/peliyn-khya-pen-thraphyagr-laea-phlangngan-1?tmpl=%2Fsystem%2Fapp%2Ftemplates%2Fprint%2F&showPrintDialog=1>

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี. (2564). ข้อมูลการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดเพชรบุรี. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี.

สำนักงานเทศบาลเมืองชะอำ. (2562). รายงานกิจการเทศบาลเมืองชะอำ ปีงบประมาณ 2562. สำนักงานเทศบาลเมืองชะอำ.

สำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 8. (2565). ตรวจสอบการบริหารจัดการสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยของสำนักงานเทศบาลเมืองชะอำ. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2565 จาก <http://www.mnre.go.th/reo08/th/news/detail/112180>

Bloom, B. S. (1971). Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York: McGraw-Hill.

Cohen J. M. & Uphoff, N. T. (1977). Rural development participation: concept and measure for project design. implementation and evaluation. New York: Cornell University.

Schiffman, L.G. and Kanuk, L.L. (1994). Consumer Behavior. 5th ed. Upper Saddle River, N.J.: Prentice-Hall.

Yamane, T. (1973). Statistics : An Introductory Analysis. 3rd ed. Singapore : Harper International Editor.

แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยี
สารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี*

GUIDELINES FOR ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF THE USE OF
INFORMATION TECHNOLOGY IN PUBLIC SERVICES A CASE STUDY OF
LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN KHAO YOI DISTRICT,
PHETCHABURI PROVINCE

กชพรรณ สินธุฉาย¹ และ วลัยพร ชินนศรี²

Kotchaphan Sintuchay¹ and Walaiporn Chinnasri²

¹⁻²มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

¹⁻² Stamford International University

Corresponding author E-mail: k.sintuchay@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการภาครัฐด้วยรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นแนวคิดในการพัฒนาการบริหารงาน ภาครัฐแบบเดิมไปสู่รูปแบบการบริหารงานภาครัฐแบบใหม่ ด้วยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ในการปฏิบัติงานและการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมา ใช้จะทำให้เกิดการพัฒนาฐานข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐทุกระดับให้เชื่อมโยงกัน ทำให้หน่วยงาน ภาครัฐสามารถบริหารจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

การวิจัยแบบผสมวิธีครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับประสิทธิผลจากการนำ เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมา ใช้ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล 3) ศึกษาปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ที่มีความสัมพันธ์ เชิงเหตุ-ผลกับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และ 4) ศึกษาแนวทางการเสริมสร้าง

* Received 12 July 2023; Revised 7 August 2023; Accepted 30 August 2023

ประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็น บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอเขาย้อย จำนวน 222 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ความแปรปรวนทางเดียว การถดถอยเชิงพหุ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า 1) ประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ อยู่ในระดับมาก 2) ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ต่างกัน 3) ปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ด้านการรับรู้ และด้านทัศนคติ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านการบริหารจัดการ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 4) แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ พบว่าควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการลดขั้นตอนต่างๆ ใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารหรือการให้บริการต่าง ๆ และฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง, ประสิทธิผล, เทคโนโลยีสารสนเทศ

Abstract

Government management with e-government It is a concept to develop the traditional government administration into a new form of public administration. with the use of information technology systems for efficient operations and public services the use of information technology systems will lead to the development of databases of government agencies at all levels to be linked together. Enables government agencies to manage their work efficiently and effectively.

This mixed-method research aimed to: 1) Study the effectiveness of using information technology. 2) Compare opinions on the effectiveness of using information technology. Classified by personal characteristics, 3) to study the factors in the use of information technology that have a causal relationship with the effectiveness of the use of information technology, and 4) to study ways to enhance the effectiveness of the use of

information technology. The sample group consisted of 222 personnel of local administrative organizations in Khao Yoi District and 8 key informants. Data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA, multiple regression, and content analysis.

Research results: 1) Effectiveness from using information technology 2) education level, position, work experience and average monthly income different There were different opinions on the effectiveness of the use of information technology. 3) Factors of the use of information technology. cognitive aspect and attitude There is a causal relationship with the effectiveness of the use of information technology. There was a statistical significance at the level of 0.001. with statistical significance at the level of 0.01 and 4) the guideline for enhancing the effectiveness of using information technology, it was found that information technology should be used to reduce various steps. Used to publicize information or provide various services and provide training to provide knowledge about information technology that is necessary for continuous operations.

Keywords: Enhancing, Productivity, Information Technology

บทนำ

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารการบริการสาธารณะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องออกแบบระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสาธารณะที่ดีจะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่สำคัญอย่างน้อย 8 ประการ คือ (1) ความถูกต้อง (Accuracy) (2) ความทันสมัย (Timeliness) (3) ความสมบูรณ์ (Completeness) (4) ความสอดคล้องกับความต้องการในการใช้งาน (Relevance) (5) การตรวจสอบได้ (Verifiability) (6) ความรวดเร็ว (Speediness) (7) ความปลอดภัย (Security) และ (8) ความสามารถปรับเปลี่ยนระบบได้ (Adaptability) (เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์, 2559)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง และมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะให้แก่

ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบันนี้ พบว่า เว็บไซต์ส่วนใหญ่ของทางราชการมีข้อมูลให้บริการต่อประชาชน มีความสวยงาม แต่ยังขาดการดูแลรักษาให้เป็นปัจจุบัน มีจำนวนที่มีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน โดยการใช้ระบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์และมีเว็บไซต์ แต่ไม่มากนักที่มีการตอบปัญหาและข้อสงสัยของประชาชนอย่างรวดเร็ว (พระมหาอดิศักดิ์ คเวสโก (ฉัตรอิม) และคณะ, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง (2558) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่องการให้ความรู้และการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ไม่พอเพียงและไม่ทั่วถึง และบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศยังไม่พอเพียงสำหรับการดูแลและแก้ปัญหาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ สุภาวดี เชื้อวงษ์ (2557) ที่พบว่า บุคลากรเทศบาลตำบลดอนหัวฬ่อ อำเภอเมืองชลบุรี ส่วนใหญ่ได้ใช้ระบบสารสนเทศ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ (เล่นอินเทอร์เน็ตได้) ในชีวิตประจำวัน และใช้ในการทำงาน สำหรับระดับความรู้ของบุคลากรเทศบาลตำบลดอนหัวฬ่อ เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า เกือบครึ่งหนึ่งมีความรู้อยู่ระดับปานกลางและร้อยละ 47.15 มีความรู้อยู่ในระดับต่ำ และมีระดับพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรเทศบาลตำบลดอนหัวฬ่อ พบว่า มากกว่าครึ่งยังมีระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในหน่วยงานและได้เสนอแนะเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้ พิรพัฒน์ ธีรรัตน์ และคณะ (2562) พบว่า หน่วยงานควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะเทคโนโลยีกับการดำเนินงาน ควรมีการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพิ่มศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนโดยการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการให้บริการคอมพิวเตอร์ เพิ่มระยะเวลาในการจัดอบรมจัดทำคู่มือเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการปฏิบัติงาน

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญและต้องการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี สามารถบริหารจัดการงานและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างรวดเร็ว จนประชาชนเกิดความพึงพอใจ ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์กร อีกทั้งยังเป็นการยกระดับความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นในการบริการสาธารณะ ที่ประชาชนมีต่อการณศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่

อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ตลอดจนช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรในการให้บริการ
สาธารณะต่อประชาชนโดยเสียค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการ
สาธารณะ กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการ
บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะที่มี
ความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการ
สาธารณะ กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
4. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการ
บริการสาธารณะ กรณีศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัด
เพชรบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะส่วนบุคคลที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมา
ใช้ในการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี
ต่างกัน
2. ปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ที่มีความสัมพันธ์เชิง
เหตุ-ผลกับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี จาก 8 หน่วยงาน จำนวน 510 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี จาก 8 หน่วยงาน จำนวน 222 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้ใช้สูตรในการคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970: 725) กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น (Probability sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple random sampling)

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน ได้แก่ บุคลากรที่ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ตำแหน่งนักพัฒนาชุมชน จาก 8 หน่วยงานๆ ละ 1 คน ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ในการค้นหาความสัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามในภาพรวมทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.966

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ตอนที่ 3 ประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 222 ชุด กับบุคลากรที่ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี จาก 8 หน่วยงาน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ และวิเคราะห์เนื้อหาต่อไป

2) รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและสามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ สำหรับการจัดการข้อมูลได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดคำสัมภาษณ์ เรียบเรียงข้อมูลเพื่อจะได้นำไปวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

1) การวิเคราะห์ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ

2) การวิเคราะห์ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3) การวิเคราะห์ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4) การวิเคราะห์ตอนที่ 4 เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาแจกแจงและเรียบเรียงแบบความเรียง

5) การทดสอบสมมุติฐาน

ทดสอบสมมุติฐานที่ 1 โดยใช้สถิติ t-test และใช้สถิติ one-way ANOVA

ทดสอบสมมุติฐานที่ 2 โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multi linear regression analysis)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้นให้เป็นข้อมูลที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูล ด้วยการแยกประเภทและการลดทอนข้อมูลเพื่อจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อนำมาตีความและสร้างข้อสรุปโดยนำผล การสรุปต่างๆ มาเชื่อมโยงจนเกิดเป็นโครงสร้างของข้อสรุป ที่สามารถตอบปัญหาได้ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมและรายด้าน มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านความพึงพอใจในการทำงาน และด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ภาพรวม

ประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยี สารสนเทศ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ประสิทธิผล	ลำดับที่
1.การบรรลุวัตถุประสงค์	4.09	0.59	มาก	4
2.การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเทคโนโลยี สารสนเทศ	4.19	0.59	มาก	1
3.ประสิทธิภาพในการทำงาน	4.16	0.63	มาก	2
4.ความพึงพอใจในการทำงาน	4.13	0.59	มาก	3
รวม	4.14	0.50	มาก	

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และสมมติฐานที่ 1 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ

กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล	สถิติที่ใช้	Sig.	ผลการทดสอบ
1.เพศที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ไม่แตกต่างกัน	Independent t-test	0.209	ปฏิเสธ
2.อายุที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ไม่แตกต่างกัน	One way ANOVA	0.054	ปฏิเสธ
3.ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ แตกต่างกัน	One way ANOVA	0.000*	ยอมรับ
4.ตำแหน่งที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ แตกต่างกัน	One way ANOVA	0.001*	ยอมรับ
5.ประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ แตกต่างกัน	One way ANOVA	0.008*	ยอมรับ
6.รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ แตกต่างกัน	One way ANOVA	0.021*	ยอมรับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และสมมติฐานที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ด้านการรับรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุของปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กับประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ

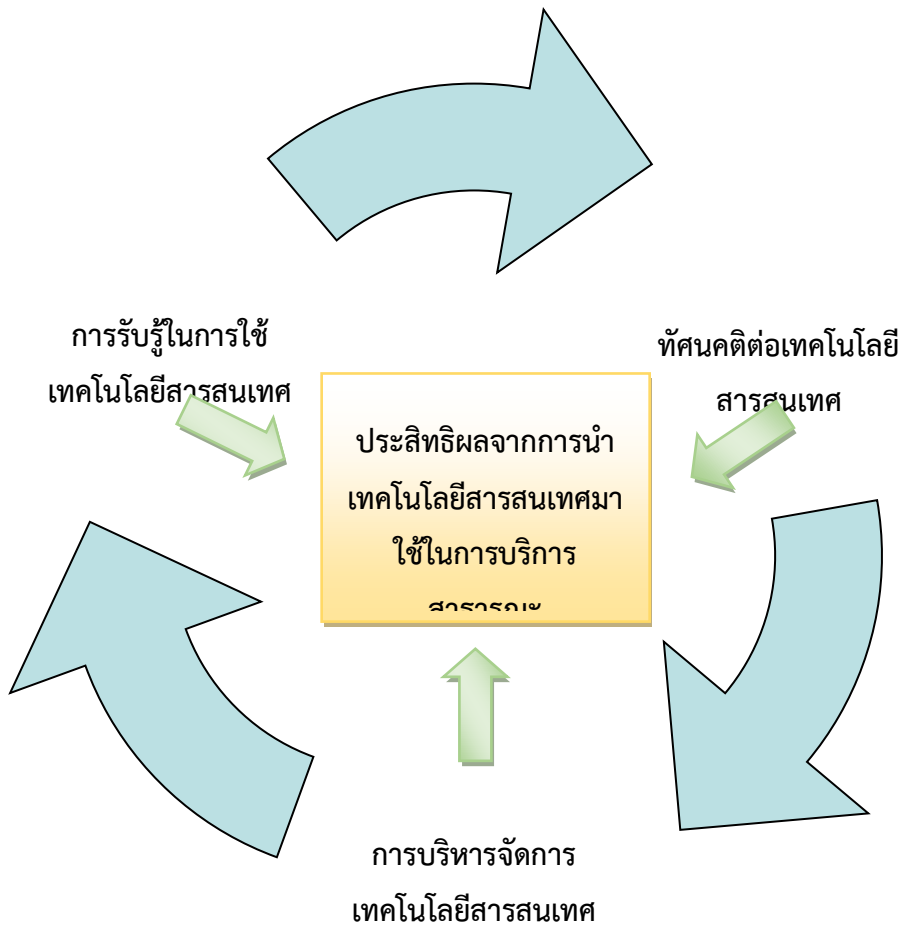
ปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ	ประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี				
	B	S.E.	สปส. Beta	t	Sig.
(ค่าคงที่)	1.367	0.186		7.341	0.000***
1. ด้านทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	0.241	0.064	0.277	3.742	0.000***
2. ด้านพฤติกรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	0.005	0.065	0.006	0.074	0.941
3. ด้านการรับรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	0.293	0.068	0.356	4.322	0.000***
4. ด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ	0.137	0.052	0.175	2.649	0.009**

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ ควรมีแนวทางในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการลดขั้นตอนต่างๆ มีการประสานกับหน่วยงานอื่นโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น รวมทั้งควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการ

ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารหรือการให้บริการต่าง ๆ ที่ทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว สามารถตรวจสอบได้ เช่นระบบการแจ้งเตือน การจ่ายภาษีต่างๆ เป็นต้น 2) ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริการประชาชนทุกระบบงานเพื่อลดขั้นตอน ลดกระบวนการ ประหยัดเวลา ทำให้องค์กรและประชาชนได้ประโยชน์ รวมทั้งควรเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับงาน คน และพื้นที่ 3) ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรวจสอบได้รวดเร็วและเข้าถึงง่าย มีประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน 4) ด้านความพึงพอใจในการทำงาน ควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่เข้ารับบริการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และถูกต้องมากยิ่งขึ้น รวมทั้งควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในหน่วยงานทุกระบบทุกหน่วยงานย่อย

องค์ความรู้ใหม่

การเสริมสร้างประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้หน่วยงานสามารถนำไปใช้ในการวางแผนและประยุกต์เป็นแนวทางในการเสริมสร้างประสิทธิผลในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ในการลดขั้นตอนการให้บริการต่างๆ ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารหรือการให้บริการต่าง ๆ รวมทั้งควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ การรับรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะติดต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะได้ประสิทธิผลตามเป้าหมายของหน่วยงาน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการเสริมสร้างประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ พบว่า ในภาพรวม มีประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอยะย้อย สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ โดยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและหนทางที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ

และบุคลากรสามารถปรับตัวและพัฒนาให้หน่วยงานดำรงอยู่ต่อไปได้ สอดคล้องกับทฤษฎีประสิทธิผลองค์การของ กิบสัน และคณะ (Gibson & Other, 1982) ได้กล่าวว่า การประเมินประสิทธิผลขององค์การ โดยพิจารณาความพึงพอใจของพนักงานนี้ มีพื้นฐานจากแนวคิดที่ว่า องค์การเป็นระบบสังคม จึงจำเป็นต้องพิจารณาประโยชน์ของผู้มีส่วนร่วมในองค์การ เช่นเดียวกับประโยชน์ที่ลูกค้าขององค์การจะได้รับ และสอดคล้องกับทฤษฎีประสิทธิผลองค์การของ สเตียร์ (Steers, 1977) เสนอว่าการวัดประสิทธิผลสามารถทำได้ดีที่สุดด้วยการพิจารณาแนวความคิด การบรรลุถึงเป้าหมายให้ได้สูงสุด การใช้เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์การเป็นเครื่องมือวัดประสิทธิผลขององค์การ ซึ่งเป็นความสามารถขององค์การในการได้มาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีจำกัดและมีคุณค่าให้เป็นประโยชน์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวัฒน์ เปลิยนบางยาง (2558) วิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ประสิทธิผลของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และสมมติฐานที่ 1 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิโรจน์ สุวรรณประไพ (2565) วิจัยเรื่อง ทักษะคนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐในหน่วยงานเทศบาลเมืองกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรภาครัฐในหน่วยงานเทศบาลเมืองกระบี่ที่มีระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และสมมติฐานที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ พบว่า ปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ด้านการรับรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ปัจจัยในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ได้แก่ ทักษะคนที่ต่อเทคโนโลยีสารสนเทศ การรับรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ การบริหารจัดการเทคโนโลยี

สารสนเทศ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ โดยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและหนทางที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานมากที่สุด ทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจและบุคลากรสามารถปรับตัวและพัฒนาให้หน่วยงานดำรงอยู่ต่อไปได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แดนไทย ต๊ะวิไชย และคณะ (2561) วิจัยเรื่อง ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการองค์กรสามารถอธิบายประสิทธิผลได้ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิผลจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ พบว่า 1) ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ ควรมีแนวทางในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการลดขั้นตอนต่างๆ มีการประสานกับหน่วยงานอื่นโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อให้บรรลุเป้าหมายความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น รวมทั้งควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารหรือการให้บริการต่าง ๆ ที่ทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว สามารถตรวจสอบได้ เช่น ระบบการแจ้งเตือน การจ่ายภาษีต่างๆ เป็นต้น 2) ด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริการประชาชนทุกระบบงานเพื่อลดขั้นตอน ลดกระบวนการ ประหยัดเวลา ทำให้องค์กรและประชาชนได้ประโยชน์ รวมทั้งควรเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับงาน คน และพื้นที่ 3) ด้านประสิทธิภาพในการทำงาน ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตรวจสอบได้รวดเร็ว และเข้าถึงง่าย มีประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน 4) ด้านความพึงพอใจในการทำงาน ควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่เข้ารับบริการได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และถูกต้องมากยิ่งขึ้น รวมทั้งควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในหน่วยงานทุกระบบทุกหน่วยงานย่อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรภัตน์ ธีรรัตน์ และคณะ (2562) วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ของเทศบาลเมืองไร่ขิง จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานควรส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะเทคโนโลยีกับการดำเนินงาน ควรมีการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพิ่มศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่

ประชาชนโดยการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการให้บริการคอมพิวเตอร์ เพิ่มระยะเวลาในการจัดอบรม จัดทำคู่มือเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการปฏิบัติงาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยได้ข้อค้นพบจากการวิจัยนำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ กรณีศึกษากองศกรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานควรสนับสนุนและส่งเสริมงบประมาณในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะให้เพียงพอต่อความต้องการของบุคลากร เพื่อให้บุคลากรสามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะได้ดียิ่งขึ้น

1.2 หน่วยงานควรสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ทุกคนเข้ารับการฝึกอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริการสาธารณะและการปฏิบัติงาน เพื่อให้บุคลากรสามารถนำไปประยุกต์และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะให้มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติงานในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

5. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

2.1 หน่วยงานควรมีการส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนผู้รับบริการ และผู้บริหารของหน่วยงาน ควรมีการกำหนดนโยบายในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

2.2 หน่วยงานควรมีการส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริการสาธารณะ เพื่อช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศตรงกับข้อเท็จจริงเสมอเมื่อระยะเวลาเปลี่ยนแปลงไป และช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศตรงกับความต้องการในการนำไปใช้งานของผู้ใช้งาน (User) ได้อย่างแท้จริง

2.3 หน่วยงานควรมีการส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่มาใช้ในการบริการสาธารณะ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานมีความสมบูรณ์มากขึ้น และหน่วยงานควรมีการส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่มาใช้ในการบริการสาธารณะเพื่อช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย และช่วยให้หน่วยงานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

2.4 หน่วยงานควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ปฏิบัติงาน และหน่วยงานควรสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริการสาธารณะ เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานได้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจ

6. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยแนวทางในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด ในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและสามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการวางแผนในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ ให้สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน

3.2 ควรศึกษาถึงปัจจัยอื่นที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพจากการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริการสาธารณะ เช่น ปัจจัยด้านสมรรถนะองค์กร ปัจจัยด้านการพัฒนาองค์กร ด้านศักยภาพความเพียงพอของทรัพยากรทางการบริหาร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- แดนไทย ต๊ะวิไชย และคณะ. (2561). ปัจจัยการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน. วารสารวิจัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 5(2), 17-23.
- เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์. (2559). แนวคิดและหลักการของการบริการสาธารณะ หน่วยที่ 1. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการบริการสาธารณะ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระมหาดิศักดิ์ คเวสโก (ฉัตรอิม) สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ พระครูวินัยธรรณิธิ์ สุวฑฺฒโน (สุขพานิช) พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม) และพระครูเกษมวัชรดิตถ์ (รอดจากทุกข์). (2565). รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ : พลังแห่งการขับเคลื่อนการให้บริการสาธารณะของภาครัฐไทย. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 5(2), 252-266.
- พีรภัฒน์ ะรินรมย์ และคณะ. (2562). การบริหารจัดการการให้บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ของเทศบาลเมืองไผ่เชิง จังหวัดนครปฐม. วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 1(1), 1-12.

- วิโรจน์ สุวรรณประไพ. (2565). ทักษะที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐในหน่วยงานเทศบาลเมืองกระบี่. ใน สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง. (2558). ประสิทธิภาพของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(3), 1051-1062.
- สุภาวดี เชื้อวงษ์. (2557). ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรเทศบาลตำบลอนหัวฬ่อ อำเภอเมืองชลบุรี. ใน งานนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Gibson et al. (1982). Organizational: Behavior, Structure, Process Behavior. Dallas, Texas: Business Publication, Inc.
- Steers, R. M. (1977). Organizational Effectiveness: A Behavioral View. California: Goodyear Publishing Company.
- Yamane, T. (1973). Statistics : An Introductory Analysis. 3rd ed. Singapore : Harper International Editor.

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*

GUIDELINES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COASTAL AREAS IN THE AREA OF CHA-AM MUNICIPALITY, PHETCHABURI PROVINCE

สุวิทย์ แก้วนวน¹ และ วลัยพร ชินศรี²

Suwit Kaewnuam¹ and Walaiporn Chinnasri²

¹⁻²มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

¹⁻²Stamford International University

Corresponding author E-mail: 2203150002@students.stamford.edu

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน และ 4) เพื่อ ศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่อยู่ติดชายทะเลในเขตเทศบาลเมืองชะอำ จำนวน 391 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ความแปรปรวนทางเดียว การถดถอยเชิงพหุ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า 1) การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน แตกต่างกันไป 3) ปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ด้านการตระหนักในการพัฒนา ด้านผู้นำชุมชน ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และ 4) แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน พบว่า ควรส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนมี

* Received 12 July 2023; Revised 7 August 2023; Accepted 30 August 2023

ส่วนร่วมในการพัฒนา ควรมีการค้นหาและวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับชายฝั่งทะเลในพื้นที่
ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ตลอดแนวชายหาด รวมทั้งควรทำประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของ
ประชาชน

คำสำคัญ: การพัฒนา, พื้นที่ชายฝั่งทะเล, การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of sustainable coastal area development, 2) to compare opinions towards sustainable coastal area development. Classified by personal characteristics, 3) to study factors in coastal area development that have causal relationship with sustainable coastal area development, and 4) to study guidelines for sustainable coastal area development. The sample consisted of 391 people living in coastal communities in Cha-am municipality and 17 key informants. The instrument used for data collection was a questionnaire. and in-depth interviews Data were analyzed by percentage, mean, and standard deviation. T test one-way variance Multiple regression and content analysis.

Research results: 1) sustainable development of coastal areas the overall level is moderate. 2) Personal characteristics such as gender, age, educational level and occupation had different opinions towards sustainable coastal area development. 3) Factors in coastal area development were at a moderate level. Development Awareness community leader government support There is a causal relationship with sustainable coastal development. with statistical significance at the 0.001 level and 4) the sustainable coastal area development guidelines found that people in the community should be encouraged to participate in development. There should be initial search and analysis of coastal problems in the area. The landscape along the beach should be improved. Including the community should be made to listen to the opinions of the people.

Keywords : Development, Coastal Areas, Sustainability

บทนำ

สถานภาพการกัดเซาะชายฝั่งทะเลจังหวัดเพชรบุรีในอดีต จากโครงการศึกษาสำรวจและวิเคราะห์การกัดเซาะชายฝั่งทะเลจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียมปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2555 สามารถสรุปพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะแนวชายฝั่ง พบว่า มีพื้นที่ได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่ง เพิ่มขึ้น 7 ตำแหน่ง ระยะทาง 2.30 กิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นการกัดเซาะระดับปานกลาง (1-5 เมตรต่อปี) มีพื้นที่มีปัญหาการกัดเซาะรุนแรง (มากกว่า 5 เมตรต่อปี) ที่บ้านบ้านท่าเนียบ ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม และที่บริเวณบ้านเกตุ ตำบลบ้านเก่า อำเภอลำทะเมนชัย และ สถานภาพการกัดเซาะชายฝั่งทะเลจังหวัดเพชรบุรี วิเคราะห์การกัดเซาะชายฝั่งทะเลจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียมปี พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2555 สามารถสรุปพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะแนวชายฝั่ง พบมีพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่ง ครอบคลุมอำเภอ คือ อำเภอบ้านแหลม อำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอท่ายาง และอำเภอลำทะเมนชัย มีการกัดเซาะแนวชายฝั่งรวมระยะทาง 22.13 กิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นการกัดเซาะระดับปานกลาง (1-5 เมตรต่อปี) มีพื้นที่ ที่ได้รับปัญหาการกัดเซาะรุนแรง (มากกว่า 5 เมตรต่อปี) สำหรับสถานภาพการกัดเซาะชายฝั่งปัจจุบัน พบว่า จังหวัดเพชรบุรี ได้มีการดำเนินการด้วยโครงสร้างรูปแบบต่างๆ และบางพื้นที่เป็นพื้นที่ ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล และตามธรรมชาติ โดยปัจจุบันชายฝั่งจังหวัดเพชรบุรีระยะทางแนวชายฝั่งประมาณ 89.71 กิโลเมตร ซึ่งลักษณะชายฝั่งแยกเป็น หาดทราย 50.86 กิโลเมตร หาดโคลน 36.90 กิโลเมตร และปากแม่น้ำ 1.95 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกสถานการณ์ตามแนวชายฝั่งออกเป็นพื้นที่กัดเซาะรุนแรง (5 เมตร/ปี) 3.81 กิโลเมตร พื้นที่กัดเซาะปานกลาง (1-5 เมตร/ปี) 0.58 กิโลเมตร พื้นที่กัดเซาะน้อย (< 1 เมตร/ปี) 1.21 กิโลเมตร พื้นที่ที่มีการดำเนินการแก้ไขแล้ว 41.55 กิโลเมตร พื้นที่สมดุล 40.59 กิโลเมตร พื้นที่สะสมมาก 0 กิโลเมตร พื้นที่สะสมน้อย 0 กิโลเมตร พื้นที่หวาด 0 กิโลเมตร พื้นที่ปากแม่น้ำ 1.95 กิโลเมตร พื้นที่หาดหิน 2 กิโลเมตร และพื้นที่รุกล้ำ 1.03 กิโลเมตร (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2561)

บริเวณพื้นที่ชายหาดชะอำมีปัญหาการกัดเซาะชายหาดมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการกัดเซาะชายหาดบริเวณที่เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวหลักที่มีการตั้ง เตี้ย ร่ม ผ่าใบ ในบริเวณ

ชายหาด จนถึงปัจจุบันปัญหาการกัดเซาะบริเวณดังกล่าวยังคงมีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง สำหรับสาเหตุของปัญหาที่ทำให้เกิดการกัดเซาะในพื้นที่ มี 2 ประการ คือ (1) สาเหตุจากธรรมชาติ เนื่องจากอิทธิพลของพลวัต (Hydrodynamic) ซึ่งประกอบด้วย คลื่น กระแสน้ำ การขึ้นลงของระดับน้ำขึ้นน้ำลง กระแสน้ำชายฝั่ง ทิศทางการเคลื่อนที่ของคลื่น เป็นต้น (2) สาเหตุจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง เนื่องจากพื้นที่ตามแนวชายฝั่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของเอกชนมีการพัฒนาสร้างเป็น โรงแรม ที่พัก โครงสร้าง สาธารณูปโภคพื้นฐาน มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ-สังคม ความเป็นอยู่ของชุมชน มีการบุกรุกพื้นที่ตามแนวชายฝั่ง มีสิ่งก่อสร้างที่รุกล้ำลำน้ำลงไปในทะเล (กรมเจ้าท่า, 2565) ดังนั้น สภาพปัญหาบริเวณพื้นที่ชายหาดชะอำควรได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่างมิติต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะรวมกันหรือองค์รวมในการทำให้อิทธิพลมนุษย์สามารถอยู่ดีมีสุขได้ ทั้งสำหรับคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต (บานชื่น นักการเขียน และเพ็ญศรี บางบอน, 2559) ตามหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นั่นคือ ก่อนจะทำอะไรต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิ ประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น และระหว่างการทำนายนั้น จะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วยเพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเราประโยชน์คงจะไม่เกิดขึ้น ตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” ก็เช่นกัน เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้ว ก็ต้องเข้าถึงเพื่อให้นำไปสู่ปฏิบัติให้ได้และเมื่อเข้าถึงแล้วจะต้องทำอะไรก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย ดังนั้น จะเห็นว่า เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งไปและกลับถ้าสามารถทำสองประการแรกได้สำเร็จ เรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดีเพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2559)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อที่จะนำไปหาแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน นำไปปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ให้ประชาชนทั้งในพื้นที่และประชาชนที่มาท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชายฝั่งทะเลในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรีได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะส่วนบุคคลที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ต่างกัน
2. ปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่อยู่ติดชายทะเลในเขตเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 13 ชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 17,067 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่อยู่ติดชายทะเลในเขตเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 13 ชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 17,067 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้สูตรในการคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970: 725) ได้กลุ่มตัวอย่าง 391 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความไม่น่าจะเป็น และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) รวมทั้งสิ้นจำนวน 17 คน ได้แก่ นายกเทศบาลเมืองชะอำ จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชนที่อยู่ติดชายทะเลในเขตเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 13 ชุมชน จำนวน 13

คน ตัวแทนจากสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 จ.เพชรบุรี จำนวน 1 คน ตัวแทนจากสำนักงานโยธาธิการและผังเมือง จำนวน 1 คน ตัวแทนจากสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคสาขาเพชรบุรี จำนวน 1 คน

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ในการคำนวณหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามในภาพรวมทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.948

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยใช้การเก็บข้อมูล ดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 391 ชุด กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่อยู่ติดชายทะเลในเขตเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 13 ชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ และวิเคราะห์เนื้อหาต่อไป

2) รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

3) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและสามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดคำสัมภาษณ์ เรียบเรียงข้อมูลเพื่อจะได้นำไปวิเคราะห์ต่อไป

4.สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

1) การวิเคราะห์ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ

2) การวิเคราะห์ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3) การวิเคราะห์ตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4) การวิเคราะห์ตอนที่ 4 เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาแจกแจง และเรียบเรียงแบบความเรียง

5) การทดสอบสมมุติฐาน

ทดสอบสมมุติฐานที่ 1 โดยใช้สถิติ t-test และใช้สถิติ one-way ANOVA

ทดสอบสมมุติฐานที่ 2 โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multi linear regression analysis)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้น ให้เป็นข้อมูลที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูล ด้วยการแยกประเภทและการลดทอนข้อมูลเพื่อจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อนำมาตีความและสร้างข้อสรุปโดยนำผล การสรุปต่างๆ มาเชื่อมโยงจนเกิดเป็นโครงสร้างของข้อสรุป ที่สามารถตอบปัญหาได้ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมมีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชายฝั่งทะเล ด้านการเข้าถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเล และด้านที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ภาพรวม

การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการพัฒนา	ลำดับที่
1. การเข้าถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเล	3.43	0.76	มาก	2
2. การเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชายฝั่งทะเล	3.43	0.75	มาก	1
3. การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล	3.34	0.75	ปานกลาง	3
รวม	3.40	0.66	ปานกลาง	

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

สรุปผล	สถิติที่ใช้	Sig.	ผลการทดสอบ
1.เพศที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	Independent t-test	0.000*	ยอมรับ
2.อายุที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	One way ANOVA	0.010*	ยอมรับ
3.ระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	One way ANOVA	0.000*	ยอมรับ

4.ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ไม่ต่างกัน	One way ANOVA	0.266	ปฏิเสธ
5.อาชีพที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน	One way ANOVA	0.000*	ยอมรับ
6.รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ไม่ต่างกัน	One way ANOVA	0.085	ปฏิเสธ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ในภาพรวม ด้านการตระหนักรู้ในการพัฒนา ด้านผู้นำชุมชน ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุของปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล กับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล	การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี				
	B	S.E.	สปส.	t	Sig.
	Beta				
(ค่าคงที่)	0.290	0.132	-	2.200	0.028*
5. การมีส่วนร่วม	0.038	0.031	0.041	1.210	0.227
6. การตระหนักรู้ในการพัฒนา	0.235	0.036	0.236	6.594	0.000***
7. ผู้นำชุมชน	0.130	0.035	0.135	3.686	0.000***
8. การสนับสนุนจากภาครัฐ	0.498	0.034	0.570	14.653	0.000***

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการเข้าถึงพื้นที่ชายฝั่ง ควรดำเนินการระดมความคิดเห็นจากประชาชนโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการแก้ปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน กำหนดแนวทางการพัฒนาชายฝั่งทะเล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ชุมชน ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ โรงแรม และผู้มีอาชีพให้บริการบริเวณชายฝั่งทะเลตลอดแนว ให้ความรู้ในการเข้าถึงของประชาชนด้วยความรู้ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และพื้นที่การกัดเซาะชายฝั่ง ให้ประชาชนในแถบชายฝั่งดูแลและพัฒนาในพื้นที่ชายฝั่งให้ทุกคนช่วยกันแก้ไขปัญหา ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา เมื่อมีการประชุมประชาคมเกี่ยวกับพื้นที่ชุมชนก็จะเข้าร่วมตลอด 2) ด้านการเข้าถึงพื้นที่ชายฝั่ง ควรรับฟังประชาชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง ควรมีการค้นหาและวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับชายฝั่งทะเลในพื้นที่ของท่าน เพื่อเตรียมหาแนวทางการแก้ไขร่วมกันภายในชุมชน ควรมีการสร้าง ความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับปัญหาของชายฝั่งทะเล เพื่อให้ประชาชนเกิดความร่วมมือในการดูแลและอนุรักษ์พื้นที่ชายฝั่งเพิ่มมากขึ้น 3) ด้านการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง ควรประสานหน่วยงานอื่นเข้ามาสนับสนุน คิด วิเคราะห์หาแนวทางแก้ไข พร้อมงบประมาณ ปลูกฝังให้ประชาชน ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการค้าให้สำนึกรักธรรมชาติ ปรับปรุงภูมิทัศน์ตลอดแนวชายหาด แบ่งบล็อก-โซน ขายอาหารสถานที่จอดรถ ให้เพียงพอ พร้อมรักษาความสะอาด กำหนดราคาค่าบริการต่างๆ ชายหาดให้ชัดเจน และยุติธรรม ระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว กำหนดเป็นเขตเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มรายได้ ต้องทำประชาคมกับชุมชนที่มีพื้นที่ติดทะเล มีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่คิดต่าง เพื่อปรับความเข้าใจให้ไปในแนวทางเดียวกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมกับพื้นที่การท่องเที่ยว โดยการสร้างหาดทรายให้มากขึ้น รวมทั้งขยายในส่วนของชายหาดชะอำให้มีพื้นที่ชายหาดมากขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณพื้นที่ท่องเที่ยว ทำให้เกิดการท่องเที่ยวมากขึ้น ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการคงไว้กับของเดิมที่มีอยู่ พัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต และบริบทในพื้นที่ โดยใช้ผลการวิจัย และรับฟังความคิดเห็นคนในพื้นที่และนอกพื้นที่ด้วย

องค์ความรู้ใหม่

บริเวณชายฝั่งเป็นบริเวณที่มีความสำคัญมากต่อความผาสุกของมนุษย์ ตลอดประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา มนุษย์จะตั้งถิ่นฐาน ในบริเวณชายฝั่งทะเล ริมฝั่งแม่น้ำ และที่ราบลุ่มดินตะกอน เนื่องจากเป็นบริเวณ ที่เหมาะต่อการทำการเกษตร การประมงและการค้า ซึ่งการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้พื้นที่ชายฝั่งทะเลไม่ถูกกัดเซาะและเสียหาย ซึ่งต้องมีการพัฒนาแบบเข้าถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเล การเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชายฝั่งทะเล และการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และจะต้องอาศัยการตระหนักในการพัฒนา การมีผู้นำชุมชนที่ดี และการได้รับสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนทั้งในพื้นที่และประชาชนที่มาท่องเที่ยวสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชายฝั่งทะเลในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรีได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ในภาพรวมมีการพัฒนายู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มีการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งสามารถสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป โดยยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” แต่ยังคงมีการสนับสนุนส่งเสริมทุกภาคส่วนให้ตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้นกว่าจากปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดศาสตร์พระราชา เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 โดยสุเมธ ตันติเวชกุล (2559) ได้กล่าวถึงพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในพิธี พระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 ความว่า ในปัจจุบันทุกองค์กรพยายามที่จะนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งหลักในการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระราชทานหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มีความใกล้เคียงกับงานวิจัยของ สมชาย ยีโดบ (2560) วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาป่าชายเลนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ ของตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัย

พบว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านเข้าใจ ด้านเข้าถึง ด้านพัฒนา มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภัสสร ทองยินดี (2556) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มี อายุ อาชีพต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ไม่สอดคล้องในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ ระดับการศึกษา จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลมีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ในภาพรวม ด้านการตระหนักในการพัฒนา ด้านผู้นำชุมชน ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ได้แก่ การตระหนักในการพัฒนา ผู้นำชุมชน และการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ พุทธินันท์ บุญเรือง (2562) วิจัยเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวในจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ ด้านนโยบายภาครัฐ ด้านความตระหนักส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวในจังหวัดอุดรดิตถ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวมทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระทองมี อัสสุโข (แอมไธสง) (2561) วิจัยเรื่อง ความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความ

ตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้าม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ควรส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ควรมีการค้นหาและวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับชายฝั่งทะเลในพื้นที่ ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ตลอดแนวชายหาด รวมทั้งควรทำประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กำพล เลิศเกียรติดำรงค์ (2560) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลพื้นที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลพื้นที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลทุกมิติ ควรหาแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ และสิทธิผล และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่ได้รับผลกระทบอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมมีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งได้ข้อค้นพบจากการวิจัยนำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืนในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนทุกคนได้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักและร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ได้อย่างอย่างยั่งยืน

1.2 เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ควรมีการประชาสัมพันธ์แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ให้ทุกภาคส่วน

เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ได้อย่างประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

1.3 ควรส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ควรมีการค้นหาและวิเคราะห์ปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับชายฝั่งทะเลในพื้นที่ ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ตลอดแนวชายหาด รวมทั้งควรทำประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

2.ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

2.1 เทศบาลฯ ควรมีการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาชายฝั่งทะเลในพื้นที่

2.2 เทศบาลฯ ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนมีการวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาชายฝั่งทะเลในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นระบบ

2.3 เทศบาล ฯ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาชายฝั่งทะเลในพื้นที่ และควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันหรือดูแลชายฝั่งทะเลในพื้นที่อย่างยั่งยืนที่ชุมชนสามารถปฏิบัติตามได้

3.ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยอื่นที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เช่น เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

3.2 ควรมีศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและสามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2561).

ข้อมูลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จังหวัดเพชรบุรี. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

- กรมเจ้าท่า. (2565). เอกสารประกอบการประชุมรับฟังความคิดเห็นครั้งที่ 2 วันพฤหัสบดีที่ 16 มิถุนายน 2565 เวลา 9:00 น.-12:00 น. โครงการศึกษาวางแผนแม่บทและสำรวจออกแบบเพื่อเสริมทรายป้องกันการกัดเซาะสนับสนุนการท่องเที่ยวชายหาดชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. กรมเจ้าท่า.
- กำพล เลิศเกียรติดำรง. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลพื้นที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- บานชื่น นักการเขียน และเพ็ญศรี บางบอน. (2559). การพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development. สิริธรปริทรรศน์, 17(2), 64-69.
- ประภัสสร ทองยินดี. (2556). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของประชาชนตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. ใน การประชุมวิชาการแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 1, 917-925.
- พระทองมี อัสสุโธ (แอมไธสง). (2561). ความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธินันท์ บุญเรือง. (2562). รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวในจังหวัดอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สมชาย ยีโดบ. (2560). แนวทางการพัฒนาป่าชายเลนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ ของตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2559). แนวพระราชดำริ. “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ประโยชน์สุขสู่ประชาชน. สถาบันพระปกเกล้า, กันยายน-ธันวาคม 2559, 51-64.
- Yamane, T. (1973). Statistics : An Introductory Analysis. 3rd ed. Singapore : Harper International Editor

รูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงาน

ในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี*

ENVIRONMENTAL POLLUTION MANAGEMENT MODEL, WASTE POLLUTION OF DEPARTMENTS UNDER THE MINISTRY OF NATURAL RESOURCES AND ENVIRONMENT IN PHETCHABURI PROVINCE

ธนกร ฮะยิม¹, ภคมน โภคะธีรกุล², รัชยา ภักดีจิตต์³ และ สุพัตรา ยอดสุรางค์⁴

Tanakorn Hayim¹, Pakamon Pokateerakul², Rachaya Pakdeejit³ and Suphattra Yodsurang⁴

¹⁻⁴วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

¹⁴ College of Management Innovation Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

Corresponding author E-mail: Tanakornhayim2519@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสานวิธีครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ระบุสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย มีผลต่อการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย 3) เสนอรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็น บุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 261 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการถดถอยเชิงพหุ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพปัจจุบันมีการดำเนินการตามหลักการ 3Rs มีการคัดแยกขยะ โดยการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง ส่วนสภาพปัญหา ได้แก่ ด้านการจัดการขยะ ขาดความตระหนักรู้ และขาดการประสานความร่วมมือ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย ด้านเจ้าหน้าที่ ด้านงบประมาณ ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านสถานที่ มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3) รูปแบบการจัดการมลพิษ

* Received 13 July 2023; Revised 13 August 2023; Accepted 30 August 2023

สิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย (WEPMSBPC Model) ประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ บุคลากร งบประมาณ สถานที่ และการสื่อสาร ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้ส่งผลให้การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

คำสำคัญ: การจัดการมลพิษ, สิ่งแวดล้อม, ขยะมูลฝอย

Abstract

This mixed-method research aimed to: 1) identify the current state and problematic state of environmental pollution management in solid waste, 2) analyze factors affecting environmental pollution management in solid waste. Affecting the management of environmental pollution in solid waste. 3) proposed a model for managing environmental pollution in solid waste. The samples used in the study were 261 personnel working in agencies under the Ministry of Natural Resources and Environment in Phetchaburi Province and 15 key informants. Data were analyzed by multiple regression. and content analysis.

The study results showed that 1) The current situation is implemented according to the 3Rs principle, with waste sorting. by separating solid waste at the source as for the problem, namely waste management. lack of awareness and lack of cooperation. 2) Factors affecting the management of environmental pollution in solid waste officers, budgets, communications, public relations affects the management of environmental pollution in solid waste here was a statistical significance at the 0.001 level. The location affected the management of environmental pollution in solid waste with statistical significance at the 0.01 level and 3) the WEPMSBPC model for environmental pollution management consists of 4 important factors: personnel, budget, place and communication. These four factors resulted in effective and efficient management of environmental pollution in solid waste.

Keywords: Pollution Management, Environment, Solid Waste

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายทวีความรุนแรงมากขึ้นตลอดทุกปี เป็นผลเนื่องมาจากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หลายแห่งไม่มีพื้นที่สำหรับใช้กำจัดขยะมูลฝอย การคัดค้านโครงการจากประชาชน ดังนั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งกำจัดขยะมูลฝอยด้วยการนำไปเทกองกลางแจ้ง (Open Dump) หรือเผากลางแจ้ง (Open Burning) ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนตามมา เช่น กลิ่นเหม็น น้ำเสียปนเปื้อนสู่แหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดิน เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ เชื้อโรค เกิดมลพิษทางอากาศ เป็นต้น การจัดการขยะมูลฝอยแบบฝังกลบที่ไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ยิ่งก่อให้เกิดปัญหาไฟไหม้ขยะมูลฝอย เช่น สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยตำบลแพรกษา จังหวัดสมุทรปราการ และพื้นที่อื่นๆ นอกจากนี้ ประชาชนยังขาดองค์ความรู้และจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาและการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย จึงไม่ให้ความสำคัญที่จะลด และคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางหรือแหล่งกำเนิดเป็นขยะมูลฝอยตกค้างเพิ่มขึ้นทุกปี ในระยะ 10 ปี ที่ผ่านมามีการปรับทัศนคติเกี่ยวกับขยะมูลฝอยโดยมองว่าขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ ซึ่งถือเป็นทรัพย์สิน (Assets) ที่สามารถเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้กับประชาชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งลดต้นทุนการผลิตได้อีกทางหนึ่งด้วย (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559)

สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สป.ทส.) ได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการราชการ สป.ทส. (พ.ศ. 2563-2565) เพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้บรรลุเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจของสำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำจัดทำแผนปฏิบัติการสำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2563-2565) เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562 เพื่อกำหนดความเชื่อมโยงของประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ และผลผลิต/โครงการของ สป.ทส. ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติแผนแม่บท แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา และแผนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นไปตามแนวทางของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสำนักงบประมาณ ประกอบไปด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ สป.ทส. จำนวน 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (2) พัฒนาแหล่งน้ำให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน (3) บูรณาการการ

บริหารจัดการภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (4) บริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการระดับภูมิภาค (5) การพัฒนาระบบบริหารจัดการและองค์กร และมีการกำหนดโครงการสำคัญ (Flagship Project) ซึ่งภายใต้โครงการหลักประกอบด้วย โครงการย่อย แผนงาน และงบประมาณของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในการดำเนินงานครั้งนี้มีข้อจำกัดด้วยห้วงเวลาที่มีจำกัด และ สป.ทส. ได้จัดส่งคำขอประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 เรียบร้อยแล้ว (สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองยุทธศาสตร์และแผนงาน ส่วนพัฒนา ยุทธศาสตร์, 2562)

จากการสำรวจข้อมูลด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนของจังหวัดเพชรบุรีในปี 2563 จังหวัดเพชรบุรี มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น จำนวน 84 แห่ง จำแนกเป็น เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 13 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 69 แห่ง และจากการคำนวณปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นตามเกณฑ์ของกรมควบคุมมลพิษ กับฐานประชากรของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งตามเขตการปกครองในระดับท้องถิ่น คือ เทศบาลเมือง อัตราการผลิตขยะมูลฝอยเท่ากับ 1.15 กก./คน/วัน เทศบาลตำบล อัตราการผลิตขยะมูลฝอยเท่ากับ 1.02 กก./คน/วัน และองค์การบริหารส่วนตำบล อัตราการผลิตขยะมูลฝอยเท่ากับ 0.91 กก./คน/วัน พบว่า ในจังหวัดเพชรบุรี มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งสิ้นจำนวน 171,338.3 ตัน/ปี หรือประมาณ 469.42 ตัน/วัน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการดำเนินการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอย จำนวน 52 แห่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่มีการดำเนินการให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอย จำนวน 32 แห่ง และพบประเด็นปัญหา ดังนี้ (1) การจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ไม่เหมาะสม เช่น การกำจัดมูลฝอยไม่ถูกหลักสุขาภิบาล การทิ้งขยะมูลฝอยในที่สาธารณะ/แหล่งน้ำ (2) มีสถานที่กำจัดขยะไม่เพียงพอ และ/หรือ ไม่สามารถจัดให้มีสถานที่กำจัดขยะในพื้นที่ได้ และ (3) ปัญหาด้านศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี, 2564)

สอดคล้องกับผลการวิจัยของนนทชา มานะวิสาร (2566) พบว่า ปัญหา อุปสรรค ได้แก่ ทัศนคติว่าการจัดการขยะเป็นบทบาทหน้าที่ของภาครัฐต้องจัดบริการให้ ดังนั้น จึงมีประชาชนบางส่วนที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วม การปรับทัศนคติจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ค่อนข้างยากและต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าจะประสบผลสำเร็จ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธันยมัย ฉันทวี, ชญาภัทร พันธงาม และ อุไร ชนะกานต (2564) พบว่า การลดการเกิดขยะมูลฝอย การคัดแยกขยะมูลฝอย และการนำกลับมาใช้ใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ดังนั้นควรมีการดำเนินการหามาตรการในการจัดการเกี่ยวกับพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย เช่น การรณรงค์ หรือให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับ

การลดการเกิดขยะมูลฝอย การคัดแยกขยะมูลฝอย และการนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อให้ประชาชนตระหนัก และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น อันจะส่งผลให้พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ที่ดีขึ้น รวมทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของอนุสรณ์ ปัตตนาภรณ์ (2560) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรค ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ในเขตกรุงเทพมหานคร มีปัจจัยแวดล้อมมากมาย โดยเป็นปัญหามาตั้งแต่อดีตสะสมพอกพูนมากขึ้น จน กลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่ผู้บริหารกรุงเทพมหานครหลายยุคหลายสมัยพยายามแก้ไข ซึ่งสวนทางกับ ปริมาณขยะมูลฝอยเหล่านี้ที่เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาคือต้องค้นหา ปัจจัยในการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จักรกริช กาญจน กิจ (2556) พบว่า ปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอย ของกรุงเทพมหานคร และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในเขตปริมณฑล ด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรยังไม่ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอย่าง เพียงพอ มีการโยกย้ายบุคลากรและการเปลี่ยนผู้บริหาร ทำให้นโยบายในการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากการจัดเก็บภาษีที่ยังไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้ตามเป้าหมายของท้องถิ่น ส่วนด้านการจัดการ ขยะมูลฝอย พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังไม่สามารถใช้ระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้บริหารไม่เห็นด้วย นอกจากนี้บางแห่งยังได้รับการต่อต้านคัดค้านจากประชาชนจนไม่ สามารถเข้าใช้พื้นที่ได้ รวมทั้งการประสานงานภายในหน่วยงานไม่ชัดเจน ประชาชนยังขาดความ ตระหนักและขาดการมีจิตสำนึกต่อสังคมในการที่จะช่วยกันลดปริมาณขยะมูลฝอย รวมถึงการเก็บขน ขยะมูลฝอยไม่หมดมีขยะมูลฝอยตกค้าง สำหรับเงื่อนไขด้านบุคลากรที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การขาดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนซึ่งทำให้การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยเกิดปัญหา และมีการ โยกย้ายบุคลากรและการเปลี่ยนผู้บริหาร ด้านงบประมาณ เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ การมีงบประมาณใน การจัดการขยะมูลฝอยที่เพียงพอ สำหรับเงื่อนไข ด้านงบประมาณที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การขาดการบริหารจัดการงบประมาณที่เหมาะสม รวมทั้งการขาดแคลนพื้นที่ที่เหมาะสมในการก่อสร้าง ศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย และการจัดเก็บค่าธรรมเนียมยังไม่สามารถจัดเก็บได้ตามเป้าหมาย ในส่วนของ ด้านการจัดการ เงื่อนไขที่สำคัญต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ การมีนโยบายที่ดีในการ จัดการขยะมูลฝอย ประการต่อมา คือ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนเพื่อส่งเสริม อนุรักษ์แก้ไขปัญหามลพิษ รวมทั้งมีข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย สำหรับ เงื่อนไขที่ทำให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และจังหวัดปริมณฑล ไม่ประสบ ความสำเร็จ ได้แก่ มีการต่อต้านไม่ให้สร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยจากประชาชน เนื่องจากประชาชนใน พื้นที่ที่มีความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัย และความสะอาดของพื้นที่ หากมีการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะ มูลฝอย รองลงมา คือ การประสานงานภายในหน่วยงานไม่ชัดเจน มีความซ้ำซ้อนในหน้าที่ความ

รับผิดชอบ และนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยของภาครัฐไม่ต่อเนื่อง ขาดการประสานระหว่าง กรุงเทพมหานครและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑล รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษาถึงสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี รวมถึงวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย เพื่อให้ได้รูปแบบที่จะสามารถใช้เป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในจังหวัดเพชรบุรี ผลที่ได้จากการศึกษานี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่เสนอรูปแบบการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อระบุสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย มีผลต่อการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วย สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 30 คน สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 จำนวน 121 คน สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 10 จำนวน 141 คน และสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 3 สาขาเพชรบุรี จำนวน 524 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 816 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 261 คน การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ Krejcie & Morgan (1970: 607-610) กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น (Probability sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple random sampling)

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการมลพิษด้านสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี และผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการจัดการมลพิษด้านสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี 4 กลุ่ม คัดเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติและวัตถุประสงค์ในการวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ดังนี้

- 1) กลุ่มข้าราชการระดับสูงของสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 4 คน
- 2) กลุ่มผู้บริหารระดับสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ฝ่ายการเมือง จำนวน 4 คน นายกฯ
- 3) กลุ่มผู้บริหารระดับสูงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ฝ่ายข้าราชการประจำ จำนวน 4 คน ปลัด
- 4) กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านในชุมชน ในชุมชนในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 3 คน

ในการยืนยันรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี โดยเสนอรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีต่อผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญ ในการกำหนดรูปแบบ และการนำนโยบายด้านการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยไปปฏิบัติ โดยเข้าพบที่ละท่าน จำนวน 3 ท่าน

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย 8 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย ตอนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย ตอนที่ 4 หลักการจัดการ ตอนที่ 5 หลักการ 3 Rs ตอนที่ 6 การมีส่วนร่วมของชุมชน ตอนที่ 7 นโยบายของหน่วยงาน ตอนที่ 8 ข้อเสนอแนะ ในการคำนวณหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามในภาพรวมทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.978

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาของการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ตอนที่ 3 การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ตอนที่ 4 รูปแบบการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลที่เป็นแบบสอบถามเชิงปริมาณจากบุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 261 คน

2) ข้อมูลที่เป็นแบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 15 ชุด

3) สรุปผลการศึกษาในสองขั้นตอนแรก เพื่อนำไปสู่สร้างรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

4) นำรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ไปทำการยืนยันรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านขยะมูลฝอย จำนวน 3 คน

5) สรุปรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ

1) การวิเคราะห์ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าความถี่และค่าร้อยละ

2) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย และการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบสมมุติฐานปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis)

3) การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเจแนบและเรียบเรียงแบบความเรียง

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การจัดกลุ่มข้อมูล (Categorization) และการตีความ (Interpretation) หลังจากนั้น นำมาเรียบเรียง และนำเสนอเป็นรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อระบุปัจจุบันและสภาพปัญหาของการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีมีการดำเนินการตามหลักการ 3Rs กล่าวคือ การจัดการของเสียที่ให้ความสำคัญในการลดการเกิดของเสียให้เหลือน้อยที่สุดเป็นลำดับแรก โดยมุ่งเน้นการใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาเมื่อเกิดของเสียแล้วต้องพยายามหาแนวทางการนำกลับไปใช้ซ้ำหรือใช้ใหม่ให้ได้มากที่สุด โดยพิจารณาถึงศักยภาพการใช้ประโยชน์ของของเสียแต่ละประเภทและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เหลือของเสียที่จะต้องบำบัดหรือกำจัดในปริมาณน้อยที่สุด โดยเลือกใช้วิธีการกำจัดของเสียเป็นวิธีสุดท้าย นอกจากนี้ยังมีการคัดแยกขยะ โดยการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง ณ แหล่งกำเนิด เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ กอปรกับการดำเนินการจัดการขยะในระดับพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยบริเวณชุมชน ซึ่งมีการถ่ายโอนภารกิจให้กับท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นต้องดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยในระดับพื้นที่ ส่วนสภาพปัญหาของการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้ (1) ปัญหาด้านการจัดการขยะ กล่าวคือ บุคลากรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี และประชาชนในพื้นที่บางรายขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะที่ถูกต้อง (2) ปัญหาขาดความตระหนักรู้ กล่าวคือ บุคลากรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี และประชาชนในพื้นที่บางรายขาดจิตสำนึก ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย และ (3) ปัญหาขาดการประสานความร่วมมือ กล่าวคือ ในการจัดการขยะมูลฝอย กล่าวคือ การขาดความร่วมมือจากบุคลากรหรือประชาชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหรือฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และสมมติฐาน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย ด้านหน่วยงานมีการจัดอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง ด้านงบประมาณในการสนับสนุนการจัดการมลพิษ

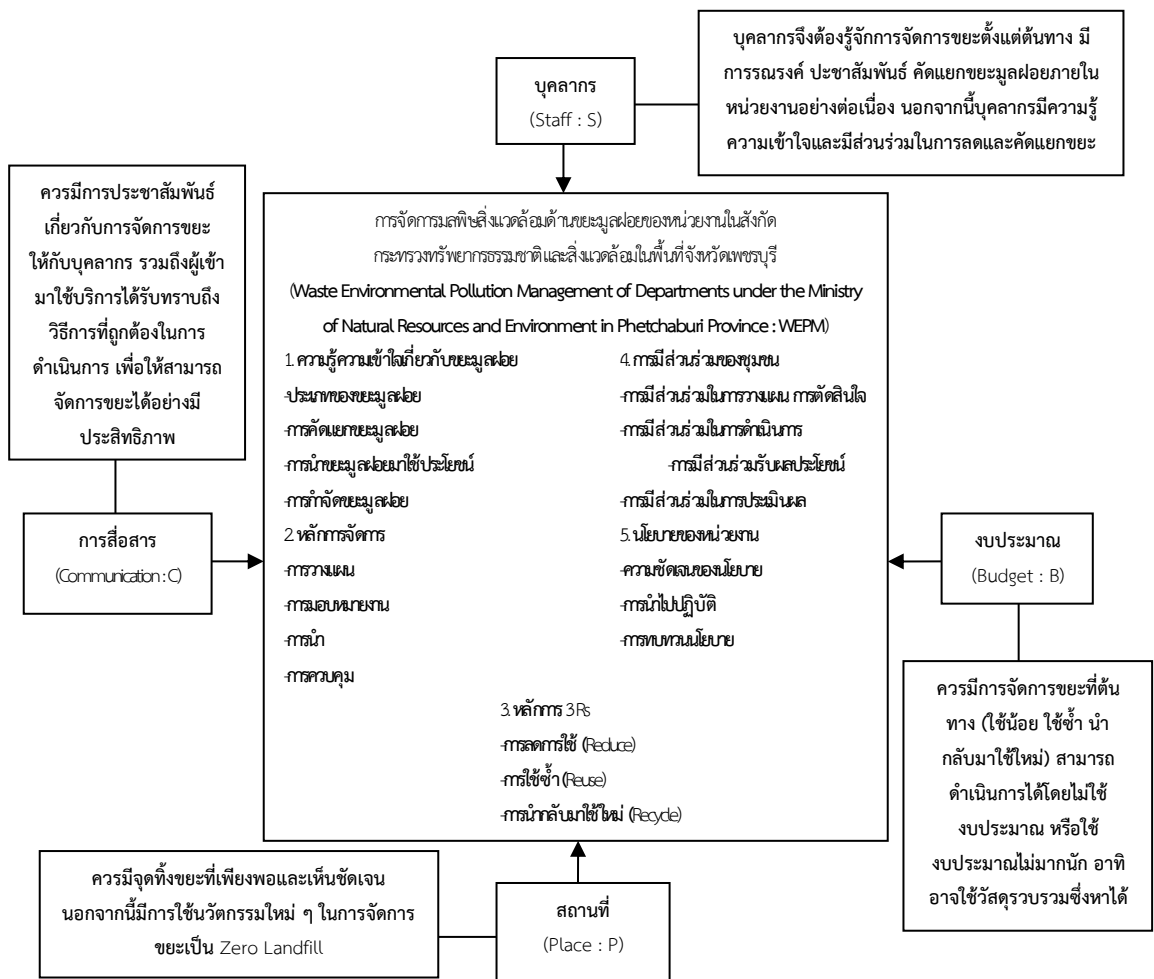
สิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยมีความเพียงพอ เหมาะสม ด้านหน่วยงานมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาขยะ และการรณรงค์ในเรื่องการคัดแยกขยะให้ประชาชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านสถานที่ในการให้บริการมีความเหมาะสมสำหรับการจัดการขยะมูลฝอย มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) บุคลากร ซึ่งบุคลากรต้องรู้จักการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ คัดแยกขยะมูลฝอยภายในหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการลดและคัดแยกขยะ 2) งบประมาณ ควรมีการจัดการขยะที่ต้นทาง (ใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่) สามารถดำเนินการได้โดยไม่ใช้งบประมาณ หรือใช้งบประมาณไม่มากนัก อาทิ ใช้วัสดุรวบรวมซึ่งหาได้จากธรรมชาติ ฯลฯ 3) สถานที่ ควรมีจุดทิ้งขยะที่เพียงพอและเห็นชัดเจน นอกจากนี้มีการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ในการจัดการขยะเป็น Zero Landfill 4) การสื่อสาร ควรมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการขยะให้กับบุคลากร รวมถึงผู้เข้ามาใช้บริการได้รับทราบถึงวิธีการที่ถูกต้องในการดำเนินการ เพื่อให้สามารถจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้ส่งผลให้การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ทั้ง 5 ด้านมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันประกอบไปด้วย 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย 2) ด้านหลักการจัดการ 3) ด้านหลักการ 3R 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 5) ด้านนโยบายของหน่วยงาน

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี (WEPMsBPC Model) ประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ บุคลากร งบประมาณ สถานที่ และการสื่อสาร ซึ่งปัจจัยทั้ง 4

ประการนี้ส่งผลให้การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ทั้ง 5 ด้านมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันประกอบไปด้วย 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย 2) ด้านหลักการจัดการ 3) ด้านหลักการ 3R 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 5) ด้านนโยบายของหน่วยงาน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี (WEPMSBPC Model)

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อระบุปัจจุบันและสภาพปัญหาของการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีมีการดำเนินการตามหลักการ 3Rs ส่วนสภาพปัญหาของการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้ (1) ปัญหาด้านการจัดการขยะ (2) ปัญหาขาดความตระหนักรู้ และ (3) ปัญหาขาดการประสานความร่วมมือ แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี มีการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยโดยยึดหลักปฏิบัติของหลักการ 3Rs ส่วนสภาพปัญหา ได้แก่ (1) ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มสูงขึ้น (2) ขาดแนวทางการส่งเสริมการจัดการขยะ (3) วิธีการจัดการขยะ (4) ขาดการประสานความร่วมมือ (5) ขาดความตระหนักรู้ (6) ขาดความรู้ เครื่องมือ ผู้รับผิดชอบ งบประมาณ (7) ขาดการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฮารุน มุหมัดอาลี (2561) วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหาของรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีการเร่งพัฒนาเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลด และคัดแยกขยะมูลฝอยให้นำไปใช้ประโยชน์ได้ มีหลักการ 3R สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสรณ์ ปัตตนาภรณ์ (2560) วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานคร มีปัจจัยแวดล้อมมากมาย โดยเป็นปัญหามาตั้งแต่อดีตสะสมพอกพูนมากขึ้น จนกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่ผู้บริหารกรุงเทพมหานครหลายยุคหลายสมัยพยายามแก้ไข ซึ่งสวนทางกับปริมาณขยะมูลฝอยเหล่านี้ที่เพิ่มปริมาณขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องค้นหาปัจจัยในการแก้ปัญหาย่อยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และสมมติฐาน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูล

ฝอย ด้านหน่วยงานมีการจัดอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง ด้านงบประมาณในการสนับสนุนการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยมีความเพียงพอ เหมาะสม ด้านหน่วยงานมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาขยะ และการรณรงค์ในเรื่องการคัดแยกขยะให้ประชาชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านสถานที่ในการให้บริการมีความเหมาะสมสำหรับการจัดการขยะมูลฝอย มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่า การที่หน่วยงานมีการจัดอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง งบประมาณในการสนับสนุนการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยมีความเพียงพอ เหมาะสม หน่วยงานมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาขยะ และการรณรงค์ในเรื่องการคัดแยกขยะให้ประชาชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสถานที่ในการให้บริการมีความเหมาะสมสำหรับการจัดการขยะมูลฝอย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ส่งผลให้บุคลากรของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี สามารถบริหารจัดการสิ่งของที่เสื่อมสภาพจากการใช้งาน หรือหมดอายุการใช้งาน และไม่ต้องการใช้แล้ว มาจากครัวเรือน ที่พักอาศัย สถานที่ประกอบธุรกิจการค้า รวมถึงประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามเป้าหมายของหน่วยงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยวรรณ เสนคำ และนิรวรรณ แสนโพธิ์ (2565) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหาร ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอุปกรณ์การดำเนินงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) บุคลากร 2) งบประมาณ 3) สถานที่ 4) การสื่อสาร ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ประการ

นี้ส่งผลให้การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ทั้ง 5 ด้านมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันประกอบไปด้วย 1) ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย 2) ด้านหลักการจัดการ 3) ด้านหลักการ 3R 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 5) ด้านนโยบายของหน่วยงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมภัทท์ เย็นเปี่ยม อานูภาพ รักษ์สุวรรณ และดนุสรณ์ กาญจนวงศ์ (2562) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ ของเทศบาลเมืองหัวหิน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโมเดลการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การออกเทศบัญญัติที่เกี่ยวกับการจัดการขยะ การสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นหรือหน่วยงานราชการหรือภาคเอกชนในพื้นที่ในการกำจัดขยะมูลฝอยร่วมกัน การจัดทำโครงการและกิจกรรมรณรงค์เน้นไปที่การจัดการขยะตามหลัก 3Rs สนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชน โรงเรียน วัด และภาคเอกชน ที่มีความพร้อมและสมัครใจเข้าร่วมโครงการและกิจกรรม ควรมีการติดตามและประเมินผล การบริหารจัดการเก็บขยะของบริษัทเอกชน และควรมีการรณรงค์ให้ความรู้ และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความเข้าใจ ในการคัดแยกขยะ วิธีการคัดแยกขยะแต่ละประเภท อย่างถูกต้อง การจัดระบบการคัดแยกขยะ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการคัดแยกขยะ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยได้ข้อค้นพบจากการวิจัยนำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อสร้างข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย ซึ่งผู้วิจัยแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ควรคัดแยกขยะมูลฝอยที่ต้นทาง ณ แหล่งกำเนิด และดำเนินการตามหลักการ 3Rs เพื่อจัดการขยะที่เหมาะสมและถูกต้องตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.2 ควรมีการจัดโครงการฝึกอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย ควรมีการปลูกจิตสำนึกในการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอย และควรสนับสนุนให้บุคลากรหรือประชาชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหรือฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมประสานความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

1.3 หน่วยงานควรจัดอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยมีความเพียงพอ เหมาะสม ควรประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาขยะ และการ

รณรงค์ในเรื่องการคัดแยกขยะให้ประชาชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง มีผลต่อการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งควรมีการจัดสถานที่ในการให้บริการให้มีความเหมาะสมสำหรับการจัดการขยะมูลฝอย

1.4 หน่วยงานควรกำหนดมาตรฐานในการคัดแยกขยะมูลฝอยที่เหมาะสมและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบ ควรกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการนำขยะมูลฝอยภายในชุมชนกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ พร้อมทั้งเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบ

1.5 หน่วยงานควรมอบหมายผู้รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยที่ชัดเจนและเข้าใจในภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งผู้บริหารควรให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่อง และควรทบทวนหรือปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.6 หน่วยงานควรมีการสนับสนุนให้ประชาชนภายในชุมชนมีการคัดแยกขยะรีไซเคิลผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำมาขายให้ร้านรับซื้อของเก่าสร้างรายได้ให้ชุมชน และสนับสนุนให้ประชาชนภายในชุมชนลดการใช้พลาสติกที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง รวมถึงสนับสนุนการใช้ถุงผ้า ตะกร้า ปิ่นโต แทนการใช้ถุงพลาสติก

1.7 ควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม/โครงการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย และเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการขยะมูลฝอยของหน่วยงาน รวมถึงมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินการจัดเก็บขยะมูลฝอยของหน่วยงาน

1.8 หน่วยงานควรมีการกำหนดนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยให้สอดคล้องกับแผนระดับจังหวัดและระดับประเทศ และควรมีการทบทวนนโยบายในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยให้สอดคล้องกับแผนแม่บทขยะมูลฝอยของประเทศเป็นประจำทุกปี

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีศึกษาถึงปัจจัยอื่นที่คาดว่าจะส่งผลต่อการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี เช่น ทักษะคนดี พฤติกรรม ผู้นำหรือผู้บริหาร เป็นต้น

2.2 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง เพื่อให้ได้

ข้อมูลที่หลากหลายและสามารถนำมาประยุกต์ในการพัฒนารูปแบบการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ได้อย่างเหมาะสม

2.3 ควรมีการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการจัดการมลพิษทางสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้ได้กลยุทธ์และข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงจุด

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564). กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กรมควบคุมมลพิษ. (2561). คู่มือการปฏิบัติการ 3 ใช้ (3Rs) เพื่อจัดการขยะชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท อีซี จำกัด.

เชมภัทท์ เย็นเปี่ยม อานุภาพ รักษ์สุวรรณ และดนุสรณ์ กาญจนวงศ์. (2562). การพัฒนาการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพของเทศบาลเมืองหัวหิน. รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

จักรกริช กาญจนกิจ. (2556). การจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ในวิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ธัญมัย ฉันทวี, ขวัญภัทร พันธงาม, อุไร ชนะกานต์. (2564). พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในพื้นที่ตำบลนาพรุ อำเภอยะพราง จังหวัดนครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 6 กรกฎาคม 2566 จาก

https://cnu.ac.th/journal/JournalPDF/9_01_0005.pdf

นนทชา มานะวิสาร. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย ตำบลศรีชะเกษ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. เรียกใช้เมื่อ 6 กรกฎาคม 2566 จาก

https://www.nno.moph.go.th/nanhealth/index.php/data-service/or-wor-chor/item/download/7886_76069f04cb867b3399d5e022686b50fb.

ปิยวรรณ เสนคำ และนิรวรรณ แสนโพธิ์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครพนม. วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 11(2), 165-175.

วรเดช จันทรศร. (2559). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี. (2560). ยุทธศาสตร์และภารกิจหลักของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579). สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี.

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี. (2564). ข้อมูลการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายจังหวัดเพชรบุรี. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี.

สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองยุทธศาสตร์และแผนงาน ส่วนพัฒนายุทธศาสตร์. (2562). แผนปฏิบัติการราชการสำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2563-2565). สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองยุทธศาสตร์และแผนงาน ส่วนพัฒนายุทธศาสตร์.

อนุสรณ์ ปัตตนาภรณ์. (2560). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในกรุงเทพมหานคร. Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University, 4(2), 33-40.

ฮารุน มุหมัดอาลี. (2561). รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, 4(2), 297-314.

Bloom, B. S. (1971). Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York: McGraw-Hill.

Cohen J. M. & Uphoff, N. T. (1977). Rural development participation: concept and measures for project design. implementation and evaluation. New York: Cornell University.

Drucker, P.F. (2006). Management: Tasks, Responsibilities, Practices, Harper Collins. New York.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอภิปัญญาของ
นักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*

A STUDY OF THE EFFECTS OF LEARNING ACTIVITIES TO
PROMOTE METACOGNITION OF TEACHER PROFESSIONAL
STUDENTS LOEI RAJABHAT UNIVERSITY

ปาริญา ราพา¹, กรวิกา สุวรรณกุล² และ อภิเดช โยชน์เย็น³

Pareeya Rapa¹, Kornwika Suwannakul² and Apidech Yochyuean³

¹⁻³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹⁻³Faculty of education Loei Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: pareeyalru@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ ที่เรียนวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินตนเองของนักศึกษา แบบบันทึกการเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ The Wilcoxon Signed Ranks Test

ผลการวิจัยพบว่า ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ มีคะแนนจากการประเมินตนเองหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมอภิปัญญาเฉลี่ยเท่ากับ 57.26 สูงกว่าก่อนที่มีการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 41.73 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, อภิปัญญา, นักศึกษาวิชาชีพครู

* Received 13 July 2023; Revised 16 August 2023; Accepted 31 August 2023

Abstract

The purposes of this research were to study the effects of learning activities that promote metacognition among teaching profession students; Loei Rajabhat University in the subject 21st Century Skills for Life, semester 2, academic year 2022, 30 students were obtained by purposive sampling. The research tools were learning management plans. student self-assessment form learning record form and a satisfaction assessment form Statistics used in the analysis were mean, standard deviation. And test statistics The Wilcoxon Signed Ranks Test

The results of the research revealed the effect of learning activities that promote metacognition of teaching professional students; Loei Rajabhat University in the 21st Century Skills for Life and Career course The self-assessment scores after the metacognitive promoting learning activities were averaged 57.26, higher than before the learning management averaged 41.73, with a statistical significance at the .05 level.

Keywords: Learning Activities, Metacognition, Teacher Professional Student

บทนำ

โลกของสังคมแห่งการเรียนรู้หรือสังคมข่าวสารเทคโนโลยีบุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพจะต้องเป็น “บุคคลแห่งการเรียนรู้” (Learning person) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่สำคัญอย่างยิ่งของผู้ที่ปฏิบัติงานเป็นครูในการที่จะพัฒนาตนเองและเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (สุระพรรณ พนมฤทธิ์ และคณะ, 2554) กระบวนทัศน์ใหม่ของการจัดการศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องความสามารถในการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง (Self - Regulation) ซึ่งผู้ที่มีความสามารถเรียนรู้โดยการกำกับตนเองจะเพียงแค่ประสบความสำเร็จในการศึกษาในปัจจุบันเท่านั้นแต่จะมีความพยายามในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองให้ดีขึ้นในอนาคตด้วย ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเป้าหมายสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดเวลา และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องนอกจากนี้กรอบแนวคิดเรื่องการพัฒนาความสามารถที่สำคัญ ในศตวรรษที่ 21 ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการปรับปรุงระบบการศึกษาเพื่อ เสริมสร้างผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้และการทำงานที่มีประสิทธิภาพใน อนาคต ซึ่งรวมถึงสมรรถนะในด้านการมีความรู้ทักษะและความสามารถในการปรับตัวต่าง ๆ รวมถึง การมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในสถานศึกษาและในการดำเนินชีวิต ความสามารถในการเรียนรู้ โดยการกำกับตนเองจึงได้กลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ในปัจจุบัน นอกจากนี้นักศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดองค์ความรู้เท่านั้น แต่ ต้องเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกและบ่มเพาะให้นักศึกษามีทักษะที่จำเป็นต่อการ ทำงานในศตวรรษที่ 21 มีความรู้ขั้นลึกในสาขาวิชาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และพัฒนา นวัตกรรมได้ การรู้รอบในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ความพร้อมในการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้างานใหม่ หรือความรู้ใหม่ได้ในอนาคต มีความสนใจพัฒนาตนเองและรักความก้าวหน้า การพัฒนาทักษะ พื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างความรู้ใหม่และการปรับตัวในด้านต่าง ๆ เช่น พื้นฐานที่ดีทาง คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ การสื่อสาร การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น การมีทักษะ ด้านการบริหารจัดการและการเป็นผู้นำ การมีทักษะด้านภาษาและการสื่อสารความสามารถใน การรักษาเอกลักษณ์ แต่ขณะเดียวกันสามารถเข้าใจสังคมอื่น และอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข สิ่งสำคัญที่สุดคือ การปลูกฝังให้นักศึกษาตระหนักและให้ความสำคัญในการพัฒนาความคิดของ ตนเองบนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา, 2561)

อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและ อาชีพของผู้วิจัยที่ผ่านมาของนักศึกษาวิชาชีพรยังประสบปัญหา คือ นักศึกษาบางคนไม่สนใจ เรียนเล่นโทรศัพท์มือถือขณะเรียน การทำงานไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ บางกรณีไม่มีงานส่ง ส่ง งานไม่ตรงเวลารวมทั้งขาดความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ประกอบกับการยกตัวอย่าง ประกอบที่เป็นเหตุเป็นผลไม่ได้ ซึ่งทำให้เวลาทำข้อสอบนักศึกษาไม่สามารถเขียนข้อสอบแบบ อธิบายได้ ส่งผลให้การเรียนของนักศึกษาบางคนออกมาไม่ดีเท่าที่ควร สอดคล้องกับ ทศนียนาร อด ลัมสุทธิวันภูมิ (2560) ที่กล่าวว่า ห้องเรียนแต่ละห้องประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถ ในการเรียนรู้เร็วช้าแตกต่างกัน ผู้เรียนที่เรียนรู้ช้ามักตามเพื่อนไม่ทันในเวลาเรียนปกติที่จำกัด ระยะเวลาเรียนจึงเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากเรียนส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

สิโรรัตน์ บุญเลิศ (2555) ได้กล่าวถึง แนวทางหนึ่งในการสอนเพื่อพัฒนาการคิดคือการสอนเกี่ยวกับการคิด (Teaching about thinking) เป็นการสอนที่เน้นการใช้ทักษะการสอนการคิด เน้นที่เนื้อหาสาระการสอน โดยการช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้รู้และเข้าใจกระบวนการคิดของตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะการคิดที่เรียกว่า อภิปัญญา (Metacognition) นอกจากนี้ปัญญายังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้แต่ละคนควบคุมกำกับกระบวนการทางปัญญาของตนได้และจากงานวิจัยด้านทฤษฎีการเรียนรู้พบว่า ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ดีหรือผู้เรียนเก่งนั้นเป็นกลุ่มที่ได้รับการพัฒนาอภิปัญญาเป็นอย่างดี เป็นผู้เรียนที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลใหม่ได้อย่างฉับไวเชื่อมโยงเข้ากับความรู้เดิมได้อย่างดี และสามารถควบคุมกำกับตนจนสามารถเข้าใจได้สอดคล้องกับ Garofalo and Lester (1985 อ้างถึงในสายใจ พวงสายใจ, 2554) กล่าวว่าผู้เรียนที่มีอภิปัญญาจะมีการวางแผนและกำกับควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง จึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น ดังนั้นการที่บุคคลรู้ถึงการคิดของตนเองและสามารถควบคุมการคิดของตนให้เป็นไปในแนวทางที่ตนต้องการ จะช่วยให้การเรียนรู้และงานที่ทำประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวางแผนความสามารถในการกำกับควบคุมและตรวจสอบ รวมถึงความสามารถในการประเมินการคิดของตนเองได้ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษามูลค่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ มีการทดลองแบบ One group pre-test post-test design

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 210 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย ที่ลงทะเบียนวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

- 2.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอภิปัญญา จำนวน 8 แผน
- 2.2 แบบประเมินตนเอง เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ
- 2.3 แบบบันทึกการเรียนรู้ แบบบันทึกการเรียนรู้เป็นแบบปลายเปิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ทบทวน ตรวจสอบ และประเมินการเรียนรู้ของตน ซึ่งนักศึกษาจะต้องทำแบบบันทึกการเรียนรู้หลังจากเรียนจบแต่ละบทและหลังจากทำชิ้นงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายเสร็จสิ้น

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำดังนี้

3.1 การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษา มคอ.3 และประมวลรายวิชาตามหลักสูตร เกี่ยวกับหลักการจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เวลาเรียน แนวทางการดำเนินการ และการวัดผล

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหา สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ และเวลาที่ใช้สอน

3) ศึกษาการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

4) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอภิปัญญา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้

5) กำหนดรูปแบบเพื่อเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีดังนี้

5.1 ความคิดรวบยอด

5.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

5.3 จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

5.4 เนื้อหาสาระ

5.5 กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

5.6 การประเมินผล

6) เขียนแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอภิปัญญา

7) นำแผนการจัดการเรียนรู้ เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบ และพิจารณาความสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและวิธีในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน

8) นำแผนการจัดการเรียนรู้มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญโดยเพิ่ม เวลาในการกิจกรรมให้เหมาะสม

9) นำแผนการจัดการเรียนรู้ ไปทดลองสอนกับนักศึกษาวิชาชีพครู ที่ไม่ใช่กลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ ระยะเวลา เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างการวิจัยต่อไป

3.2 แบบรายงานตนเอง มีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีในการเรียนรู้ในรายวิชา ทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบบันทึกการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียน

2) สร้างรายการในแบบประเมินตนเอง จำนวน 15 ข้อ เป็นแบบมาตราประมาณ ค่า 5 ระดับ โดยผู้ตอบเลือกตอบเพียงระดับเดียวตามความรู้สึกหรือการปฏิบัติที่แท้จริงของผู้ตอบโดยให้เลือกตอบตามความคิดที่แท้จริงของตนเอง

3) นำแบบประเมินตนเองที่ผู้วิจัยได้พัฒนาไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาความ ตรงดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม

3. แบบบันทึกการเรียนรู้

1) ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีในการเรียนรู้ในรายวิชา ทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบบันทึกการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียน

2) สร้างรายการแบบบันทึกการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ เป็นแบบปลายเปิด เช่น ให้ผู้เรียนบันทึกว่าตนได้เรียนรู้อะไร มีปัญหา หรืออุปสรรคอะไร มีแนวทางการแก้ไขอย่างไรบ้างจากการทำงาน รวมทั้งให้บันทึกสรุป กระบวนการคิดเมื่อทำงานเสร็จ

3) นำแบบบันทึกการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา ซึ่งผลการประเมินแบบบันทึกการเรียนรู้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยประชุมวางแผนร่วมกันกับผู้เรียนเพื่อกำหนดตารางเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมในการทำชิ้นงานต่างๆ

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้โดยในระหว่างที่ดำเนินการสอนนั้น คณะผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนและจดบันทึกหลังสอน

4.3 ผู้วิจัยให้ผู้เรียนทำแบบบันทึกการเรียนรู้เมื่อจบแต่ละแผนการเรียนรู้ และแบบประเมินตนเองเมื่อทำชิ้นงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จสิ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ผลที่ได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

5.2 วิเคราะห์ผลที่ได้จากแบบประเมินตนเองของผู้เรียน โดยคำนวณค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.3 สถิติทดสอบ The Wilcoxon Signed Ranks Test

ผลการวิจัย

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ The Wilcoxon Signed Ranks Test

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการเรียนรู้	n	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	P	Sig (P)
คะแนนก่อนเรียน	30	75	41.73	3.80	4.78*	0.00
คะแนนหลังเรียน	30	75	57.26	4.74		

*p < .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ หลังการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 57.26 สูงกว่าก่อนที่มีการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 41.73 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปผลและนำเสนอ ดังนี้

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ มีคะแนนจากการประเมินตนเองหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมอภิปัญญาเฉลี่ยเท่ากับ 57.26 สูงกว่าก่อนที่มีการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 41.73 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เพราะผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้สร้างความเข้าใจและสามารถจัดระบบการคิดของตนเอง วางแผนประเมินและตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองได้ นอกจากนี้ยังตระหนักรู้เกี่ยวกับงานที่ต้องทำและกลวิธีที่จะใช้ในการเรียนรู้เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ โดยผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมตามกลวิธีจัดการเรียนที่ส่งเสริมอภิปัญญานั้นคือ 1) การวางแผน ทำให้นักศึกษาได้คิดวางแผนในการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายว่าจะดำเนินการอย่างไร 2) การมุ่งประเด็นความสนใจ โดยนักศึกษาได้มีการตัดสินใจล่วงหน้าในการทำงานที่ตนเองชอบหรือถนัด 3) การเลือกประเด็นความสนใจ ซึ่งนักศึกษาได้ตัดสินใจเลือกในการทำงานตามสถานการณ์ที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จ 4) การจัดการตนเอง คือนักศึกษาได้เตรียมความพร้อมที่จะช่วยให้ตนเองเรียนหรือทำกิจกรรมได้ดีขึ้น 5) การตรวจสอบและดูแลตนเอง โดยนักศึกษาได้ตรวจสอบความเรียบร้อยของงาน 6) การระบุปัญหา นักศึกษาสามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนหรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้สอนได้ และ 7) การประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งนักศึกษาได้ตรวจสอบผลงานของตนเองทำให้รู้ว่าผลงานของ

ตนเองที่ทำให้มีจุดเด่นหรือข้อบกพร่องอย่างไร รวมถึงผลการปฏิบัติงานว่างงานนั้นเป็นงานยาก
ง่ายสำหรับตนเอง ทำให้นักศึกษาสามารถที่จะประเมินสิ่งที่เรียนรู้สะท้อนการคิดของตนเองได้
นอกจากนี้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยได้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการส่งเสริม
อภิปัญญา โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เป็นผู้นำกิจกรรม มีความอิสระในการทำงาน เน้นให้
นักศึกษาเข้าใจธรรมชาติของงานที่ได้รับมอบหมาย กระตุ้นให้นักศึกษามีความคิดริเริ่ม
ได้เรียนรู้การแก้ปัญหาและการประเมินงาน เพื่อสามารถวางแผนและทำงานให้สำเร็จลุล่วงได้
สอดคล้องกับสอดคล้องกับ สิริจิตต์ เดชอมรชัยและคณะ (2560) ที่อธิบายว่า นักศึกษาส่วนใหญ่
ได้เรียนรู้การจัดการเรียนรู้ของตนเอง อาทิวางแผนการเรียนรู้ การตั้งเป้าหมายการเรียนรู้
การจัดระบบความคิดของตน การประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น และส่งเสริมให้ผู้เรียน
มีความตระหนักในการจัดระบบความคิด การวางแผน และการตรวจสอบการเรียนรู้และการทำ
ชิ้นงาน ผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งกิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมคู่และกิจกรรมกลุ่ม ทำ
ให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นและสนุกในการทำงานร่วมกัน ได้เรียนรู้ช่วยเหลือกัน เพื่อนที่
เก่งกว่าจะอธิบายให้เพื่อนที่เรียนอ่อนกว่าฟังช่วยสรุปประเด็นคำถาม เป็นต้น

จากผลการสังเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาพบว่านักศึกษา
ส่วนใหญ่บันทึกว่าตนได้เรียนรู้รายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพจากที่ไม่
มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหา 3R8C ก็สามารถที่จะสร้างความเข้าใจและร่วมทำกิจกรรม อีกทั้งยัง
ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนๆ ในการทำกิจกรรมกลุ่ม และจากบันทึกการเรียนรู้ นักศึกษาก็
เข้าใจว่าตนเองยังมีข้อบกพร่องที่ต้องเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น ทักษะการสร้างสรรค์ ทักษะการ
สื่อสารและรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และสารสนเทศเพื่อการศึกษา และทักษะอาชีพ
และการเรียนรู้ สามารถรับรู้ได้ว่าตนเองต้องมีความพยายามและความตั้งใจให้มากขึ้นในการเรียน
รวมทั้งต้องศึกษาค้นคว้าและฝึกฝนเพิ่มเติมด้วยตนเองนอกเหนือจากอาจารย์สอนในห้องเรียน
ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจจะสะท้อนได้ว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีความมุ่งมั่น มีความพยายามและมีวินัยใน
การเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการควบคุมการเรียนรู้ของนักศึกษา สอดคล้องกับ
ลักขณา สิริวัฒน์ (2558) ที่อธิบายว่า ความมุ่งมั่นความมีวินัยในตนเองจะช่วยให้สามารถ
ควบคุมและการกำกับตนเองในการจัดการการเรียนรู้ของตนเองได้

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในรายวิชาทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อชีวิตและอาชีพ ส่งผลให้นักศึกษาได้เรียนรู้โดยการสร้างความเข้าใจสามารถจัดระบบการคิดของตนเอง วางแผน ประเมินและตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองได้ ตระหนักรู้เกี่ยวกับงานที่ต้องทำและกลวิธีที่จะใช้ในการเรียนรู้เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งกลวิธีในการจัดการเรียนที่ส่งเสริมอภิปัญญานั้นคือ 1) การวางแผน ทำให้นักศึกษาได้คิดวางแผนในการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายว่าจะดำเนินการอย่างไร 2) การมุ่งประเด็นความสนใจ โดยนักศึกษาได้มีการตัดสินใจล่วงหน้าในการทำงานที่ตนเองชอบหรือถนัด 3) การเลือกประเด็นความสนใจ ซึ่งนักศึกษาได้ตัดสินใจเลือกในการทำงานตามสถานการณ์ที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จ 4) การจัดการตนเอง คือนักศึกษาได้เตรียมความพร้อมที่จะช่วยให้ตนเองเรียนหรือทำกิจกรรมได้ดีขึ้น 5) การตรวจสอบและดูแลตนเองโดยนักศึกษาได้ตรวจสอบความเรียบร้อยของงาน 6) การระบุปัญหา นักศึกษาสามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนหรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้สอนได้ และ 7) การประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งนักศึกษาได้ตรวจสอบผลงานของตนเองทำให้รู้ว่าผลงานของตนเองที่ทำให้มีจุดเด่นหรือข้อบกพร่องอย่างไร ซึ่งกลวิธีในการจัดการดังกล่าวส่งผลให้นักศึกษามีคะแนนจากการประเมินตนเองหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมอภิปัญญาที่สูงขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอภิปัญญาของนักศึกษาวิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ส่งผลให้นักศึกษาได้เรียนรู้โดยการสร้างความเข้าใจสามารถจัดระบบการคิดของตนเอง วางแผน ประเมินและตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองได้ ตระหนักรู้เกี่ยวกับงานที่ต้องทำและกลวิธีที่จะใช้ในการเรียนรู้เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ และมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอภิปัญญาควรต้องทำอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้นักศึกษาสามารถควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองได้

2. การออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอภิปัญญา ผู้สอนควรให้นักศึกษาได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลและยอมรับในความสามารถของกันและกัน

3. การวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาติดตามผลของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้อาจมีความคงทนต่อการเรียนรู้หรือไม่ หรือจะมีผลการพัฒนาที่ดีหรือไม่อย่างไร

4. การวิจัยในครั้งต่อไปอาจศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ส่งผลต่อการพัฒนาอภิปัญญาของนักศึกษาว่ามีตัวแปรอะไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

ทัศนีย์นารถ ลิ้มสุทธิวันภูมิ. (2560). การเปรียบเทียบผลการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD กับการเรียนโดยการบรรยายปกติที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ที่ดิน อาคาร อุปกรณ์ และค่าเสื่อมราคาในรายวิชาบัญชีสินทรัพย์. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 9(3), 207-218.

สุระพรรณ พนมฤทธิ์ และคณะ. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักและการกำกับตนเองเพื่อส่งเสริมการคิดวิจารณ์ญาณและการรับรู้อัตสมรรถนะของนักศึกษาพยาบาล. วารสารการพยาบาลและศึกษา, 4(2), 10-25.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

สิโรตน์ บุญเลิศ. (2555). ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน 5E ร่วมกับกลวิธีการสะท้อนอภิปัญญาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มโนคติทางวิทยาศาสตร์ และอภิปัญญาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สายใจ พวงสายใจ. (2554). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอภิปัญญาเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

สิริจิตต์ เดชอมรชัยและชนยา ด้านสวัสดิ์. (2560). กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมอภิปัญญาของผู้เรียนภาษาฝรั่งเศสระดับเริ่มต้น. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 14 (3), 1-14.

ลักขณา สรวิวัฒน์. (2558). การรู้คิด. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยของเล่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น*

DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS WITH LOCAL WISDOM TOY

สุพัตรา ปัสังคโท¹, กิตติกร รักษาพล², ھرรษา องคสิงห์³, รัชดาพรรณ อินทรสุขสันต์⁴,
สุริยะ ประทุมรัตน์⁵, อนงลักษณ์ หนูหมอก⁶, และ เพ็ญพรธชา อุ้ยปัดฉาวงศ์⁷

Supatra Pasangkato¹, Kittikorn Ruksapon², Hansa Ongkasing³, Ratchadapan Intarasuksanti⁴,
Suriya Pratoomrat⁵, Anonglak Nhoommork⁶ and Penpansa Uypatchawong⁷

¹⁻⁷คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹⁻⁷ Faculty of Education, SakonNakhon Rajabhat University, SakonNakhon, Thailand

Corresponding author E-mail: tukta_ps@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้เต็มตามศักยภาพแต่ละบุคคลด้วยของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเพื่อให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้ามามีส่วนร่วมในส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยกระบวนการของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 26 คน เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่คณะผู้วิจัยไปค้นหาในชุมชนแบบ Case by Case 2) ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 50 คน 3) ชุมชนและภาคีเครือข่ายการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชุมชน จำนวน 20 คน ใช้ระเบียบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) ใช้การทดลองแบบกลุ่มเดียว (Single Subject Design) รูปแบบ Basic A – B (Baseline and Intervention Design) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ของเล่นภูมิปัญญาส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2) แบบประเมินพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 3) แบบสอบถามความ

* Received 28 July 2023; Revised 4 August 2023; Accepted 31 August 2023

พึงพอใจของผู้ปกครอง และภาคีเครือข่ายระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 8 เดือน เริ่มต้นโครงการวิจัย วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 สิ้นสุดโครงการวิจัย วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 โดยการวิจัยในครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น 8 ระยะ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ คะแนนเฉลี่ย (μ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (δ) และ The Wilcoxon Matched Pairs Signed - Ranks Test

ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น 1) คะแนนพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษก่อนได้รับการฝึกโดยใช้ของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น อยู่ระหว่าง 6 – 10 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.23 และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.21 มีพัฒนาการอยู่ในระดับปรับปรุง หลังจากได้รับการฝึกโดยใช้ของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่นแล้วมีช่วงคะแนนระหว่าง 25 – 36 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.77 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.56 มีพัฒนาการอยู่ในระดับดีมาก 2) การส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ ในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.78 3) การส่งเสริมให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้ามามีส่วนร่วมในส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยกระบวนการของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.61

คำสำคัญ: การส่งเสริมพัฒนาการ, เด็กที่มีความต้องการพิเศษ, เล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น

Abstract

The purpose of this research is to promote the development of children with special needs to their individual with local wisdom toys. To encourage parents to have knowledge of creating toys from local wisdom which is used to develop children with special needs, including communities and network partners to participate in developing children with special needs through toys process with local wisdom. The sample used in the research were 1) 26 children with special needs which were picked by case by case sampling. 2) 50

parents of children with special needs. 3) 20 communities and network partners: (Research and Development), (Single Subject Design), (Basic A-B), (Baseline and Intervention Design), (Intervention) and (follow-up) were used in this research. The tools used in the research were 1) wisdom toys which is promoting the development of children with special needs 2) the developmental assessment form for children with special needs 3) parents' satisfaction questionnaire and networks partners. The duration of the research were 8 months, starting the research project on 1 November 2014. The research project ended on 31 May 2015. This research was divided into 8 phases. The statistics used in this research were (the mean score), (standard deviation), (The Wilcoxon Matched Pairs), (Signed - Ranks Test)

The results showed that the study of promoting the development of children with special needs with local wisdom toys, 1) the developmental score of children with special needs before being trained by using local wisdom toys was between 6 - 10 points, the mean was 8.23 and the value The standard deviation of 1.21, it was developed at the improvement level. After being trained using local wisdom toys, there was a score range between 25 – 36 points, the mean was 30.77 and the standard deviation was 3.56. The development was at a very good level. Understand in toy production with local wisdom used to develop children with special needs The overall level was moderate. The average value was 3.93 and the standard deviation was 0.78. 3) Encouraging communities and networks partners in the development of children with special needs to participate in promoting the development of children with special needs through local wisdom toys. Overall, it was at a high level. The mean was 4.42 and the standard deviation was 0.61.

Keywords: Promotion of Development, Children with Special Needs, Local Wisdom Toys

บทนำ

ในปัจจุบันเป็นที่น่าวิตกและถือเป็นวิกฤตของเด็กที่มีความต้องการพิเศษเนื่องจากข้อเท็จจริงจากการประเมินสถานการณ์ และทดสอบพัฒนาการการคัดกรองในเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (อายุ 0 - 5 ปี) พบว่า โดยภาพรวมเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มพัฒนาการล่าช้าในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม เมื่อพิจารณาจากประเด็นปัญหาต่าง ๆ เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม มลภาวะ และกระแสสังคมที่เปลี่ยนไปจากการที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษในชุมชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษเกี่ยวกับ ด้านสติปัญญา สมาธิสั้น ด้านภาษา ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่ โดยพ่อ แม่ ผู้ปกครองการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการขาดการมีส่วนร่วมในการเข้ามาช่วยเหลือเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง ทำให้ส่งผลให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการให้พัฒนาได้เต็มตามศักยภาพในตัวบุคคลได้ และเมื่อเติบโตขึ้นก็จะเป็นปัญหา ส่งผลให้เป็นภาระของสังคมในอนาคตได้ ซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ก็เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในชุมชนที่ต้องการได้รับสิทธิการดูแลจากสังคมรอบข้าง ในการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า และสามารถช่วยเหลือตนเองดำรงชีวิตประจำวันได้ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันยังพบว่า มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ถูกเก็บตัวอยู่บ้านแต่ละชุมชนที่ขาดการดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลืออย่างถูกวิธี ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการนั้น จำเป็นต้องมีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องมือบางอย่าง เพื่อช่วยในการฝึกหัดร่างกาย หรือกระตุ้นพัฒนาการของเด็กพิการ ซึ่งหลายคนมักคิดว่าต้องเป็นอุปกรณ์เครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีขั้นสูง ที่ต้องการผู้เชี่ยวชาญควบคุมการใช้งาน แต่ในความเป็นจริงหลายกรณีในหลายพื้นที่กลับแสดงให้เห็นว่า ภูมิปัญญาของครอบครัวและชุมชน ก็สามารถมีส่วนร่วมช่วยในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการได้นั้น คืออาจเป็นอุปกรณ์ที่ทำจากวัสดุในท้องถิ่น ราคาไม่แพง ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงแต่อย่างใด หากได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลเช่นเดียวกัน (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, 2555)

การพัฒนาคนอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ปฐมวัย โดยเฉพาะในช่วงเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งปวง ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ที่ยั่งยืน และป้องกันปัญหาสังคมในระยะยาว โดยเน้นให้ครอบครัวเป็นแกนหลักในการพัฒนาเด็กและให้ชุมชน และสังคมเป็นฐานที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนาเด็กทุกขั้นตอน จากแนวคิดเชิง

ทฤษฎีและผลการวิจัยด้านพัฒนาการเด็กได้แสดงว่า ปัจจัยแวดล้อม และการเลี้ยงดู ที่เหมาะสมสามารถปรับเปลี่ยนลักษณะการพัฒนาการได้ เด็กที่มีความต้องการพิเศษในปัจจุบันสามารถส่งเสริมพัฒนาการให้เต็มตามศักยภาพในแต่ละตัวบุคคลได้ โดยให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมาให้ความรู้ และจัดกิจกรรมในส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้พัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ สำหรับเด็กปฐมวัย สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่ทำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้มีความจำเป็นอย่างมาก ในสภาพของสังคมไทย เราสามารถหาสิ่งดังกล่าวได้จากธรรมชาติ และจากสภาพแวดล้อมรอบตัวซึ่งให้คุณค่ามากสำหรับเด็ก สิ่งดังกล่าวที่เป็นวัสดุธรรมชาติ ได้แก่ ลูกไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ เปลือกหอย ก้อนหิน ก้อนกรวด หรือไม้ก็เป็นของเล่นที่รุ่มปุ้ย ย่า ตา ยาย ทำให้กับลูกหลานเล่น ส่วนใหญ่จะเป็นของที่มาจากวัสดุพื้นบ้าน ตุ๊กตาทำจากเศษผ้า ผ้าฝ้ายบาง ๆ ที่นำมาเย็บสีต่าง ๆ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ จากธรรมชาตินี้หาได้อย่างง่ายดายในสังคมเมืองไทย เพราะมีอยู่ตามธรรมชาติโดยเฉพาะในท้องถิ่นตามภูมิภาคของประเทศไทย เรา นอกจากมีผลดีเป็นอย่างมากในด้านการประหยัดแล้ว ยังทำให้เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ การรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของไทย (อรุณี หรดาล, 2555)

ของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น นั้นมีส่วนช่วยในการพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก ๆ และก็ไม่เพียงแต่เด็กปกติเท่านั้น สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษแล้ว ของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นก็สามารถหนุนเสริมพัฒนาการให้ดียิ่งขึ้น ผูกสมมติ ผูกการเข้าสังคมอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ และบำบัดพัฒนาการของเด็กพิเศษให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันให้ดีขึ้นสามารถช่วยเหลือตนเองได้เช่นกัน ขึ้นอยู่กับการเลือกของจากภูมิปัญญาท้องถิ่น กับองค์ความรู้ที่ถูกต้องในการส่งเสริมพัฒนาการ จะเป็นการช่วยหนุนเสริมในด้านใดและจะเลือกของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษอย่างถูกต้อง จากของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัวเกิดการสานสัมพันธ์ภายในครอบครัว ชุมชน หน่วยงานองค์กรภาคีเครือข่ายในการช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เกิดความร่วมมือและได้นำองค์ความรู้จากหน่วยงานไปช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นการทำงานเชิงบูรณาการของหน่วยงาน จากแนวคิดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ถือเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า ผลจากการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่าการลงทุนเพื่อพัฒนาเด็กตั้งแต่ช่วงชีวิตวัยเยาว์ เป็นการลงทุนที่น้อยกว่าค่าใช้จ่ายในการตามแก้ปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นเพราะความไม่มีคุณภาพของประชากรในสังคม (ศศิพันธ์ สุขบุญพันธ์, 2561)

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ผู้สอนสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์พิเศษ ได้เล็งเห็นความสำคัญ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น และตระหนักถึงปัญหา และความสำคัญของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชุมชนที่ยังขาดการดูแล ส่งเสริมพัฒนาการให้เต็มตามศักยภาพในตัวบุคคลได้ ซึ่งผู้ร่วมวิจัยดังกล่าว เป็นนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์พิเศษ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นนักศึกษาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ต่าง ๆ ของจังหวัดสกลนคร เป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เป็นการนำความรู้ ทฤษฎีจากใน ชั้นเรียนลงไปสู่การปฏิบัติจริงในชุมชน ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้ได้รับพัฒนาเต็มตามศักยภาพเต็มตามศักยภาพแต่ละบุคคล ด้วยของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดการประสานความร่วมมือให้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และ ชุมชน หน่วยงานภาคีเครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน ส่งผลให้เกิดความสงบสุขเป็นสังคมแห่งของการช่วยเหลือเกื้อกูล รักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ และยังส่งผลให้คณะผู้วิจัยมีจิตสำนึกที่กับการเป็นจิตอาสา ช่วยเหลือในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้เต็มตามศักยภาพแต่ละบุคคล ด้วยของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น
2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ ในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น นำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
3. เพื่อให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้ามามีส่วนร่วมในส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยกระบวนการของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

ประชากร คือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ, ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษ, ชุมชนและภาคีเครือข่าย การพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชุมชน ที่อาศัยในเขตอำเภอเมืองสกลนคร

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1) เด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 26 คน เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่คณะผู้วิจัยไปค้นหาในชุมชน แบบ Case by Case

2) ผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 50 คน

3) ชุมชนและภาคีเครือข่ายการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชุมชน จำนวน 20 คน

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ของเล่นภูมิปัญญาส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

2) แบบประเมินพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

3) แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และภาคีเครือข่ายเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 8 เดือน เริ่มต้นโครงการวิจัย วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 สิ้นสุดโครงการวิจัย วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 โดยการวิจัยในครั้งนี้ได้แบ่งออกเป็น 8 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ลงพื้นที่ค้นหา และศึกษาข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 2 จัดประชุมสร้างแนวร่วมกับหน่วยที่เกี่ยวข้องภาคีเครือข่าย

ระยะที่ 3 จัดประชุมเตรียมการความพร้อมด้านองค์ความรู้/ หลักสูตร การนำไปฝึกอบรมให้ตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 4 อบรมให้ความรู้ผู้ปกครองกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษ

ระยะที่ 5 อบรมให้ผู้ปกครองผลิตของเล่นภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่เป็นเด็กพิเศษให้เต็มตามศักยภาพ

ระยะที่ 6 แกนนาชุมชนผลิตของเล่นภูมิปัญญาท้องถิ่นไปมอบให้กับ ผู้ปกครองชุมชนโรงเรียนอื่นการขยายผล

ระยะที่ 7 การรวบรวมองค์ความรู้การใช้ของเล่นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษและขยายผลการจัดนิทรรศการ

ระยะที่ 8 กิจกรรมประเมินแบบเสริมพลังการถอดบทเรียนร่วมกับ กลุ่มเป้าหมาย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การศึกษาส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้เต็มตาม ศักยภาพแต่ละบุคคลด้วยของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีทดสอบแบบ The Wilcoxon Matched – Pairs Signed – Ranks Test

2) การส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ ในการผลิตของเล่นด้วยภูมิ ปัญญาใน ท้องถิ่น นำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ดังนี้ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3) การส่งเสริมให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการ พิเศษได้เข้ามามีส่วนร่วมในส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยกระบวนการของ เล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ดังนี้ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยของเล่นภูมิปัญญา ในท้องถิ่น

1.คะแนนพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษก่อนได้รับการฝึกโดยใช้ของเล่นภูมิ ปัญญาในท้องถิ่น อยู่ระหว่าง 6 – 10 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.23 และ ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานเท่ากับ 1.21 มีพัฒนาการอยู่ในระดับปรับปรุง หลังจากได้รับการฝึกโดยใช้ของเล่น

ภูมิปัญญาในท้องถิ่นแล้วมีช่วงคะแนนระหว่าง 25 – 36 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.77 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.56 มีพัฒนาการอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล พบว่า 20 ใน 26 คน คะแนนหลังเรียน อยู่ในระดับดีมาก และ 6 ใน 26 คน อยู่ในระดับดี

2.การส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ ในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น นำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.78 สามารถแยกเป็นรายด้านได้ดังนี้

2.1ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้านบทบาทของกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.81

2.2 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้านเนื้อหา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.79

2.3 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้านการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.73

2.4 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้าน ด้านการวัดผลประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.78

3.การส่งเสริมให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้ามามีส่วนร่วมในส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยกระบวนการของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.61 สามารถแยกเป็นรายด้านได้ดังนี้

3.1 ชุมชนและภาคีเครือข่ายส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญา

ในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้านบทบาทของกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.58

3.2 ชุมชนและภาคีเครือข่ายส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้านเนื้อหา โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.58

3.3 ชุมชนและภาคีเครือข่ายส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้านการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.60

3.4 ชุมชนและภาคีเครือข่ายส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่นนำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้าน การวัดผล ประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.68

อภิปรายผล

จากการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่นสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ผลการวิจัย พบว่า

1.พัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษก่อนได้รับการฝึกโดยใช้ของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่นอยู่ระหว่าง 6 – 10 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.23 และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.21 มีพัฒนาการอยู่ในระดับปรับปรุง หลังจากได้รับการฝึกโดยใช้ของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่นแล้วมีช่วงคะแนนระหว่าง 25 – 36 คะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.77 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.56 มีพัฒนาการอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคลพบว่า 20 ใน 66 คน คะแนนหลังเรียน อยู่ในระดับดีมาก และ 6 ใน 26 คน อยู่ในระดับดี หมายความว่า ของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น และการนำสิ่งเร้าเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เช่น ขนมห่วง สิ่งของที่เด็กชอบ ฯลฯ แต่การนำของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาเป็นตัวกลางในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ สามารถดึงดูดความสนใจ เพราะของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่นมีความสวยงามสามารถจูงใจให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษสนใจ อยู่นิ่งทำตามคำสั่งและทำให้เด็กเข้าใจและสามารถสื่อสารกับครูได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ FUNG

(1996) ได้ศึกษาเรื่องภูมิปัญญา (Wisdom) การใช้ภูมิปัญญาในการสอน (Wisdom in teaching) ประสิทธิภาพของครู (Teacher efficacy) และความรู้ความสามารถทางการสอน (Teaching performance) จากการศึกษาพบว่า ในการวิจัยนี้มี คำ ถามที่ถูกยกมาใช้ 2 คำ ถาม คือ (1) อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญา ภูมิปัญญาที่ใช้ในการสอน ประสิทธิภาพทางการสอนรายบุคคล และประสิทธิภาพทางการสอนทั่ว ๆ ไปที่มีต่อความรู้ความสามารถทางการสอนและ (2) อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญา ภูมิปัญญาที่ใช้ในการสอน และความรู้ความสามารถทางการสอน ที่มีต่อรูปแบบของการมีประสิทธิภาพทางการสอนรายบุคคล กับประสิทธิภาพทางการสอนทั่ว ๆ ไป จากการศึกษา นักศึกษาฝึกสอนปีสุดท้ายจำนวน 89 คน ตอบแบบสอบถามที่มีเครื่องมือวัดระดับ เรื่อง ภูมิปัญญา ภูมิปัญญาที่ใช้ในการสอนและประสิทธิภาพของครู 3 ตัว คือ 1. การวางแผนชีวิต (Life planning dilemma) 2. การสอน (Teaching dilemma) และ 3. การวัดระดับความประสิทธิผลของครู (The teacher efficacy) ผู้ตอบแบบสอบถามจะถูกร้องขอให้ส่งคะแนนการฝึกสอนด้วย (Teaching practicum marks) ซึ่งคะแนนนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสอนของพวกเขา ความรู้ความสามารถในการสอน (Teaching performance) เป็นสิ่งที่ได้รับการอธิบายที่ดีที่สุด ถ้ารวมผลกระทบของภูมิปัญญาในการสอน และประสิทธิภาพทางการสอนเป็นรายบุคคล มากกว่าที่จะใช้สิ่งใด สิ่งหนึ่งเพียงลำพัง การรวมตัวแปรเข้าด้วยกันมีผลต่อความรู้ความสามารถทางการสอนถึง 54 % ภูมิปัญญาในการสอนและความรู้ความสามารถทางการสอนจะนำ มาซึ่งคำ อธิบายที่ดีกว่าในเรื่องรูปแบบของประสิทธิภาพทางการสอนเป็นรายบุคคล มากกว่าที่จะใช้ทีละอย่าง การรวมกันของผลกระทบทางภูมิปัญญา และการใช้ภูมิปัญญาในการสอน รวมทั้งความรู้ความสามารถทางการสอนมีผลถึง 7 % ต่อรูปแบบของประสิทธิภาพทางการสอนรายบุคคลและประสิทธิภาพทางการสอนโดยทั่ว ๆ ไป การค้นพบที่สำคัญในการศึกษาครั้งนี้ คือ ภูมิปัญญาที่ใช้ในการสอนมีผลกระทบมากที่สุด ต่อความรู้ความสามารถทางการสอน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาฝึกหัดครู ควรจะพัฒนาและเตรียมโปรแกรมที่จะช่วยให้มีการเจริญเติบโตของภูมิปัญญาที่ใช้ในการสอนมากขึ้น และสอดคล้องกับ ราณี อุปรา (2547) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของ ชุมชนปกากะญอ บ้านแม่แฮน้อย อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชน 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนและ 3) ศึกษาวิธีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาในการ

ใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนบ้านแม่แฮน้อยแฝงอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ผู้อาวุโส พ่อบ้าน แม่บ้าน เยาวชนและเด็กซึ่งมีภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรที่แตกต่างกัน ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชน พบว่า ในปัจจุบันวิถีการดำรงชีพของชาวบ้านแม่แฮน้อย เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายด้าน เช่น การปลูกผักและไม้ผลที่ใช้สารเคมีมากขึ้น เมื่อเจ็บป่วยชาวบ้านนิยมซื้อยาแผนปัจจุบันเป็นต้น นอกจากนี้วิธีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรของชุมชนแม่แฮน้อย เริ่มจาก 1) การแสวงหาชาวบ้านที่สนใจฟื้นฟูสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งต่อมาได้รวมตัวกันเป็น “กลุ่มสมุนไพรชุมชน” 2) มีการสร้างความเข้าใจร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ 3) มีการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และ 4) การขยายผลในหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของสมุนไพรพื้นบ้านมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการฟื้นฟูและขยายผลมากขึ้น

2. การส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ ในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น นำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.78 แสดงว่า ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ ในการผลิตของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น นำไปใช้พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับ พยุงพร ไตรรัตน์สิงกุล (2537) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา: การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่าหัตถกรรมพื้นฐานเครื่องจักสานของหนองป่าตอง มีต้นกำเนิดจากชาวพวนที่อพยพมาจากนครเวียงจันทน์ มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านหนองป่าตองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้นำความรู้ที่ได้ติดตัวมาทำเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตองและสาเหตุที่ความรู้ยังคงดำรงอยู่ คือ ความจำเป็นในการดำเนินชีวิต สิ่งแวดล้อมตามสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อในขนบประเพณีของศาสนา และจากแรงผลักดันเหล่านี้ทำให้หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตอง ดำรงอยู่มาจนทุกวันนี้ และเพื่อให้มีการถ่ายทอดวิธีทำเครื่องจักสานจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง กระบวนการถ่ายทอดจะต้องประกอบด้วย 1) แหล่งความรู้จากครอบครัว โรงเรียน และหน่วยงานราชการต่าง ๆ 2) ผู้ถ่ายทอดและผู้รับรู้การถ่ายทอด ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนบ้านและบุคคลต่างหมู่บ้านที่เป็นผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด และ 3) วิธีการถ่ายทอด ได้แก่ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเป็นวิธีการถ่ายทอดจากการสังเกต การทดลอง การบอกเล่าด้วยปาก การปฏิบัติจริง และการฝึกหัดการฝึกฝนด้วยตนเอง เกิดจากความเคยชินที่พบเห็นทุกวัน จนสามารถทำได้โดยไม่ต้องมีคนสอน

3. การส่งเสริมให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้ามามีส่วนร่วมในส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยกระบวนการของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.61 แสดงว่า ชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เข้ามามีส่วนร่วมในส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วยกระบวนการของเล่นด้วยภูมิปัญญาในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ศิวตล วาฤทธิ์ (2545) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการทำโคมผัดจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักๆ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำโคมผัดจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาในการทำโคมผัดสามารถจำแนกได้ 4 องค์ประกอบ คือ 1) ความรู้และความสามารถของชาวบ้านในการทำโคมผัดที่สืบทอดส่งสมกันมา 2) การถ่ายทอดประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนานของผู้คนในท้องถิ่น 3) การลองผิดลองถูก จนเกิด ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ และ 4) เรียนรู้จากการทำงาน ทำให้ผู้ประดิษฐ์สามารถคิดค้นสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานของตนเองขึ้นมาตามลำดับ และ กมลทิน พรหมประไพและคณะ (2545) ศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าพื้นเมือง: กรณีศึกษาอำเภอดงหลวงแสนขัน จังหวัดอุดรดิษฐ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการถ่ายทอดการทอผ้าพื้นเมือง และศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นของผู้รู้ในอำเภอดงหลวงแสนขัน จังหวัดอุดรดิษฐ์ ผลการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าพื้นเมืองของอำเภอดงหลวงแสนขัน จะใช้วิธีมุขปาฐกหรือการบอกเล่า โดยไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและดูแลแบบอย่างการปฏิบัติ โดยเน้นการให้ผู้รับการถ่ายทอดลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากของจริง สำหรับความคิดเห็นของผู้รู้เกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นด้านอาชีพการทอผ้า ผู้รู้ต้องการให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้า จัดทำเป็นหลักสูตรวิชาชีพ และต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่ การวางแผน การรวบรวมข้อมูล การวัดและประเมินผล และการนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยแบบดั้งเดิมมิให้สูญหายไปจากท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

การใช้ของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น และการนำสิ่งเร้าเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เช่น ขนมหิน สิ่งของที่เด็กชอบ ฯลฯ แต่การนำของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาเป็นตัวกลางในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้เรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สนุกสนาน และสามารถช่วยให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ประสบผลสำเร็จในการฝึก นอกจากนี้ยังทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนและเชื่อมั่น ในตนเองได้เป็นอย่างดี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ของเล่นภูมิปัญญาในท้องถิ่น ครูควรให้นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด โดยการฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการฝึกทักษะในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงสื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นกับศักยภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

1.2 การนำของเล่นภูมิปัญญามาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรศึกษาวิธีการและความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างเต็มศักยภาพของเด็กแต่ละบุคคล

1.3 ครูควรศึกษาทำความเข้าใจ ทำความรู้จักกับท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ลึกซึ้งเพียงพอที่จะนำมาสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างเหมาะสม และตรงตามศักยภาพของเด็กแต่ละบุคคล ซึ่งครูอาจได้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาจากหลาย ๆ แหล่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบอกเล่าจากปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งครูจะได้รับความรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง จึงทำให้มีความรู้ที่ลึกซึ้งและชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอื่น ๆ มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย และสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของนักเรียน

2.1 ควรนำวิธีการสอนโดยใช้สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นไปศึกษากับตัวแปรด้านอื่น ๆ เช่น การอ่าน การเขียน ทักษะการช่วยเหลือตนเอง การสื่อสารในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิน พรประไพ และคณะ. (2545). ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าพื้นเมือง: กรณีศึกษา อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี. ใน การค้นคว้าด้วยตนเอง สาขาวิชาการบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พยุพพร ไตรรัตน์สิงห์กุล. (2537). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสนธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. ใน ปริญญาพนธ์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราณี อุปรา. (2547). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนปกากะญอ บ้านแม่แสน้อยอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. (2555). รายงานประจำปีสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย.
- ศศิพินต์ สุขบุญพันธ์. (2561). การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองในเขตอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่. วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 48(1), 100-118.
- ศิวดล วาฤทธิ. (2545). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำโคมผัดจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรุณี หรดาล. (2555). ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อพื้นบ้านกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย. ในเอกสารประกอบการสอนวิชาวัฒนธรรม สื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษาปฐมวัย (หน่วยที่ 11 น. 1-60). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Fung, I., (1996). The global carbon cycle and the atmospheric record: "The problem definition". In Forest Ecosystems, Forest Management and the Global Carbon Cycle.
- M.J. Apps and D.T. Price, Eds., NATO ASI Series I: Global Environmental Change, 40, Springer-Verlag, 25-34.

การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7
ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3*

DEVELOPMENT TEACHING IN THE DIGITAL AGE TO KALYANAMIT
TADHAMMA VII OF TEACHERS IN EDUCATIONAL OPPORTUNITY
EXPANSION SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF PHITSANULOK
PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 3

จิตรกร บุญอาจ¹, พระมหาสุภาวิชญ ปภัสสร² และ ประสงค์ หัสรินทร์³

Jittakorn Boonach¹, Phramaha Supavit Paphatsaro² and Prasong Hassarin³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: titavero029@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 175 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน

* Received 21 August 2023; Revised 30 August 2023; Accepted 31 August 2023

มาตรฐาน และการทดสอบค่าที่ ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านครู ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านคณาจารย์ ถ้า กตดา 3. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ 4. แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครู พบว่า ครูต้องเป็นผู้ให้ความสนใจสนทนากับผู้เรียน พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย

คำสำคัญ: การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัล, หลักกัลยาณมิตรธรรม 7

Abstract

This research objectives: 1) to study the development of teaching and learning in the digital age according to the 7 Kalayanamitdhamma principles of teachers in educational opportunities expanding schools; under the office of Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3 2) to compare the opinions about the development of teaching and learning in the digital age according to the Kalyanamittham 7 principles of teachers in educational opportunity expansion schools. Under the Office of Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3 classified by position, educational background and work experience. Under the Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3, the sample group used in the research were 175 people. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. and t-test the research findings were as follows: 1. The development of teaching and learning in the digital age of teachers. The overall level was at a high level. 2. The development of teaching and learning in the digital age

according to the 7 Kalyanamitta Dhamma principles of teachers was at a high level overall. When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest average was the teacher aspect, while the aspect with the lowest average was the kambhirancha kathang katta aspect. educational under the Office of Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 3 with different positions, educational background and work experience. 4. Guidelines for the development of teaching and learning in the digital age according to the 7 Kalyanamitthamma principles of teachers, it was found that teachers must be the givers. intimacy with students Develop teaching and learning management to keep pace with various changes.

Keywords: The Development Teaching in The Digital Age, The Kalyanamit Tadhamma Vii

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์มากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการติดต่อสื่อสารคมนาคม การลงทุนทางธุรกิจ การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big data) การเชื่อมโยงของอุปกรณ์ต่างๆ หรือที่มักเรียกกันว่าอินเทอร์เน็ต สังคมโลกใช้การสื่อสารด้วยเทคโนโลยี และสังคมไทยก็รับเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาประเทศ พัฒนาประชากรสังคม เศรษฐกิจ การสื่อสารทั่วโลก ตลอดจนถึงการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับครูนักเรียน นักศึกษา ได้เปิดกว้างในการศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ภายใต้การเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของสังคมยุคดิจิทัล ครูและนักเรียนจึงต้องเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้าน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสิ่งต่างๆ ของโลกปัจจุบัน ในการศึกษา วิธีการสอนให้เชื่อมโยงกับการใช้เทคโนโลยีและสื่อนวัตกรรมใหม่ ในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งสารสนเทศทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โรงเรียนจึงได้จัดการเรียนการสอนโดยเทคโนโลยีเข้ามาร่วมเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนของครูและนักเรียนเพื่อติดตามความก้าวหน้าของวิทยาการและความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ และ

สถานการณ์ต่างๆ พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา ได้ทรงบำเพ็ญบารมีมาเป็นเวลาอันยาวนานเพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การขรรื้อสรรพสัตว์ออกจากสังสารวัฏ พระองค์เริ่มประกาศพระศาสนาโดยการแสดงธรรมแก่ผู้มีอุปนิสัยในการบรรลุธรรมคณิพพานด้วยพระมหากรุณาธิคุณพระพุทธเจ้า ไม่เป็นเพียงแค่ศาสดาของมวลมนุษย์เท่านั้น แต่ยังทรงเป็นศาสดาของเทวดาทั้งหลายอีกด้วย เพราะฉะนั้น จึงทรงได้รับการถวายพระนามว่าเป็นศาสดาของเทวดาและของมนุษย์ทั้งหลาย กล่าวคือ ทรงเป็นบรมครูสูงสุด ไม่มีผู้เสมอเหมือน ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นผู้นำทางวิญญาณ (Spiritual guide) ของโลกอย่างแท้จริง โดยการนำพระสัจธรรมที่ทรงค้นพบ ประกาศให้ชาวโลกได้รับรู้และปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข คือ บทบาทและหน้าที่ที่ทรงบำเพ็ญ 3 ประการ เรียกว่าพุทธจริยา 3 ประการ คือ 1. โลภัตถะจริยา ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก 2. ญัตตัตถะจริยา ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติ 3. พุทธัตถะจริยา ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์โดยฐานะเป็นพระพุทธเจ้า นอกจากจะทรงบำเพ็ญพุทธจริยา 3 ประการแล้ว พระองค์ยังทรงมีพุทธกิจที่จะต้องปฏิบัติประจำในแต่ละวัน ซึ่งเกี่ยวกับการสั่งสอนธรรมแก่พุทธบริษัทมี 5 ประการ ดังนี้ คือ 1) ปุพฺพณฺเฬ ปินฺนทปาทนฺจ เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต 2) สายณฺเฬ ธมฺมทสนํ เวลาเย็นทรงแสดงธรรม 3) ปโทเส ภิกฺขุโอยาทํ เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ 4) อทฺตมรตฺเต เทวปญฺหนํเทยฺยคินฺทฺรตตบปญฺหาเทวตา 5) ปจฺจุสฺสเวว คเต กาลเ ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่ ปฏิบัติของพระพุทธองค์ดังกล่าวมานี้ ถือได้ว่าเป็นบทบาทและหน้าที่ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพระบรมครูของพระองค์อย่างแท้จริง เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ชื่อว่าเป็นพระบรมครูของบุคคลที่เป็นครูทั้งหลายในโลก ในฐานะที่เป็นกัลยาณมิตร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่เพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม” แสดงให้เห็นว่า ความมีกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความงอกงาม เป็นไปเพื่อความเจริญทั้งทางโลก และทางธรรมต่อการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาจะแนะนำให้สร้างคุณธรรมที่เป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นในตน และคบหาแต่กัลยาณมิตรที่ดี เพราะจะยังประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันมีการพัฒนาไปในทางที่ดี มีความสงบสุขทั้งตนเองและสังคม เพราะความมีกัลยาณมิตร ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้ชีวิตมีความก้าวหน้าไปในทางที่ดี ทั้งในด้านความประพฤติภายในและภายนอก จึงเห็นได้ว่า ครุณอกจากจะมีความสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ได้ดีแล้ว ขณะเดียวกัน ครูทั้งหลายต้อง

สร้างคุณสมบัติการเป็นมิตรที่ดีให้มีในตนเอง ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งเป็นองค์คุณของกัลยาณมิตรหรือคุณสมบัติของมิตรที่ดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้ว จะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ประกอบด้วยคุณสมบัติ 7 ประการ คือ 1) ปิโย 2) ครุ 3) ภาวนีโย 4) วตฺตา จ 5) วจนฺกุขโม 6) คมภีรณฺจ กถํ กตฺตา 7) โน จฏฺฐาเน นีโยชเย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เป็นหน่วยงาน ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่ตาม ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2560 มีหน้าที่ดูแลการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอพรหมพิราม อำเภอนครไทย และอำเภอชาติตระการ มีโรงเรียนทั้งสิ้น 163 โรงเรียน เมื่อต้นปี พ.ศ. 2563 ได้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 2019 ขึ้น ในต่างประเทศ รวมถึงประเทศไทย การเรียนออนไลน์ยุคดิจิทัลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับครูนักเรียนในการทำการเรียนการสอน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่อง การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เพื่อศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 และหาแนวทางแก้ไขในการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 19 โรงเรียน จำนวน 311 คน เป็นผู้บริหาร จำนวน 19 คน ครูผู้สอน จำนวน 292 คน

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 19 คน โดยกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาทุกคนเป็นกลุ่มตัวอย่าง และครูผู้สอน จำนวน 156 คน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 รวมทั้งสิ้น 175 คนโดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนตามขนาดของโรงเรียนและสัดส่วนของประชากร

กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ครู จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 รวมทั้งสิ้น 5 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม จำนวน 3 ตอน และแบบสัมภาษณ์ใช้สำหรับสัมภาษณ์

การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อหาความสอดคล้อง (IOC) และปรับปรุงแก้ไข นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลอง จำนวน 30 คนกับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มประชากร เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของ

เครื่องมือ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากร

การสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 และศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ จากแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด ร่างข้อคำถามที่จะสัมภาษณ์ ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ด้านความเที่ยงตรงด้วยตนเองและผู้เชี่ยวชาญ และนำผลที่ได้ มาปรับปรุงแก้ไข ทดลองใช้เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มที่จะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้จริงและนำผลที่ได้มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น และปรับปรุงแก้ไข พิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับจริง แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

ผู้ทำวิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

3.2 ส่งหนังสือพร้อมแบบสอบถามเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1

3.3 ส่งแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 175 ฉบับ พร้อมทั้งหนังสือขอความอนุเคราะห์/กลุ่มตัวอย่างพร้อมแบบสอบถาม

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูลคืนมาให้ได้ครบทั้ง 175 ฉบับ

3.5 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ครู จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 รวมทั้งสิ้น 5 คน ด้วยตัวเอง

3.6 ผู้วิจัยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามโปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ระดับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนตามมาตรฐานทั้งโดยภาพรวมหลายด้านและหลายข้อและนำมาเปรียบเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, 1970)

4.3 วิเคราะห์ระดับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนตามมาตรฐานทั้งโดยภาพรวมหลายด้านและหลายข้อและนำมาเปรียบเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, 1970)

4.4 การเปรียบเทียบการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) แบบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระจากกัน (Independent Samples)

4.5 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In –Depth interview) และจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open – ended Questionnaire) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ค่าความเที่ยงตรง (IOC: Index of Consistency) หาค่าความเชื่อมั่น (Alpha - Coefficient)

5.2 สถิติพื้นฐาน หาค่าความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

5.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติทดสอบ t-test แบบ Independent Samples

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ยุคดิจิทัลของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัล	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 175 คน			
	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการจัดการเรียนรู้	4.22	0.62	มาก	1
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน	4.02	0.63	มาก	4
3. ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์	4.02	0.78	มาก	5
4. ด้านผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้	4.09	0.63	มาก	3
5. ด้านการวัดและประเมินผล	4.20	0.60	มาก	2
รวม	4.12	0.55	มาก	

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$, $S.D.=0.55$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.22$, $S.D.=0.62$) รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}=4.20$, $S.D.=0.60$) ด้านผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.09$, $S.D.=0.63$) และด้านกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน ($\bar{X}=4.02$, $S.D.=0.63$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ($\bar{X}=4.02$, $S.D.=0.78$)

2. การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกลายณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลัก กัลยาณมิตรธรรม 7	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 175 คน			
	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านปิโย	4.51	0.53	มากที่สุด	3
2. ด้านครุ	4.57	0.47	มากที่สุด	1
3. ด้านภาวนีโย	4.41	0.50	มาก	6
4. ด้านวตตะ จ	4.47	0.48	มาก	5
5. ด้านจณกขโม	4.49	0.52	มาก	4
6. ด้านคัมภีรณจ กถ กตตะ	4.41	0.53	มาก	7
7. ด้านโน จมฺฐาเน นีโยชเย	4.55	0.48	มากที่สุด	2
รวม	4.49	0.42	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.42) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านครุ ($\bar{X}=4.57$, S.D.=0.47) รองลงมา คือ ด้านโน จมฺฐาเน นีโยชเย ($\bar{X}=4.55$, S.D.=0.48) ด้านปิโย ($\bar{X}=4.51$, S.D.=0.53) ด้านจณกขโม ($\bar{X}=4.49$, S.D.=0.52) ด้านวตตะ จ ($\bar{X}=4.47$, S.D.=0.48) และด้านภาวนีโย ($\bar{X}=4.41$, S.D.=0.50) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านคัมภีรณจ กถ กตตะ ($\bar{X}=4.41$, S.D.=0.53)

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

3.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุค

ดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

3.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

3.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านภาวนีโยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

4. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

4.1 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูต้องเป็นผู้ให้ความสนทนสนมแก่ผู้เรียน พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย นำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เน้นการสอนให้ผู้เรียนเรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม และเป็นครูต้นแบบที่ดีในการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ถูกต้อง ดูแลและปกครองลูกศิษย์ให้ลูกสีก

อบอุ่น เป็นที่พึ่งและรู้สึกปลอดภัย สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน ให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของการศึกษา ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

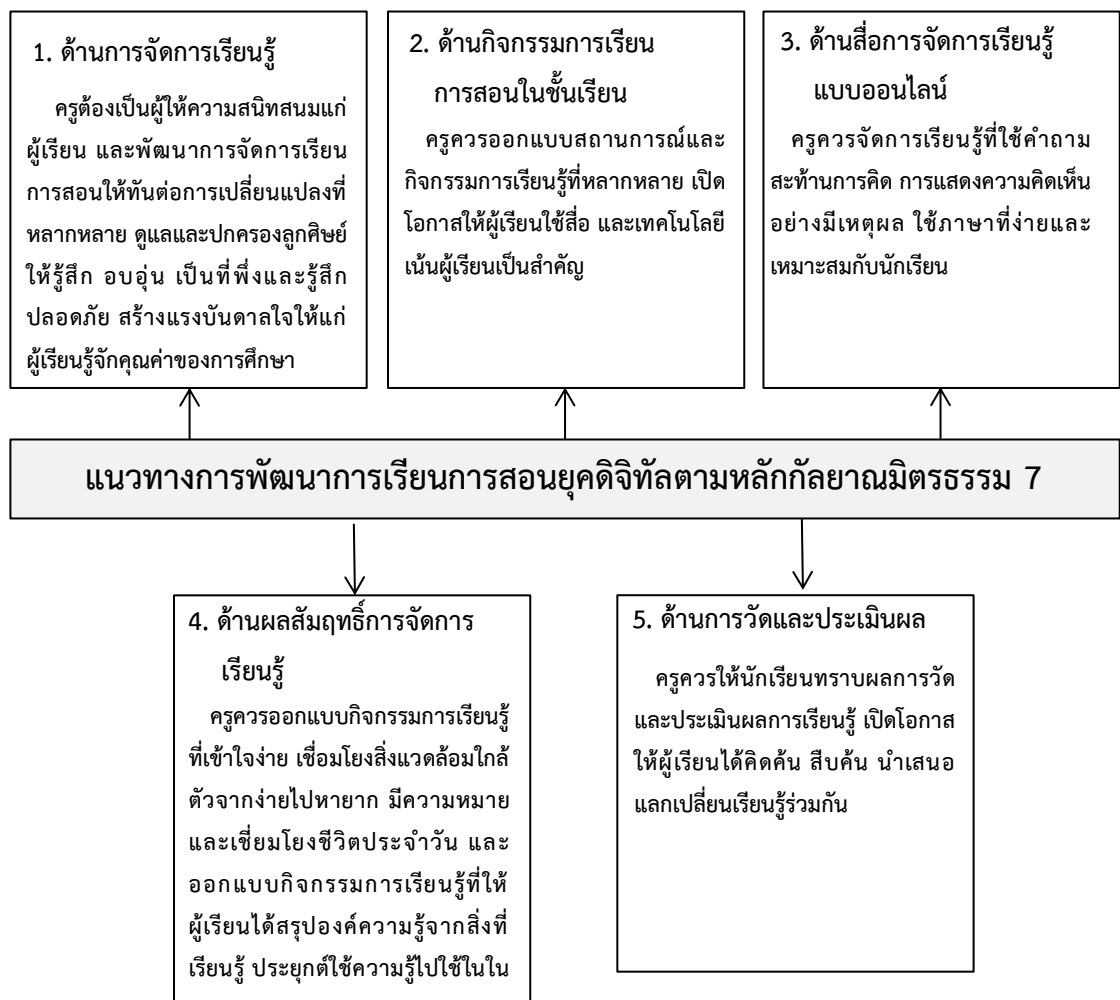
4.2 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน พบว่า ครูควรออกแบบสถานการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยี เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนรู้เชิงรุก ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีทักษะด้านการสื่อสาร และพัฒนาทักษะชีวิต

4.3 ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ พบว่า ครูควรจัดการเรียนรู้ที่ใช้คำถามกระตุ้นการคิด การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ใช้ภาษาที่ง่ายและเหมาะสมกับนักเรียน สร้างบรรยากาศความเป็นกันเองมิตร และอบอุ่น และใช้คำพูดเพื่อแสดงให้เห็นถึงความจริงใจ

4.4 ด้านผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย เชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวจากง่ายไปหายาก มีความหมายและเชื่อมโยงชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับชีวิตจริง และอธิบายยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เกิดความชัดเจน และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้สรุปองค์ความรู้จากสิ่งที่เรียนรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ไปใช้ในในชีวิตจริง ควรเป็นบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง จัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

4.5 ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ครูควรให้นักเรียนทราบผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้น สืบค้น นำเสนอ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ฝึกเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านบทบาทสมมติ และการเรียนรู้ผ่านระบบกลุ่ม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผล

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอน

ยุคดิจิทัล กระบวนการเรียนการสอนกิจกรรมการสอนแบบออนไลน์ในยุคดิจิทัล มีการฝึกทักษะ การสอนในรูปแบบออนไลน์ในยุคดิจิทัลให้กับครูผู้สอน หลักการจัดการเรียนการสอนในยุค ดิจิทัล และยุทธศาสตร์การสอนในยุคดิจิทัลให้กับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชานนท์ คำปิวทา ได้ทำการศึกษา เรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียน มัธยมศึกษา และรูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียน มัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ของรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านครู ทั้งนี้เนื่องจาก ครูผู้สอนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ได้ตระหนัก แยกแยะ สิ่งที่ถูกต้องและสิ่งที่ไม่ ถูกต้อง มีความประพฤติเหมาะสม ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยในด้านการจัดการเรียน การสอนในยุคดิจิทัล มีหลักหนักแน่น ถือหลักการเป็นสำคัญ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และเป็น ที่ยอมรับ ไว้วางใจจากผู้ใต้บังคับบัญชา และมีความประพฤติเหมาะสม น่ายกย่อง เป็น แบบอย่างที่ดีในด้านการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นารี รัตน์ กว้างขวาง ได้ทำการศึกษา เรื่อง การบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย ผลการจากการวิจัย การบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยาน นาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตาม หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตร ธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องจาก การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นสิ่งที่ สำคัญและจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จึงส่งผลทำให้ผู้บริหาร

สถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลัก กลัณยณมิตรธรรม 7 ของครู โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เดือนฉาย เงามาม ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักกลัณยณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักกลัณยณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าผู้ตอบ แบบสอบถามที่มีตำแหน่งที่แตกต่างกัน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

4. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตาม หลักกลัณยณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียน การสอนยุคดิจิทัลตามหลักกลัณยณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลัก กลัณยณมิตรธรรม 7 ของครูทุกท่าน ส่งผลทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีวุฒิ การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกลัณยณมิตร ธรรม 7 ของครู โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เดือนฉาย เงามาม ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักกลัณยณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความ คิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักกลัณยณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกันมีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน

5. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตาม หลักกลัณยณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียน การสอนยุคดิจิทัลตามหลักกลัณยณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทาง การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก การพัฒนาการเรียนการ

สอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จึงส่งผลทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครู โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เดือนฉาย เงามาม ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า ครูต้องเป็นผู้ให้ความสนทนสนมแก่ผู้เรียน พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย ดูแลและปกครองลูกศิษย์ให้ลูกสัก อบอุ่น เป็นที่พึ่งและรู้สึกปลอดภัย สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียนรู้จักคุณค่าของการศึกษา ออกแบบสถานการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้สื่อและเทคโนโลยี เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนรู้ที่ใช้คำถามสะท้อนการคิด การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ใช้ภาษาที่ง่ายและเหมาะสมกับนักเรียน ให้นักเรียนทราบผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดค้น สืบค้น นำเสนอ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย เชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวจากง่ายไปหายาก มีความหมายและเชื่อมโยงชีวิตประจำวัน ให้ผู้เรียนได้สรุปองค์ความรู้จากสิ่งที่เรียนรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้ไปใช้ในในชีวิตจริงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาคำพันธ์ รัตนโชติ (แสนโยธิน) ได้ทำการศึกษา เรื่อง หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎกสำหรับครู พบว่า ครูเป็นกัลยาณมิตร คือ มิตรแท้ที่ดี ที่คอยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์อย่างจริงใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน เป็นมิตรที่หวังดี มีสิ่งดีๆ ให้กันด้วยความจริงใจคุณสมบัติของกัลยาณมิตร ซึ่งเรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม มี 7 ประการ คือ 1) ปิโย ครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเป็นแม่พิมพ์ต้นแบบแก่ศิษย์ 2) ครุ คือ ความน่าเคารพ ต้องประพฤติสมควรแก่ฐานะ มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องชอบธรรม 3) ภาวนีโย ครูคือบัณฑิต เป็นที่ยกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ 4) วตตา จ คือ ครูต้อง รู้จัก

ชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน และเป็นที่ปรึกษาที่ดีของศิษย์ 5) วณกขโม ครูจะต้องมีความอดทนต่ออุปสรรคในทุกด้าน มีจิตใจที่หนักแน่น สามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้ด้วยจิตใจที่มั่นคง 6) คมภิรมย กลั กตตา สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป เป็นคุณสมบัติของกัลยาณมิตรอย่างดีเลิศ คือ ความเป็นผู้กระทำได้จริงในสิ่งที่สอนแก่ผู้อื่น หรือได้บรรลุสำเร็จนั้นๆ ด้วยตนเองแล้วจึงสอนเรื่องนั้นแก่ผู้อื่น และ 7) โน จมฺฐาเน นิโยชเย คือ ไม่แนะนำหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย ครูเป็นผู้นำและแบบอย่างของสังคม เป็นบุคคลที่สังคมยกย่องเลื่อมใส ครูจึงต้องเป็นคนที่มีบริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ เป็นครูอยู่ทุกขณะ ทุกหนทุกแห่ง จงช่วยกันทำความดีให้เด็กเห็นเป็นเยี่ยงอย่าง เป็น ตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์อย่างเคร่งครัดเพื่อศิษย์จะได้มีความเชื่อถือศรัทธาและถือปฏิบัติตามด้วยความรัก ครูดีที่ปฏิบัติตามหลักกัลยาณมิตรธรรมย่อมจะมีคุณอนันต์แก่นักเรียน แต่หากว่าครู ชั่วก็ย่อมมีโทษมหันต์ต่อศิษย์เช่นกัน นอกเหนือจากการให้ความรู้ทางวิชาการแล้ว การชี้นำฝึกอบรมให้มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครู ให้ศิษย์มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องชอบธรรม ทั้งนี้ครูเองก็ต้องปรับปรุงตนเอง ในทุก ๆ ด้าน ความเป็นเลิศทั้งวิชาการและตั้งมั่นคุณธรรมและจริยธรรม ครูนั้นต้องดำรงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์อย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์และสังคม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3” สรุปได้ดังนี้

1.1 การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์

1.2 การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านครู ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านคมภิรมย กลั กตตา

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ที่มีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัล ตามหลักกลายามิตรธรรม 7 ของครู โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

1.4 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกลายามิตรธรรม 7 ของครู พบว่า ครูต้องเป็นผู้ให้ความสนทนสนมแก่ผู้เรียน พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย ดูแลและปกครองลูกศิษย์ให้รู้สึกอบอุ่น เป็นที่พึ่งและรู้สึกปลอดภัย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้สื่อและเทคโนโลยี เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนรู้ที่ใช้คำถามสะท้านการคิด การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ใช้ภาษาที่ง่ายและเหมาะสมกับนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านสื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรกำหนดนโยบาย ดังนี้

2.1 ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาการใช้โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน

2.2 ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาสร้างกลุ่มออนไลน์ในการสอนโดยผ่าน โปรแกรม Zoom, Facebook, Line

2.3 ควรส่งเสริมให้สถานศึกษามีความสะดวกในการเรียนรู้ และการส่งงานของนักเรียนในยุคดิจิทัล

2.4 ควรส่งเสริมให้สถานศึกษาสร้างกิจกรรมในกลุ่มการเรียนการสอนออนไลน์ในยุคดิจิทัล

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า การพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นควรดำเนินการดังนี้

3.1 สถานศึกษาควรมีหลักการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล

3.2 สถานศึกษาควรมีจุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอน

3.3 สถานศึกษาควรมีการฝึกทักษะการสอนในรูปแบบออนไลน์ในยุคดิจิทัลให้กับครูผู้สอน

3.4 สถานศึกษาควรมียุทธศาสตร์การสอนในยุคดิจิทัลให้กับผู้เรียน

3.5 สถานศึกษาควรมีกระบวนการเรียนการสอนกิจกรรมการสอนแบบออนไลน์ในยุคดิจิทัล

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรศึกษาปัญหาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

4.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

4.3 ควรศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนการสอนยุคดิจิทัลตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของครูในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

เอกสารอ้างอิง

ชานนท์ คำปิวทา. (2555). รูปแบบการบริหารเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียน มัธยมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เดือนฉาย เงามาม. (2565). ภาวะผู้นำตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์, 6 (1), 39-40.

นาริรัตน์ กว้างขวาง. (2561). การบริหารงานโรงเรียนโดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พระมหาคำพันธ์ รัตนโย (แสนโยธิน). (2562). หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎก สำหรับครู. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 9 (พฤศจิกายน 2562), 4201.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548). ธรรมบุญชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 36). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระสมพล กิตติเมธี (เชื้อกล้า). (2563). การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ในยุคดิจิทัล รายวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนคอนสารวิทยาคม จังหวัดชัยภูมิ. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก. (2546). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาคำพันธ์ รัตนโย (แสนโยธิน). (2562). หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในพระไตรปิฎก สำหรับครู. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(9), 4199-4200.
- Chaleysub, S. (2009). Phol: Thamhai hongsamut pen mak kwa “Hongsamut” In Hongsamut kansuksa wichachip bannaraksasat lae sarasonthet sat nai yuk kan plianpleang. Bangkok: Thai Library Association. 2009, pp.70-88.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Oungvarakorn, S. (2015). Khru: Apiwat kan rianru sukhunnaphap kansuksa nai satawat thi yisipet. The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health, 2(1), 2015, pp. 65-78.
- Thailand Knowledge Park. (2014). Khid ruang sangkhom than khwamru kanchatkan khwamru kan rianru nai yuk dichithan. In Winithakun, W. (Ed.). Ruam mit khit ruang kan rianru, 2014, 3-5.

ผลของการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรม

ทางสังคมของเด็กปฐมวัย *

EFFECTS OF OUTDOOR GAMES ON THE EARLY CHILDHOOD' SOCIAL BEHAVIORS

วัชรีย์ ร่วมคิด¹, ปวีณา เทียงพรหม² และ ธนาพูน วงศ์ษา³

Watcharee Ruamkid¹, Paweena Thiangprom² and Thanapoon Wongs³

¹⁻³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

¹⁻³ Education of education Loei Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: paweena.the@lru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง และเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง กลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนอนุบาลเลย จำนวน 20 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง คู่มือการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง และแบบประเมินพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ระหว่าง 0.80 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t - test Dependent

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งมีพฤติกรรมทางสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 18.48) ซึ่งพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X}$ = 4.82) รองลงมาคือ การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนแล้วเสร็จ ($\bar{X}$ = 4.61) ส่วนพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อตกลงร่วมกัน ($\bar{X}$ = 4.41) และพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การปฏิบัติตามกฎ

* Received 17 August 2023; Revised 27 August 2023; Accepted 31 August 2023

กติกา และข้อตกลงร่วมกัน ($\bar{X} = 4.76$) การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ ($\bar{X} = 4.61$) การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 4.82$) อยู่ในระดับ ดี และเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง พบว่าพฤติกรรมทางสังคมทั้ง 3 ด้านเพิ่มขึ้นหลังการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งสูงกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: พฤติกรรมทางสังคม, เด็กปฐมวัย, กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง

Abstract

This research aimed to 1) study social behaviors of the early childhood using outdoor games and 2) to compare social behaviors of the early childhood before and after using outdoor games. The group of samples were 20 early childhood students, in kindergarten 3, the 2nd semester of academic year 2021, Anuban Loei School. The research tools were outdoor activity plans, handouts for games, and evaluation form of early childhood's social behaviors with the index of item objective congruence was between 0.80, and the reliability was 0.73. and a satisfaction assessment form Statistics used in the analysis were mean, standard deviation. The statistics used for data analysis was t - test for Dependent Sample.

The study found that the children's average social behavior in all aspects was at the good level. The behavior with the highest average was performing the assigned duties with an average score of 4.82, followed by playing and completing games together with the average score of 4.61. The behavior with the lowest mean was complying with rules and mutual agreements with an average score of 4.41. After doing outdoor games, the overall social behavior of the early childhood in kindergarten 3 was at the good level ($\bar{X} = 18.48$). When considering each aspect, it was found that complying with rules, regulations, and mutual agreements ($\bar{X} = 4.76$), playing and completing games together ($\bar{X} = 4.61$), and performing the assigned duties ($\bar{X} =$

4.82) were at a good level. When comparing the level of social behaviors of the early childhood in kindergarten 3, it was found that the scores of social behavior scores in all 3 aspects changed in an increasing direction after playing outdoor games. The overall and individual aspects were higher than before using outdoor games at the statistical significance of .01 level.

Keywords: Social Behaviors, The Early Childhood, Outdoor Games

บทนำ

การศึกษาปฐมวัย เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวม บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและ พัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็ก อาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพ ชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังจะเห็นได้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กอายุ 3 - 6 ปี คือ มีทักษะชีวิต และ ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ความ เป็นไทยอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งข้อมูลการ ประเมินสถานการณ์ของประเทศ พบว่า เด็กที่มีอายุระหว่าง 0-5 ปี มีสัดส่วนความฉลาดทาง อารมณ์ลดลงจากร้อยละ 72 เหลือเพียงร้อยละ 67 สาเหตุหลักเกิดจากเด็กสร้างสัมพันธภาพ ร่วมกับผู้อื่นลดน้อยลง ไม่ตระหนักถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับการสังเกต พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต ทำให้เด็กยังขาดพฤติกรรมทางสังคมในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งโดย พื้นฐานแล้วเด็กจะสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้จะต้องรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและเรียนรู้ ที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ดังนั้นจากปัญหาที่เกิดขึ้นจำเป็นอย่างมากที่เด็กควรได้รับการปลูกฝัง พฤติกรรมทางสังคม อย่างเร่งด่วน ซึ่งพฤติกรรมทางสังคมเป็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่จำเป็น ของสังคม เนื่องจากเป็นปัญหาสังคมที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ยังเป็นปัญหาความ

เส้นทางศีลธรรมและจริยธรรม Baumeister และ Bushman (2008) แบ่งพฤติกรรมทางสังคมไว้ 3 ประเภท ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนแล้วเสร็จ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สอดคล้องกับ Kidron และ Fleischman (2006) ที่ได้กล่าวว่า พฤติกรรมเสริมสร้างสังคมเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากความสมัครใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น การแบ่งปัน การปลอบโยน การให้ความร่วมมือ รวมถึงการกระทำที่เป็นบวกทำให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น ๆ เป็นการรับรู้ถึงการใส่ใจในคุณค่าทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน สอดคล้องกับ Yanasangvorn Research Institute Vol.11 No.1 (January – June 2020) เรื่องการปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีทางด้านสังคมสามารถปลูกฝังได้ตั้งแต่วัยปฐมวัย เพื่อให้เด็กสามารถสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงเดือน ศาสตราภรณ์ และพัชร ฝอยอิน (2555) ได้กล่าวไว้ว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชีวิตในปัจจุบัน ดังที่ ทวีศักดิ์ ยูซูป (2556) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยจะมีพัฒนาการและพฤติกรรมทางสังคมเป็นแบบแผนตามลำดับขั้นตอนและมีความสำคัญต่อการปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และการที่เด็กมีปัญหาพฤติกรรมทางสังคมตั้งแต่ปฐมวัยมักจะไม่เป็นที่ยอมรับจากเพื่อนและยังนำไปสู่ปัญหาการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนในสังคม กิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยและความต้องการทางสังคม คือ กิจกรรมที่เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกันกับผู้อื่น อันได้แก่ การปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนแล้วเสร็จ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในทางบวกให้เกิดขึ้น กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของเด็กได้ สอดคล้องกับ สุภัค ไหวหากิจ (2553) ที่กล่าวว่าการเล่นผ่านกิจกรรมกลางแจ้งจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ ช่วยให้เด็กเกิดความคิดรวบยอด รวมทั้งการส่งเสริม กระบวนการทำงาน การรับรู้ความรู้สึก ความคิดเห็นของคนอื่น นอกจากนี้ยังส่งเสริมทักษะทางการปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนแล้วเสร็จ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยครูมีบทบาทในการเปิดโอกาสให้เด็กได้สร้างสัมพันธ์ภาพเชิงบวกในชั้นเรียน ภายใต้สถานการณ์ที่แปลกใหม่ของเด็ก ได้สร้างข้อตกลงร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีร่วมกันระหว่างเด็กกับเด็ก และเด็กกับครู (Ostrosky & Jung, 2010)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย คือ การปฏิบัติตามกฎกติกา และข้อตกลงร่วมกัน การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยใช้จัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง เพราะเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมและช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างเด็กกับเด็ก เด็กกับครู เด็กกับบุคคล ชุมชนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ได้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถอยู่ในสังคมและเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผลของการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีการทดลองแบบ One group pre-test post-test design

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาล 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนอนุบาลเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 4 ห้องเรียน จำนวน 80 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาล 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนอนุบาลเลย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 20 คน ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 4 ห้องเรียน

2. เครื่องมือการวิจัย

- 2.1 แผนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง จำนวน 16 แผน
- 2.2 คู่มือการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง
- 2.3 แบบประเมินพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 แผนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย และเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

2) จัดทำแผนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง จำนวน 16 แผน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ชื่อกิจกรรม จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์ การประเมิน และบันทึกหลังการสอน

3) นำแผนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 อยู่ในช่วงมีคุณภาพในระดับดีมาก และได้ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4) นำแผนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งไปดำเนินการทดลองใช้ กับนักเรียน ชั้นอนุบาล 3 อายุ 5-6 ปี โรงเรียนอนุบาลเทศบาล 4 บ้านภูบ่อบิด จังหวัดเลย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวนนักเรียน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งให้เหมาะสม 5) แก้ไขและปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งฉบับสมบูรณ์และนำไปทดลองกับกลุ่มทดลองตามแผนการจัดกิจกรรมต่อไป

3.2 คู่มือการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง มีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย และเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

2) จัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งจำนวน 16 เกม ดังนี้

1) เกมซีต้าห์ล่าเหยื่อ 2) เกมเสือข้ามห้วย 3) เกมน้ำเอ๋ยน้ำใจ 4) เกมพลังฝ่ามือ 5) เกมเพราะเราคู่กัน 6) เกมปิงปองล่องหน 7) เกมหันหลังให้กัน 8) เกมเขาวงกต 9) เกมรถไฟเข้าถ้ำ 10) เกมสิงโตกับหนู 11) เกมมอญซ่อนผ้า 12) เกมสะกดรอยตาม 13) เกมจ้าวเวหา 14) เกมต้อนไก่เข้าเล้า 15) เกมขว้างรับกลับคืน และ 16) เกมพาขึ้นทางด่วน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ชื่อกิจกรรม จุดประสงค์ วิธีการดำเนินกิจกรรม สื่อ/อุปกรณ์

3) นำคู่มือการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 อยู่ในช่วงมีคุณภาพในระดับดีมาก และได้ปรับปรุงแก้ไขคู่มือการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4) นำคู่มือการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งแก้ไขและปรับปรุงคู่มือฉบับสมบูรณ์ และนำไปทดลองกับกลุ่มทดลองตามแผนต่อไป

3.3 แบบประเมินพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

2) สร้างแบบประเมินการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 2.1) การปฏิบัติตามกฎ กติกา และข้อตกลงร่วมกัน 2.2) การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนแล้วเสร็จ และ 2.3) การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

3) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับคะแนน 3 2 และ 1

ปฏิบัติได้ดีมาก = 3 คะแนน

ปฏิบัติได้ปานกลาง = 2 คะแนน

ปฏิบัติได้พอใช้ = 1 คะแนน

4) นำแบบประเมินการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยตรวจสอบพิจารณา เพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมของแบบประเมินพฤติกรรม โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67 – 1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินพฤติกรรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5) จัดพิมพ์แบบประเมินการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ผ่านการตรวจสอบเป็นฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมและประเมินก่อนจัดกิจกรรมโดยใช้แบบประเมินการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย แล้วเก็บรวบรวมผลไว้เพื่อนำไปวิเคราะห์

4.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนโดยจัดกิจกรรมตามคู่มือจำนวน 16 กิจกรรม และผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง ใช้เวลาทำกิจกรรม จำนวน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วัน คือ วันจันทร์ และวันพุธ ใช้เวลาวันละ 40 นาที ในช่วง เวลา 10.20 - 11.00 น. และบันทึกพฤติกรรมด้วยแบบประเมินประเมินการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

4.3 ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมด้วยตนเองโดยให้กลุ่มตัวอย่างได้รับการจัดกิจกรรมตามคู่มือการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ขั้นตอนดังนี้

- 1) เตรียมร่างกายเด็กอาสาสมัครเป็นผู้นำ และหมุนเวียนกัน
- 2) เด็กและครูร่วมกันกำหนดข้อตกลงในการเล่น เกม ครูอธิบายกติกา วิธีการเล่น และสาธิตให้เด็กเข้าใจ พร้อมสอดแทรกพฤติกรรมทางสังคมจากสื่อที่ครูนำมาให้เล่นเกม
- 3) ครูสนทนา ชักถาม และใช้คำถามกระตุ้นเพื่อขยายประสบการณ์ด้านสังคมของเด็ก เรื่องการปฏิบัติตามกฎ กติกา และข้อตกลงร่วมกัน การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ และการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
- 4) ครูชมเชยให้กำลังใจเด็กด้วย วาจา ท่าทาง หรือสัมผัส และให้เด็กเล่นเครื่องเล่นสนามอย่างอิสระตามความสนใจ เมื่อหมดเวลาเด็ก ๆ เข้าแถวจัดเก็บอุปกรณ์ ล้างมือ, ล้างเท้า เพื่อเข้าห้องเรียน
- 5) ครูดำเนินการจัดกิจกรรม และบันทึกการสังเกตพฤติกรรมด้วยแบบประเมินพฤติกรรม ทางสังคมของเด็กปฐมวัยตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อสังเกตพฤติกรรมทางสังคม 3 ด้าน คือ 1) การปฏิบัติตามกฎ กติกา และข้อตกลงร่วมกัน 2) การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ และ 3) การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและเก็บรวบรวมผลไว้เพื่อนำไปวิเคราะห์

- 6) นำคะแนนที่ได้จากการประเมินทั้งก่อนและหลังทำกิจกรรม ไปวิเคราะห์ค่าสถิติ

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติ t - test Dependent

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่แยกเป็นรายด้าน

เลขที่	คะแนนของแบบสังเกต (ก่อนการจัดกิจกรรม)			รวม	เฉลี่ย	คะแนนของแบบสังเกต (หลังการจัดกิจกรรม)			รวม	เฉลี่ย
	การปฏิบัติ ตามกฎ กติกา และข้อตกลง ร่วมกัน	การเล่น และ ทำ กิจกรรม ร่วมกันจน แล้วเสร็จ	การปฏิบัติ หน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย			การปฏิบัติ ตามกฎ กติกา และ ข้อตกลง ร่วมกัน	การเล่น และ ทำ กิจกรรม ร่วมกันจน แล้วเสร็จ	การปฏิบัติ หน้าที่ที่ ได้รับ มอบหมาย		
1	4	3	4	11	3.5	5	4	5	14	4.5
2	3	4	2	9	3	4	5	5	14	4.5
3	3	3	3	9	2.75	5	4	5	14	4.75
4	4	3	2	9	3	4	4	5	13	4.5
5	3	2	3	8	2.75	4	5	5	14	4.5
6	2	3	3	8	2.75	4	5	5	14	4.75
7	3	2	3	9	2.75	5	5	5	25	4.75
8	3	3	3	9	3	4	5	5	14	4.75
9	2	3	3	8	2.75	5	5	5	15	4.75
10	3	3	2	8	2.75	5	4	4	13	4.25
11	2	3	3	8	2.50	4	5	5	14	4.75
12	3	3	2	8	2.50	5	5	5	15	4.75
13	2	3	2	7	2.50	4	5	4	13	4.5
14	3	3	3	9	2.75	5	4	5	14	4.75
15	4	3	2	9	3	4	4	5	13	4.5
16	3	2	3	8	2.75	4	5	5	14	4.5
17	2	3	3	8	2.75	4	5	5	14	4.75
18	3	2	3	8	2.75	5	5	5	15	4.75
19	4	3	4	11	3.5	5	4	5	14	4.5
20	3	4	2	9	3	4	5	5	14	4.5
รวม	111	111	103			172	180	188		
ค่าเฉลี่ย	2.84	2.84	2.64		11.07	4.41	4.61	4.82		18.48

ย										
SD.	0.43	0.27	0.63		0.20	0.69	0.49	0.66		1.10

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 2 พบว่า การใช้เกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรม แยกพฤติกรรมทางสังคมทั้ง 3 พฤติกรรม มีคะแนนรวม 132 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดกิจกรรม 11.07 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.20 และมีคะแนนรวมหลังการจัดกิจกรรม 172 มีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรม 18.48 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.10

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง พบว่า การปฏิบัติตามกฎ กติกา และข้อตกลงร่วมกัน มีคะแนนรวมก่อนการจัดกิจกรรม 111 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดกิจกรรม 2.84 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.43 และมีคะแนนรวมหลังการจัดกิจกรรม 172 มีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรม 4.41 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จมีคะแนนรวมก่อนการจัดกิจกรรม 111 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดกิจกรรม 2.84 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.27 และมีคะแนนรวมหลังการจัดกิจกรรม 180 มีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรม 4.61 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49 การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีคะแนนรวมก่อนการจัดกิจกรรม 103 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดกิจกรรม 2.64 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 และมีคะแนนรวมหลังการจัดกิจกรรม 188 มีคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดกิจกรรม 4.82 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.66

ตารางที่ 2 แสดงระดับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง

พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3	n (20)	K (15)	ก่อนการศึกษา			หลังการศึกษา		
			$\bar{X}$	SD	ระดับ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
การปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน	20	5	2.84	0.43	ปานกลาง	4.41	0.69	ดี
	20	5	2.84	0.27	ปานกลาง	4.61	0.49	ดี
การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนแล้วเสร็จ	20	5	2.64	0.63	ปานกลาง	4.82	0.66	ดี
ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย								

รวม	20	15	11.11	2.24	ปานกลาง	13.84	2.24	ดี

จากตารางที่ 2 พบว่า ในภาพรวมก่อนการใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกมการเล่นกลางแจ้ง ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 มีระดับพฤติกรรมทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ย 11.11 และหลังการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 มีระดับพฤติกรรมทางสังคมอยู่ในระดับ ดี มีค่าคะแนนเฉลี่ย 13.84 ดังนั้น แยกเป็นรายด้านก่อนการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง ของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาล 3 มีระดับพฤติกรรมทางสังคม คือ เด็กมีความสามารถเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับ ปานกลาง คือ การปฏิบัติตามกฎกติกา และข้อตกลงร่วมกัน ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.84 การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.84 ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.64 และเมื่อพิจารณาแยกเป็น รายด้านหลังการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 มีระดับพฤติกรรมทางสังคม พบว่า เด็กมีพฤติกรรมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับ ดี คือ ด้านปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.41 การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.61 ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายค่าคะแนนเฉลี่ย 4.82

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3

พฤติกรรมทางสังคม	K	ก่อนการศึกษา		หลังการศึกษา		$\bar{X}$ Dift	t
		$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน	5	2.84	0.69	4.41	0.43	1.92	**9.12
การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนแล้วเสร็จ	5	2.84	0.49	4.61	0.27	2.16	**14.00
ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	5	2.64	0.63	4.82	0.66	1.77	**6.23
รวม	15	11.11	2.24	13.84	1.99	8.36	**43.23

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 ที่ใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง มีพฤติกรรมทางสังคม โดยรวมและรายด้านได้แก่ ปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หลังการได้รับการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ใหม่

การจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งสามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้ ทั้งนี้ ถ้าเด็กได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย หลังการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งสูงกว่าพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องและสนใจการจัดประสบการณ์เกมการเล่นกลางแจ้งเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยสามารถศึกษาและใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยการใช้การจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งให้สอดคล้องกับช่วงอายุของเด็กเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อไป

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง มีพฤติกรรมทางสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 18.48$) ซึ่งพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 4.82$) รองลงมาคือ การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนแล้วเสร็จ ($\bar{X} = 4.61$) ส่วนพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน ($\bar{X} = 4.41$) และพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การปฏิบัติตามกฎ กติกาและข้อตกลงร่วมกัน ($\bar{X} = 4.76$) การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ ($\bar{X} = 4.61$) การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ($\bar{X} = 4.82$) อยู่ในระดับ ดี และผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคม ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง พบว่า หลังใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 มีพฤติกรรมทางสังคม โดยรวมและรายด้านสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 โดยรวม และ รายด้านประกอบด้วย การปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น พบว่า มีการพัฒนาในระดับที่ดีจากพฤติกรรมที่เด็กได้แสดงออกผ่านการปฏิบัติกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมก่อนและหลังการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งทำให้เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 มีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมกับ

พัฒนาการของเด็ก ดังที่เยาว์พา เดชะคุปต์ (2542) กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้ได้ดีผ่านประสบการณ์ตรงเป็นรูปธรรม การละเล่นช่วยให้เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมกับพัฒนาการ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการ สัมผัส ทดลอง ปฏิบัติจริง และจัดบรรยากาศให้เด็กได้เล่นอย่างอิสระจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการกระทำเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ปฏิบัติอย่างแท้จริง ดังที่พัชร ผลโยธิน (2540 อ้างถึงใน คณิงนิจ ชิงชนะ, 2559) กล่าวว่าเด็กปฐมวัยนั้นถ้ามีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่จะซึ่งมีโอกาสเรียนรู้ความคิดของผู้อื่น รู้จักแก้ปัญหา เพื่อนจะมีอิทธิพลทำให้เด็กได้รับการพัฒนาทักษะด้านสังคมเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะเด็กต่างกับผู้ใหญ่ตรงที่เด็กจะแสดงออกกับเพื่อนแต่ละคนอย่างเสมอภาค ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เข้าใจความรู้สึกแตกต่างจากตนเองและเริ่มตระหนักถึงพฤติกรรมของคนอื่นในสังคม และพฤติกรรมของตนเองที่แสดงต่อผู้อื่น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาผลของการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเลย ส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมเฉลี่ยทุกด้านอยู่ในระดับดี คือ พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.82 รองลงมาคือ การเล่นและทำกิจกรรมร่วมกันจนเสร็จ โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.61 ส่วนพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ปฏิบัติตามกฎกติกาและข้อตกลงร่วมกัน โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.41 และผลพฤติกรรมทางสังคมหลังใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 สูงขึ้นก่อนการศึกษา โดยก่อนการใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง มีคะแนนเฉลี่ย 11.07 และหลังการจัดกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ย 18.48 และมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 โดยใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งทำให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมได้ในระดับดี ดังนั้นครูผู้สอนควรนำกิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้งไปช่วยส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมต่อไปได้

2. การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล 3 โดยใช้กิจกรรมเกมการเล่นกลางแจ้ง ครูต้องให้เวลาแก่เด็กในการปรับตัวให้เข้ากับครูผู้สอนโดยการสร้างข้อตกลงร่วมกัน โดยครูควรให้เด็กเสนอความคิดเห็นในการร่วมกิจกรรม และนำความคิดเห็นของเด็กมาปฏิบัติจริงด้วย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณินิจ ชิงชนะ. (2559). ผลการเล่นเกมเป็นกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย.

ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)

ดวงเดือน ศาสตราภักดิ์ และ พัชรีย์ ผลโยธิน. (2555). ขอบข่ายการวัดประเมินพัฒนาการด้าน

อารมณ์จิตใจและ สังคมของเด็กปฐมวัย. ใน อริศรา แก่นอ้วน (บ.ก.), แนวการศึกษาชุด

วิชาหลักการและแนวคิดทางการศึกษาปฐมวัยศึกษา, (9-20). กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทวีศักดิ์ ยูซุป. (2556). ผลการให้ประสบการณ์ส่งเสริมความสามารถทางภาษาที่มีต่อทักษะทาง

สังคมและความสามารถทางภาษาของนักเรียนอนุบาล. ใน ปริญญาโทการศึกษา

มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคติวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: แม็ค.

สุภัค ไหวหากิจ. (2553). เปรียบเทียบการรับรู้วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด

กิจกรรมการเล่านิทานคติธรรมและการเล่นเกมแบบร่วมมือ. ใน ปริญญาโท กศ.ม.

การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2555). คู่มือการจัดกิจกรรมเกมและการ

เล่นกลางแจ้งสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: คุรุ

สภาลาดพร้าว.

Baumeister, Bushman. (2008). Further Evidence on the Relationship Between

Participation in Nutrition Education Programs and Changes in Dietary

Behavior: Journal of family and consumer Science, 88(1),31.

Kidron, Fleischman (2006). Facilitating special development with Play groups in

Childhood Settings. Available from www.lib.umi.com.

Ostrosky & Jung. (2010). Children's Use of Play Developmental Differences in

Materials. Dissertation Abstract International.

Yanasangvorn. (2020). "Cooperative Games : A Pathway to Improving Heath"
Professional School Counseling.

แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค
ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2*

THE GUIDELINE FOR ACADEMIC ADMINISTRATION IN THE ERA OF
THE CORONAVIRUS DISEASE 2019 EPIDEMIC, ACCORDING TO THE
FOUR BAVANAS OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE
OFFICE OF LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

เดชา สอนนวล¹, พระครูปรัยัตติคุณรังษี² และ พระมหาสุวิชัย ปภัสสร³

Decha Sornnuan¹, Phrakhrui Pariyattikhunrangs², and Phramaha Supawit Prapassaro³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: s.o.r.n.u.a.n@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 3) เพื่อศึกษาแนวการบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ปีการศึกษา 2565 มีจำนวนโรงเรียน 157 โรงเรียน เป็นผู้บริหาร ประชากรรวมทั้งสิ้น 1,315 คนขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan และได้

* Received 21 August 2023; Revised 30 August 2023; Accepted 31 August 2023

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 313 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และทำการสุ่มอย่างง่าย ด้วยการจับสลาก และทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ครู จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า สภาพและการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ด้าน

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

Abstract

This research Objectives: 1) to study the condition of academic administration of school administrators; in the situation of the spread of the Coronavirus Disease 2019 under the Office of Loei Primary Educational Service Area 2 2) to study the academic administration according to the principle of Phawana 4 of school administrators in the situation of the spread of the Coronavirus Disease 2019 infection; In the epidemic situation of the Coronavirus Disease 2019, the population used in this study were educational institution administrators and teachers in schools under the Loei Primary Educational Service Area Office 2 in the 2022 academic year with a total of 157 schools. The total population was 1,315 people, the sample size (Sample size) using the Krejcie & Morgan table and a sample of 313 people. lottery and interviewed key informants, namely 2 administrators, 2 supervisors, 3 teachers, a total of 7 people by using a structured interview form. school In the situation of the spread of the Coronavirus Disease 2019 under the Office of the Loei Primary Educational Service Area Office 2 as a whole, it was at the highest level. When

considering each aspect, it was found that it was at the highest level in all aspects. The averages can be ordered in descending order as follows: Learning Process Development Development of innovative media and educational technology Educational curriculum development Assessment, evaluation of learning outcomes and educational supervision.

Keywords: Academic administration, Four bhavana

บทนำ

องค์การอนามัยโลกได้ประกาศภาวะฉุกเฉิน จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีการแพร่ระบาดหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย สร้างความหวาดกลัวและผลกระทบต่อ สุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา ซึ่งรัฐบาลไทยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ศูนย์บริการสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2565 เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยกำหนดแนวทางป้องกันโรค ด้วยการงดการเดินทางไปที่ชุมชน เว้นระยะห่างทางกายภาพ ปฏิบัติงานที่บ้าน ใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือบ่อย ๆ ปฏิบัติตามคำแนะนำเกี่ยวกับอนามัยทางเดินหายใจ ส่งผลกระทบในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคการศึกษา เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษา ที่ต้องจัดการบริหารงานวิชาการและจัดการเรียนการสอนให้ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน จึงทำให้การบริหารงานวิชาการ ต้องมีมาตรการในการเฝ้าระวังการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หลีกเลี่ยงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใกล้ชิด การประชุมการสัมมนาใด ๆ ให้ปรับเปลี่ยนระบบการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม ให้เป็นระบบการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ และการประชุมออนไลน์แทน

จากสถานการณ์เบื้องต้น ได้ส่งผลกระทบให้เกิดการปรับตัว ในการบริหารงานวิชาการ และการจัดการเรียนการสอน ให้เป็นรูปแบบออนไลน์อย่างกะทันหัน จึงส่งผลให้คณะผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนได้รับผลกระทบหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการบริหารวิชาการต้องประชุม

คณะครูด้วยวิธีการออนไลน์ ด้านการจัด การเรียนการสอน นักเรียนถูกจำกัดจำนวนในการเข้าชั้นเรียน ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่อย่างเช่นเคย และส่งผลในด้านสังคม นักเรียนไม่สามารถร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องร่วมกันทำในชั้นเรียนได้ เนื่องจากต้องเว้นระยะห่างทางสังคม ในการติดต่อสื่อสารทุกรูปแบบ ผู้บริหาร ครูและนักเรียนต้องปรับสภาวะการบริหารงานวิชาการ และการจัดการเรียนการสอน ในแบบที่ไม่คุ้นเคย และจะต้องจัดการชีวิตการทำงานที่บ้าน ให้ลงตัวในขณะที่ ผู้บริหาร และครู ต้องมีการเตรียมการเพิ่มมากขึ้นในการบริหารงานวิชาการ และการจัดเตรียมการสอน นักเรียนต้องขวนขวายเรียนรู้ด้วยตัวเองเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งความ หวาดกลัวที่จะเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กับตนเอง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความเครียด และผลกระทบในด้านต่าง ๆ การปรับตัวในการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน ของผู้บริหารและครู จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะนำพาให้การพัฒนาความรู้ให้เป็นไปได้อย่างสมบูรณ์หลักภาวนา 4 เพื่อพัฒนาสมรรถนะในการบริหารงานวิชาการ 1) กายภาวนา เป็นการอบรมพัฒนากาย ให้มีทักษะในการจัดการเรียนการสอน การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ตาหู จูฟิง อย่างมีสติ ฟังให้ได้ ปัญญา ให้เกิดผล 2) ศิลภาวนา เป็นการอบรมพัฒนาสังคม ปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ ไม่มีใครรังเกียจ เป็นที่นับหน้าถือตาของเพื่อนร่วมงาน รู้จักการปฏิบัติงานได้ดี มีคุณธรรมจริยธรรม รักความยุติธรรม ไม่เอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน มีมนุษยสัมพันธ์ ตั้งอยู่ในวินัย และมีอาชีพที่สุจริต 3) จิตภาวนา เป็นการพัฒนาอารมณ์ ไม่ดูถูกตัวเอง ไม่ดูถูกเพื่อนร่วมงาน มีสุขภาพจิตดี มีความสุขตามสมควรแก่ฐานะ ภาวนามีจิตในการฝึกอบรมแล้ว สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิตมีจิตอาสา ยินดีช่วยเหลือการทำงานในส่วนงานของคนอื่น และ 4) ปัญญาภาวนา เป็นการอบรมพัฒนาทางปัญญา มีเสรีทางความคิด คือ คิดเป็นหลักโยนิโสมนสิการ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา มีความรู้พอที่จะจัดการกับความทุกข์ที่เรียกว่า ทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 39 ได้ระบุว่าการบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการในการบริหารจัดการศึกษา ได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียนสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยกำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารไว้ 4 งาน คือ งานวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารทั่วไป และงานบริหารงานบุคคล โดยงานทั้ง 4 ด้านนี้ งานบริหารวิชาการถือเป็นงานหลักโดยตรง เมื่อพิจารณาเทียบกับวัตถุประสงค์ หลักของการบริหาร

สถานศึกษา เป็นงานที่เป็นไปเพื่อให้ให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย ผู้บริหารจะบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องเข้าใจขอบข่ายงานวิชาการ รู้จักปัญหาที่เกิดขึ้น และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นให้หมดไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นสภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยผู้วิจัยได้นำหลักทฤษฎี 4 มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษา สามารถดำเนินการในการบริหารจัดการศึกษา ได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้เรียนสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย และเพื่อพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย ศิล สมาธิ ปัญญา ให้สามารถรู้เท่าทันสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม ให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต คิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยปัญญาแห่งตน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2
2. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการ ตามหลักทฤษฎี 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการ ตามหลักทฤษฎี 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ปีการศึกษา 2565 มีจำนวนโรงเรียน 157 โรงเรียน เป็นผู้บริหาร จำนวน 120 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,195 คน จำแนกตามอำเภอ แบ่งเป็น 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอผาขาว จำนวน 261 คน อำเภอภูกระดึง จำนวน 205 คน อำเภอภูหลวง จำนวน 151 คน อำเภอวังสะพุง จำนวน 401 คน อำเภอหนองหิน จำนวน 132 คน และอำเภอเอราวัณ จำนวน 165 คน ประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน 1,315 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำนวน 23 โรงเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย ๆ จากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนตามขนาดของโรงเรียน และสัดส่วนประชากร จำนวน 313 คน

กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ครู จำนวน 3 คน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 รวมทั้งสิ้น 7 คนโดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพ และลักษณะของเครื่องมือแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็น ที่มีต่อสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียน 4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

5) ด้านการนิเทศการศึกษาโดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็น ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภานา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภายภานา 2) ศิลภานา 3) จิตภานา 4) ปัญญาภานา โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ซึ่งมี 5 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert)

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภานา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open end)

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 7 คนแบ่งเป็น ผู้บริหาร จำนวน 2 คนครูผู้สอน จำนวน 3 คน ศักษานิเทศก์ จำนวน 2 คน จำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เป็นแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภานา 4 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภายภานา 2) ศิลภานา 3) จิตภานา 4) ปัญญาภานา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

ผู้ทำวิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 ขอหนังสือจากวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเกี่ยวกับการขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

3.2 ส่งหนังสือพร้อมแบบสอบถามเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

3.3 ส่งแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 313 ฉบับพร้อมทั้งหนังสือขอความอนุเคราะห์กลุ่มตัวอย่างพร้อมแบบสอบถาม

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูลคืนมาได้ครบทั้ง 313 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ตามเกณฑ์ แล้วนำมากระทำข้อมูลให้มีฉบับสมบูรณ์ทุกฉบับ

3.5 ผู้วิจัยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายได้แก่ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน ครู จำนวน 3 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 รวมทั้งสิ้น 7 คนด้วยตัวเอง

3.6 ผู้วิจัยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามโปรแกรมสำเร็จรูปและวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่งวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ทำงานโดยหาค่าความถี่และร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ระดับการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งโดยภาพรวม และรายด้านและ รายข้อ

4.3 วิเคราะห์ระดับการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งโดยภาพรวม และรายด้าน และรายข้อ

4.4 วิเคราะห์แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยการหาความถี่ และร้อยละ โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

4.5 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In – Depth Interview) และจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open – Ended Questionnaire) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สถิติที่ใช้มีดังนี้

1. ค่าความเที่ยงตรง (IOC: Index of Consistency)
2. ค่าความเชื่อมั่น (Alpha - Coefficient)
3. ค่าความถี่ (FreQuency)
4. ค่าร้อยละ (Percentage)
5. ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\bar{x}$)
6. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D.)

2. การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผู้วิจัยได้สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อ ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน และด้านการนิเทศการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพในสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมาย ในการพัฒนาหลักสูตร รองลงมา คือ พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

2) ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครู ทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการสอน รองลงมา คือ ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนขอขยายเนื้อหาสาระ สัดส่วนเวลา และหน่วยการเรียนรู้ ให้เหมาะกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

3) ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหาร สนับสนุนครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้เข้ารับการอบรมการวัดผลและประเมินผล การศึกษาอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา คือ ผู้บริหาร ส่งเสริมให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่หลากหลายรูปแบบ

4) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหาร สนับสนุนให้มีศูนย์วิชาการ เพื่อให้บริการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา รองลงมา คือ มีแหล่ง เรียนรู้ออนไลน์ สำหรับนักเรียนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ไว้ทบทวนบทเรียน

5) ด้านการนิเทศการศึกษา พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านการนิเทศการศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารจัดระบบนิเทศภายในสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกับระบบนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองลงมา คือ ผู้บริหารจัดการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ทัวถึงและต่อเนื่องเป็นระบบและกระบวนการ

2. การบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านกายภาวนา ด้านจิตภาวนา ด้านศีลภาวนา และด้านปัญญาภาวนา ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านกายภาวนา พบว่า การบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านกายภาวนา โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ได้รับวัคซีนป้องกันเชื้อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รองลงมา คือ โรงเรียนมีกระบวนการคัดกรอง ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก่อนการจัดการเรียนการสอน

2) ด้านศีลภาวนา พบว่า การบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านศีลภาวนา โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ปฏิบัติตนเข้ากับในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติด

เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และตรงกับหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา เอื้อเพื่อ เกื้อกูล ช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน

3) ด้านจิตภานา พบว่า การบริหารงานวิชาการ ตามหลักภานา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านจิตภานา โดยภาพรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนสามารถปรับตัวในเรียน ให้เข้าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และตรงกับหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความพยายามในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ให้เข้าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

4) ด้านปัญภานา พบว่า การบริหารงานวิชาการ ตามหลักภานา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านปัญภานา โดยภาพรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ให้ทันโลกทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน รองลงมา คือ นักเรียนสามารถพัฒนาปัญญา ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และนำไปสู่การวัดผลประเมินผล จนเกิดผลสำเร็จ

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการ ตามหลักภานา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 แนวทางการบริหารงานวิชาการ ตามหลักภานา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีแบบฟอร์มข้อมูลรายละเอียดที่ผู้วิจัยทำขึ้นเอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ได้ผลดังต่อไปนี้

1) ด้านกายภาวนา ตรวจสอบและปรับปรุงสถานที่เรียนเพื่อให้มีมาตรฐานความปลอดภัยสูงสุด รวมถึงการเพิ่มเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอน ปรับเปลี่ยนการจัดวางห้องเรียนให้มีการตกแต่งที่น่าสนใจและเป็นกันเอง ดึงดูดผู้เรียนกลับสู่ห้องเรียน

2) ด้านศีลภาวนา มีการบังคับใช้มาตรการป้องกันโรคอย่างเคร่งครัด สร้างพื้นที่ทางออนไลน์ที่ให้นักเรียนและครูแลกเปลี่ยนความรู้ แบ่งปันประสบการณ์ และสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ปรับปรุงและปรับเปลี่ยนแผนการสอน วิธีการวัดและประเมินผลให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้ใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและผล การเรียนรู้ที่ดี เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียน

3) ด้านจิตภาวนา ให้การสนับสนุนและคำแนะนำที่เป็นบวกต่อนักเรียนในการเรียนรู้ ครูสามารถให้คำปรึกษาและสอบถามเกี่ยวกับความเข้าใจ ปัญหาที่พบ หรือคำถามในระหว่างการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่ามีคนอยู่ข้าง ๆ พร้อมจะช่วยเหลือ แก่นักเรียนที่อาจมีความกังวลหรือเครียดเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ครูสามารถให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการจัดการกับความกังวลและการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้

4) ด้านปัญญาภาวนา ผู้บริหารสถานศึกษาวิเคราะห์ผลสำเร็จและข้อบกพร่องของการดำเนินงานวิชาการในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อให้มีภาพรวมเชิงลึกเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทำการฟื้นฟูและปรับปรุงการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยใช้ประสบการณ์และการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่ผ่านมาในการปรับตัวและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน มีการจัดประชุมหรือการอบรมเชิงปฏิบัติเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กับองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เข้มแข็งพร้อมเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ สถานการณ์อื่นที่คล้ายกัน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภาวะ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สรุปผลการวิจัยโดยเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังภาพมโนทัศน์

1) ด้านกายภาพ

1. ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ได้รับวัคซีนป้องกันเชื้อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2. โรงเรียนมีกระบวนการคัดกรอง ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ก่อนการจัดการเรียนการสอน

2) ด้านศิลปภาวะ

1. ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ปฏิบัติตนเข้ากับในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และตรงกับหลักสูตรสถานศึกษา

2. ครูและบุคลากรทางการศึกษา เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอน

3) ด้านจิตภาวะ

1. นักเรียน สามารถปรับตัวในเรียน ให้เข้าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และตรงกับหลักสูตรสถานศึกษา

2. ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความพยายามในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เข้าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส

โคโรนา 2019

4) ด้านปัญญาภาวะ

1. ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ให้ทันโลกทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน

2. นักเรียนสามารถพัฒนาปัญญา ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และนำไปสู่การวัดผลประเมินผล จนเกิดผลสำเร็จ

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผล

จากการวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณการแพรระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณการแพรระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณการแพรระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านสามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรูู้ ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน และด้านการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารเป็นตัวแทนและผู้หน้าที่ให้การสนับสนุนและกำลังใจให้แก่ครูผู้สอน โดยให้ความเข้าใจในความท้าทายและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มอบอำนาจให้กับครูในการตัดสินใจและการปรับเปลี่ยนที่จำเป็น

สอดคล้องกับ จิตติมา สุนทรรส ได้กล่าวถึง รูปแบบการใช้หลักภาวนา 4 เพื่อการจัดการเรียนรู้ ในโรงเรียนคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า หลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลัก ปฏิบัติ 4 ด้านที่พระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระพุทธองค์เองเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคล ท่านใช้ว่า 1) กายภาวนา คนเป็นภาวิตกาโย ตัวการกระทำเป็นกายภาวนา 2) คีลภาวนา คน เป็นภาวิตสีโล ตัวการกระทำเป็นจิตภาวนา 3) จิตภาวนา คนเป็นภาวิตจิตโต ตัวการกระทำเป็นจิต ภาวนา 4) ปัญญาภาวนา คนเป็นภาวิตปัญญา ตัวการกระทำเป็นปัญญาภาวนา เป็นคุณสมบัติของ บุคคลผู้ได้เจริญกาย คีล จิต และปัญญามีความสำคัญทั้งในด้านการพัฒนาดน การพัฒนา คุณภาพชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม และในการรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่รู้เข้าใจสิ่ง ทั้งหลายตามเป็นจริงของชีวิต

2. การบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า การบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหาร สถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านกายภาวนา ด้านจิตภาวนา ด้านคิลภาวนา และด้านปัญญาภาวนา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการศึกษาและ เตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนใน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อาจจะมีการอบรมหรือฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็นในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา นอกจากนี้ยังสร้าง เครื่องมือการสื่อสารออนไลน์เพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคลากรใน โรงเรียน สอดคล้องกับ นางพรพรรณ โปรเทียรณ์ ได้กล่าวถึง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการ ปฏิบัติงานตามหลักภาวนา 4 ของบุคลากร สายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย พบว่า 1) ผลการศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรพบว่า มีโครงการ ฝึกอบรมหลาย โครงการเพื่อสร้างและเปลี่ยนแปลงบุคลากรสนับสนุนด้านสนับสนุนวิชาการที่ ปฏิบัติงาน เกี่ยวกับ พฤติกรรมความรู้ทักษะทัศนคติและความสามารถในการสมรรถนะหลัก 5 ข้อ เพื่อความเป็นเลิศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ 2) ผลการศึกษาการสร้างรูปแบบการพัฒนา สมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักภาวนา 4 สำหรับบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพบว่า การนำหลักภาวนา 4 พัฒนาสมรรถนะการ

ปฏิบัติงานหลัก 5 ด้าน เกิดคุณค่าเป็นประโยชน์ในการศึกษาและพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงขึ้นกายภาวนา คือ การพัฒนาทางกายภาพให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและศีลภาวนา คือ การพัฒนาทางสังคมอยู่กับสังคมอย่างมีความสุข จิตภาวนา คือ การพัฒนาอารมณ์ความรู้สึกที่จะทำให้มีความอดทนและความเพียรสูงขึ้นมีสมาธิมั่นคงแน่วแน่ ปัญญาภาวนา คือ การเข้าถึงความรู้มีวิธีการความสามารถในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเข้าใจความเป็นจริงอย่างสมบูรณ์ 3) ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะตามหลักภาวนา 4 ของบุคลากรสายสนับสนุนสายวิชาการพบว่าสมรรถนะหลักตามเกณฑ์ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเมื่อได้รับการพัฒนาโดยหลักภาวนา 4 ทำให้คุณลักษณะทั้งภายนอกและภายในเกิดความเหมาะสมถูกต้องเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประโยชน์ สมรรถนะการปฏิบัติงานดีขึ้นกว่าเดิม พฤติกรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต ทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและความเพียรในการช่วยเหลือผู้อื่นความฉลาดทางอารมณ์ พฤติกรรมมีความรอบคอบรอบน้อมถ่อมตนด้วยวาจาความอ่อนน้อมถ่อมตนจิตใจอ่อนโยน มีด้วยความรอบคอบบุคลิกภาพซื่อสัตย์ ซื่อตรงความสมดุลความมั่นคงความเพียรสติความมุ่งมั่นความจงรักภักดีจรรยาบรรณในการทำงานและอื่น ๆ อยู่ในระดับดี สูงสุด คือ 1) การทำงานเป็นทีม คือ มีลักษณะของความซื่อสัตย์มีความกระตือรือร้นเด่นชัด 2) มีความรู้และมีความคิดสร้างสรรค์ 3) บุคลากรที่มีความรับผิดชอบ 4) มีความสามารถในการทำงานอย่างเข้มแข็งประกอบด้วยปัญญา 5) มีแนวทางในการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ ทำงานได้อย่างสมบูรณ์และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การมองเห็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงาน เกิดทัศนคติที่ชาญฉลาด

3. แนวทางการบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า แนวทางการบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน มีดังนี้

1) ด้านกายภาวนา ตรวจสอบและปรับปรุงสถานที่เรียนเพื่อให้มีมาตรฐานความปลอดภัยสูงสุดเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อตระหนักถึงปัญหาความปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้น จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนในยุค ปรับเปลี่ยนการจัดวางห้องเรียนให้

มีการตกแต่งที่น่าสนใจและเป็นกันเอง เพื่อสร้างบรรยากาศที่สร้างสรรค์และกระตุ้นความสนใจของนักเรียน นำนักเรียนกลับสู่ห้องเรียน

2) ด้านศิลปาวนา การบังคับใช้มาตรการป้องกันโรคอย่างเคร่งครัดและสร้างพื้นที่ทางออนไลน์สามารถสนับสนุนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ได้ เป็นวิธีที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ต้องการการจัดการเรียนการสอนระยะไกลหรือเน้นการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น ปรับปรุงแผนการสอนและวิธีการวัดและประเมินผลเพื่อให้เหมาะสมกับจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่เหมาะสม

3) ด้านจิตาวนา ให้การสนับสนุนและคำแนะนำที่เป็นบวกต่อนักเรียนในการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สอบถามเกี่ยวกับความเข้าใจของนักเรียน ปัญหาที่พบ หรือคำถามในระหว่างการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่ามีคนสนใจและพร้อมจะช่วยเหลือ เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนและความสนใจจากครู

4) ด้านปัญญาาวนา วิเคราะห์ผลสำเร็จและข้อบกพร่อง ของการดำเนินงานวิชาการในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จัดทำแผนการฟื้นฟูและปรับปรุงการบริหารงานวิชาการในระยะสั้นและระยะยาว ประชุม อบรมเชิงปฏิบัติกับองค์กรอื่น เพื่อแลกเปลี่ยนและสร้างองค์ความรู้ พร้อมเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ สถานการณ์อื่นที่คล้ายกัน สอดคล้องกับ พระครูสุทธธรรมาภรณ์ นิธิมณฑลชัย ได้กล่าวถึง ภาวนา 4 หลักธรรมเพื่อการพัฒนาองค์กร ให้คนเก่งคิดและเก่งทำ พบว่า การพัฒนาคนให้เป็นคนเก่งคิดเก่งทำนั้น เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวนาทั้งภายในและ ภายนอก ได้แก่ ด้านจิตใจ สติปัญญา ความรู้ความสามารถ อารมณ์และความรู้สึกด้านร่างกาย คือ ความมีสุขภาพจิตที่ดีจะส่งผลต่ออารมณ์ในการคิดการทำงานให้เป็นบวก ด้านสติปัญญาจะส่งผลต่อสมาธิในการคิดพัฒนางานและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานได้ดี ร่างกายประพฤติปฏิบัติตนเป็นไปในทางคุณประโยชน์ต่อองค์กรตรงต่อเวลาและมีระเบียบวินัยในการทำงาน ด้านปัญญา คือ มีความรู้ความสามารถทักษะที่เหมาะสมต่อองค์กรนำไปสู่การตอบรับต่อความเปลี่ยนแปลงขององค์กรตามเป้าหมายที่ต้องการ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน และด้านการนิเทศการศึกษา

2. การบริหารงานวิชาการ ตามหลักภวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านกายภวนา ด้านจิตภวนา ด้านศีลภวนา และด้านปัญญาภวนา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภวนา 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ซึ่งมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

1) ด้านกายภวนา สถานศึกษาจะทำการบังคับให้นักเรียนและบุคลากรปฏิบัติตามมาตรการสุขภาพที่แนะนำโดยองค์การสาธารณสุข จัดตั้งคณะกรรมการการนิเทศการศึกษา ให้มีหน้าที่ในการตรวจสอบและแนะนำครู ให้มีการจัดการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐาน

2) ด้านศิลปภาวนา การจัดการศึกษาใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบเดิมที่ห้องเรียนและการเรียนออนไลน์

3) ด้านจิตภาวนา ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรสถานศึกษาจะให้การสนับสนุนและคำแนะนำในการเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและออนไลน์ หากนักเรียนมีคำถามหรือปัญหา ครูสามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการเข้าใจและแก้ไขปัญหา ดึงนักเรียนกลับสู่ห้องเรียน

4) ด้านปัญญาภาวนา ส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

1) ด้านกายภาวนา ผู้บริหารและคณะกรรมการการนิเทศการศึกษา ลงพื้นที่ให้คำแนะนำครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการปฏิบัติหน้าที่และความเรียบร้อยภายในสถานศึกษา จัดการข้อบกพร่องโดยใช้นวัตกรรมในการแก้ปัญหา

2) ด้านศิลปภาวนา ปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผล ให้สามารถใช้ได้จริงและได้มาตรฐาน

3) ด้านจิตภาวนา ให้คำปรึกษานักเรียนอย่างถูกต้อง สร้างช่องทางการให้คำปรึกษา โดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย เพื่อคลายความกังวลของนักเรียน

4) ด้านปัญญาภาวนา สถานศึกษอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนและสร้างองค์ความรู้ พร้อมเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ สถานการณ์อื่นที่คล้ายกัน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) เพื่อให้เกิดความครอบคลุม ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับ แนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภาวนา4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 2

2) จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานวิชาการด้านปัญญาภาวนา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ตามหลักภาวนา4 ตามหลักปัญญาภาวนา ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 2

3) เพื่อเป็นการต่อยอดงานวิจัย โดยการหาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้วยหลักธรรมต่าง ๆ มาแก้ปัญหา

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2535.). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิตติมา สุนทรรส และคณะ. (2564). รูปแบบการใช้หลักภavana 4 เพื่อการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนคุณธรรมของบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. Journal of Roi Kaensarn Academi. 6(10),1.
- นางพรพรรณ โปรเทียรณ์. (2563). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานตามหลักภavana 4 ของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 8(10).
- พระครูสุทธธรรมาธิคุณ นิธิมณฑลชัย. (2565). ภavana 4 หลักธรรมะเพื่อการพัฒนาองค์กร ให้คนเก่งคิดและเก่งทำ พบว่า การพัฒนาคนให้เป็นคนเก่งคิดเก่งทำนั้น. วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 9(6).
- Krejcie. R. V. & Morgan. D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement.
- Best and JameV.Kahn. (1993). Research in Education. 7th ed Boston: Allyn and BACON.

การบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4
ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู*

THE ADMINISTRATION OF LEADING BUDDHIST SCHOOLS
ACCORDING TO THE IDDHIPADA 4 OF SCHOOL ADMINISTRATORS
UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE LOEI
NONGBUALAMPHU

นรเศรษฐ์ เจริญกิจโณทัย¹, พระมหาสุภาวิญญ์ ปภัสสร² และ พระครูปลัดสมชัย นิสสโภ³
Norraset Jareankhidnothai¹, Phramaha Suphawit Papssaro² and Phrakhru Paladsomchai Nissabho³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: Tuck6087@ssrw.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษา 2. ศึกษาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3. ศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 108 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มี

* Received 21 August 2023; Revised 30 August 2023; Accepted 31 August 2023

ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกายภาพ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมวันพระ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านหลักจิตตะ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านหลักวิริยะ และ 3. แนวทางการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารการศึกษาควรต้องมีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารจัดการงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ และควรวัดผลประเมินผลการบริหารจัดการภาระงานมีความมุ่งมั่นในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ สนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูและนักเรียน

คำสำคัญ: การบริหาร, โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ, หลักอิทธิบาท 4

Abstract

This research The objectives of this study were 1) to study the management of leading Buddhist schools of educational institution administrators, 2. to study the administration of leading Buddhist schools according to the 4 doctrine of influence of educational institution administrators, and 3. to study the management approach of leading Buddhist schools. According to the principle of influence 4 of educational institute administrators under the Office of Secondary Educational Service Area, Nongbualamphu. The sample group used in the research were 108 people. The research tool was a questionnaire with a 5-point estimation scale with a confidence value of 0.95. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean and standard deviation. and a structured interview form The results of the research were as follows: Overall, it was at a high level. When considering each aspect, it was found that the aspect with the highest mean was the physical aspect, while the aspect with the lowest average was the

activities on Buddhist holy days. 2. School administrators and teachers. There are opinions towards the management of leading Buddhist schools according to the principle of influence 4 of school administrators. Overall, it was at a high level. When considering each side, it was found that the side with the highest average was the Chitta Principle. The aspects with the lowest average values were the principles of persistence and 3. The management approaches of leading Buddhist schools according to the principle of Iddhipada 4 of school administrators found that educational administrators should have knowledge, understanding of formalities and management principles for academic work, budget work, personal work and general work in leading Buddhist schools And should measure the evaluation results of workload management. There is a commitment to develop a plan for the development of students in leading Buddhist schools. Support and promote the instillation of morals and ethics for teachers and students.

Keywords: The Administration, Buddhist Schools According, The Iddhipada 4

บทนำ

การจัดการศึกษาของไทย เป็นหน้าที่ของรัฐตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาว่าต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ที่กล่าวว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษา

แห่งชาติด้วย สถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นสถาบันที่ให้การศึกษ ความรู้ และปลูกฝังค่านิยม ทศนคติความเชื่อต่างๆ แก่นักเรียนและเยาวชน โดยครุ มีภาระหน้าที่ในการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนหรือกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้ โดย เน้นทางด้านพุทธิศึกษา เป็นการให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาต่างๆ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และเมื่อ วันที่ 25 ธันวาคม 2545 ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต นายชัยอนันต์ สมุทรวณิช เสนอให้มีการ นาทหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนามาบูรณาการการบริหารจัดการในโรงเรียนซึ่งที่ประชุม เห็นชอบกระทรวงศึกษาธิการ จึงเริ่มรับสมัครโรงเรียนที่สนใจ และจัดให้มีการปฐมนิเทศเพื่อให้ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนได้เข้าใจแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงให้มี “ผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ” ในทุก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นสถานศึกษาที่ดำเนินในทางของพระพุทธะ คือ ท่านผู้รู้ – ผู้ตื่น – ผู้เบิกบาน ความรู้- ความตื่น – ความเบิกบานนั้น เป็นลักษณะ 3 ด้าน ของแกนอันเดียว คือ ปัญญาที่พัฒนาประณีตยิ่งขึ้นไป ในจิตใจที่ต้งาม สุขสดใสมีพลังเข้มแข็งด้วยสมาธิ โดยมีการ สื่อสารและพฤติกรรมที่สัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นฐานรองรับ สนับสนุน ทำให้เกิดการพัฒนาที่การศึกษา 3 ด้านบูรณาการเป็นไตรสิกขา สถานศึกษาที่ ประกอบด้วยผู้บริหารครูอาจารย์ตลอดขึ้นมาถึงบุคลากรในวงการศึกษทั้งปวง และกว้าง ออกไปทั่วถึงชุมชนและสังคมทั้งหมด เป็นกัลยาณมิตร ที่ช่วยกันชักนำส่งเสริมกล่อมเกล่าให้เด็ก นักเรียนใช้กลไกแห่งโยนิโสมนสิการ ความรู้คิดของตนขับเคลื่อนตัวเองให้ก้าวไปในวิถีแห่ง ไตรสิกขานั้น ซึ่งความก้าวหน้า ไป หมายความว่าความเพิ่มพูนแห่งความเก่งกล้าเจียบคม พร้อม ด้วยความดีงามที่ประสานกลมกลืนกับความสุขความแจ่มใส เบิกบาน สู่ความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ ผู้มีชีวิตดีงาม และร่วมสร้างสรรค์สังคม ความคิดแบบโรงเรียนวิถีพุทธ และแนวทาง การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ทางกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้ สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษา ปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติกำหนดให้คุณสมบัติของการเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง ตามความมุ่ง หมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการ ศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี

ความสุข ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับเป้าหมายโดยแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วให้มีความชัดเจนขึ้น โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิสุทธิพุทธอันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆ ต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทย โดยเริ่มจากกระแสการปฏิรูปการศึกษา ที่ได้รับความร่วมมือในภาครัฐและเอกชนปรับระบบการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากข้อมูลสถิติโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิสุทธิพุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปี พ.ศ. 2563 ในทั่วประเทศ มี 22,050 โรงเรียน โดยในส่วนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภู เป็นส่วนราชการที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดเลยและจังหวัดหนองบัวลำภู มีอำนาจหน้าที่ บริบทต่างๆ และปริมาณงานที่รับผิดชอบ มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 52 โรงเรียน พบว่า มีโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จำนวน 5 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 9.62 และจำนวนโรงเรียนที่ไม่ได้สมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิสุทธิพุทธจำนวน 47 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 90.38 ซึ่งจากการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารสถานศึกษา พบว่า และผู้บริหารสถานศึกษายังขาดการนำหลักพุทธธรรม หรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ขาดการนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนแบบบูรณาการ หรือการจัดเป็นระบบในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถกิน อยู่ ดู ฟังเป็น คือใช้ปัญญา

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำตามหลักอริยบท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อนำผลของการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำตามหลักอริยบท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู อันจะนำไปสู่การปรับปรุงการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพทุฒ์ชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพทุฒ์ชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพทุฒ์ชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนวิสุทธิพทุฒ์ชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2565 จำนวน 5 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน และครูผู้สอน จำนวน 140 คน รวมทั้งสิ้น 150 คน

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนวิสุทธิพทุฒ์ชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2565 จำนวน 108 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน โดยกำหนดผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนเป็นกลุ่มเป้าหมาย และครูผู้สอน จำนวน 98 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชีและมอร์แกน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามตัวแปรตำแหน่งหน้าที่และนำไปเทียบสัดส่วนจากประชากรตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มย่อย โดยการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลากจำนวนประชากร

กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนต้นแบบที่มีความเป็นเลิศด้านการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพทุฒ์ชั้นนำ จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพทุฒ์ชั้นนำ จำนวน 1 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู รวมทั้งสิ้น 5 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม จำนวน 3 ตอน และแบบสัมภาษณ์ใช้สำหรับสัมภาษณ์
กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 ตอน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

3.1 ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

3.2 ส่งหนังสือพร้อมแบบสอบถามเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยจาก
โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3.3 ส่งแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 108 ฉบับ พร้อมทั้งหนังสือขอความ
อนุเคราะห์/กลุ่มตัวอย่างพร้อมแบบสอบถาม

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูลคืนมาให้ได้ครบทั้ง 108 ฉบับ

3.5 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน
ต้นแบบที่มีความเป็นเลิศด้านการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน
2 คน และศึกษานิเทศก์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ จำนวน 1 คน
ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู รวมทั้งสิ้น 5 คน ด้วย
ตัวเอง

3.6 ผู้วิจัยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามโปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์เนื้อหา
(Content Analysis Technique) ประกอบบริบทต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง วุฒิการศึกษา
และประสบการณ์การทำงาน โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ระดับสภาพการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำของผู้บริหาร
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยวิเคราะห์หา
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนตามมาตรฐานทั้งโดยภาพรวมหลายด้านและหลายข้อและนำมา
เปรียบเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert)

4.3 วิเคราะห์ระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของ
ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดย

วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนตามมาตรฐานทั้งโดยภาพรวมหลายด้านและหลายข้อ และนำมาเปรียบเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert)

4.4 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการหาความถี่และร้อยละโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

4.5 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In –Depth interview) และจากแบบสอบถาม ปลายเปิด (Open – ended Questionnaire) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

5.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ค่าความเที่ยงตรง (IOC: Index of Consistency) หาค่าความเชื่อมั่น (Alpha - Coefficient)

5.2 สถิติพื้นฐาน หาค่าความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

5.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติทดสอบ t-test แบบ Independent Samples

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภู สรุปผลได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพรชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

สภาพการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพรชั้นนำของผู้บริหาร สถานศึกษา	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 108 คน ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านกายภาพ	4.28	0.49	มาก	1
2. ด้านการเรียนการสอน	4.16	0.56	มาก	4
3. ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน	4.17	0.53	มาก	3
4. ด้านกิจกรรมวันพระ	4.15	0.62	มาก	5
5. ด้านการส่งเสริมวิสุทธิพร	4.20	0.62	มาก	2
รวม	4.20	0.52	มาก	

จากตารางที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพรชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.52) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกายภาพ ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.49) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมวิสุทธิพร ($\bar{X}=4.20$, S.D.=0.62) ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.53) และด้านการเรียนการสอน ($\bar{X}=4.16$, S.D.=0.56) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมวันพระ ($\bar{X}=4.15$, S.D.=0.62)

2 การวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพรชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดธ ชัยนาตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

การบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดธชัยนาตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 108 คน ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านหลักฉันทะ	4.19	0.55	มาก	2
2. ด้านหลักวิริยะ	4.12	0.58	มาก	4
3. ด้านหลักจิตตะ	4.23	0.55	มาก	1
4. ด้านหลักวิมังสา	4.13	0.62	มาก	3
รวม	4.17	0.54	มาก	

จากตารางที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดธชัยนาตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.54) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านหลักจิตตะ ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.55) รองลงมา คือ ด้านหลักฉันทะ ($\bar{X}=4.19$, S.D.=0.55) และด้านหลักวิมังสา ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.62) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านหลักวิริยะ ($\bar{X}=4.12$, S.D.=0.58)

3. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดธชัยนาตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3.1 ด้านพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียน และด้านกิจกรรมวันพระ ด้วยหลักฉันทะ พบว่า ผู้บริหารการศึกษาควรต้องมีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบแบบแผน และหลักการบริหารจัดการงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปในโรงเรียนวิสุทธิพุดธชัยนา และควรต้องมีการวัดผลประเมินผลการบริหารจัดการภาระงานในโรงเรียนวิสุทธิพุดธชัยนาทั้ง 4 ด้าน คือ งานวิชาการงานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป ตามสภาพความเป็นจริง

3.2 ด้านการเรียนการสอน ด้วยหลักวิริยะ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความมุ่งมั่นในการวางแผนพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียนในโรงเรียนวิสุทธิพุดธชัยนา ให้

ความสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำ เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดการเรียนการสอน จัดสรรทางงบประมาณเพื่อให้เพียงพอ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำร่วมกับชุมชน

3.3 ด้านกายภาพ ด้วยหลักจิตตะ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรใส่ใจการกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำ ใส่ใจการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ ให้ความสำคัญในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี มอบหมายภาระงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากร ประสานงานทุกภาคส่วนในการบริหารงานทั่วไปในโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำ

3.4 ด้านการส่งเสริมวิสุทธิพุด ด้วยหลักวิมมังสา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำ วิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของแผนงานและนโยบายต่างๆ ส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำได้มีโอกาสในการอบรม สนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครูและนักเรียน การบริหารจัดการโดยจัดให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง การบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุดชนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภู สรุปผลการวิจัยโดยเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังภาพมโนทัศน์

อภิปรายผล

จากการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชนนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีประเด็นที่น่าสนใจ อภิปรายผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชนนำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกายภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก โรงเรียนวิสุทธิพุทธชนนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ได้มีการจัดทำป้ายโรงเรียนวิสุทธิพุทธชัดเจน มีห้องเรียน มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น เหมาะกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติของนักเรียนมีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน ไม่มีสิ่งเสียดสี เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียน 100 % และโรงเรียนมีโต๊ะหมู่บูชาในห้องประชุม/มีหิ้งพระในห้องเรียนพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสิริสัมพันธ์ ดำนุ่น ได้ทำการศึกษา เรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน

และครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธ อยู่ในระดับมาก

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านหลักจิตตะ ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ได้ใส่ใจและมีความรอบคอบในการมอบหมายภาระงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับและจรรยาบรรณวิชาชีพในฐานะบุคลากรในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ การกำหนดนโยบายและแผนงานในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำเพื่อพัฒนาทักษะวิชาการแก่ผู้เรียน การกำกับดูแล ตรวจสอบการบริหารจัดการงานงบประมาณโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำเพื่อให้เกิดการใช้จ่ายที่ตรงจุดมุ่งหมายของการจัดสรรงบประมาณ และเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์โปร่งใสในการบริหารจัดการ และการจัดสรรทางงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระงานด้านต่างๆ ในโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิฑูรณ์ วิฑูรณ์เมธี (จันทร์เต็ม) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การบริหารตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 สภาพการบริหารตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านกิจกรรมวันพระ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและสถานศึกษาควรกำหนดนโยบาย ดังนี้

1.1 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมทำบุญ ใส่บาตร ฟังเทศน์

1.2 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมรับประทานอาหารมังสวิรัตินมื่อกลางวัน

1.3 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมสวดมนต์แปล

1.4 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมประจำสัปดาห์เพื่อความใกล้ชิดพระรัตนตรัย ตามสมควรแก่วัยของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกายภาพ ดังนั้นควรดำเนินการดังนี้

2.1 โรงเรียนควรมีป้ายโรงเรียนวิสุทธิพุทธชัดเจน

2.2 โรงเรียนควรมีการจัดห้องเรียนมีความสะอาด สงบ ร่มรื่น เหมาะกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัติของนักเรียน

2.3 โรงเรียนควรมีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน

2.4 โรงเรียนควรเข้มงวดไม่ให้มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียน 100 %

2.5 โรงเรียนควรมีการจัดโต๊ะหมู่บูชาในห้องประชุม/มีหิ้งพระในห้องเรียน พระพุทธรูปศาสนา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัยการนำหลักอิทธิบาท 4 มาบูรณาการใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำทั้ง 4 ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไป โดยเจาะจงแต่ละภาระงาน

3.2 ควรศึกษาวิจัยการนำเอาหลักพุทธธรรมอื่นๆ ที่สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษา เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ขรรวาสธรรม 4 สปัจริยธรรม 7 และมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4

3.3 ควรมีการพัฒนารูปแบบแนวทางการส่งเสริมการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์.
- _____. (2551). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2551). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พระมหาสิริสัมพันธ์ ดำเนิน. (2564). การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พระมหาวิวัฒน์ วิฑูฒนเมธี (จันทร์เต็ม). (2561). การบริหารตามหลักอริยบท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547). โรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. (2563). ข้อมูลข้าราชการและบุคลากร. เรียกใช้เมื่อ 30 สิงหาคม 2565 จาก : <https://www.sesao19.go.th/web/>.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610, 1970.

ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย*

TECHNOLOGY LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
AFFECTING EFFECTIVENESS IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE NONGKHAI

ภัสภูมิ กิตติรัตนบุตร¹ และ จักรกฤษณ์ โปดาพล²

Passabhum Kittirattanabutra¹ and Chakgrit Podapol²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding author E-mail: passabhum@cpps.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย (2) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย (3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย (4) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จำนวน 288 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่

* Received 21 August 2023; Revised 30 August 2023; Accepted 31 August 2023

ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุमान ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน นำค่าสถิติที่ได้ไปสร้างสมการพยากรณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. ระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคายโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยรวมมีค่าในระดับสูง เท่ากับ 0.795 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกหรือในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .01 4.การวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน จำนวน 5 องค์ประกอบ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี, ประสิทธิผลการบริหารงาน

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the level of technology leadership of school administrators in schools under the jurisdiction of Nong Khai Secondary Educational Service Area Office (2) to study the level of administrative effectiveness in schools under the Nong Khai Secondary Educational Service Area Office (3) to study the relationship between technological leadership of school administrators and administrative effectiveness in Nong Khai Secondary Educational Service Area Office. Schools under Nong Khai Secondary Educational Service Area Office (4) to study the technological leadership of school administrators that affects administrative effectiveness in schools under Nong Khai Secondary Educational Service Area Office. The sample group used in this research were 288 school administrators and teachers under the Nong Khai Secondary Educational Service Area Office.

The research was a 5-level estimation questionnaire. The statistics used in the data analysis were descriptive statistics: frequency, percentage, mean, standard deviation, inferential statistics, namely Pearson's correlation coefficient. Use the obtained statistics to create a forecasting equation. The research findings were as follows: 1. The level of technological leadership of educational institute administrators under the Nong Khai Secondary Educational Service Area Office. 2. The overall level of administrative effectiveness in schools under Nong Khai Secondary Educational Service Area Office was at a high level. 3. The relationship between technological leadership of school administrators and school administrative effectiveness. Under the Nong Khai Secondary Educational Service Area Office, the overall value was at a high level of 0.795, which had a positive relationship or in the same direction. with statistical significance equal to .01. 4. Analysis of technological leadership of school administrators affecting administrative effectiveness of 5 components with predictive power. Administrative effectiveness in schools under Nong Khai Secondary Educational Service Area Office Overall, it was statistically significant at the .05 level.

Keywords: The Technology Leadership, The Effectiveness in School

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตเรามากขึ้น รูปแบบการใช้ชีวิตของคนในสังคมก็เปลี่ยนแปลง การปรับตัวในยุคสมัยที่เปลี่ยนไปและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เข้ามามีอิทธิพลกับการใช้ชีวิตแทบจะทุกช่องทาง นับได้ว่าเป็นยุคแห่งเทคโนโลยี ซึ่งต้องยอมรับว่าเราทุกคนจะต้องมีการพัฒนาและปรับตัวตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การดำเนินชีวิต หลากหลายอาชีพต่างใช้เทคโนโลยีเพื่อความสะดวก และเทคโนโลยียังมีบทบาทมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ ด้านการค้า ด้านอุตสาหกรรม ด้านการขนส่ง ด้านการเงิน การเติบโตของตลาดออนไลน์ที่รวดเร็ว ด้านการแพทย์ รวมถึงด้านการศึกษา ต่างก็ต้อง

พึ่งพาเทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวก รวดเร็ว และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในด้านการสื่อสารที่ทำให้ผู้คนไม่ว่าจะอยู่มุมใดของโลกก็สามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารกันได้ภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว (ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล, 2564) สังคมจะก้าวเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีอย่างเต็มรูปแบบ เทคโนโลยีหลายประเภทที่มีมานานแล้วแต่ยังไม่มีคนใช้กันมากนัก และวิกฤตโควิด-19 ที่ผ่านมามีบังคับให้คนต้องหันมาใช้เทคโนโลยีเหล่านี้อย่างจริงจัง และสร้างโอกาสต่อยอดให้กับธุรกิจ หรือองค์กรของตนเองมากมาย ซึ่งทุกคนจะเกิดความคุ้นเคยและเปลี่ยนพฤติกรรมหันมาใช้เทคโนโลยีอย่างถาวร นอกจากนี้ แม้กระทั่งสถาบันการศึกษาก็ต้องพัฒนาไปใช้วิธีการสอนแบบออนไลน์ทดแทน ซึ่งอาจพลิกโฉมระบบการศึกษาโลกไปโดยสิ้นเชิงหลังผ่านพ้นวิกฤตนี้ไป (สุพริศร์ สุวรรณิก, 2563)

ภาวะผู้นำถือปัจจัยหลักที่สำคัญ การที่องค์กรจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้นำทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะผู้นำที่ดีจะพัฒนาปรับตัวเปลี่ยนแปลง พยายามแสวงหาวิธีการหรือเทคโนโลยีสิ่งใหม่ๆ ให้ทันกับโลกปัจจุบัน (บารมี จรัสสิงห์, 2560) ความสามารถของผู้นำคือการใช้ศิลปะ อิทธิพล อำนาจหน้าที่และพลังอำนาจที่มีอยู่เพื่อให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลดำเนินหน้าที่รับผิดชอบให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย (ไชยา ภาวะบุตร, 2555) ภาวะผู้นำที่มีความเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์นั้น ยังได้นำมาซึ่งภาวะผู้นำรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี” โดยมีคำจำกัดความว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลทางสังคมผ่านทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทัศนคติ อารมณ์ การคิด พฤติกรรม ทั้งระดับบุคคลและระดับองค์กร อีกทั้งยังส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงานให้ได้มาซึ่งความสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพโดยมีการพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556)

ผู้บริหารเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร และขับเคลื่อนนโยบายเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ องค์กรสามารถดำเนินไปได้ในทุกสถานการณ์ ซึ่งต้องอาศัยคุณสมบัติหลายอย่างโดยสิ่งที่สำคัญและผู้บริหารจำเป็นต้องมี คือ ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงจะสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการบูรณาการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน และการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด (ณรงค์ พิพัฒนาศัย, 2557) การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีธรรมาภิบาลนั้นการบริหารงานของ “ผู้บริหารสถานศึกษา” จำเป็นต้องมีการใช้

เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากในปัจจุบันเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีความจำเป็นอย่างมากและยังอำนวยความสะดวกในการบริหารมากขึ้นเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจให้ข้อมูลสารสนเทศกับผู้บริหารได้อย่างง่ายดาย และสามารถพัฒนาครูบุคลากรในสถานศึกษาให้มีความสามารถในการบูรณาการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนสูงสุด (ชัยนาม บุญนิตย, 2563)

ประสิทธิผลของสถานศึกษามีความสำคัญในการช่วยตรวจสอบวัตถุประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาว่าบรรลุผลหรือไม่ ถือเป็นมาตรฐานที่วัดผลผลิตของสถานศึกษา เป็นตัวช่วยในการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ถ้าสถานศึกษาสามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ก็จะได้ความเชื่อมั่นจากทุกฝ่าย (จรีรัตน์ ม่วงนา, 2563) ประสิทธิผลของโรงเรียนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องคำนึงถึงและหาตัวชี้วัดให้ได้ว่าอะไรบ้างที่ผู้บริหารควรนำมาเป็นประเด็นในการพิจารณาประกอบรายละเอียด เพื่อตรวจสอบการประเมินตนเองให้เกิดความมั่นใจว่า โรงเรียนมีคุณภาพดีมีประสิทธิผลที่เกิดจากการบริหารจริงที่สำคัญไปกว่านั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ว่ามีองค์ประกอบใดบ้างที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็ง ของปัจจัยเหล่านั้นนำมา มาวางแผนพัฒนาโรงเรียนพร้อมทั้งมีการประเมินประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง (นิศาชล บำรุงภักดี, 2563)

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาคือบุคคลสำคัญที่ต้องปรับการบริหารสถานศึกษาซึ่งจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการการบริหารสถานศึกษา การปฏิบัติงาน การเรียนการสอนออนไลน์ การประชุม อบรม สัมมนาต่าง ๆ ต้องปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบทางเลือกที่หลากหลาย นอกจากนี้การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้บริหารจัดการในสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษารวมถึงนักเรียนควรมีทักษะทางเทคโนโลยีในการนำมาประยุกต์ใช้ให้ถูกต้อง เหมาะสมกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา จึงจะสามารถขับเคลื่อนการจัดการศึกษาและการบริหารงานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลกับผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา และการใช้ทรัพยากรการบริหารของ

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคายอีกด้วยซึ่งผลการวิจัยจะนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารให้สามารถบริหารงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และประสบความสำเร็จในการบริหารงานในสถานศึกษา รวมถึงการสร้างสมรรถนะที่สำคัญต่อ ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่ปฏิบัติงานหน้าที่การสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จำนวน 31 โรงเรียน โดยมีผู้บริหาร 67 คน ครู 1,084 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,151 คน (ระบบบริการข้อมูล Big data ผู้บริหาร และครูโรงเรียน ณ วันที่ 30 ตุลาคม 2564)

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย จำนวนทั้งสิ้น 288 คน โดยเทียบจากตารางสัดส่วน Krejcie and Morgan (1970 : 608 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษาปัจจุบัน ตอนที่ 2 สอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ตอนที่ 3 สอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

ผู้ทำวิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1. ขออนุญาตจากสำนักบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เกี่ยวกับการขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล 2. ส่งหนังสือพร้อมแบบสอบถามเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยจากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย 3. ส่งแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 288 ฉบับ พร้อมทั้งหนังสือขอความอนุเคราะห์/กลุ่มตัวอย่างพร้อมแบบสอบถาม 4. เก็บรวบรวมข้อมูลคืนมาได้ครบทั้ง 288 ฉบับ 5. ผู้วิจัยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามโปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยาย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และสถิติอนุมานค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธี Stepwise

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาในแบบสอบถาม โดยการหาค่า ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (IOC: Index of Item Objective Congruence)

2. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตามวิธี ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่

1. สถิติทดสอบ t-test แบบ Independent Samples
2. สถิติทดสอบ F-test แบบ One-way ANOVA กรณีพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบรายคู่โดยใช้วิธีการทดสอบตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe') เนื่องจากสามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เท่ากันหรือต่างกันได้
3. สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของ Pearson (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย สรุปผลได้ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 5 องค์ประกอบโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน รองลงมา คือ การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ สุด คือ การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ มีผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำทาง

เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย เมื่อพิจารณารายข้อ

2. ระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 4 องค์ประกอบโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง รองลงมา คือ การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ สุด คือ การพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก มีผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย เมื่อพิจารณารายข้อ

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยใช้การทดสอบค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของ Pearson (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง เท่ากับ 0.795 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกหรือในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .01

4. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ดังนี้ ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 5 องค์ประกอบ พบว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย (Y) โดยรวมได้อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (x_4) การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (x_3) การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (x_1) ผลผลิตภาพและการปฏิบัติทางวิชาชีพ (x_5) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน (x_2) ทั้ง 5 องค์ประกอบร่วมกันพยากรณ์ได้ เท่ากับ .640

ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ดีที่สุด คือ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (x_4) ($\beta = 0.356$) รองลงมา คือ การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (x_3) ($\beta = 0.200$) การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (x_1) ($\beta = 0.182$) ผลผลิตภาพและการปฏิบัติทางวิชาชีพ (x_5) ($\beta = 0.173$) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน (x_2) ($\beta = 0.130$) ตัวแปรทั้ง 5 องค์ประกอบนี้ สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย (Y) โดยรวมได้ร้อยละ 64.60 ($R^2 = 0.646$) และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ ± 0.27504 ซึ่งเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.422 + 0.282(x_4) + 0.158(x_1) + 0.190(x_3) + 0.180(x_5) + 0.107(x_2)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.356(x_4) + 0.182(x_1) + 0.200(x_3) + 0.173(x_5) + 0.130(x_2)$$

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย สรุปผลการวิจัยโดยเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังภาพมโนทัศน์

1) ด้านระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 5 องค์ประกอบโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน รองลงมา คือ การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์

2) ด้านระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 4 องค์ประกอบโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน

พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง รองลงมา คือ การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก

3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยใช้การทดสอบค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของ Pearson (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง เท่ากับ 0.795 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกหรือในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .01

4) ด้านภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ดังนี้ ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 5 องค์ประกอบ พบว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย (Y) โดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (x_4) การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (x_3) การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (x_1) ผลิตภาพและการปฏิบัติทางวิชาชีพ (x_5) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน (x_2) ทั้ง 5 องค์ประกอบรวมกันพยากรณ์ได้ เท่ากับ .640

1) ด้านระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 5 องค์ประกอบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน รองลงมา คือ การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์

2) ด้านระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 4 องค์ประกอบโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง รองลงมา คือ การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก

ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยใช้การทดสอบค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของ Pearson (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง เท่ากับ 0.795 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกหรือในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .01

4) ด้านภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ดังนี้ ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 5 องค์ประกอบ พบว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย (Y) โดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (x_4) การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (x_3) การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (x_1) ผลิตภาพและการปฏิบัติทางวิชาชีพ (x_5) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน (x_2) ทั้ง 5 องค์ประกอบรวมกันพยากรณ์ได้ เท่ากับ .640

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคายสามารถใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำเทคโนโลยีมาส่งเสริมสนับสนุน ในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนของครูผู้เรียน และส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษาอย่างระมัดระวัง เป็นไปตามระเบียบ พรบ.คอมพิวเตอร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัญญุรักษ์ ไยดี (2561) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิสาชล บำรุงภักดี (2563) ได้ทำการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน ในสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิทย์ ขำคล้าย และจรัส อติวิทยากรณ์ (2564) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับ นิสาชล บำรุงภักดี (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียนในสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยนาม บุญนิตย (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประณตศึกษาสุโขทัย เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย มีผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการบริหารงาน จึงทำให้โรงเรียนสามารถดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนตามที่ตั้งไว้ และส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ และสามารถพัฒนาผู้เรียน ให้มีเจตคติทางบวกสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิศาชล บำรุงภักดี (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร พบว่า ประสิทธิภาพโรงเรียน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรายุทธ เมืองคำ (2563) ได้ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จังหวัดระยอง มีความเห็นว่าประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทินกฤต ชัยสุวรรณ และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิผลของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของวิภาสสินี หัศกรรจ์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนดีประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนดีประจำตำบล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวรรณ สำเภาแก้ว (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาสละบุรี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่าประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสละบุรี เขต 2 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยใช้การทดสอบค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของ Pearson (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน โดยรวมมีความสัมพันธ์กัน เท่ากับ 0.795 ในระดับสูง ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกหรือในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .01 ที่เป็นเช่นนี้อาจแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันการบริหารสถานศึกษา ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ผู้บริหารจึงต้องมีภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสามารถใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมบูรณาการเทคโนโลยีในการบริหารงานโรงเรียนเชื่อมโยงไปสู่การจัดการเรียนรู้ภายใต้ความร่วมมือของทุกฝ่าย มีการนำเทคโนโลยีมาส่งเสริมสนับสนุน และบูรณาการในการจัดการศึกษาเพิ่มความสามารถในการบริหารสู่ และนำไปใช้ในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย นิสาชล บำรุงภักดี (2563) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัย พบว่าภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลโรงเรียนโดยรวมพบว่ามี ความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ กันตชาติ กุดนอก (2565) ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ รุ่งนภา ปราบแก้ว (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 1 ว่า “ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 5 องค์ประกอบ พบว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (x_4) การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (x_1) การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (x_3) ผลผลิตภาพและการปฏิบัติทางวิชาชีพ (x_5) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน (x_2) ตัวแปรทั้ง 5 องค์ประกอบนี้ สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยรวมได้ร้อยละ 64.60 และมีความ คลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ $\pm 0.0.27504$

การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (x_4) ส่งผลสูงที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในสถานการณ์ปัจจุบันที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อผู้เรียนมากขึ้น ความสนใจ ความแปลกใหม่อาจมีความจำเป็นที่คุณครูจะต้องให้ความสำคัญและนำมาจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำในองค์กร มีหน้าที่ควบคุมดูแลครูจึงต้องมีความสามารถในการร่วมกันกำหนดเป้าหมาย มีการริเริ่มนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วม สามารถกระตุ้นให้ทุกคนในสถานศึกษาเกิดการผานวิสัยทัศน์ ความสามารถใช้เทคโนโลยีในการพัฒนางาน และส่งเสริมบูรณาการเทคโนโลยีในการบริหารงานโรงเรียนเชื่อมโยงไปสู่การจัดการเรียนรู้ภายใต้ความร่วมมือของทุกฝ่าย กระจายงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินงานและการจัดการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี เป็นแบบอย่างในการใช้เทคโนโลยีด้วยความระมัดระวังและมีความรับผิดชอบต่อสังคม การส่งเสริมและบังคับใช้มาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยการสนับสนุนและจัดให้เกิดสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา และส่งเสริมให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและตรงกับความต้องการที่ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารและจริยธรรม อำนวยความสะดวกและสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีที่หลากหลายเพื่อนำไปสู่นวัตกรรมในการเรียนรู้ พัฒนาการคิด การตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหา จัดสิ่งแวดล้อมที่ยืดผู้เรียนเป็นสำคัญ ดำเนินการให้

ครูและบุคลากรมีโอกาสได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพโดยใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน จนเกิดความสำเร็จของโรงเรียนที่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในการบริหารโรงเรียนที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น พัฒนานักเรียนให้มีความคิดทางบวก ซึ่งครูและผู้บริหารสามารถดำเนินการในการสถานศึกษาโดยการอบรมคุณธรรมแก่นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยที่ดีมีความกระตือรือร้นต่อการศึกษา ผู้บริหารและครูสามารถร่วมพัฒนา เปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงาน ทั้งด้านวิชาการ การเรียนการสอน เพื่อให้สถานศึกษามีความก้าวหน้าทันกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับ กันตชาติ กุดนอก (2565) ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 จากการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 เสนอแนะไว้ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวัดผลนักเรียน 2) ด้านการสนับสนุนการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ใช้เพื่อปรับปรุงการสอน เผยแพร่แนวทางการสอนที่ดีและผู้บริหารคอยอำนวยความสะดวกและ 3) ด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ควรมีการสร้างตระหนักและกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และ สอดคล้องกับ กนกวรรณ โพธิ์ทอง และคณะ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนและบรรยากาศโรงเรียนโดยมีการรู้เทคโนโลยีและการบูรณาการเทคโนโลยีในการสอนของครูเป็นสื่อกลางต่อประสิทธิผลครูในโรงเรียนดีศรีตำบล ระดับมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารโรงเรียนดีศรีตำบล ระดับมัธยมศึกษา มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิผลครู และบรรยากาศโรงเรียนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลครู โดยผ่านการรู้เทคโนโลยีและการบูรณาการเทคโนโลยีในการสอนของครู ตัวแปรที่ได้มีความตรงตามทฤษฎีโดยตัวแบบนี้อธิบายประสิทธิผลครูได้ร้อยละ 83 ตรงกับงานวิจัยของ American Institute for Research : AIR (2009) ได้ทำการศึกษารายมาตรฐานทางเทคโนโลยีการศึกษาแห่งชาติสำหรับผู้บริหาร (National Educational Technology Standard for Administrators : NETS-A) ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคดิจิทัล ซึ่งมีขอบข่ายครอบคลุมถึงการที่ผู้บริหารมีความรู้ความมั่นใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้ พัฒนาการเรียนรู้เป็นแบบอย่างและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ จัด

แหล่งเรียนรู้ทางเทคโนโลยีที่หลากหลายที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคลนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้อง กับหลักสูตร สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรม จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพบว่าผู้บริหารต้องเห็น ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศที่แตกต่างออกไปจากฝ่ายปฏิบัติการหรือครูผู้สอน ต้องเข้าใจการใช้ภาวะผู้นำเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้กำหนดนโยบายทางการศึกษาหลักสูตรการศึกษาเพื่อให้ทันต่อการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงนอกจากนั้นผู้บริหารจะต้องส่งเสริม ให้บุคลากรในสถานศึกษามีการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการจัดการเรียนการสอนและใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพการศึกษาและประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่า “มีตัวแปรพยากรณ์อย่างน้อย 1 องค์ประกอบ ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย” และมีตัวแปรอำนาจพยากรณ์เกินมากกว่าที่ได้ตั้งสมมุติฐานไว้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย” สรุปได้ดังนี้

1. ด้านระดับภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 5 องค์ประกอบโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน รองลงมา คือ การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ สุด คือ การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์

2. ด้านระดับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ทั้ง 4 องค์ประกอบโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนสูง รองลงมา คือ การปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก

3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย โดยการใช้การทดสอบค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของ Pearson (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง เท่ากับ 0.795 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกหรือในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ .01

4. ด้านภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย ดังนี้ ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 5 องค์ประกอบ พบว่า ทั้ง 5 องค์ประกอบ มีอำนาจพยากรณ์ ประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย (Y) โดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน (x_4) การมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี (x_3) การมีภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ (x_1) ผลผลิตภาพและการปฏิบัติทางวิชาชีพ (x_5) การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน (x_2) ทั้ง 5 องค์ประกอบรวมกันพยากรณ์ได้ เท่ากับ .640

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรทำการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

2.2 ควรศึกษาปัจจัยเชิงคุณภาพโรงเรียนต้นแบบในการนำภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการบริหารงานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย

เอกสารอ้างอิง

- ชัยญารักษ์ ไยดี. (2561). การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดนครราชสีมา. วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 8 (1), 150-164.
- ชัยนาม บุญนิตย์. (2563). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- จूरรัตน์ ม่วงนา. (2563). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิศาชล บำรุงศักดิ์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2546. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล. (2564). ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital intelligence). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2564 , จาก <https://www.scimath.org/article-technology/item/10611-digital-intelligence>
- บารมี จรัสสิงห์. (2560). การบริหารคุณภาพองค์กร. เรียกใช้เมื่อ จาก <https://plan.dmh.go.th/>.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่เสนอต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ์.
- _____. (2542). การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ทิพยวิสุทธิ์.
- สุพริศร์ สุวรรณิก. (2563). โลกจะเปลี่ยนไปอย่างไร หลังวิกฤตโควิด-19 จบลง?. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2564 , จาก

https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_30Mar2020.aspx

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3) : 607 – 610.

Pearson, K. (1920). Notes on the history of correlation. *Biometrika*, 13(1), 25-45.

การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2*

A DEVELOPMENT OF THE DIGITAL LEADERSHIP TO THE GOOD GOVERNANCE OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER LOEI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ภาคินัย อุ่นแก้ว¹, พระมหาสุวิชัย ปภัสสโร² และ พระครูปริยัติคุณรังษี³

Phakinai Aunkeaw¹, Phramaha Supavit Paphatsaro² and Phrakhrui Pariyattikhunrangsi³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: phakinaiaunkeaw@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 320 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสื่อสารดิจิทัล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม 2) ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ หลักความคุ้มค่า ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ หลักความรับผิดชอบ และ 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรมีการกำหนดข้อบังคับถูกต้องเป็น

* Received 21 August 2023; Revised 30 August 2023; Accepted 31 August 2023

ธรรม เปิดโอกาสให้คณะครูและนักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และปรับปรุงกฎระเบียบเหมาะสมกับสถานการณ์ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงามปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน สร้างมนุษยสัมพันธ์ และมีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เปิดโอกาสให้คณะครู นักเรียน และประชาชนติดตาม ตรวจสอบแผนงานและโครงการต่างๆ ผ่านสื่อดิจิทัล และปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา เปิดโอกาสให้บุคลากร ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เสนอความคิดเห็น และร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ในสถานศึกษา รับผิดชอบในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล, หลักธรรมาภิบาล

Abstract

การขับเคลื่อนการบริหารคุณภาพการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ดิจิทัลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการด้านยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา มุ่งเพิ่ม และขยายช่องทางการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปในการเรียนการสอนเพื่อสร้างความคุ้นเคย และยกระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนสำหรับเป็นฐานในการเรียนรู้วิชาอื่นๆ จัดหาและบริหารจัดการระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่ทันสมัยให้แก่ทุกสถานศึกษา สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ และสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ดิจิทัลเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ และการสร้างอาชีพอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนการสอน หนังสือและตำราเรียนในระบบดิจิทัล จัดทำระบบฐานข้อมูล (Big Data) และระบบรายงานผลการใช้ฐานข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนทันสมัย และสามารถเชื่อมโยงเข้ากับระบบฐานข้อมูลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของส่วนราชการ/หน่วยงานอื่นๆ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่มีมาตรฐานแก่สถานศึกษาเพื่อให้สามารถรองรับการจัดการเรียนการสอนทางไกลด้วยระบบ DLIT DLTV และ ETV และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้เชิงลึกผ่านบทเรียนที่หลากหลาย (Massive Open Online Course: MOOCs) รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมสำหรับค้นหาช่องทางการสร้างอาชีพ

ภาวะผู้นำในดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำในดิจิทัลสูง ก็จะมี

ได้เปรียบในการแข่งขันที่จะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน สามารถบริหารการศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับเป้าหมายและทิศทางการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วัฒนชัย ศิริกาญจ และคณะฯ ที่พบว่า ความสำเร็จของการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำ (leadership) องค์กรที่จะประสบความสำเร็จในอนาคตจะต้องเป็นองค์กรที่สามารถทำให้บุคลากรในองค์กรมีความผูกพันและความรับผิดชอบต่อการส่งเสริมให้บุคลากรสามารถสร้างนวัตกรรม และให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเข้าใจเชิงระบบโดยมีการกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่ชัดเจนภายใต้โครงสร้างขององค์กรที่ยืดหยุ่น ซึ่งปัจจัยที่จะนำมาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมที่มีประสบความสำเร็จในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นั้น จำเป็นต้องมีผู้นำที่เป็นต้นแบบที่ดี ที่พร้อมจะผลักดันและสนับสนุนทุกการเปลี่ยนแปลง

ธรรมาภิบาล (good governance) หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะเมื่อเกิดมีนโยบายต่างๆ และจะนำไปสู่การปฏิบัติ ก็จะมีการพิจารณาว่าทำอย่างไรจะบรรลุผล และสิ่งหนึ่งที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนก็คือการยึดหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นคำที่ได้ยินกันมาหลายทศวรรษ หลังจากการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในช่วง พ.ศ. 2540 ในประเทศไทยของเรา เป็นเหตุให้เกิดการปฏิรูปประเทศครั้งสำคัญทั้งด้านการเมือง และการบริหารราชการแผ่นดินที่นำหลักการสำคัญของธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ให้เป็นผล เกิดการบัญญัติคำว่า “ธรรมาภิบาล” ขึ้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เป็นหน่วยงานการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ในการจัดการบริหารการศึกษาในจังหวัดเลย จำนวน 6 อำเภอ อำเภอผาขาว อำเภอภูกระดึง อำเภอภูหลวง อำเภอวังสะพุง อำเภอหนองหิน และอำเภอเอราวัณ มีโรงเรียน จำนวน 157 โรงเรียน จากรายงานการนิเทศติดตามการบริหารงานของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ได้พบปัญหาผู้บริหารสถานศึกษายังขาดทักษะการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของการศึกษาโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตัดสินใจ วางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดทักษะสื่อสารและประชาสัมพันธ์สถานศึกษาให้เป็นที่รู้จักผ่านโซเชียลมีเดีย เพื่กระตุ้นให้ครูผู้สอนและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

จากที่มาและความสำคัญที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 เพื่อจะได้ทราบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 และนำผลของการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษายุคดิจิทัล ให้สอดคล้องตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีทักษะและเป็นกำลังสำคัญของชาติในการสร้างสรรค์อนาคตของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 2
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 2 ปีการศึกษา 2565 มีจำนวน 157 โรงเรียน จำนวน 1,845 คน เป็นผู้บริหาร จำนวน 133 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,712 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 23 คน และครูผู้สอน จำนวน 297 คน ในสถานศึกษาพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 รวมทั้งสิ้น 320 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนตามสัดส่วนของประชากร

กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ครู จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเลย เขต 2 รวมทั้งสิ้น 5 คน โดยการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 3 ตอน และแบบสัมภาษณ์ใช้สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 ตอน

2.1 การสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อหาค่าความสอดคล้อง (IOC) และปรับปรุงแก้ไข นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลอง จำนวน 30 คนกับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มประชากร เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากร

2.2 การสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ จากแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2554) ร่างข้อคำถามที่จะสัมภาษณ์ ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ด้านความเที่ยงตรงด้วยตนเองและผู้เชี่ยวชาญ และนำผลที่ได้ มาปรับปรุงแก้ไข ทดลองใช้เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มที่จะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้จริง และนำผลที่ได้มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น และปรับปรุงแก้ไข พิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับจริง แล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

ผู้ทำวิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

3.2 ส่งหนังสือพร้อมแบบสอบถามเพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

3.3 ส่งแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 320 ฉบับ พร้อมทั้งหนังสือขอความอนุเคราะห์/กลุ่มตัวอย่างพร้อมแบบสอบถาม

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูลคืนมาให้ได้ครบทั้ง 320 ฉบับ

3.5 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 2 คน ครู จำนวน 2 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 รวมทั้งสิ้น 5 คน ด้วยตัวเอง

3.6 ผู้วิจัยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามโปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบทต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง วุฒิ การศึกษาและประสบการณ์การทำงาน โดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ระดับสภาพการพัฒนาระดับผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนตามมาตรฐานทั้งโดยภาพรวมหลายด้านและหลายข้อและนำมาเปรียบเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, 1970)

4.3 วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนตามมาตรฐานทั้งโดยภาพรวมหลายด้านและหลายข้อและนำมาเปรียบเทียบเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, 1970)

4.4 วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In –Depth interview) และจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open – ended Questionnaire) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

5.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ค่าความเที่ยงตรง (IOC: Index of Consistency) หาค่าความเชื่อมั่น (Alpha - Coefficient)

5.2 สถิติพื้นฐาน หาค่าความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

5.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ สถิติทดสอบ t-test แบบ Independent Samples

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สรุปผลได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษา	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 320 คน			
	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.28	0.50	มาก	1
2. ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.18	0.56	มาก	4
3. ด้านการรู้ดิจิทัล	4.21	0.53	มาก	3
4. ด้านการสร้างสรรคนวัตกรรม	4.18	0.64	มาก	5
5. ด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัล	4.22	0.63	มาก	2
รวม	4.21	0.53	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ

0.53 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสื่อสารดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 ด้านการรู้ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 และด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64

2. การวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกเป็นรายด้านและภาพรวม

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตาม หลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษา	n=จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 320 คน			
	ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. หลักนิติธรรม	4.21	0.56	มาก	3
2. หลักคุณธรรม	4.15	0.60	มาก	4
3. หลักความโปร่งใส	4.25	0.56	มาก	2
4. หลักความมีส่วนร่วม	4.15	0.62	มาก	5
5. หลักความรับผิดชอบ	4.09	0.61	มาก	6
6. หลักความคุ้มค่า	4.32	0.43	มาก	1
รวม	4.20	0.52	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ หลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 รองลงมา หลัก

ความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 หลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 หลักคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 และหลักความมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ หลักความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61

3. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2

3.1 ด้านการสื่อสารดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรมีการกำหนดข้อบังคับถูกต้อง เป็นธรรม เปิดโอกาสให้คณะครูและนักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และปรับปรุงกฎระเบียบให้เหมาะสมกับ สถานการณ์

3.2 ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม มีความซื่อสัตย์ จริใจ ชยัน อดทน สร้างมนุษยสัมพันธ์ และมีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเปิดโอกาสให้คณะครู นักเรียน และประชาชนติดตาม ตรวจสอบแผนงานและโครงการต่างๆ ผ่านสื่อดิจิทัล และปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา

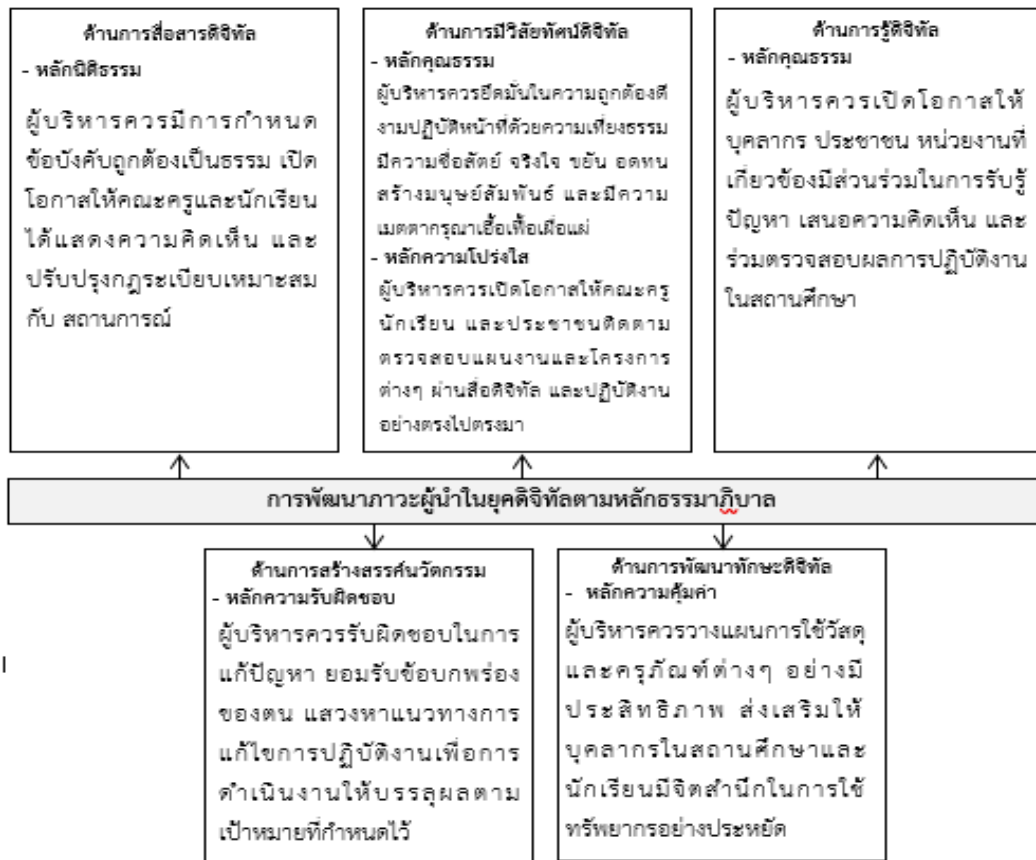
3.3 ด้านการรู้ดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากร ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เสนอความคิดเห็น และร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

3.4 ด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม พบว่า ผู้บริหารควรรับผิดชอบในการ แก้ปัญหา ยอมรับข้อบกพร่องของตน แสวงหาแนวทางการแก้ไขการปฏิบัติงานเพื่อการ ดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3.5 ด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรวางแผนการใช้วัสดุ และ ครุภัณฑ์ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาและนักเรียนมีจิตสำนึก ในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สรุป ผลการวิจัยโดยเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังภาพมโนทัศน์

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผล

จากการศึกษา การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสื่อสารดิจิทัล ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ได้ให้ความสำคัญกับการใช้สื่อดิจิทัลในการติดต่อประสานงาน เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก อีเมล เป็นต้น ใช้สื่อ

ดิจิทัลเป็นสื่อกลางในการประชุม หรือ ระดมสมองในการปฏิบัติงาน และใช้ในการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาให้กับผู้ปกครองและชุมชน แบ่งปันข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ให้กับครูและบุคลากรโดยใช้สื่อดิจิทัล อันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ภายในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ มูฮำหมัดรุซลัน ลีอบากะลูติง ได้ทำการศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ตามความคิดเห็นครูผู้สอนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ หลักความคุ้มค่า ทั้งนี้อาจเนื่องจากการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน โดยก่อนดำเนินโครงการหรือปฏิบัติงานต้องวิเคราะห์หลักความคุ้มค่า โดยวิเคราะห์เชิงระบบตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติเพื่อทราบถึงการประหยัด การมีประสิทธิภาพ การมีประสิทธิผล และความเสมอภาค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี โลเชียงสาย ได้ทำการศึกษา เรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม และรายด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความรับผิดชอบ คุณธรรม ความคุ้มค่าความมีส่วนร่วม และรายด้านที่อยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า ผู้บริหารควรมีการกำหนดข้อบังคับถูกต้องเป็นธรรม เปิดโอกาสให้คณะครูและนักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และปรับปรุงกฎระเบียบเหมาะสมกับสถานการณ์ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงามปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน สร้างมนุษยสัมพันธ์ และมีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เปิดโอกาสให้คณะครู นักเรียน และประชาชน

ติดตาม ตรวจสอบแผนงานและโครงการต่างๆ ผ่านสื่อดิจิทัล และปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา เปิดโอกาสให้บุคลากร ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เสนอความคิดเห็น และร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงานในสถานศึกษา รับผิดชอบในการแก้ปัญหา ยอมรับข้อบกพร่องของตน แสวงหาแนวทางการแก้ไขการปฏิบัติงานเพื่อการดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และวางแผนการใช้วัสดุ และครุภัณฑ์ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาและนักเรียนมีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญลักษณ์ วงเครา ได้ทำการศึกษา เรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ข้อเสนอแนะการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาด้าน หลักการตอบสนอง ได้แก่ ควรจัดให้มีช่องทางรับข้อร้องเรียนถึงผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง แล้วดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด และสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตาม ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สรุปผลได้ดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสื่อสารดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 ด้านการรู้ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 และด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64

1.2 การวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ หลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 รองลงมา หลักความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 หลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 หลักคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 และหลักความมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.62 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ หลักความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ดังนี้

ด้านการสื่อสารดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรมีการกำหนดข้อบังคับถูกต้องเป็นธรรม เปิดโอกาสให้คณะครูและนักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และปรับปรุงกฎระเบียบเหมาะสมกับสถานการณ์

ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรยึดมั่นในความถูกต้องดีงามปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน สร้างมนุษยสัมพันธ์ และมีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเปิดโอกาสให้คณะครู นักเรียน และประชาชนติดตามตรวจสอบแผนงานและโครงการต่างๆ ผ่านสื่อดิจิทัล และปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา

ด้านการรู้ดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากร ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เสนอความคิดเห็น และร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงานในสถานศึกษา

ด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม พบว่า ผู้บริหารควรรับผิดชอบในการแก้ปัญหา ยอมรับข้อบกพร่องของตน แสวงหาแนวทางการแก้ไขการปฏิบัติงานเพื่อการดำเนินงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรวางแผนการใช้วัสดุ และครุภัณฑ์ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาและนักเรียนมีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและสถานศึกษา ควรดำเนินการดังนี้

- 2.1 กำหนดนโยบายส่งเสริมการสร้างบรรยากาศในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในสถานศึกษา
- 2.2 มีการจัดการทีมนวัตกรรมในสถานศึกษา
- 2.3 มีการค้นหาแหล่งสนับสนุนในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในสถานศึกษา
- 2.4 พัฒนาทักษะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้กับบุคลากรได้บังคับบัญชาในสถานศึกษา
- 2.5 การให้รางวัลผลตอบแทนในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสื่อสารดิจิทัล ดังนั้นควรดำเนินการดังนี้

- 3.1 ผู้บริหารควรใช้สื่อดิจิทัลในการติดต่อประสานงาน เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก อีเมล เป็นต้น
- 3.2 ผู้บริหารควรใช้สื่อดิจิทัลเป็นสื่อกลางในการประชุม หรือ ระดมสมองในการปฏิบัติงาน
- 3.3 ผู้บริหารต้องสามารถแบ่งปันข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ให้กับครูและบุคลากรโดยใช้สื่อดิจิทัล
- 3.4 ผู้บริหารต้องสามารถใช้สื่อดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาให้กับผู้ปกครองและชุมชน
- 3.5 ผู้บริหารควรใช้สื่อดิจิทัลในการสร้างความสัมพันธ์ภายในสถานศึกษา

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานกับภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

4.2 ควรวิจัย เรื่อง ปัจจัยส่งเสริมภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

4.3 ควรวิจัยเรื่อง รูปแบบในการพัฒนาและส่งเสริมบุคลากรทางการศึกษา ตามแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ธัญลักษณ์ วงเครา. (2559). การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดเชียงใหม่. ใน การค้นคว้าแบบอิสระหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

มูฮำหมัดรุสลัน ลือบาเกลูติง. (2564). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

วัฒนชัย ศิริญาณ, วิทยา เจริญศิริ, สัญญา เคนาภูมิ. (2560). องค์การแห่งนวัตกรรม: ทางเลือกใหม่สำหรับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 The Innovation Organization: The New Alternative for 21st Century Development. วารสารอินฟอร์เมชั่น Information, 24(2), 2560.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แผนยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สถาบันพระปกเกล้า. (2558). ดุลอำนาจในการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร: เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. (2565). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อัญชลี โลเชียงสาย. (2565). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 1970.

แนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม การรักษาศีล 5
ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยาสังกัด สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เลย หนองบัวลำภู*

THE GUIDELNES FOR PARTICIPATION IN THE PARTICIPATION OF
FIVE PRECEPTS FOR STUDENTS IN LOEI ANUKUL WITTAYA SCHOOL
THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA LOEI NONG BUM
LAMPHU

สาคร เข็มพรมมา¹, พระครูปริยัติคุณรังษี² และ ประสงค์ หัสรินทร์³

Sakhorn Hempromma¹, Phrakhru Pariyattikhunrangs² and Prasong Hassarin³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: funghempromma@gmail.com

บทคัดย่อ

การรักษาศีล 5 อันเป็นศีลระดับพื้นฐานเบื้องต้นเพราะ ศีล หมายถึง ความเป็นปกติ ธรรมชาติ หรือการประพฤติชอบทางกาย วาจา เป็นศีลพื้นฐาน การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา 2) เพื่อศึกษาระดับการ ส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา โดยทำการศึกษาจากกลุ่ม ตัวอย่างคือ นักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา จำนวน 285 คน โดยใช้เครื่องมือเป็น แบบสอบถามเพื่อการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทาง สังคมศาสตร์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อย ละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน

* Received 21 August 2023; Revised 30 August 2023; Accepted 31 August 2023

มาตรฐาน (S.D) และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1.ระดับแนวทางการมีส่วนร่วมในการรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลอนุกุลวิทยา อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การมีส่วนร่วมการรักษาศีล 5 ข้อที่ 3 จงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม 2. ระดับการส่งเสริมในการรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลอนุกุลวิทยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การส่งเสริมในการรักษาศีล 5 ข้อที่ 3 จงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม 3. แนวทางข้อเสนอแนะควรปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ และเพื่อนมนุษย์ ควรละเว้นการฆ่าสัตว์ สอนให้รู้จักการพอประมาณ ไม่อยากได้ของผู้อื่น

คำสำคัญ: แนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม, การรักษาศีล 5

Abstract

Keeping the 5 precepts, which are the basic precepts because precepts mean being natural. Or the right behavior of body, speech is the basic precepts. this research Objectives 1) to study the state of participation 2) to study the level of promotion of the 5 precepts of Loei Anukul Wittaya School students. 3) to present guidelines for participation in promoting the 5 precepts of Loei Anukul Wittaya School students. by conducting a study from a sample group The sample consisted of 285 students of Loei Anukul Wittaya School by using a questionnaire for research. Data were analyzed using Packaged program for social science research. Statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D) and analysis of data obtained from interviews. Objectives of the research using context analysis techniques

The results showed that 1. The level of participation in maintaining the 5 precepts of students at Loei Anukul Wittaya School. at a high level The aspect with the highest average was Participation in keeping the 5 precepts, item 3, refraining from sexual misconduct. 2. The level of support in keeping

the 5 precepts of students at Loei Anukul Wittaya School as a whole was at a high level. The aspect with the highest average was the promotion of keeping the 5 precepts, item 3, abstaining from sexual misconduct. and fellow human beings should refrain from killing animals teaches modesty don't want other people's.

Keywords: Guidelines for participating in the promotion, keeping the 5 Precepts

บทนำ

สถานการณ์และปัญหาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย นับวันจะมีความซับซ้อน วิกฤติ และรุนแรงมากขึ้น มีการกระตุ้นในลักษณะบริโภคนิยมผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ทำให้โครงสร้างทางสังคมอ่อนแอ ทุนทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น ห่างเหินและ ถูกปฏิเสธจากเด็กและเยาวชน อนุชนของชาติส่วนหนึ่งจึงได้รับการหล่อหลอมจากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ ส่งผลให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมอันดีงาม มีค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การนิยมสินค้าราคาแพง การเสพและดื่มของมีเมา การเที่ยวกลางคืน การมั่วสุมเล่นการพนัน และเกมคอมพิวเตอร์ การทะเลาะวิวาทใช้ความรุนแรง การแข่งรถรวมทั้งการยั่วยุเร้าจากสื่อเสี่ยงต่อการประสบปัญหา ขาดการดูแลคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยจากสังคมอย่างจริงจัง รวมทั้งไม่ได้เน้นการสร้างจิตสำนึกในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ทำให้เด็กและเยาวชนไทยต้องพยายามปรับตัว เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างราบรื่นและมีความสุข เมื่อปรับตัวไม่ได้ก็ก่อให้เกิดความคับข้องใจ ขัดแย้งใจและวิตกกังวล นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาโรคจิตประสาทโรคเครียด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาทางเพศ ปัญหาเด็กขาดความอบอุ่น ถูกทารุณกรรมและเด็กเยาวชนก่ออาชญากรรม ฯลฯ เพิ่มปริมาณและทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการรักษาศีล 5 อันเป็นศีลระดับพื้นฐานเบื้องต้นเพราะ ศีล หมายถึง ความเป็นปกติ ธรรมชาติ หรือการประพฤติชอบทางกาย วาจา เป็นศีลพื้นฐานที่จะสกัดมิฉฉาติผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองมีความสำคัญต่อการกระทำในสิ่งที่ดี เป็นตัวอย่างและแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน และนำพาทำกิจกรรมที่สื่อบไปในทางที่ดี ทั้งการศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจสังคม การให้

การศึกษาในระบบการเรียนการสอนมีความจำเป็น รวมถึงการให้การศึกษาทางศีลธรรมที่ต้องเอาจริงเอาจัง ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาที่จะส่งเสริมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม และเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมเผยแผ่ศีลธรรม ตามแนวพุทธศาสนาให้เกิดมีขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน รวมไปถึงที่บ้านของนักเรียนเอง เหตุที่เลือกนักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากการรายงาน การประชุมผู้ปกครองนักเรียน ฝ่ายงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนเลออนุกูล ยังพบปัญหานักเรียนบางส่วนชอบพูดโกหก ผู้ปกครอง ต้มเครื่องต้มแอลกอฮอล์ เล่นการพนันออนไลน์ นักเรียนยังขาดการนำศีล 5 ไปใช้ประโยชน์ และยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาสภาพทั่วไปของการรักษาศีล และทำการวิจัยเป็นกรณีศึกษาเพื่อการวิจัยครั้งต่อ ๆ ไป อย่างไรก็ตาม นักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยาได้เรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตมากหรือน้อยเพียงใด มีสภาวะทางศีลธรรม ของนักเรียนพัฒนาขึ้นหรือไม่และความสามารถของนักเรียนที่จะนำหลักธรรมที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา ไปดำเนินชีวิตสมเหตุสมผลหรือไม่ และมีความรู้มีความสามารถที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งที่สังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมากจากอดีต ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มของประชากร ประกอบกับสภาวะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น รวมทั้งเทคโนโลยีก็เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้คนหันมานิยมความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น และละเลยด้านคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการกำหนดความสุขของสังคม และมีการนำหลักธรรม คือ ศีล 5 ของนักเรียนไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจังในชีวิตประจำวันหรือไม่

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ให้ความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม การรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลยหนองบัวลำภูเพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลยหนองบัวลำภู

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมการรักษาศิลป 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมรักษาศิลป 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนเลยอนุกุล อำเภอมืองเลย จังหวัดเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำนวน 285 คน

กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำนวน 1,080 คน โดยผู้วิจัยใช้ตารางของ Krejcie & Morgan" ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 285 คน ครู และบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 5 คน รวมจำนวน 290 คน

ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ความเชื่อมั่น 95 % และยอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อน 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน จากนั้นนำไปหาความพอดี โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling)

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา จำนวน 285 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อย ละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการดังนี้

1) การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

1. ติดต่อประสานงานไปยังผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแจกแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง
2. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานเจ้าหน้าที่คณะครูศาสตร์เพื่อขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย เพื่อนำไปยืนยันต่อผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
3. ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลเอง โดยนำแบบสอบถาม จำนวน 285 ชุด ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ต่อไป
4. นำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของการกรอกข้อมูลในแบบสอบถามแต่ละชุด

2) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structural Interview) จำนวน 5 คน
2. ผู้วิจัยได้ส่งเอกสารถึง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ประกอบด้วย หนังสือขอความร่วมมือ แบบสัมภาษณ์ เนื้อหารายละเอียดวิจัย ก่อนหนึ่งอาทิตย์ พร้อมกำหนดวันเวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์
3. ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ทำการบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและขออนุญาตบันทึกเทป และถ่ายรูปเพื่อประกอบการสัมภาษณ์
4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ไปทำการวิเคราะห์และสรุปผลจากการสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่นิยมใช้ทางสังคมศึกษาดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้วิธีการหาค่าความถี่และสรุปออกมาเป็นคำร้อยละ
2. วิเคราะห์ข้อมูล สภาพการมีส่วนร่วมของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลยหนองบัวลำภูทั้งสี่ด้านเพื่อหาค่าเฉลี่ยเพื่อหาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทำการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดหลักเกณฑ์ ดังนี้

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าแจกแจงความถี่ (Frequency), คำร้อยละ (Percentage)

- 2) วิเคราะห์ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลยหนองบัวลำภู ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดกำหนดคะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ โดยการใช้เกณฑ์วัดตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.50 - 5.00	หมายถึง ปัญหาอุปสรรคระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.50 - 4.49	หมายถึง ปัญหาอุปสรรคระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	2.50 - 3.49	หมายถึง ปัญหาอุปสรรคระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.50 - 2.49	หมายถึง ปัญหาอุปสรรคระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 - 1.49	หมายถึง ปัญหาอุปสรรคระดับน้อยที่สุด

- 3) วิเคราะห์ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำ

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม การรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สถิติที่ใช้มีดังนี้

- 1.1 คำร้อยละ (Percentage)

1.2 ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ($\bar{X}$)

1.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (S.D.)

2. การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม การรักษาศิล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยมีนักเรียนอายุระหว่าง 12 - 13 มากที่สุด รองลงมา อายุระหว่าง 14 - 15 และช่วงอายุน้อยที่สุด อายุระหว่าง 16 - 17 ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นปีระหว่าง ม.1 - 2 มากที่สุด รองลงมาอยู่ระหว่าง ม.2 - 3 และจำนวนน้อยที่สุดคือระหว่าง ม.4 - 6

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมพบว่า ระดับแนวทางการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และทุกด้านมีระดับแนวทางการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล 5 อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ข้อ 1) นักเรียนได้ร่วมกับโรงเรียนเพื่อการเสนอปัญหา ความต้องการในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในพัฒนาโรงเรียน นักเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ

3) นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำประชาคมเพื่อแก้ไข ปัญหาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการในการโรงเรียน

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ข้อ 1) นักเรียนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ในพัฒนาโรงเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 2) นักเรียนมีส่วนร่วมสนับสนุน ช่วยเหลือ การดำเนินงานของโรงเรียน

ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 1) นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนมากขึ้น จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 4) นักเรียนสามารถนำกิจกรรมหรือโครงการต่างๆของ โรงเรียน ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดหนึ่งข้อ คือ ข้อ 3) นักเรียนมีส่วนร่วมการดำเนินโครงการ/กิจกรรมของ โรงเรียน มีการประเมินผลความคุ้มค่าของ แผนจากงบประมาณที่ใช้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 2) นักเรียนมีส่วนร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบในการ ดำเนินงานโครงการตามแผนพัฒนา ของโรงเรียน

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับการส่งเสริมในการรักษาศิล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และทุกด้านมีระดับแนวทางการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล 5 อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การส่งเสริมในการรักษาศิล 5 ข้อที่ 3 งดเว้นจากการประพาศิณีในกาม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การส่งเสริมในการรักษาศิล 5 ข้อที่ 4 งดเว้นจากการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายคนอื่น สามารถสรุปผลเป็นรายข้อดังนี้

ด้านการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ข้อที่ 1 งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ข้อ 4) ก่อนเรียนและหลังเลิกเรียน ครูอธิบายถึงอานิสงค์ของการ รักษาศิล 5 ข้อที่ 1 การไม่ฆ่าสัตว์ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 3) นักเรียนรู้จักแผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ให้เกิดความรัก ความเมตตาต่อสรรพสัตว์

ด้านการส่งเสริมการรักษาศิล 5 ข้อที่ 2 งดเว้นจากการลักทรัพย์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ข้อ 1) นักเรียนไม่เอาเปรียบคนอื่น ไม่ละโมภะอยากได้

ในทรัพย์สินของผู้อื่น ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ มากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 5) การส่งเสริมการรักษาศีล 5 ในวันพระ โดยแต่งชุดขาว สมาทานศีล 5

ด้านการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ข้อที่ 3 จดเว้นจากการประพาศิณในกาม เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ข้อ 2) นักเรียนประพาศิณเป็นแบบอย่าง ไม่ประพาศิณอกใจคนรักของตนเอง รองลงมาคือ ข้อ 1) นักเรียนเห็นการประพาศิณตนเป็นแบบอย่าง ในการไม่ประพาศิณใน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 3) สำรวมกาย วาจา ไม่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสมที่

ด้านการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ข้อที่ 4 จดเว้นจากการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายคนอื่น เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ข้อ 5) นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามศีลข้อที่ 4 เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 1) นักเรียนไม่พูดเท็จ โกหก หลอกลวงและ ส่อเสียดต่อผู้อื่น

ด้านการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ข้อที่ 5 จดเว้นจากสิ่งมีนเมาเป็นเหตุให้เกิดความประมาท เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ข้อ 1) นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมรณรงค์ ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา สารเสพติด ในสถานศึกษาและสถานที่อื่น ๆ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 3) นักเรียนมีส่วนร่วมในการเตือนสติไม่ให้เพื่อนดื่มสุราในวันสำคัญทางศาสนา

สรุปผลการสัมภาษณ์ครูหัวหน้าระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 เกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมใน การส่งเสริมการรักษาศีล 5 แนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม การรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลยหนองบัวลำภู

1) จดเว้นจากการฆ่าสัตว์ คือ ควรที่จะปลูกฝังให้เด็กมีจิตใจเมตตาต่อสัตว์ และเพื่อนมนุษย์ อยู่ที่บ้านผู้ปกครองควรอธิบายให้เหตุผลถึงผลการกระทำเป็นสิ่งไม่ดีชีวิตเขาชีวิตเราควรละเว้น การฆ่าสัตว์

2) จดเว้นจากการลักทรัพย์ คือ สอนให้รู้จักการพอประมาณ ไม่อยากได้ของผู้อื่น ฟัง พอใจสิ่งที่ตนมีฝึกการจัดระเบียบข้าวของทั้งของตนและผู้อื่น หากมีแล้วความคิดก็จะเป็นระบบ ระเบียบผู้ผิดรู้ถูก การหาของก็จะง่าย หายก็รู้ ดูแลแล้วก็สบายตาอีกด้วยบอกเขาว่าถ้าเราหวงของๆเรา คนอื่นเขาก็หวงของเขาเหมือนกัน

3) จดเว้นจากการประพาศิณในกาม คือ แสดงความรัก รักเดียวใจเดียว เป็นแบบอย่างที่ดีในครอบครัวฝึกความสุภาพ อ่อนน้อมต่อผู้อื่น หากมีแล้วไม่ว่าจะเป็นการพูด

หรือการกระทำจะ สุภาพการประพตติผิตในกามก็เกิดขึ้นยากสอนเขาว่าสิ่งเหล่านี้ทำลายอนาคตตัวเองและครอบครัวคน อื่น

4) งดเว้นจากการพูดเท็จโกหกหลอกลวงไม่ประทุษร้ายคนอื่น คือ เป็นตัวอย่างที่ดีให้บุคคลในครอบครัวปฏิบัติตามฝึกการตรงต่อเวลา หากเป็นผู้ที่รักษาเวลา บริหารเวลาเป็นแล้ว ก็จะเป็น ผู้ที่รักษาคำพูดด้วยบอกถึงโทษบูรณาการการสอน

5) งดเว้นจากสิ่งมีนเมาเป็นเหตุให้เกิดความประมาท คือ มีนิทานเล่าให้ฟังยกตัวอย่างให้เห็นเรื่องของยาเสพติดทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ดื่มสุราให้เด็กเห็น การมีสติ จิตตั้งมั่นอยู่กับตัว เมื่อมี สติแล้วเราจะรู้ผิดรู้ชอบ รู้ว่าสิ่งไหนเป็นประโยชน์หรือโทษต่อเรา

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับสภาพการมี การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของในการรักษาศีล 5 สำหรับนักเรียนของโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวม โดยภาพรวม และรายด้าน

สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับนักเรียน ของโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา		ค่าสถิติ		แปล ผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.27	.640	มาก
2.	การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม	4.23	.617	มาก
3.	การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	4.50	.573	มาก
4.	การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	4.42	.613	มาก
รวม		4.35	.611	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับสภาพการมีส่วนร่วมการส่งเสริมของในการรักษาศีล 5 สำหรับนักเรียนของโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .611) และทุกด้านมีระดับแนวทางการมีส่วนร่วมในการรักษาศีล 5 อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

คือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = .573) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = .613) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = .617)

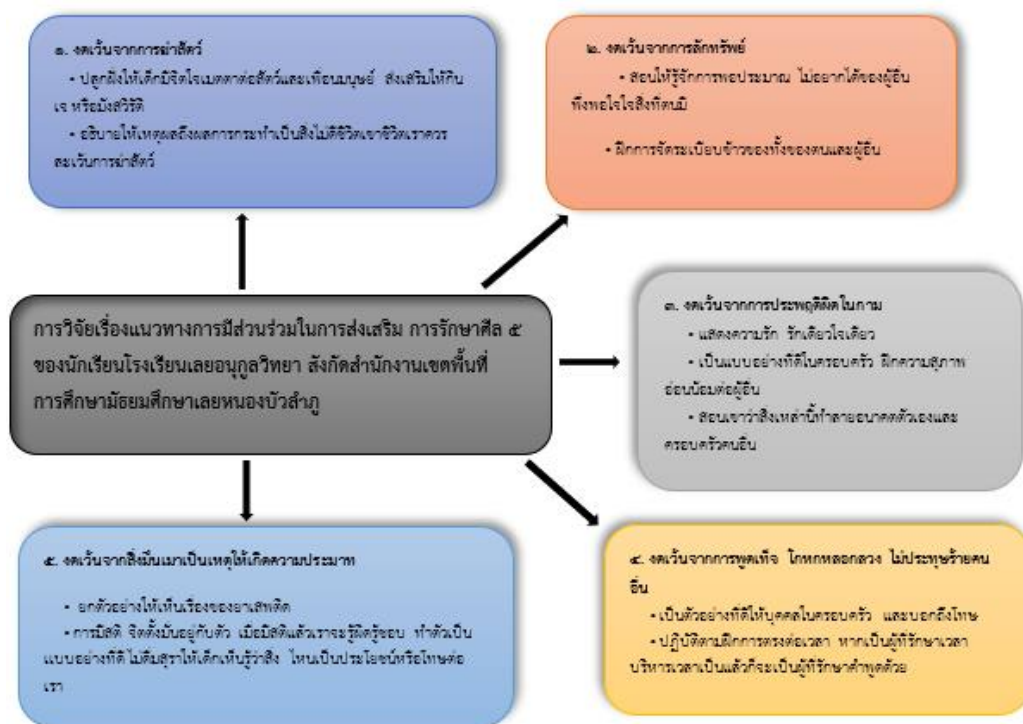
ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการรักษาศิล 5 ของนักเรียน โรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา		ค่าสถิติ		แปลผล	ลำดับ
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ		$\bar{X}$	S.D.		
1)	นักเรียนได้ร่วมกับโรงเรียนเพื่อการเสนอปัญหา ความต้องการในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในพัฒนาโรงเรียน นักเรียน	4.45	.669	มาก	1
2)	นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเกี่ยวกับโครงการการรักษาศิล เพื่อพัฒนาโรงเรียน นักเรียน	4.22	.729	มาก	3
3)	นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำประชาคมเพื่อแก้ไข ปัญหาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการในการโรงเรียน	4.13	.491	มาก	5
4)	นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไข ปัญหาในการรักษาศิล 5 ของโรงเรียน นักเรียน	4.33	.696	มาก	2
5)	นักเรียนได้เข้าร่วมประชุมกับโรงเรียนเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการของนักเรียน จัดกิจกรรมต่างๆ ในพัฒนาโรงเรียน	4.20	.612	มาก	4
รวม		4.27	.64	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลย อนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = .640) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ข้อ 1) นักเรียนได้ร่วมกับโรงเรียนเพื่อการเสนอปัญหาความต้องการในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในพัฒนาโรงเรียน นักเรียน ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = .669) รองลงมาคือ ข้อ 4) นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไข ปัญหาในการรักษาศีล 5 ของโรงเรียน นักเรียน ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = .696) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ข้อ 3) นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำประชาคมเพื่อแก้ไข ปัญหาและเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการในการโรงเรียน ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .491) ปลุกฝังให้นักเรียนมีจิตใจเมตตาต่อสัตว์และเพื่อนมนุษย์ ส่งเสริมให้กินเจ อธิบายให้เหตุผลถึงผลการกระทำเป็นสิ่งไม่ดีชีวิตเขาชีวิตเราควรละเว้นการฆ่าสัตว์สอนให้รู้จักการพอประมาณ ไม่อยากได้ของผู้อื่น พึงพอใจในสิ่งที่ตนมี ฝึกการจัดระเบียบข้าวของทั้งของ แสดงความรัก รักเดียวใจเดียวเป็นแบบอย่างที่ดีในครอบครัวสอนเขาว่าสิ่งเหล่านี้ทำลายอนาคตตัวเองและครอบครัวคนอื่นเป็นตัวอย่างที่ดีให้บุคคลในครอบครัว และบอกถึงโทษปฏิบัติตามฝึกการตรงต่อเวลา หากเป็นผู้ที่รักษาเวลา บริหารเวลาเป็นแล้วก็จะเป็นผู้ที่รักษาคำพูดด้วยการมีสติ จิตตั้งมั่นอยู่กับตัว เมื่อมีสติแล้วเราจะรู้ผิดรู้ชอบ ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ดื่มสุราให้เด็กเห็นรู้ว่าสิ่ง ไหนเป็นประโยชน์หรือโทษต่อเรา

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้โรงเรียนเลยอนุกุลวิทยาได้สารสนเทศเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและได้แนวทางเพื่อนำไปพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำกิจกรรมของนักเรียนครั้งต่อไปและได้ทราบ สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับนักเรียนเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารครู ผู้ปกครองนักเรียน อย่างน้อยเพื่อเป็นการกระตุ้น เตือนสติในการรักษาศีล 5 ถึงแม้ว่าอาจจะได้ข้อมูลไม่ตรงบ้าง แต่ก็น่าจะมีส่วนที่ตรงตามความเป็นจริงอยู่ โดยเฉพาะในเรื่องของปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางการส่งเสริมการรักษาศีล 5 เพื่อ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศึกษา

อภิปรายผล

จากการศึกษา แนวทางการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล ๕ ของนักเรียนโรงเรียนเอกชนกุหลาบวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตหนองบัวลำภู โดยภาพรวม พบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล ๕ ของนักเรียนโรงเรียนเอกชนกุหลาบวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตหนองบัวลำภู โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และทุกด้านมีระดับการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล ๕ อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนมีส่วนร่วมกับการพัฒนาโรงเรียนจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน ทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และเห็นประโยชน์ที่เกิดจากการรักษาศิล ๕ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการโรงเรียนในการดำเนินงาน โครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาโรงเรียน ประกอบกับโรงเรียนให้ความสำคัญกับการมอบหมายบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนทำให้นักเรียนรู้สึกถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา เอียดสุข (2560) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ ผู้ปกครองโรงเรียนเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน

จังหวัดพัทลุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 12 ด้านกิจการนักเรียน ควรส่งเสริมให้ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารกลุ่มงานกิจการนักเรียน มีการเข้าประชุม การเข้า ร่วมกิจกรรมการดำเนินงานต่าง ๆ การประเมินผลการทำกิจกรรมของโรงเรียน ร่วมกัน ดูแลนักเรียน ให้มีระเบียบวินัย พฤติกรรมให้เป็นไปตามกฎระเบียบของโรงเรียนและมีการรายงานผลพฤติกรรม นักเรียนให้ผู้ปกครองทราบจากการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ด้านประกันคุณภาพ ควรมีการ ประชาสัมพันธ์ สนับสนุนให้บุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาโดยวิธีการที่หลากหลาย สนับสนุน ให้สถานศึกษาจัดทำ คู่มือการศึกษา สารสนเทศของโรงเรียน เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ เรื่องราวภายในโรงเรียนภาคเรียนละ 1 ครั้งและประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อ มูลข่าวสารในรูปแบบ ต่าง ๆ เช่น เสียงตามสาย วารสารโรงเรียน และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลและ ติดตามการกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

ในส่วนของการส่งเสริมในการรักษาศิล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลออนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และทุกด้านมีระดับแนวทางการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล 5 อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งเสริมในการรักษาศิล 5 ข้อที่ 3 จดเว้นจากการประพุดติผิดในกาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนเลออนุกุลวิทยา มีแนวทางการมีส่วนร่วมในการรักษาศิล 5 ของนักเรียนในข้อที่ 3 จดเว้นจากการประพุดติผิดในกาม เป็นข้อที่มีแนวทางการมีส่วนร่วมสูงสุด จึงมีนโยบายจากทางโรงเรียนมุ่งเน้นการให้ความสำคัญ และให้ความรู้กับนักเรียนเพื่อให้มีพฤติกรรมที่อยู่บนครรลองครองธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการส่งเสริมในการรักษาศิล 5 ข้อที่ 4 จดเว้นจากการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง ไม่ประทุษร้ายคนอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมของนักเรียนที่เข้าสู่ช่วงวัยรุ่น มีสื่อสังคมออนไลน์ ที่เข้าถึงได้ง่าย ทำให้โรงเรียนและครอบครัวอาจดูแลไม่ทั่วถึงและควบคุมดูแลได้ยาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมลพรรณ หาญชนะ (2561) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการรักษาศิล 5 : กรณียศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏรำไพพรรณี พบว่า ศิลข้อที่ 4 ห้ามพูดเท็จ ขอนี้เป็นข้อที่นักศึกษาผิดศีลมากที่สุด เพราะข้อนี้ประกอบไปด้วย พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดยาบคาย พูดเพ้อเจ้อ นักศึกษาจะอยู่ในช่วงวัยรุ่น คึกคะนอง เรื่องการผิดศีล ขอนี้จึงเป็นอันดับ 1

การวิจัยครั้งนี้โรงเรียนเลออนุกุลวิทยาได้สารสนเทศเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและได้แนวทางเพื่อนำไปพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำกิจกรรมของนักเรียนครั้งต่อไปและได้ทราบ สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิล 5

สำหรับนักเรียนเพื่อส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองนักเรียน อย่างน้อยเพื่อเป็นการกระตุ้น เตือนสติในการรักษาศีล 5 ถึงแม้ว่า อาจจะได้ข้อมูลไม่ตรงบ้าง แต่ก็น่าจะมีส่วนที่ตรงตามความเป็นจริงอยู่ โดยเฉพาะในเรื่องของ ปัญหา แนวทางการแก้ไข และแนวทางการส่งเสริมการรักษาศีล 5 เพื่อ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู หนองบัวลำภู ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า แนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู อยู่ในระดับมาก เพื่อประโยชน์ในการนำผลวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน และเพื่อรักษาระดับและพัฒนามากยิ่งขึ้นในการนำ ศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการแก้ไขปัญหาที่ได้รับการเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมที่ดีมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงครอบครัว ชุมชน ในศีลแต่ละด้าน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรวิจัยเรื่อง แนวทางการปฏิบัติการรักษาศีล 5 การปฏิบัติตามหลักธรรม
- 2) ควรวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการรักษาศีล 5 แบบยั่งยืน
- 3) ควรศึกษาสภาพการนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวันสำหรับผู้ปกครองเพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการรักษาศีล 5 สำหรับนักเรียน
- 4) ควรศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการรักษาศีล 5 และการปฏิบัติตนของนักเรียน

5) ควรทำวิจัยแบบบูรณาการในการนำศิลปะ 5 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นแนวทางใน กำหนดหลักสูตรในระดับต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. (2546). คู่มือการวางแผนการเรียนรู้ ชีวิต และอาชีพสำหรับ
ช่วงชั้นที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

รายงานการประชุมผู้ปกครองนักเรียน. (2565). ฝ่ายงานกิจการนักเรียน, โรงเรียนเลยอนุกุล
วิทยา ครั้งที่ 1/2565.

กาญจนา เอียดสุข . (2560). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง โรงเรียนเขาชัย
สน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพัทลุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12. ใน
สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

วิมลพรรณ หาญชนะ. (2561). แนวทางการส่งเสริมการรักษาศิลปะ 5 : กรณีศึกษาของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน*

MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE TOURISM

ศรัณย์ สุธนันทน์¹, วิพร เกตุแก้ว², วรเดช จันทரச³ และ เพ็ญศรี จิรินัง⁴

Sarun Sutthananun¹, Viporn Ketkaeo², Voradej Chandarasom³ and Pensri Chirinang⁴

¹⁻⁴ วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

¹⁻⁴ College of Management Innovation Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

Corresponding author E-mail: Figarobearm@gmail.com

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความต้องการและผลประโยชน์ของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยตระหนักถึงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม วิถีชีวิต และขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อม และต้องไม่เป็นการท่องเที่ยวที่เข้าไปทำลายสิ่งเหล่านี้ ซึ่งการที่จะบริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น ต้องประกอบไปด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยต้องมีการควบคุม ดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน พร้อมนำเสนอแนวคิด วิธีการ และแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนในรูปแบบต่างๆ ผ่านมุมมองตามแนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว และแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถปรับปรุงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้ดียิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การยกระดับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนในอนาคต

* Received 19 July 2023; Revised 21 July 2023; Accepted 31 August 2023

จากการศึกษาพบว่า การที่จะบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น ต้องมีการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยต้องควบคุม ดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว บูรณาการร่วมกับแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การท่องเที่ยว, ความยั่งยืน

Abstract

Sustainable tourism It is a tourism that mainly takes into account the needs and interests of the people in the community. By recognizing the traditions, cultures, way of life and capabilities of the environment. And must not be a tourism that destroys these things. In order to manage tourism to achieve sustainability. must include Tourism Conservation Management and tourism management There must be control over the operation of the management of tourist attractions. in order to develop sustainable tourism in the future.

This academic article the objective is to study management for sustainable tourism development. Ready to present ideas, methods and guidelines for sustainable tourism management in various forms. through the perspective of tourism management concepts which consists of 2 aspects: management of conservation of tourist attractions; and tourism management and sustainable tourism concepts, including economic, social, cultural and environmental sustainability. so that tourist attractions can be applied in accordance with the context and potential of such tourist attractions as appropriate Including to suit the rapidly changing situation in modern times. As a result, tourist attractions can improve tourism management to be more efficient and effective. This will lead to raising the level of tourism management to be sustainable in the future.

The study found that to manage tourism to achieve sustainability. There must be a conservation management of tourist attractions and tourism management by having to supervise and supervise the operation of the management of tourist attractions Integrated with the concept of sustainable tourism, including economic, social, cultural and environmental sustainability. in order to develop sustainable tourism management in the future

Keywords: Management, Tourism, Sustainability

บทนำ

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความต้องการและผลประโยชน์ของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยตระหนักถึงขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม วิถีชีวิต และขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อม และต้องไม่เป็นการท่องเที่ยวที่เข้าไปทำลายสิ่งแวดล้อม (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2564) ซึ่งการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถนำมาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศได้เนื่องจาก 1) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเองที่มีความต้องการที่จะท่องเที่ยว ทำให้มีรายได้หมุนเวียนในประเทศอย่างมากมาย ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาดุลการค้าระหว่างประเทศที่มีประสิทธิภาพมากวิธีหนึ่ง 2) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดการจ้างงานและก่อให้เกิดกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจขึ้นมากมาย เช่น การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว การบริการขนส่ง การประกันภัย บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร ธุรกิจ โรงแรมที่พัก งานดูแลบำรุงรักษา งานรักษาความปลอดภัย เป็นต้น 3) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะได้รับการปรับปรุงดูแลให้สะอาดและสวยงามอยู่เสมอ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวกันมากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการสร้างรายได้ของคนในท้องถิ่น 4) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องแก่คนท้องถิ่น เช่น การผลิตผลผลิตทาง การเกษตร การขายอาหาร การขายของที่ระลึก การบริการที่พักการนำเที่ยว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนท้องถิ่น 5) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทำให้นักท่องเที่ยวมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเหลือเก็บไว้ใช้ได้อย่างยาวนาน เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมีสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม จึงไม่ทำลายธรรมชาติทรัพยากรธรรมชาติ

จึงยังคงความเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริงและชุมชนในท้องถิ่นก็ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นไว้ได้ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

การที่จะบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น ต้องประกอบไปด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยต้องมีการควบคุม ดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป (กรมการท่องเที่ยว, 2559) ซึ่งการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายปัจจัย ดังต่อไปนี้ 1) ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการบริการการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการตลาดหรือการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 2) ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ ปัจจัยด้านการคมนาคม (ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ, 2555)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน จะต้องอาศัยหลักการบริหารการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ว่ามีแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างไรเพื่อให้มีความยั่งยืน โดยผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติในระยะยาวต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นมาตรฐานขั้นตอนของแหล่งท่องเที่ยว มีเกณฑ์ตัวชี้วัดที่ใช้เป็นแนวทางในการประเมินมาตรฐาน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ 44 ตัวชี้วัดได้แก่ (กรมการท่องเที่ยว, 2558)

องค์ประกอบที่ 1 การวางแผนของผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 ตัวชี้วัดดังนี้

- 1) มีการจัดตั้งคณะทำงานของผู้รับผิดชอบเพื่อการบริหารงานของแหล่งท่องเที่ยว

2) มีการนำวิสัยทัศน์และทิศทางการบริหารแหล่งท่องเที่ยวไปใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน

- 3) มีการวางแผนการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว
- 4) มีการวางกำลังคนที่เพียงพอกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- 5) มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง
- 6) มีการประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นประจำ

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 8 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) มีการจัดสรรพื้นที่ความรับผิดชอบของแหล่งท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน

- 2) มีการจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้สามารถดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว
- 3) มีการให้ชุมชน สมาคม และชมรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม
- 4) มีการจัดภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่
- 5) มีการพัฒนาหรือปรับปรุงบริเวณแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
- 6) มีข้อบังคับของแหล่งเที่ยวนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ
- 7) มีการบันทึกภาพของแหล่งท่องเที่ยวไว้เป็นข้อมูลเพื่อความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยว

ประจำปี

8) กำหนดจุดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน เช่น ด้านประวัติศาสตร์

- 9) ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต อาหาร และกิจกรรมต่าง ๆ

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) มีการจัดเตรียมเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย

2) มีการจัดเก็บข้อมูลหรือแสดงภาพรวมทั้งกำหนดบริเวณที่นักท่องเที่ยวสามารถชมแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

- 3) มีการกำหนดเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสม ตามช่วงเวลาของวันหรือฤดูกาล
- 4) มีการจัดให้มีพาหนะไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก
- 5) มีการแสดงข้อมูลข่าวสารในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก

องค์ประกอบที่ 4 การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ประกอบด้วย 9 ตัวชี้วัด ดังนี้

- 1) จัดให้มีการบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มที่สะอาดและถูกสุขลักษณะในแหล่งท่องเที่ยว
- 2) จัดให้มีห้องน้ำ/สุขาที่สะอาดถูกสุขลักษณะสำหรับนักท่องเที่ยว
- 3) จัดให้มีระบบเตือนภัยหรือระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว
- 4) มีการจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ
- 5) มีการจัดสถานที่จำหน่ายของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว
- 6) มีการจัดการด้านที่พักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น ม้านั่ง ศาลาพักผ่อน
- 7) มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สาธารณะที่เพียงพอต่อการบริการนักท่องเที่ยว

- 8) มีการจัดการด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- 9) มีการจัดการขยะและการบำบัดของเสีย

องค์ประกอบที่ 5 การบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพบริการในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 7 ตัวชี้วัด ดังนี้

- 1) มีการพัฒนาบุคลากรด้านการให้บริการทางการท่องเที่ยว
- 2) มีการจัดให้มีการอบรมด้านภาษาต่างประเทศให้กับเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยว
- 3) มีการจัดให้มีพนักงานบริการข้อมูล ประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว
- 4) มีการพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์กิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) มีข้อบังคับด้านการแต่งกายและบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการอย่างชัดเจน
- 6) มีการดูแลการให้บริการให้เป็นไปตามมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวที่กำหนดไว้
- 7) มีการประเมินคุณภาพการให้บริการ

องค์ประกอบที่ 6 การจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ตัวชี้วัด ดังนี้

- 1) จัดให้มีการประชุมระหว่างผู้รับผิดชอบกับภาคีการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

2) จัดให้มีการควบคุมดูแลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อท้องถิ่น

3) มีการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนในท้องถิ่น

4) มีการจัดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนในท้องถิ่น

5) มีคำชี้แจงขอบเขตและข้อจำกัดการจัดกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 7 การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ประกอบด้วย 4 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) จัดให้มีการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

2) จัดให้มีกิจกรรมรณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติภายในแหล่งท่องเที่ยว

3) จัดให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว

4) จัดให้มีการประเมินผลทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีดังต่อไปนี้

สนิท บุณยราศี (2565) วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนลำพะยา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนลำพะยา ควรสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนสามารถได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยคงระดับทรัพยากรที่มีอยู่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมน้อยที่สุด โดยแง่มุมทางเศรษฐกิจ ประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องรักษาทุนของสังคมไว้ แง่มุมด้านสิ่งแวดล้อมจะเน้นการรักษาเสถียรภาพของระบบนิเวศทั้งทางชีวภาพและกายภาพจากการผลิตและการใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แง่มุมด้านสังคมจะต้องรักษาความมั่นคงของสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งการลดความขัดแย้งในสังคมที่มีสาเหตุมาจากการผลิตและการใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ทินวัฒน์ แสงศิลา และเชมณัฐ ภูทองไชย (2563) วิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน บ้านดงคำโพธิ์ ตำบลปลาไหล อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน อาทิ การสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน มีห้องน้ำที่สะอาดถูกสุขลักษณะอนามัย ประปาไฟฟ้าส่องสว่างเพียงพอต่อความต้องการ และการคมนาคมท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางเข้ามายังสถานที่ท่องเที่ยวอย่างชัดเจน การเดินทางสะดวก มี

ไฟฟ้าส่องสว่างตลอดเส้นทาง โดยได้นำวิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ในความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่มีความโดดเด่นในพื้นที่บ้านดงคำโพธิ์ตำบลปลาไหล อำเภовาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร มาจัดกิจกรรมแสดงการถ่ายทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี เช่น การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงศิลปวัฒนธรรม ฟ้อนรำ เป็นต้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และนำเสนอให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปได้รับรู้และเดินทางไปสัมผัสประสบการณ์ท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมในชุมชน แต่งตั้งคณะกรรมการฯ ขึ้นมา เพื่อบริหารจัดการร่วมกันทั้งร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน และเป็นตัวแทนในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีหน่วยงานราชการ คอยเป็นที่เสียงในการดำเนินการให้คำแนะนำช่วยเหลือ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหินสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความเข้มแข็ง ยั่งยืนในชุมชน ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของรัฐบาล ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

พิมพลภัส พงศกรรังศิลป์ (2561) วิจัยเรื่อง การพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการของเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการของเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ การสร้างการรับรู้และเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกาะพะงันทั้งชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และธุรกิจท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยวและสาธารณชน ให้กับรับรู้และเข้าใจถึงภาพลักษณ์ด้านบวกของการท่องเที่ยวเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการนำเสนอความจริงแท้ของเกาะพะงัน (Authentic of Koh Phangan) เพื่อสร้างให้เกิดวัฒนธรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเกาะพะงันไม่ใช่แค่บริโภคอรรถประโยชน์หลักของแบรนด์ หรือเฉพาะงาน Full Moon Party เท่านั้น แต่หมายถึงการมาปล่อยพลังและรับพลังที่เกาะพะงัน นอกจากนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกาะพะงันต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสังคมและวิถีชีวิตของเกาะพะงัน โดยเน้นการพัฒนาด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชาวเกาะพะงัน ภาคธุรกิจ และนักท่องเที่ยว โดยเน้นการดำเนินการให้ได้ตามมาตรฐานสากล ไม่ว่าจะเป็นการบังคับใช้กฎหมาย การเคร่งครัดและเข้มงวดด้านกฎจราจร การติดตั้งกล้องวงจรปิด การอนุรักษ์และรักษาทุนทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของการท่องเที่ยวเกาะพะงัน โดยดำเนินการและขับเคลื่อนโดยให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ในส่วนที่สำคัญคือ

การดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการพัฒนาการเป็นเมืองท่องเที่ยวสีเขียวเกาะพะงันด้วยการวางแผนให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการทั้งภาคชุมชนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมไปถึงนักท่องเที่ยว

การบริหารจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (กรมการท่องเที่ยว, 2559)

1) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการ และร่วมรับผิดชอบในการเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

เกณฑ์ประเมินด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก
- 4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีมาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเป็นเกณฑ์ตัวชี้วัดที่ใช้เป็นแนวทางในการประเมินมาตรฐาน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ

- 1) การวางแผนของผู้รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
- 3) การบริหารจัดการด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ 5) การบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพบริการในแหล่งท่องเที่ยว 6) การจัดการกิจกรรมทางการท่องเที่ยว 7) การบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวซึ่งทำให้เศรษฐกิจเจริญงอกงาม แต่จะต้องไม่ทำลายทรัพยากรซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว นอกจากนี้ต้องไม่ส่งผลกระทบในด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและโครงสร้างทางสังคมของชุมชนในท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Swarbrooke & Horner, 1998)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2562) กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ จะต้องมีการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เหล่านั้นได้อย่างยืนยาวและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้

- 1) จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน จนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น
 - 2) ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม
 - 3) มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
 - 4) มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม
 - 5) มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนออกไปในหมู่ประชาชนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง
- การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีหลักการสำคัญอยู่ 4 ประการ ดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ สามารถจัดความยากจนและความ

ลำบาก เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือแม้แต่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควรจะมีวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย เช่น การจัดการด้านการโรงแรมจะต้องรวมค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำเสีย และการลดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในบริเวณข้างเคียงด้วย

2) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสังคม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสนับสนุนให้ประชาชนไม่ใช่ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและอยู่ในขีดจำกัดของทรัพยากรนั้น ๆ ที่จะรองรับได้ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการนำของเสียกลับมาใช้อีกเพื่อเป็นการประหยัด และการสร้างสมดุลให้กับธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องมั่นคงยาวนานและต้องนำไปสู่การกระจายผลประโยชน์ในสังคมอย่างเป็นธรรม

3) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ต้องสนับสนุนการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนและไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีกับคนรุ่นหลังต่อไป

4) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและชาญฉลาดที่สุด มีการบำรุงรักษาและใช้งานที่อยู่ในขอบเขต หากใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจนหมดสิ้นไปหรือใช้งานเสื่อมโทรมอาจทำให้คนรุ่นหลังขาดโอกาสในการใช้ประโยชน์ต่อไป

หลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนดังกล่าวมุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีขอบเขตของการพัฒนาในลักษณะต่อไปนี้ 1) การท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ 2) มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนอย่างสม่ำเสมอ 3) ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย 4) กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ 5) ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมจะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, 1998) กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามแนวคิดขององค์การการท่องเที่ยวโลกที่มีหลัก 5 ประการคือ การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว การวางแผนและจัดการในการพัฒนาการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ได้เท่าที่จำเป็นในแหล่งท่องเที่ยว การรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสามารถทำการตลาดได้ และการจัดการผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวให้กระจายไปทั่วทุกภาคส่วนของสังคม

เซอร์ลี (Shirley, 1992) ได้กล่าวว่า หลักการพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มี 10 ประการดังนี้

1) การอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Using Resource Sustainable) เป็นการใช้องค์กรธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างพอดี ตามความจำเป็นและประหยัด เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรให้มิใช่ได้ยวขึ้น รวมทั้งมีการปรับปรุงและฟื้นฟูทรัพยากรให้คงความเป็นเอกลักษณ์นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด โดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสานกับเทคโนโลยีใหม่อย่างเหมาะสม

2) การลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกิดความจำเป็น (Reducing over Consumption and Waste) ต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ หรือหาทรัพยากรที่มีคุณภาพเหมือนกันมาทดแทน เพื่อลดการบริโภคที่มากเกินไปจนความจำเป็นและการลดของเสีย เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเพิ่มคุณภาพการท่องเที่ยว

3) การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) การขยายฐานการท่องเที่ยวโดยการรักษา ความหลากหลายของธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มคุณค่า และมาตรฐานการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ

4) การประสานการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนา (Integrating Tourism into Planning) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมีการวางแผนการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงและสอดคล้องกับแผนพัฒนาแห่งชาติ และแผนพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5) การสนับสนุนเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting local Economy) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมทรัพยากรท้องถิ่นให้เป็นจุดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้น และก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน

6) การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Involving Local Communities) เป็นการท่องเที่ยวที่องค์กรท้องถิ่นและชุมชน มีการรับผิดชอบและดำเนินการร่วมกัน รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรท้องถิ่น เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

7) มีการจัดประชุมปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and the Public) โดยมีการจัดประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อร่วมกันวางแผน ทบทวน การดำเนินการ รวมทั้งแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่าง

8) การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) โดยเป็นการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นทุกระดับ ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและวิถีปฏิบัติการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวของชุมชนให้ได้มาตรฐานมากขึ้น

9) มีการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวไว้ให้พร้อม (Marketing Tourism Responsibly) เป็นการจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารที่ต้องการสื่อหรือประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบอย่างเพียงพอ และพร้อมเสมอโดยอาจจัดทำในรูปเอกสารแผ่นพับ คู่มือ หนังสือ วิซีดี เป็นต้น

10) ทำการประเมินผล ตรวจสอบ และมีการวิจัย (Undertaking Research) ต้องมีการประเมินผล การตรวจสอบ และการศึกษาวิจัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบผลการบริการสามารถนำมาใช้พัฒนา ปรับปรุง หรือแก้ไข ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อความพึงพอใจและความประทับใจที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีหลักการสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน

การบริหารจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (กรมการท่องเที่ยว, 2559)

1) ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว

เกณฑ์ประเมินด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน มี 2 ด้าน ได้แก่

1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

1.1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว

1.2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่

1.3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

2) การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

2.1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว

2.2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก

2.4) ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

2.5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

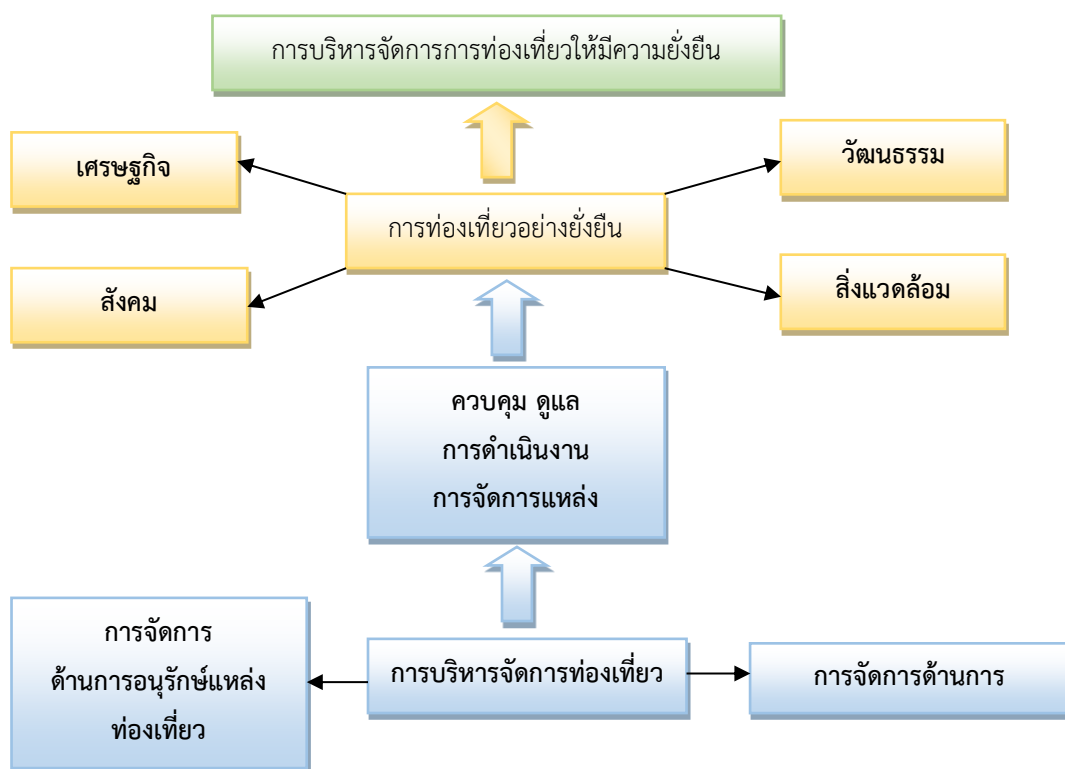
3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีเกณฑ์ประเมินด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ และการจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว 2) การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

องค์ความรู้ใหม่

แนวความคิดของการเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบัน นอกจากความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจและสังคมแล้ว นักท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งวัฒนธรรมที่แตกต่างที่เปลี่ยนแปลงในชุมชนซึ่งอาจจะทำให้รูปแบบและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ขึ้นมา คือ การ

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องอาศัยการบริหารจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวนั้นเกิดความยั่งยืน ต้องมีการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยต้องควบคุม ดูแล การดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว บูรณาการร่วมกับ แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน

ที่มา : ศรัณย์ สัธนานันต์ (2566)

สรุป

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ดี สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณค่า ทั้งการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนจรรยาบรรณ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่ง

การดำเนินงานดังกล่าวจะต้องมีประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้อย่างยาวนานที่สุด และมีผลกระทบน้อยที่สุด โดยอาศัยการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้ความยั่งยืนสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2558). การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว.
- กรมการท่องเที่ยว. (2559). คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 17 กรกฎาคม 2566 จาก https://mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=12288.
- ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ. (2555). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวตลาดน้ำภาคใต้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทินวัฒน์ แสงศิลา และเชมณัฐ ภูกองไชย. (2563). แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวหาดสวนหิน บ้านดงคำโพธิ์ ตำบลปลาไหล อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร. วารสารปัญญาปนิธาน, 5(1), 189-202.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2561). การพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการของเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน รายงานฉบับสมบูรณ์ สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ศรัณย์ สัธนันต์. (2566). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 6(4).
- ศุนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2564). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 17 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.sdgmove.com/2021/07/31/sdg-vocab-41-sustainable-tourism/>

สนธิ บุญราศี. (2565). รูปแบบการจัดการต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนลำพะยา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลาในอนาคต. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

Shirley, E. (1992). Beyond the green horizon, principles for sustainable tourism. Surrey: Word Wide Fund for Nature (WWF).

Swarbrooke, J. & Horner, S. (1999). Consumer Behavior in Tourism. Oxford: Butterworth Heinemann.

World Tourism Organization. (1998). Guide for Local Authorities on DEVELOPMENT SUSTAINABLE TOURISM. Madrid: Author.

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน*

DIGITAL LEADERSHIP OF PRIVATE SCHOOL ADMINISTRATORS

ชญาณิศ โฆษิตพิมานเวช¹ และ เอกราช โฆษิตพิมานเวช²

Chayanit Kositpimanvech¹ and Ekkarach Kositpimanvech²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

¹⁻²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: chayanit.ko.57@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่หลากหลายมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน พบว่ามีองค์ประกอบ 4 ประการคือ 1) วิสัยทัศน์เกี่ยวกับดิจิทัล 2) ทักษะและความรู้ดิจิทัล 3) การสื่อสารและสารสนเทศโดยดิจิทัล 4) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งผู้เขียนบทความวิชาการได้สังเคราะห์จากแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ผลงานวิชาการของนักการศึกษา นักวิชาการมาพิจารณาความสำคัญและสอดคล้องกับบริบทของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ซึ่งเป็นองค์กรที่แบ่งเบาภาระให้กับรัฐบาลในการจัดการศึกษาให้กับประชาชน รัฐบาลได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนากำลังคนสู่ยุคดิจิทัล เพิ่มศักยภาพกำลังคนดิจิทัล ทักษะดิจิทัลเบื้องต้น ผู้บริหารโรงเรียนเอกชน จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ เพื่อบริหารรูปแบบใหม่ จึงต้องอาศัยภาวะผู้นำดิจิทัล เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำดิจิทัล, ผู้บริหารโรงเรียนเอกชน

* Received 19 July 2023; Revised 21 July 2023; Accepted 31 August 2023

Abstract

This academic article is content about digital leadership, which focuses on developing students to have a variety of knowledge and skills, focusing on using digital technology in management to raise the quality of students and personnel to keep up with changes. This academic paper The author seeks to emphasize the Digital Leadership Components of Private School Administrators. There were revealed to be four components: 1) computer vision 2) knowledge and abilities in digital technology 3) Electronic communication and information 4) Technical knowledge. Academic papers were published by authors who combined concepts, principles, theories, and educational activities. Scholars debate the value of digital leadership for private school administrators. It is an organization that relieves the government of the responsibility of providing public education. The government has created a strategy for human resource development in the digital age. Improve the essential digital skills of private school digital workforce administrators. As a result, switching roles and responsibilities is crucial. To put in place a new management style. As a result, digital leadership has become critical. Increasing efficiency and effectiveness.

Keywords : Digital Leadership, Administrators of private school

บทนำ

การพัฒนาประเทศชาติ จำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ การศึกษา ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา คือผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารในยุคสมัยใหม่ควรมีภาวะผู้นำดิจิทัล (เอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2562) ปัจจุบันโลกเริ่มเข้าสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่เทคโนโลยี จะไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานเฉกเช่นที่ผ่านมาอีกต่อไป หากแต่จะหลอม รวมเข้ากับชีวิตคนอย่างแท้จริง และจะเปลี่ยนโครงสร้างรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กระบวนการผลิต การค้า การบริการ และกระบวนการทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไปอย่างสิ้นเชิง

ประเทศไทยจึงต้องเร่งนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยในบริบทของประเทศไทย เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถตอบปัญหาความท้าทายที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่หรือเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น 1) การก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง 2) การพัฒนาขีดความสามารถของธุรกิจในประเทศ 3) การปรับตัวและฉกฉวยโอกาสจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ 4) การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของสังคม 5) การบริหารจัดการ การเข้าสู่สังคมสูงวัย 6) การแก้ปัญหาคอร์รัปชัน 7) การพัฒนาศักยภาพของคนในประเทศ ด้วยตระหนักถึงความท้าทายและโอกาสดังกล่าว อีกทั้งเพื่อพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในระยะยาวตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 บัญญัติว่า ข. ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (1) ให้มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินและการจัดทำบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดินและเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน

ภาวะผู้นำดิจิทัล เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกถึงการมีความรู้ ความเข้าใจ ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารองค์การ มีวิสัยทัศน์และเป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรนำเทคโนโลยีมาบูรณาการในการสื่อสาร การสร้างสรรค์นวัตกรรม และการทำงาน ภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษา ในยุคดิจิทัลมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่หลากหลาย ผู้เรียนจะต้องใฝ่เรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้ตนเอง ฝึกฝนการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้สู่การสร้างสรรค์ผลงาน หรือนวัตกรรมใหม่ มีความเร็วเชิงเทคโนโลยีและสามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างรายได้ ในการดำรงชีวิตหรือการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหาร สถานศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเข้ามาพัฒนาด้านการศึกษาขับเคลื่อนการพัฒนาการเรียนรู้และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจึงต้องก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เนื่องจากผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางปฏิบัติและวัฒนธรรมภายในโรงเรียน มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและบรรลุเป้าหมายองค์การ (Sheninger, E., 2019) ดังนั้น ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของ

องค์กร หรือสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำดิจิทัลสูงก็จะได้เปรียบในการแข่งขันอันจะนำไปสู่ การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน (จันทนา แสนสุข,2559)

สรุปได้ว่า ยุคดิจิทัลมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่หลากหลาย ผู้เรียนจะต้องใฝ่เรียนรู้ เพื่อสร้างองค์ความรู้ให้ตนเอง ฝึกฝนการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้สู่การสร้างสรรคผลงาน หรือนวัตกรรมใหม่ มีความเร็วเชิงเทคโนโลยีและสามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างรายได้เนื่องจากผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางปฏิบัติและวัฒนธรรมภายในโรงเรียนมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและบรรลุเป้าหมาย

ความหมายของภาวะผู้นำดิจิทัล

ได้มีนักศึกษา นักวิชาการ นักทฤษฎีได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำดิจิทัลหลายความหมายดังต่อไปนี้

American Library Associations (2017) ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึง ความสามารถในการใช้ สารสนเทศและใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อค้นหาประเมิน สร้างและสื่อสารสารสนเทศดิจิทัลเป็นความสามารถ ที่จำเป็นต้องมีทั้งความรู้ความเข้าใจและทักษะทางเทคนิค

Bawden, D. (2007). ได้ให้ความหมายว่าภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการอ่านและ ประมวลผลและประมวลผลรายการสารสนเทศในรูปแบบของ ไฮเปอร์เท็กซ์ (Hypertext) หรือ มัลติมีเดีย (Multimedia) ที่สามารถนำไปใช้งานได้

Gkuster ,P. (1997) ได้ให้คำนิยาม ภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึงความสามารถในการทำ ความเข้าใจและใช้ สารสนเทศในรูปแบบต่างๆ จากหลากหลายแหล่งสารสนเทศนำมาเสนอ ด้วยคอมพิวเตอร์ผ่านเครือข่าย อินเทอร์เน็ต

Martin,A. (2008) ได้ให้ความหมายภาวะผู้นำดิจิทัลหมายถึง ผู้ที่มีความตระหนักทัศนคติและ ความสามารถของบุคลากรในการใช้เครื่องมือดิจิทัลอย่างเหมาะสมและใช้อำนวยความสะดวกในการระบุ (identify) เข้าถึง (Access) จัดการ (Manage) บูรณาการ (Integrated) ประเมิน (Evaluate) วิเคราะห์ (Analyze) และสังเคราะห์ (Synthesize) ทรัพยากรดิจิทัล การสร้างความรู้ใหม่ การแสดงออกโดยการสร้างสื่อและการสื่อสารกับผู้อื่นใน

บริบทของสถานการณ์ต่างๆในชีวิตโดยเฉพาะเจาะจงเพื่อสามารถแสดงออกและสะท้อนทางสังคม

ชุตีรัตน์ กาญจนธงชัย (2562) ได้ให้ความหมายภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึงการแสดงผลของผู้นำโดยสังเกตได้จากพฤติกรรมความสามารถในการมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นและจูงใจเพื่อให้ผู้อื่นปฏิบัติตามและทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ความรู้ความสามารถในด้านดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในองค์กรโดยการกำหนดภาพอนาคตในองค์กรได้อย่างชัดเจนด้วยการสนับสนุนความร่วมมือของ บุคลากรมีการนำดิจิทัลเข้าไปใช้ในการทำงานสนับสนุนทรัพยากรนิติศาสตร์และส่งเสริมบุคลากร มีการนำดิจิทัลเข้าไปใช้ในการทำงานสนับสนุนทรัพยากรดิจิทัลและส่งเสริมให้บุคลากรร่วมมือร่วมใจในการทำงานมีการสื่อสารด้วยวิธีการดิจิทัลรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลระหว่างองค์กรอย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรมเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรได้อย่างเหมาะสม

ดาวรุตวรรณ ถวิลการ (2564) ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ความสามารถ ของผู้บริหารในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และการจัดการในสถานศึกษาโดยมีวิสัยทัศน์และ เป็นผู้นำในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีมาบูรณาการใช้ในการจัดการศึกษาและ ทำงานภายในสถานศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนครูและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนมีความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีและการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรอบรู้และรู้เท่าทันสื่อโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมในการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ผู้บริหารต้องมีการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอให้มีความสนใจต่อวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ใส่ใจเรื่องของสัต์วทางการสอนที่เหมาะสม

สุกัญญา แซ่มซ้อย (2562) ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึงพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาโดยมีวิสัยทัศน์และเป็นผู้นำในการส่งเสริมความรู้แก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องนำเทคโนโลยีมาบูรณาการในการจัดการศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงถึงความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมครูและบุคลากรนำเทคโนโลยีมาบูรณาการในการจัดการศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับสภาพบริบทและความต้องการของผู้เรียนครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง

โดยคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเหมาะสมโดยมีองค์ประกอบ คือ วิสัยทัศน์เกี่ยวกับดิจิทัล ทักษะและความรู้ดิจิทัล การสื่อสารและสารสนเทศ โดยดิจิทัลและความรู้ความสามารถใช้เทคโนโลยี

องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลผู้บริหารโรงเรียนเอกชน

นักการศึกษา นักวิชาการ นักวิจัย นักทฤษฎีได้กล่าวถึงองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลดังต่อไปนี้

Toduk,Y. (2014) ได้กล่าวว่างค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัล ดังนี้

1) ความสามารถด้านนวัตกรรม (The ability of innovation/entrepreneurship) ผู้นำสามารถถ่ายทอดความคิดของตนและค้นหาแหล่งข้อมูลที่สนับสนุนความคิดนั้น เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์จะสร้างอนาคตและผู้ที่มีทีมงานที่น่าไว้วางใจ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศทางธุรกิจและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจ

2) ทักษะดิจิทัล (Digital Skills) ทักษะดิจิทัลเป็นทักษะที่ใช้ในการใช้ เทคโนโลยีเพื่อการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความแตกต่างทางธุรกิจ เพิ่มโอกาส ทางการแข่งขันสูง การได้ติดต่อกับลูกค้าและพนักงาน “ตัวแทนดิจิทัล” ผู้นำต้องรู้วิธีสื่อสารและ การแบ่งปันในโลกเทคโนโลยีที่เปิดกว้างขึ้นการมี “จุดยืนดิจิทัล” นี้จะช่วยให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3) เครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง (Strong Networks and Collaboration) การรวมทีมทั้งหมดและพันธมิตรทางธุรกิจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เข้ามามีบทบาทร่วมกันการแสดงความคิดเห็นและมีกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน นอกจากนี้ยังหมายถึง ความร่วมมือนอกภาคส่วนของตนเอง และรวมถึงบริบททางธุรกิจของตัวเอง

4) การมีส่วนร่วมผ่านวิสัยทัศน์ (Attaining loyal participation via vision) การสร้างแรงบันดาลใจให้เพื่อนร่วมงานด้วยการแสดงวิสัยทัศน์ดิจิทัล สร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน เป็นทีม นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการรู้จักผู้อื่นเป็นการส่วนตัว ดังความสามารถที่เป็นจุดแข็งมา ทำงานร่วมกัน

Kaganer, E., Sieber, S., & Zamora, J. (2014). ได้กล่าวถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัล ว่าจะต้องมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1) พัฒนาทักษะทางดิจิทัล (Become Digitally Fluent) เป็นการ ยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งสำคัญ ต่อการเข้าสู่โลกดิจิทัล ตระหนักถึงความจำเป็น ความ คล่องทางดิจิทัล และการบูรณาการความคิดของดิจิทัลเข้าสู่การจัดการในชีวิตประจำวัน

2) การพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ (Develop New Capabilities)

3) ความเต็มใจลองปฏิบัติ (Willingness to Experiment) เป็นการ ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการติดต่อสื่อสารแบบรวดเร็วทันเวลาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทุกรูปแบบ

4) ความรู้ความเข้าใจว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทเปลี่ยนแปลงสังคม และมีผลกระทบต่อบรรยากาศอย่างมาก (Understand How Technology Is Transforming Society)

5) ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานเป็นทีม (Promote Collaborative สิ่งแวดล้อม)

6) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการปรับปรุงการทำงาน

Sullivan, L. (2017) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัล ประกอบด้วย

1) ความรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) คือ ความสามารถในการค้นหา ประเมิน ใช้ แบ่งปัน และสร้างเนื้อหาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ต ซึ่งไม่เพียงต้องการ ทักษะ ด้านเทคนิคเท่านั้น แต่ยังต้องใช้ทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ วิจัย วรรณกรรม และ ทักษะ ทางสังคม

2) วิสัยทัศน์ดิจิทัล (Digital Vision) เป็นความสามารถในการคาดการณ์ อนาคตของ เทคโนโลยีใหม่ ๆ และพร้อมกับการสร้างกลยุทธ์ดิจิทัลด้วย

3) การป้องกัน (Defense) เป็นความสามารถของผู้นำในการกำหนดสิ่งที่ จำเป็น สำหรับองค์กร การกระตุ้นให้พนักงานทำงานสู่วิสัยทัศน์ดิจิทัล ตัวอย่าง เช่น ความศรัทธา ของ ผู้นำ ในการกระตุ้นให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม พัฒนาสภาพแวดล้อมให้สนับสนุนการก้าวทัน เทคโนโลยี ที่เปลี่ยนแปลงไป

4) การแสดงตัวตน (Presence) เป็นรูปแบบหนึ่งของการสนับสนุนผู้นำที่มี วิสัยทัศน์ ดิจิทัลที่ชัดเจนและพนักงานสามารถมองเห็นได้

5) การสื่อสาร (Communication) รูปแบบการสื่อสารของผู้นำจำเป็นต้องมี แนวทาง ปฏิบัติในการสื่อสารที่สะท้อนวิสัยทัศน์ดิจิทัล

6) การปรับตัว (Adaptability) วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการค้นพบเทคโนโลยีใหม่ ๆ และ การพัฒนาแนวทางที่ยืดหยุ่นในการออกแบบสถานที่ทำงานดิจิทัลช่วยเสริมความแข็งแกร่งใน

การปรับตัว ด้านที่ท้าทายที่สุดในการปรับตัวสำหรับผู้นำคือการพัฒนาความอดทนต่อความเสี่ยง ที่สูงขึ้นของนวัตกรรม

7) ความตระหนักในตนเอง (Self-Awareness) ทุกวันนี้ ระดับของการ เชื่อมต่อสำหรับผู้นำและพนักงานแตกต่างกันไปจากเดิมมาก ขอบเขตระหว่างภายในและภายนอกสำนักงานจะเบลอลแล้ว แนวทางของผู้นำและกระบวนการโน้มน้าวผู้อื่นควรกลายเป็นแนวปฏิบัติ ที่เป็นธรรมชาติและต่อเนื่อง

8) การสร้างทางวัฒนธรรม การรับรู้ทางวัฒนธรรมเป็นการแสดงวิสัยทัศน์ ดิจิทัลเกี่ยวข้องกับค่านิยมที่จำเป็น ผู้นำควรรับรู้ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมในการทำงาน แบบดิจิทัล

กนกกร สมปราชญ์ (2560) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำแบบดิจิทัล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) วิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล
- 2) การพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารและบุคลากร
- 3) สมรรถนะและความสามารถทางดิจิทัลของผู้บริหาร
- 4) การสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้
- 5) จริยธรรมองค์การและสังคมดิจิทัล

จิตรกร จันท์สุข (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหาร 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 มีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศการใช้เทคโนโลยี มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ
 - 1.1) ผู้บริหารสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ดิจิทัล
 - 1.2) ผู้บริหารสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้บนโลกยุคดิจิทัลและ
 - 1.4) ผู้บริหารสร้างวัฒนธรรมองค์การโดยให้ครูสร้างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีในการเรียนการสอน
- 2) การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ
 - 2.1) ผู้บริหารสามารถมองการณ์ไกลเพื่อความสำเร็จในอนาคตขององค์กร
 - 2.2) ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางด้านดิจิทัลและ

- 2.3) ผู้บริหารมีกลยุทธ์ที่สนับสนุนเป้าหมายขององค์กร
- 3) การเป็นผู้นำดิจิทัล มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ
 - 3.1) ผู้บริหารปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่สามารถใช้ดิจิทัล
 - 3.2) ผู้บริหารสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรและ
 - 3.3) ผู้บริหารเป็นผู้ให้คำปรึกษากับบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) ความสามารถในการใช้ดิจิทัล มีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ
 - 4.1) ผู้บริหารมีความรู้เกี่ยวกับแพลตฟอร์มและเทคโนโลยีใหม่ๆ
 - 4.2) ผู้บริหารมีความคิดสร้างสรรค์ด้านดิจิทัลและค้นพบวิธีใหม่ๆ และ
 - 4.3) ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะเทคนิคทางด้านดิจิทัลและ
- 5) การบริหารจัดการโครงสร้างมีตัวบ่งชี้ 3 ข้อ คือ
 - 5.1) ผู้บริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ
 - 5.2) ผู้บริหารสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ส่วนบุคคลในการทำงานร่วมกันและ
 - 5.3) ผู้บริหารสามารถปรับปรุงสารสนเทศและเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ

ชุดิรัตน์ กาญจนารังชัย (2562) ได้ศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่าภาวะ ผู้นำประกอบด้วย 4 องค์ประกอบได้แก่

1) ความรู้ดิจิทัล เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกถึงการมีความรู้ความเข้าใจในดิจิทัล เข้าใจถึง การเปลี่ยนแปลงบริบทของโลกดิจิทัล มีการใช้ดิจิทัลในการบริหารจัดการสถานศึกษารวมไปถึงการนำดิจิทัล เข้ามาช่วยในการบริหารงาน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจในเรื่องการบริหารงาน มีการ คัดอย่างมีวิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม รวมไปถึงการประมวลผลข้อมูลสารสนเทศใน โลกดิจิทัล สามารถระบุได้ว่าสารสนเทศใดน่าเชื่อถือมีความรู้ในด้านจริยธรรม กฎหมายมารยาทและการใช้ ดิจิทัล โดยสังเกตได้จากตัวบ่งชี้ ดังนี้

2.1) เข้าใจดิจิทัล โดยเข้าใจบริบทของโลกดิจิทัล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล ส่งเสริมผู้ร่วมงานให้เข้าใจดิจิทัล รู้กฎหมายดิจิทัล ใช้ดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม

2.2) การใช้ดิจิทัล โดยใช้ดิจิทัลในการทำงาน ใช้ดิจิทัลในการบริหารงานใช้ดิจิทัลในการ สื่อสารสั่งการ ใช้ดิจิทัลในการกระตุ้นความสนใจของหน่วยงาน ใช้ดิจิทัลติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงาน

2.3) การรู้สารสนเทศ เป็นพฤติกรรมของผู้นำโดยเข้าถึงข้อมูลสืบค้นแบบดิจิทัลและ ประเมินผลข้อมูลนั้นได้ คิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณในการเลือกใช้สารสนเทศ ใช้สารสนเทศประกอบการ ตัดสินใจ จัดการสารสนเทศอย่างเป็นระบบส่งเสริมพัฒนาแหล่งสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล

3) วิสัยทัศน์ดิจิทัล คือพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้นำที่แสดงถึงการมีทักษะในการวางแผน อนาคตขององค์กรด้านดิจิทัล มีการรวบรวมข้อมูลทรัพยากรเพื่อใช้ในการสร้างวิสัยทัศน์ มีการเผยแพร่สาร ดิจิทัลและนำวิสัยทัศน์ที่ร่วมกันสร้างกับสมาชิกในองค์กรลงไปสู่การปฏิบัติ โดยสังเกตได้จากตัวบ่งชี้ ดังนี้

3.1) การสร้างวิสัยทัศน์ดิจิทัล ตระหนักถึงศักยภาพขององค์กร รวบรวมข้อมูลสารสนเทศเพื่อ สร้างวิสัยทัศน์ วิเคราะห์สังเคราะห์กำหนดภาพอนาคตองค์กรอย่างชัดเจน สร้างภาพอนาคตดิจิทัลกับ ผู้ร่วมงานมีมุมมองของภาพอนาคตโลกดิจิทัล

3.2) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ดิจิทัล สามารถเผยแพร่วิสัยทัศน์ดิจิทัลสร้างความเข้าใจให้กับ บุคลากรในวิสัยทัศน์ดิจิทัล ทำให้สมาชิกยอมรับวิสัยทัศน์ดิจิทัลและสนใจสมาชิกในการเผยแพร่วิสัยทัศน์

3.3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ดิจิทัล นำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติ เชื่อมโยงวิสัยทัศน์ที่ท่านไปสู่ เป้าหมายนโยบายแผนงานโครงการ สนับสนุนบุคลากรให้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ สร้าง บรรยากาศในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิสัยทัศน์ และติดตามประเมินผลวิสัยทัศน์

4) การสื่อสารคือ พฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกถึงการมีความรู้ความสามารถในการสื่อสารในรูปแบบวจนภาษาและอวจนภาษา มีความสามารถในการใช้ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียนเพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการสื่อสารจึงใจให้ผู้อื่นทำงานด้วย ทักษะการสื่อสารอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย มีทัศนคติและบรรยากาศการสื่อสารที่ดีเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดีในการสื่อสารของสมาชิกในองค์กร ก่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสังเกตได้จากตัวบ่งชี้ ดังนี้

4.1) ทักษะการสื่อสาร คือความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียนและการกระทำ สามารถ สื่อสารให้เกิดความสัมพันธอันดีในการทำงาน นำสื่อดิจิทัลมาใช้สื่อสารได้อย่างมีเหตุผลและสื่อสารจูงผู้อื่นไปสู่ การปฏิบัติงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการสื่อสาร

4.2) ทักษะในการสื่อสาร คือทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองของผู้สื่อสาร ทัศนคติเชิงบวกต่อการ สื่อสารดิจิทัล ทักษะที่ดีต่อเรื่องที่สื่อสาร การสื่อสารทางบวกทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการสื่อสารและเห็น ประโยชน์ของการสื่อสาร

4.3) ความชัดเจนในการสื่อสาร คือสื่อสารอย่างตรงประเด็น ตรงไปตรงมา ใช้ภาษาและ ถ้อยคำที่เข้าใจง่าย ใช้ข้อความชัดเจนส่งงานผ่านดิจิทัล สามารถทำให้สมาชิกมีความเข้าใจชัดเจนต่อศาลที่สื่อ ออกไปและทบทวนสารที่สื่อออกไปกับบุคลากรเพื่อความถูกต้องชัดเจน

ปกรณ์ สกุล (2561) การกล่าวถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัล ดังนี้

1) การมีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ความสามารถ แลกเปลี่ยนถ่ายทอดวิสัยทัศน์หรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์กรด้วยการพัฒนานวัตกรรม และประยุกต์ใช้ดิจิทัล เพื่อยกระดับความเป็นเลิศขององค์กร การเข้าใจกลยุทธ์ที่สนับสนุนเป้าหมายจะเป็นการ เพิ่มโอกาสในการแข่งขันขององค์กรด้วยนวัตกรรมดิจิทัล

2) การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว (Professional Practice) ผู้บริหารสถานศึกษาต้อง ตระหนักว่าจะต้องเป็นผู้นำในการใช้งานได้อย่างคล่องแคล่วเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยี (Digital Native) สามารถจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้วัฒนธรรมดิจิทัลได้อย่างมืออาชีพ ออกแบบสถานที่ทำงานเพื่อช่วยสร้าง บรรยากาศให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการสร้างพลังอำนาจด้วยเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลต่างๆ

3) ความสามารถในการนำเสนอสารสนเทศมาใช้ (Data Driven) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเรียกใช้ข้อมูล สารสนเทศได้อย่างอิสระ (Free Flow of Information) โดยนำมาใช้อย่างไม่จำกัด ทำให้เกิดประโยชน์ในการ สร้างข้อมูลเพิ่มให้กับองค์กร ตั้งแต่การทำงานประจำวันการ วางแผนกลยุทธ์ การบริหารจัดการคุณภาพได้ อย่างต่อเนื่อง โดยใช้แหล่งเรียนรู้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กร (Talent Management) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเข้าใจขีดความสามารถของคนในองค์กร จัดการและสร้างสมดุลของทักษะ ความสามารถของคนในองค์กรได้เหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถจัดการกับปัญหาในการทำงานการ สร้างสรรค์นวัตกรรมดิจิทัลใหม่ การเป็นผู้ประกอบการ

ความเป็นมืออาชีพในการทำตามแผนที่กำหนด การ จ้างบุคลากรที่มีความรู้ความคิดเชิงนวัตกรรม

5) การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลดิจิทัล (Digital Age Learning Culture) ผู้บริหาร สถานศึกษาจะต้องสร้างสรรค์พลวัตในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลให้เป็นปกติในองค์กรจนเกิดเป็น วัฒนธรรมการเรียนรู้โลกดิจิทัลในองค์กรได้อย่างทั่วถึง ติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ให้โอกาส ทดลองโครงการใหม่ๆและมีความรวดเร็วในการตัดสินใจ

เลอศักดิ์ ตามา (2564) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำดิจิทัลไว้ดังนี้

1) การมีวิสัยทัศน์ คือ พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในการแสดงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมีมุมมอง ทางด้านการจัดการศึกษาที่ทันสมัย ถ้าตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กรไปสู่การ เปลี่ยนแปลง นำความรู้และวิธีการใหม่ๆมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จ

2) การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม คือ พฤติกรรมของผู้บริหารที่ส่งเสริมการทำงานแบบมี ส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานเป็นทีม เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการคิด และตัดสินใจติดตามตรวจสอบและประเมินผล สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในองค์กรและสร้างเครือข่าย ความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) การมีความคิดสร้างสรรค์ คือ พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงถึง ความสามารถในการคิด จินตนาการ เชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์สู่กระบวนการคิดในสิ่งใหม่ๆ สร้างนวัตกรรมใหม่ๆและพัฒนาต่อยอดเพื่อนำมาใช้ในการบริหาร เปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระทางความคิด ในการสร้างสรรค์และพัฒนางานใหม่ๆอยู่เสมอ

4) ทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล หมายถึง ความรู้ความสามารถและทักษะของผู้บริหารในการเข้าถึง การใช้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ความสามารถในการใช้เครื่องมือดิจิทัล พัฒนาและประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลให้ สอดคล้องกับกลยุทธ์และเป้าหมายของสถานศึกษา

5) การสร้างแรงจูงใจ หมายถึง ระดับการปฏิบัติของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการสร้างขวัญและ กำลังใจกระตุ้นให้พวกเราด้วยวิธีต่างๆ ให้คำยกย่อง ชมเชย รางวัล ข้อเสนอแนะเวลา ก่อนอยู่เสมอ ส่งเสริม การเกิดทัศนคติที่ดีและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม รวมถึงสร้างค่านิยมและจิตสำนึกที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

6) องค์กรแห่งการเรียนรู้ หมายถึง หลักการแนวปฏิบัติที่พัฒนาขีดความสามารถและการเรียนรู้ ของตนเองและบุคลากรในองค์กร การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้องค์กรมีความคล่องตัวและยืดหยุ่น สร้าง วัฒนธรรมการเรียนรู้ส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำพองค์กร ให้ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สุขญา โกมลวานิช และคณะ (๒๕๖๓) ได้สังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร สถานศึกษาซึ่งได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและ ต่างประเทศมาเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัล พบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1) การสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication) คือพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการ สื่อสาร การประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่าย โดยใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสารกับนักเรียน ครู บุคลากรและชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมี 3 ตัวชี้วัด คือ การสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication) การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อดิจิทัล (Public Relation Using Digital Media) และการสร้าง เครือข่ายผ่านสื่อดิจิทัล (Creating a Network Through Digital Media)

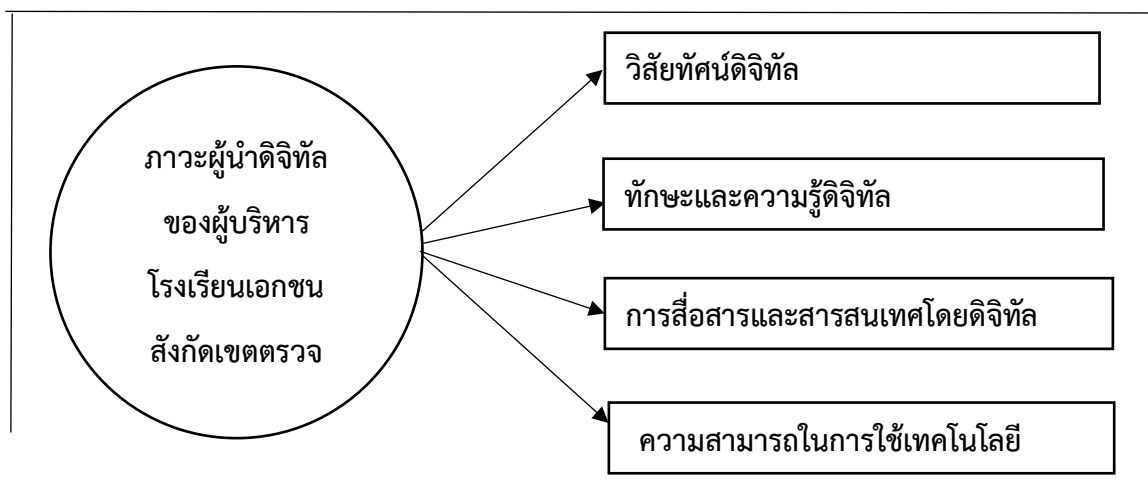
2) การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล (Digital Vision) คือพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกการดำเนินงานใน สถานศึกษา สามารถสร้างกลยุทธ์การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากร สามารถเรียนรู้ ปรับตัว พัฒนาตนเองและสร้างนวัตกรรม มี 3 ตัวชี้วัด คือการกำหนดนโยบายดิจิทัลร่วมกัน (Set Digital Public Together) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงาน (Use of Digital Technology in Operations) และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และมีจรรยาบรรณ (The Use of Digital Media Creative and Ethic)

3) การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) คือพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความสามารถในการ ค้นหา การประเมิน การใช้ การแบ่งปันและการสร้างสรรค์สารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการ จัดการเรียนการสอน การวัดประเมินผล การสร้างนวัตกรรม และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มี 5 ตัวชี้วัด คือการออกแบบการเรียนรู้ดิจิทัล (Teaching and Learning Digital Design) การสร้างนวัตกรรม การ เรียนรู้ดิจิทัล (Innovation) การสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ (Creating Artisphere that is Conducive to Learning) การแบ่งปันข้อมูลผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล (Sharing Information

Digital Technology) และการสร้างสื่อดิจิทัลมาบูรณาการในการเรียน (Creating Digital Media to Integrate Learning)

ผู้เขียนได้สรุปองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัล รวมทั้งศึกษาเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลที่ได้สอดคล้องกับนโยบายและบริบทของสถานศึกษาเอกชน ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ประกอบไปด้วย 1) วิสัยทัศน์ดิจิทัล คือ อยกระดับความเป็นเลิศขององค์กร การเข้าใจกลยุทธ์ที่สนับสนุนเป้าหมายจะเป็นการ เพิ่มโอกาสในการแข่งขันขององค์กรด้วยนวัตกรรมดิจิทัล 2) ทักษะและความรู้ดิจิทัล คือ ความรู้ความสามารถและทักษะของผู้บริหารในการเข้าถึง การใช้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ 3) การสื่อสารและสารสนเทศโดยดิจิทัลคือพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการ สื่อสาร การประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่าย 4) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการ จัดการเรียนการสอน การวัดประเมินผล การสร้างนวัตกรรมและการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังรูปภาพที่ 1

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลของโรงเรียนเอกชนเขตตรวจราชการที่ 12

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยของนักการศึกษาและนักวิชาการต่างๆ ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ 1) วิสัยทัศน์ดิจิทัล 2) ทักษะและความรู้ดิจิทัล 3) การสื่อสารและสารสนเทศโดยดิจิทัล 4) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน ประกอบไปด้วย 1) วิสัยทัศน์ดิจิทัล คือยกระดับความเป็นเลิศขององค์กร การเข้าใจกลยุทธ์ที่สนับสนุนเป้าหมายจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันขององค์กรด้วยนวัตกรรมดิจิทัล 2) ทักษะและความรู้ดิจิทัล คือ ความรู้ความสามารถและทักษะของผู้บริหารในการเข้าถึง การใช้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ 3) การสื่อสารและสารสนเทศโดยดิจิทัลคือพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการ สื่อสาร การประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่าย 4) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการ จัดการเรียนการสอน การวัดประเมินผล การสร้างนวัตกรรมและการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราชญ์. (2560). ภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: การศึกษาทฤษฎีฐานราก. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 12(34), 51-66.
- จันทนา แสนสุข. (2559). ภาวะผู้นำ Leadership. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทริปเปิ้ลกรุ๊ป จำกัด.
- จิตรกร จันทรสุข. (2564). การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารโรงเรียน ขยายโอกาส. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 15(2), 36-49.
- ชุตีรัตน์ กาญจนธนะชัย. (2562). ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ดาวรรุณณ ถวิลการ. (2564). ภาวะผู้นำดิจิทัล. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปกรณ์ ลีสกุล. (2561). Leadership in digital era: ภาวะผู้นำในโลกดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2565 จาก <http://today.line.me/th/pc/article/leadership+in+Digital+Era>
- เลอศักดิ์ ตามา และ สุมาลี ศรีพุทธรินทร์. (2564). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(38), 224.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุชนา โกมลวานิช และคณะ. (2563). องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23. ใน สุรศักดิ์ วงศ์รัตน
ชีวิน (บ.ก.) การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 21
(น.700-708). มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- พา อักษรเสือ และ เอกราช โขจิตพิมานเวช. (2562). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหาร
สถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาจังหวัดขอนแก่น. วารสารบัณฑิตศึกษามหา
จุฬาลงกรณ์, 6(3), 634.
- American Library Association. (2017). Guidelines for information services. New
York: Marcel Dekker, Inc.
- Bowden, D. (2007). Origins and concepts of digital literacy. (p.19-34) In Lan
kshear, C. & Knobel, M. (Eds.). Digital literacies: Concepts, policies and
practices. New York: LangPub.
- Gkuster, P. (1997). Digital literacy. New York: John Wiley.
- Martin, A. (2008). Digital literacy and the “Digital society. (p.151-175). In
Lankshear, C., & Knobel, M. (Eds.) Digital literacy: Concepts, policies and
practices. New York: Lang Pub.
- Sheninger, E. (2019). Digital leadership: changing paradigms for changing time.
Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Sullivan, L. (2017). 8 Skills Every Digital Leader Needs.
<https://www.cmswire.com/digitalworkplace/8-skills-every-digital-leader-needs/>
- Toduk, Y. (2014). 2023 Lideri-Dijital Çağın Liderlik Sırları. Istanbul. Doğan Egmont
Yayınları.

ศาสตร์พระราชากับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย*

KING'S PHILOSOPHE AND COMMUNITY PARTICIPATION IN MANAGEMENT NONG KHAI CULTURE TOURIST ATTRACTIONS

ศิราณี ขำคม¹, พระครูพิศาลสารบัณฑิต² และ สมเดช นามเกต³

Siranee Khamkhom¹, Phrakhru Phisalsarabanthit² and Somdet Namket³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author Email: siraneekhamkhom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนได้ศึกษาประเด็นศาสตร์พระราชากับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึง ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นจะเป็นการนำเสนอสถานที่สำคัญๆทางประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของพื้นที่นั้น รวมถึงสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร การเร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดกให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยว การเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว การเร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ ใช้การสื่อสาร 2 ทางซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งทางไปและกลับถ้าสามารถทำทั้งสองประการได้สำเร็จเรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดีเพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับ นี่คือหลักศาสตร์พระราชานองในหลวงรัชกาลที่ 9

* Received 25 July 2023; Revised 27 August 2023; Accepted 31 August 2023

จังหวัดหนองคาย มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคาย โดยได้ทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว “เส้นทางความเชื่อ ความศรัทธาแห่งลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดหนองคาย และเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวภายในจังหวัด และเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน อีกด้วย

คำสำคัญ: ศาสตร์พระราชา, การมีส่วนร่วมชุมชน, การบริหารจัดการ, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

In this article, the author studies the issue of king Rama VI and community participation in management. Nong Khai Cultural Tourist Attractions

Cultural tourism it is a tourism that focuses on allowing tourists to see art and culture. Traditions, way of life that are unique to each community the cultural attractions will present important historical sites and local customs, traditions, and cultures. Including valuable architecture That reflects the living conditions of people in each era as well.

The participation of the community in management, accelerating development, renovation and restoring the heritage to its original condition continuously. Increasing the variety of tourism increasing convenience measures safety and prevent exploitation of tourists Accelerating the revitalization of cooperation with other localities Use two-way communication, which is communicating both ways and back if both actions can be achieved. “Development” will end well when the parties understand each other. Both parties want to reach each other. Development will be mutually agreed upon by both the giver and the receiver. This is the royal philosophy of King Rama IX.

Nong Khai Province There is a management of cultural tourist attractions in Nong Khai Province. By making it a tourist route “Path of Faith” Faith of the Mekong Basin Nong Khai Province. To publicize and promote cultural tourism in the area of Nong Khai Province. And to stimulate the tourism economy within the province and creating jobs, creating careers, and generating income for the community as well.

Keyword: King science, Community involvement, Management, Cultural attractions

บทนำ

จากกระแสของการสนับสนุนการท่องเที่ยวของรัฐบาลซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายเร่งด่วนที่จะดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ 2557 อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งในประเทศและนอกประเทศ อันจะนำมาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะเป็นกลไกหนึ่งในการกระตุ้นและขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศในการเติบโตแข็งแรง โดยรัฐบาลตั้งเป้าหมายปี 2566 สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้กลับมาอยู่ที่ร้อยละ 80 ของช่วงก่อนสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ กลับมาร้อยละ 50 หรือไม่ต่ำกว่า 20 ล้านคน ตลอดจนสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว 2.38 ล้านล้านบาท โดยเดินทางส่งเสริมการท่องเที่ยวกับนานาประเทศ หนึ่งในกลวิธีคือการบูรณาการปฏิทินท่องเที่ยวของทุกภาคส่วนที่มีความสอดคล้องกันทั้งในระดับประเทศ จังหวัด และท้องถิ่น และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย และ OTOP นโยบายดังกล่าวนี้ นับเป็นนโยบายที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยิ่ง และมีเป้าหมายเพื่อต้องการให้มีการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าให้เกิดประโยชน์ ทางเศรษฐกิจ เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยการที่รัฐสนับสนุนการบริหารจัดการที่ให้ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมคือชุมชนเป็นผู้ร่วมบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตนเอง โดยการนำระบบคุณค่า ความเชื่อ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมที่มีอยู่อันเป็นอัตลักษณ์ มาส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่คุณค่า ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชื่นชมทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ของชุมชนในรูปแบบทางเศรษฐกิจ และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนมรดก ทางวัฒนธรรม โดยการผลักดันและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งในการบริหารจัดการมรดก ทางวัฒนธรรม ตลอดจนทำนุบำรุงรักษาให้อยู่คู่กับชุมชน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดไป และปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ด้านกลไกของรัฐ ด้านประชาชน ด้านนักพัฒนา และการจูงใจ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดหนองคาย เป็นการท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์ เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ๆ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นการอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่เดิม และเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เจริญยิ่งขึ้น และได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่การดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1. เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม 2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ 3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว 4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่น 5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีทิศทางและแนวทางที่เหมาะสม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับบทบาทการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน

1. ความหมายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งนำเสนอวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ความเป็นอยู่และประวัติศาสตร์

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ หรือการประกอบอาชีพ รวมถึงการนำเสนอโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนสถาน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์
3. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆทางศาสนา
6. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
7. ภาษาและวรรณกรรม
8. วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่างๆ
10. ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

2. นโยบายภาครัฐในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นโยบายการท่องเที่ยว

นโยบายการท่องเที่ยว Ritchie และ Crouch (2003) ได้กล่าวว่า “นโยบายการท่องเที่ยวเป็นชุด ของกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ แนวทาง วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ในการพัฒนา และส่งเสริม การท่องเที่ยวที่กำหนดกรอบการทำงาน และรวบรวมการตัดสินใจในภาพรวม และเฉพาะเจาะจงที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่จัดขึ้นอยู่เป็นประจำในแหล่งท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวยังสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

นโยบายการท่องเที่ยวภาครัฐ

เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2562 นายพิพัฒน์ รัชกิจประการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มอบแนวทางนโยบายในการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ยกกระดับความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว (Safe) 2) ส่งเสริมความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว (Clean) 3) ส่งเสริมความเป็นธรรม ในการท่องเที่ยว (Fair) รณรงค์และส่งเสริมผู้ประกอบการไม่ให้เอา

รต์เอาเปรียบนักท่องเที่ยว 4) ส่งเสริม การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและรักษ์สิ่งแวดล้อม (Sustainability) ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน

นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว

นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่มีการดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ

1. เร่งพัฒนา บุคลากร ฟื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม
2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ
3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว

4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่น
5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีทิศทางและแนวทางที่เหมาะสม

นโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

United Nations Environment Programmed and World Tourism Organization (2005) ได้ให้กรอบนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ 2 แนวทางคือ

1. ให้ลดผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวที่กระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เหลือน้อยที่สุด

2. สนับสนุนผลกระทบทางบวกจากการท่องเที่ยว ให้เกิดขึ้นมากที่สุดสร้างเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นอนุรักษ์ธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น จะเป็นการนำเสนอสถานที่สำคัญๆทางประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของพื้นที่นั้น รวมถึงสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี และมีแนวนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาของภาครัฐ ภาคเอกชน ในการอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาและต่อยอด แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีความยั่งยืน สืบต่อไป

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารแหล่งท่องเที่ยว

ชุมชน (community) หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกันใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น เมืองครหรือสถาบันของชุมชนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ ชุมชน หมายถึง สังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาหรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้ และได้ตีความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในระดับเดียวกับคำว่า “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในระดับ “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน ทั้งนี้ เพราะคำว่า “หมู่บ้าน” สื่อความหมายให้เข้าใจถึงการกระจุกตัวของบ้าน หลาย ๆ บ้านหรือหลายครัวเรือนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่งและเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กที่สุดที่สมาชิกของสังคมพัฒนาขึ้นตามธรรมชาติและต่อมาภายหลังทางราชการอาจจะกำหนดให้เป็น “หมู่บ้าน” ในความหมายของทางราชการ (ชยันต์ วรรณะภูติ, 2536)

กลุ่มของคนที่มาอยู่อาศัยรวมกันในเขตหรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน และต้องมีวิธีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เดียวกันและมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในที่นี้ คือคนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนว่าที่มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2526)

แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมในชุมชน ดังนี้

โกวิทย์ พวงงาม (2545) ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็น 5 ประการ คือ

1. การร่วมกันค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าหากคนชุมชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของตนจะทำให้การดำเนินงานไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนจะมองไม่เห็นความสำคัญและการดำเนินงานก็ไม่สำเร็จตามเป้าหมาย

2. การร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนงาน โครงการ กิจกรรม ร่วมสร้างรูปแบบ ร่วมค้นหาวิธีการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเองและการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน จะทำให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of belonging) นำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรม ที่วางไว้

3. การร่วมดำเนินกิจกรรม การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในกิจกรรมที่ได้วางไว้ให้บรรลุผลตามเป้าหมายบังเกิดผลดีแก่ชุมชน รวมทั้งร่วมปรับปรุงเสนอแนะระบบการบริหารงานพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การร่วมลงทุน คือการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการลงทุนในรูปแบบของทรัพยากรทางธรรมชาติหรือปัจจัยภายในที่มีอยู่ในชุมชนตามกำลังความสามารถของชุมชนเองแทนที่จะใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยภายนอกชุมชนทั้งหมด เป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

5. การร่วมติดตามประเมินผล ให้ชุมชนมีการประเมินผลการดำเนินการดำเนินงานนั้นว่าได้รับผลดีหรือใช้ประโยชน์มากน้อยเพียงไร รวมทั้งปัญหาอุปสรรคต่างๆจากการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้ชุมชนทราบผลการดำเนินงานว่าดีหรือไม่อย่างไร และนำไปใช้วางแผนแนวทางแก้ไขในโอกาสต่อไป

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

การที่ชุมชนจะเข้ามามีตามกำลังความสามารถและมีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ 2543) มีดังนี้

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐจะต้องกำหนดนโยบาย จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่น มีการสนับสนุนกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง นอกจากนี้ต้องมีการสร้างช่องทางในการเข้ามีส่วนของประชาชน โดยระบบต่างๆของราชการจะต้องเอื้ออำนวย และเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ท้ายที่สุดต้องมีการติดตามประเมินผลและให้การสนับสนุนภายหลัง

2. ปัจจัยด้านประชาชน โดยประชาชนในชุมชนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงานพัฒนา ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรมและรับรองผลประโยชน์ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และเป็นผู้นำท้องถิ่น อีกทั้งต้องมีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หรือกับหน่วยงานอื่น และได้รับการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆอย่างต่อเนื่อง

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนา โดยนักพัฒนาต้องศึกษาชุมชน เพื่อจะนำมาใช้เป็นพื้นฐาน และได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมในทุกๆด้านในชุมชน ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของ

กระบวนการมีส่วนร่วม ชุมชนต้องค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ ซึ่งจะเป็นผู้กระตุ้นให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในงานพัฒนา นอกจากนี้ต้องเป็นผู้รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา และเป็นผู้สนับสนุนด้านการศึกษา การให้ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการใหม่ๆ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินงานพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4. ปัจจัยจูงใจ เป็นการได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโดยโครงการพัฒนาตอบสนองความต้องการของประชาชน

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อาจดำเนินการ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ ผู้นำชุมชนในพื้นที่เป็นเจ้าภาพหลักใน การจัดตั้ง คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (DMO) และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงาน ราชการ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

หลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ

ความหมายของสัปปุริสธรรม 7 พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 12 พ.ศ.2546 ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัปปุริสธรรม 7 คือธรรมของสัตบุรุษ, ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ, คุณสมบัติของคนดี, ธรรมของผู้ดี (พระพรหมคุณา ภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

สัปปุริสธรรม 7 คือธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ หรือเป็นพลเมืองที่ดี มีศีลธรรม เป็นคนดี คนเก่ง มี 7 ประการ คือ 1) อัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ 2) อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล 3) อตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน 4) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล 6) ปริสสัญญตา เป็นผู้รู้จักชุมชน 7) ปุคคลัญญตา หรือปุคคลปโรปรัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล (พระครู วินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, 2556)

คำว่า สัปปุริสธรรม แปลว่า ธรรมของสัตบุรุษ, ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ, ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของคนดี คำว่า สัตบุรุษ หมายถึง คนที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจาใจ คือมีพฤติกรรมถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือเรียบร้อยดีไม่มีโทษ เป็นผู้มิจิตสงบระงับจากบาปอกุศลธรรม ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน (แก้ว ชิตตะขบ, 2550)

สรุปว่า การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ มาใช้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือทำให้คนเป็นพลเมืองที่ดี มีศีลธรรม เป็นคนดี คนเก่ง เป็นผู้รู้จักเหตุ เป็นผู้รู้จักผล เป็นผู้รู้จักตน เป็นผู้รู้จักประมาณ เป็นผู้รู้จักกาล เป็นผู้รู้จักชุมชน เป็นผู้รู้จักบุคคล ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกด้านเป็นการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นในชุมชนได้แสดง ความหวัง ความต้องการ และความหวาดระแวงที่ต้องนำมารดกทางวัฒนธรรมไปใช้เป็นประโยชน์ทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ทำให้ชุมชนตระหนักถึงจุดเด่น จุดด้อย โอกาส

และอุปสรรคที่ต้องเผชิญซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนบูรณาการประสบการณ์และความเชี่ยวชาญท้องถิ่นร่วมกับวิทยาการจากนอกพื้นที่เพื่อวางแผนและกำหนดเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538) ได้ให้ความหมายว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์ เป็นไปเพื่อให้ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ๆ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นการอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่เดิม และเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เจริญยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2542) ได้สรุปความหมายการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจกรงานประจำโดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้ หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่

ทวีป ศิริวิศมี (2544) กล่าวถึง ความหมายของการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง ความประทับใจ การบริการ และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อธิบายศัพท์ "การท่องเที่ยว" (Tourism) ไว้ว่าเป็นคำที่มีความหมายค่อนข้าง กว้างขวางเพราะไม่ได้หมายถึงเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนาน บันเทิง เริงรณดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน

ชนัญ วงษ์วิภาค(2547) ให้ความหมาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวชื่นชม และศึกษาวัฒนธรรมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวนั้น บนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้ สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรหมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่ อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็น 5 ประเภท ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวงาน วัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต

ชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism)

2. แนวคิดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2550)

1. เร่งพัฒนา บุคลากร พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่สร้าง แหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาทเอกชน ร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว และวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง
2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น
3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง
4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆโดยรอบทั้งด้านการตลาด การลงทุน และการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว
5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย

3. แนวคิดด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

แนวคิดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ภูสวัสด์ สุขเลี้ยง, 2545) ได้ให้แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ ในสังคม
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด
3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควร ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นเพราะจะเป็นเครื่องวัดความต้องการประเภทและจำนวนนักท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้นๆ
4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ
5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวังและต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรม และค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่

6. เงินทุนและแรงงานรวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

7. การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม และงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว

8. เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

9. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น โดยแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น 5 ประเภท ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) การท่องเที่ยว เชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวพร้อมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว คือ 1.เร่งพัฒนา บุคลากร ฟื้นฟูมรดกให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง 2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยว 3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว 4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ 5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก

ศาสตร์พระราชาในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

การสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นกระบวนการนำศาสตร์พระราชไปสู่การ ปฏิบัติให้เกิดผล หรือเรียกง่ายๆ ว่าการนำความรู้ในศาสตร์ทั้ง 3 ด้าน หรือ 3 มิติ ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สู่การพัฒนาประเทศให้มั่นคง ยั่งยืน ไปสู่การปฏิบัติจริง หรือเดินตามรอยเท้าพ่อ ในการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การนำองค์ความรู้ ด้านการกำหนด เป้าหมายของการเรียนรู้หรือการพัฒนางาน องค์ความรู้ด้านเนื้อหา ความรู้จากโครงการพระราชดำริ และอื่นๆ รวมทั้งการนำองค์ความรู้ในวิธีทรงงานมาใช้ในการดำเนินชีวิต การทำงานของบุคคล ครอบครัว ชุมชน หรือ ขององค์กร มูลนิธิ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนางานดำเนินชีวิต ดำเนินงาน

ในหน้าที่ความรับผิดชอบด้วยองค์ความรู้ตามศาสตร์พระราชา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เดินตามรอยเท้าพ่อ สานต่องานที่พ่อทำ”

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยหลักสำคัญ คือ

1. จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะหลักการนำทาง ประกอบด้วยสามห่วง สองฐาน คือความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัว มีฐานความรู้ และ ฐานคุณธรรม

2. วิธีการของศาสตร์พระราชาคือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยต้องเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา คน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เข้าใจ หมายถึง การใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว การใช้และแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์การวิเคราะห์และการวิจัย การทดลองใช้จนได้ผลจริงก่อน เข้าถึง หมายถึงการระเบิดจากข้างใน เข้าใจกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา และสร้างปัญญาสังคม พัฒนา หมายถึง การพัฒนาที่ประชาชนเริ่มต้นด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองได้ และต้นแบบในการเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้

3. การประยุกต์แห่งศาสตร์พระราชา ต้องทำให้ด้วยความรัก ความปรารถนาและด้วยใจ ต้องประยุกต์ใช้อย่างยั่งยืน ไม่ยึดติดตำรา ปรับตามบุคคล ภูมิสังคม สภาพพื้นที่และสถานการณ์

4. ผลลัพธ์ ของศาสตร์พระราชาคือแผ่นดินโดยธรรมและประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามตามพระปฐมบรมราชโองการ พออยู่พอกิน และ รู้รักสามัคคี อันเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ศาสตร์พระราชา หลักการทรงงานตามแนวพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” คือก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้นและระหว่างการดำเนินการนั้น จะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา ประโยชน์คงจะไม่เกิดตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” ก็เช่นกันเมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้วจะต้องทำอย่างไรก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย ดังนั้นจะเห็นว่า เป็นการสื่อสารทั้งทางไปและกลับ ถ้าสามารถทำทั้งสองประการได้สำเร็จเรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดีเพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการพัฒนาคนเป็นสำคัญ นับเป็นกระบวนการทำงานแบบบูรณาการ และกระบวนการคิดบนรากฐานของ “การเข้าใจมนุษย์” ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมจากความเข้าใจ ศึกษาผู้คนด้วยการสังเกตและใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อเป็นการสืบสานพระราชปณิธาน และน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตามหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่ใช้ทรงงานผ่านโครงการพระราชดำริ หลากๆโครงการ เพื่อให้ได้เรียนรู้กระบวนการคิดบนรากฐานของการเข้าใจมนุษย์ การเข้าถึงข้อมูลเพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการการพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่แค่มิติใดมิติหนึ่ง ตลอดจนการทดลองและปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืน และสามารถประยุกต์ใช้ได้

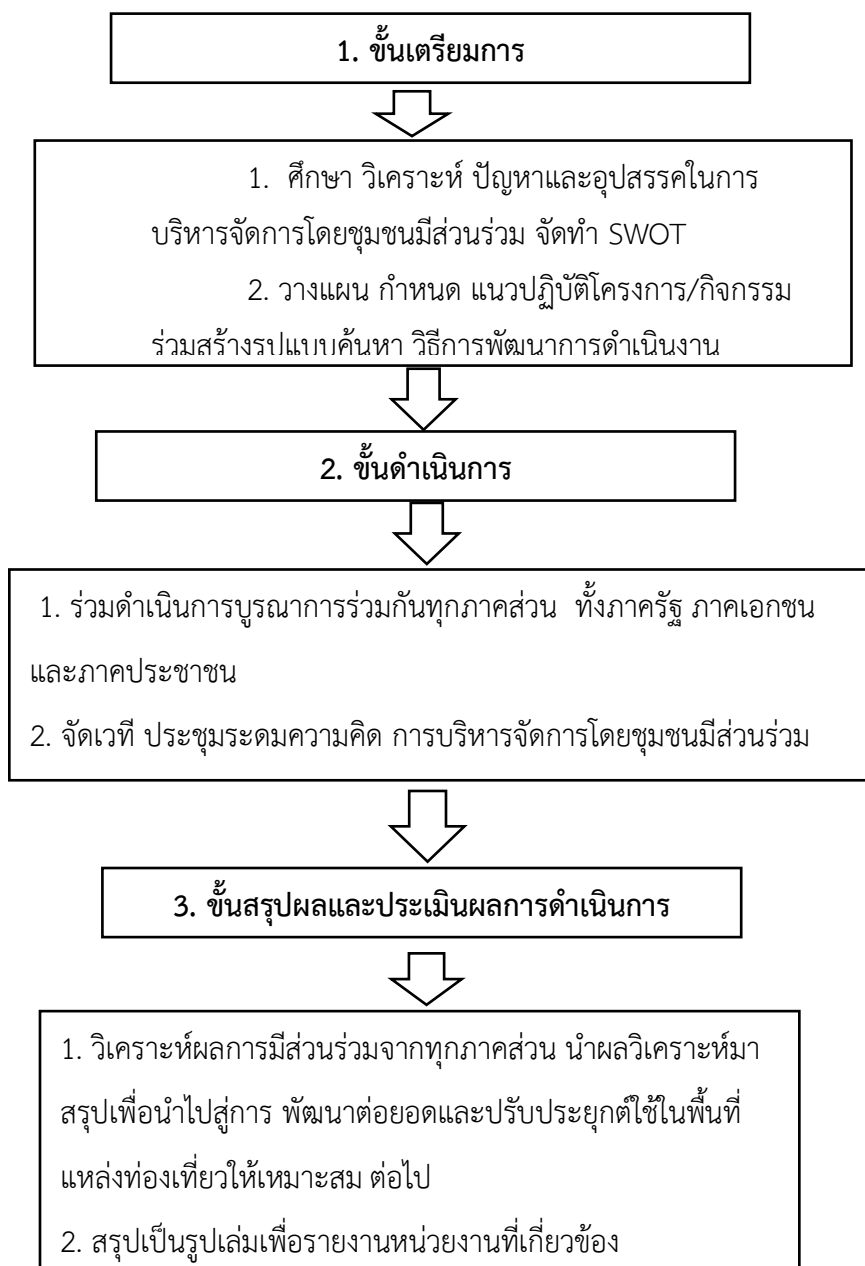
สรุปได้ว่า การน้อมนำหลักศาสตร์พระราชา มาใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นั้นเป็นขบวนการเข้าใจ การเข้าถึง และการพัฒนา คือก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณี และวัฒนธรรม และระหว่างนั้นจะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา ประโยชน์คงจะไม่เกิดตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” เมื่อรู้ปัญหาแล้วเข้าใจแล้วจะต้องทำอย่างไร ก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย ซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งทางไปและกลับถ้าสามารถทำทั้งสองประการได้สำเร็จเรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดีเพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะเข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในจังหวัดหนองคาย

จังหวัดหนองคาย มีพื้นที่ที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ที่มีคุณค่า และสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงาม สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคสมัยนี้ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี และได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยได้มุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันสร้างเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น อนุรักษ์ธรรมชาติและมรดก ทางวัฒนธรรม และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ด้านกลไกของรัฐ ด้านประชาชน ด้านนักพัฒนา และการจูงใจ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดหนองคาย เป็นการท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์ เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ ๆ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นการอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่เดิม และเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เจริญยิ่งขึ้น และได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1. เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม 2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ 3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความ

ปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว 4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ
5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มี
ทิศทางและแนวทางที่เหมาะสม

1. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย สามารถ
ดำเนินการ ตามขั้นตอนผังงาน (Flowchart) ดังนี้

2. “เส้นทางความเชื่อ ความศรัทธาแห่งลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย” สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว ดังภาพ

สรุปว่า จังหวัดหนองคาย มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคาย โดยได้ทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว “เส้นทางความเชื่อ ความศรัทธาแห่งลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด กระตุ้นการท่องเที่ยวภายในจังหวัดและเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

สรุป

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นจะเป็นการนำเสนอสถานที่สำคัญๆทางประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของพื้นที่นั้น รวมถึงสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี และภาครัฐ ภาคเอกชน มีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาของการอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาและต่อยอด แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีความยั่งยืน สืบต่อไป ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ได้นำหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการมาใช้ร่วมด้วย คือการทำให้คน

เป็นพลเมืองที่ดี มีศีลธรรม เป็นคนดี คนเก่ง เป็นผู้รู้จักเหตุ เป็นผู้รู้จักผล เป็นผู้รู้จักตน เป็นผู้รู้จักประมาณ เป็นผู้รู้จักกาล เป็นผู้รู้จักชุมชน เป็นผู้รู้จักบุคคล เพื่อชุมชนมีส่วนร่วมในทุกด้าน เป็นการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นในชุมชนได้แสดง ความหวัง ความต้องการ และความหวาดระแวงที่ต้องนำมารดกทางวัฒนธรรมไปใช้เป็นประโยชน์ทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ทำให้ชุมชนตระหนักถึงจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคที่ต้องเผชิญซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนบูรณาการประสบการณ์และความเชี่ยวชาญท้องถิ่นร่วมกับวิทยาการจากนอกพื้นที่เพื่อวางแผนและกำหนดเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น โดยแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น 5 ประเภท ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) เป็นต้น การเร่งพัฒนาบูรณะ ฟื้นฟูมรดกให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยว การเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว การเร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการส่งเสริมและพัฒนารับจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นั้นเอง การนำขบวนการเข้าใจ การเข้าถึง และการพัฒนา คือก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณี และวัฒนธรรมและระหว่างนั้นจะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วยเพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเราประโยชน์คงจะไม่เกิดตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” เมื่อรู้ปัญหาแล้วเข้าใจแล้วจะต้องทำอย่างไร ก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย ซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งทางไปและกลับถ้าสามารถทำทั้งสองประการได้สำเร็จเรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้ดีเพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่ายทั้งคู่ให้และผู้รับนี้คือหลักศาสตร์พระราชานองในหลวงรัชกาลที่ 9

จังหวัดหนองคาย มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคาย โดยได้ทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว “เส้นทางความเชื่อ ความศรัทธาแห่งลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดหนองคาย และเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวภายในจังหวัด และเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2538). โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ
กรณี ภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- แก้ว ชิตตะขบ. (2550). พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย.(2550). แนวทางการเสริมสร้างความ
พร้อมในการจัด
การศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการ
ปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- ชนัญ วงษ์วิภาค และคณะ. (2547). การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา.(2540). การศึกษาชุมชนการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยนต์ วรรณะภูติ. (2536).การกำหนดกรอบคิดในการวิจัย คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องาน
พัฒนา.ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. (2542). การวางแผนและพัฒนากาดตลาดท่องเที่ยว.กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทวีป ศิริรัศมี. (2544). การวางแผนพัฒนาและประเมินโครงการ. นครปฐม: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: เพรส
แอนด์ ดีไซน์.
- ประเวศ วะสี. (2542).เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.
กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.
- ปาริชาติวัลย์เสถียรและคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพระพุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรม.(พิมพ์
ครั้งที่ 12).กรุงเทพมหานคร: กรมศาสนา.
- พระครูวินัยธรรักษ์ ศรีจารุเมธีญาณ และคณะ. (2559). บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิ
วัตน์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 4(1), 275-287.

- พจนา สวนศรี. (2546).คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.กรุงเทพมหานคร: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและ ธรรมชาติ.
- ภูสวัสด์ สุขเลี้ยง. (2545). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยโป่งผาลาดอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อนุเคราะห์ไทย.
- Cohen, E and Avieli, N. (2004). Food in tourism. Attraction and Impediment. Annals of Tourism Research Vol. 31 (4) Oct 2004. pp 755-778.

วิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน คือ แนวทางการปฏิบัติธรรม*

SUSTAINABLE HAPPINESS TO DHARMA PRACTICE IS THE PATH

พระปลัดกิตติศักดิ์ ธีรปญโญ¹ และ พระครูพิศาลสารบัณฑิต²

Phra Palad Kittisak Therapanyo¹ and Phrakru Pisamsarabundit²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahachulalongkonrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: Thirapanyo @gmail.com

บทคัดย่อ

การปฏิบัติธรรมเป็นการเอาธรรมะมาใช้ในการชีวิตประจำวัน จนทำให้ชีวิตมีการอยู่ด้วยธรรม คือรู้ความสงบภายในจิตใจ เป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจและปัญญาที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า วิปัสสนา การปฏิบัติธรรมมีความสำคัญในด้านการพัฒนาตน เพราะทำให้ตนมีความเจริญในธรรม ตามลำดับ พระพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวนาและมีความสำคัญด้านการดับทุกข์ เมื่อมีการพัฒนากาย ศีล สมาธิ ปัญญา จะช่วยให้มีศักยภาพก้าวข้ามทุกข์ประจำสังขาร คือเกิด แก่ เจ็บ ตาย และทุกข์รวบยอด คือ ความยึดมั่นถือมั่นในขันธ 5 เป็นต้น ส่วนสติปัฏฐาน 4 คือหลักการปฏิบัติธรรม ได้แก่ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา และมืองค์ธรรม 3 ประการ คือ อาตาปี มีความเพียรเพิกเลส สัมปชาโน มีความรู้สึกตัว และสติมา มีความระลึกได้ จนรู้เห็น สามัญลักษณะคืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้อย่างชัดเจน มีความรู้ความเข้าใจสภาวะนั้นตามความเป็นจริง และกำจัดทุกข์ทั้งปวงได้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งเป็นการเข้าถึงสุขที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ความสุขที่ยั่งยืน, การปฏิบัติธรรม

* Received 25 July 2023; Revised 27 August 2023; Accepted 31 August 2023

Abstract

The practice of Dharma is the application of dharma in our daily life until making life with the Dharma, that is to know inner peace of mind. It is a process of mind and wisdom development that Buddhism calls Vipassana. Dharma practice is the important in personal development because they make themselves prosper in nature respectively. Buddhism is called “development (Bhavana)” and it is the importance of ending suffering. When there is the development of physical, moral, mental and intellectual, it will help to have the power to overcome the suffering of the compounded things (Sankhara) namely, birth, aging, pain, death and whole suffering namely, commitment in the five aggregates (Pancakkhandha) etc.. Whereas the four foundations of mindfulness are the guideline of Dharma practice i.e. the contemplation of the body (Kayanupassana), the contemplation of feelings (Vedananupassana), the contemplation of mind (Cittanupassana) and the contemplation of Dharma (Dhammanupassana). And there are 3 virtues i.e., Atapi means there is perseverance is a burner passion, Sampachano means there is consciousness and Satima means there is remembering, until he could clearly see the common characteristics (of component things) viz., impermanence (Aniccam), state of conflict (Dukkham) and non-self (Anatta). There is real knowledge and understanding of that state and get rid of all suffering completely which is the access to sustainable happiness.

Keywords: sustainable happiness, Dharma practice

บทนำ

มนุษย์ทุกคนล้วนเกิดมาเพื่อแสวงหาสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต คือ การพยายามแสวงหาความสุข (การพ้นจากทุกข์) แต่กลับพบว่ายิ่งแสวงหาความสุขแต่ได้ประสบและพบทุกข์มากขึ้นที่เป็น เช่นนั้นก็เพราะมนุษย์ไม่รู้จักริธีที่ถูกต้องในการแสวงหาความสุขมนุษย์ส่วนใหญ่ต่างแสวงหาความสุข ด้วยการสนองอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ การสนองอารมณ์ใหม่ๆ จะรู้สึกว่าเป็นสุขแต่พอนาน วันเข้ากลับรู้สึกว่าเป็นทุกข์ คือ ทนอยู่ในอารมณ์นั้นๆ ไม่ได้ และไม่ยอมพบเจอหรือเสพละเอียดอารมณ์ นั้นๆ อีกต่อไป ซึ่งอารมณ์ดังกล่าวจะตรงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาในชื่อว่า วิภวตัณหา (ข้อสุดท้าย ในตัณหา 3) คือ ความอยากในความพรากพ้นไปแห่งตัวตนจากความเป็นอยู่อย่างใดอย่างหนึ่งอันไม่ปรารถนา อยากทำลาย อยากให้ดับสูญ (อง.ฉก. (ไทย), 22/377/494). แต่เราก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการหนีจากความทุกข์และแสวงหาความสุข แต่ความสุขที่ตนได้รับอาจจะ ไม่จำเป็นต้องทำตามความอยากที่นำพาเสมอไป ในทางตรงข้ามการระงับความอยาก ปฏิเสธความ ต้องการ และการฝึกฝนขัดเกลادنองด้วยการกำจัดกิเลสให้หมดไป ก็ถือเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ สุขได้เช่นกัน

ปัญหาที่เผชิญอยู่เบื้องหน้าของทุกๆ คน คือ ปัญหาเรื่องทุกข์ทั้งทุกข์ทางกายและทางใจ แต่มนุษย์ก็ไม่สนใจที่จะปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นการแสวงหาวิถีทางหรือหนทางหนทางอันถูกต้องที่จะทำ ตนให้พ้นจากทุกข์ เมื่อมนุษย์ไม่มีวิถีทางที่ถูกต้องก็จะถูกความทุกข์เสียดแทงทัບถมทั้งกายและใจ พระพุทธเจ้าจึงทรงอุปมาด้วยบุคคลผู้ต้องศร (จุฬาลงกุฎสูตร) ความว่า เปรียบเหมือนบุรุษต้องลูกศรที่ อาบยาพิษอย่างร้ายแรง มิตรอำมาตย์ญาติสาโลหิตของบุรุษนั้น พึงไปหาแพทย์ผู้ชำนาญในการผ่าตัด มารักษาบุรุษผู้ต้องลูกศรนั้นพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ตราบใดที่เรายังไม่รู้จักรักคนที่ยิงเราเลยว่าเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์หรือศูทร ตราบนั้น เราก็จักไม่ถอนลูกศรนี้ออกไป’ (ม.ม. (ไทย), 13/126/137) ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอวิถีทางหรือหนทางการปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติ ธรรมได้เข้าถึงหรือได้พบกับความสุขที่ถาวรมั่นคงและยั่งยืนแห่งชีวิตตนตลอดไป ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอวิถีทางหรือหนทางการ

ปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องต้องอิงตามหลักการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้เข้าถึงแก่นแท้ของการปฏิบัติธรรม ได้พบกับความสุขที่แท้จริงในชีวิต มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

วิเคราะห์หลักการปฏิบัติธรรมอันเป็นวิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน

คำว่า “การปฏิบัติธรรม” เป็นคำกลางๆ ที่สื่อให้เห็นกริยาอาการของการกระทำทางกาย หรือการประพฤติปฏิบัติตามหลักการทางธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือข้อใดข้อหนึ่ง จนทำให้คน ทั้งหลายได้เห็น ได้รู้ และได้เข้าใจว่าการปฏิบัติธรรมเริ่มต้นขึ้นแล้ว เมื่อมองไปยังเป้าหมายหรือ เป้าประสงค์คือความสุขที่ยั่งยืน ผู้เขียนจึงพิจารณาเห็นธรรมข้อหนึ่งหรือหมวดหนึ่ง ที่มีความ สอดคล้องและสัมพันธ์กับการเป็นวิถีทางที่จะนำชีวิตของผู้ปฏิบัติธรรมดำเนินไปสู่ความสุขหรือได้พบ กับความสุขที่ยั่งยืนตลอดไป หลักธรรมข้อนั้น คือ สติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นข้อธรรมที่ควรศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้เป็นหลักการปฏิบัติธรรมจนกลายเป็นวิถีทางนำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืน 2 ประการ คือ

1. วิเคราะห์สติปัฏฐาน 4

1.1 ความหมายและความสำคัญ

สติปัฏฐาน 4 กล่าวเฉพาะในพระไตรปิฎกเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงนั้น มีอยู่เป็น จำนวนมาก มีทั้งตรัสเต็มรูปแบบและเพียงบางส่วนบ้าง ทรงตรัสเป็นการเฉพาะและในชื่อของ กัมมัญฐานอื่นบ้าง หรือทรงตรัสเพื่อเชื่อมโยงขยายไปสู่หลักธรรมอื่นๆ บ้าง คำว่า แปลว่า ธรรมเป็น ที่ตั้งแห่งสติหรือการปฏิบัติที่มีสติเป็นประธาน (ที.ม. (บาลี), 10/373/248) สติปัฏฐาน 4 นี้ถือว่าเป็น ทางสายเอก คือเป็นทางเดียวที่ทำให้ผู้ดำเนินตามทางนี้ถึงความบริสุทธิ์หมดจดจนบรรลुพระนิพพาน โดยมีพระบาลีพร้อมคำแปลมารับรองไว้ว่า

เอกายโน อยฺ ภิกขเว มคฺโค สตฺตานํ วิสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมตฺกุกมายํ ทุกฺขํ โทมนสฺสานํ อตฺถงฺคมา ยฺยา ยสฺส อธิมา ย นีพฺพานสฺส สจฺฉิกิริยา ย ยทฺธิ จตฺตาโร สติปัฏฐานา (ที.ม. (บาลี), 10/373/248) แปลว่า หนทางนี้ เป็นหนทางสายเดียว เพื่อความบริสุทธิ์หมดจดของเหล่าสัตว์ทั้งหลาย เพื่อความก้าวล่วงเสียด้วยดีซึ่งความ โศกและความรำไร

เพื่อเข้าไปแห่งทุกข์และโศกนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อกระทำ ให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน
สิ่งนี้คือสติปัฏฐาน 4 (ที.ม. (ไทย), 10/373/301)

นอกจากนี้คำว่า สติปัฏฐาน ยังมีความหมายที่บ่งถึง การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่ง
ทั้งหลาย ให้รู้เห็นตามความเป็นจริง หรือที่ตั้งแห่งสติ 4 ประการ ได้แก่ กาย เวทนา จิต ธรรม
โดยมีคำอธิบาย ในแต่ละหมวด ดังความว่า 1) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มี
สัมปชัญญะ มีสติกำหนดอริขณาและโศกนัสในโลกได้ 2) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย
อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำหนดอริขณาและโศกนัสในโลกได้ 3) พิจารณา เห็นจิตใน
จิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำหนดอริขณาและโศกนัสในโลกได้ 4) พิจารณาเห็น
ธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำหนด อริขณา และโศกนัสในโลกได้
(ที.ม. (ไทย), 12/106/101).

ส่วนความสำคัญของสติปัฏฐาน 4 ปรากฏผ่านทัศนะของพุทธสาวกทั้งในสมัย
พุทธกาล หลังพุทธกาล และปัจจุบันที่ไม่ไกลมากนัก ดังนี้

1. พระสารีบุตร ได้กล่าวถึงความสำคัญของสติปัฏฐาน 4 เอาไว้ในสติปัฏฐานกถา โดย
มีใจความว่า ผลของการปฏิบัติสติปัฏฐานก็คือผลของการกำหนดองค์ธรรมในสติปัฏฐาน 4
โดยอาการ 7 ประการ จะเกิดผล 7 ประการหรือญาณ (ความรู้) นั้นเองและมีคำอธิบาย 7
ประการ คือ 1) เมื่อพิจารณาเห็นโดยความไม่เที่ยง ย่อมละอนิจจสัญญาได้ 2) เมื่อพิจารณาเห็น
โดยความเป็นทุกข์ ย่อมละทุกข์สัญญาได้ 3) เมื่อพิจารณาเห็นโดยความเป็นอนัตตา ย่อมละ
อัตตาได้ 4) เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมละนันทิได้ 5) เมื่อคลายกำหนด ย่อมละราคะได้ 6) เมื่อทำราคะ
ให้ดับ ย่อมละสมุทัยได้ 7) เมื่อสละคืน ย่อมละอาทานะได้ (ช.ป. (ไทย), 31/34-35/592-593)

2. พระอนานที่ได้กล่าวกับพระภิกษุถึงสำคัญของสติปัฏฐาน 4 เอาไว้ในจิริจิติ
สูตร ความว่า ผู้มีอายุ เพราะสติปัฏฐาน 4 ประการนี้ที่บุคคลไม่เจริญ ไม่ทำให้มากแล้ว พระ
สัทธรรมจึง ดำรงอยู่ได้ไม่นานในเมื่อพระตถาคตเสด็จปรินิพพานแล้ว และเพราะสติปัฏฐาน 4
ประการนี้ที่บุคคล เจริญ ทำให้มากแล้ว พระสัทธรรมจึงดำรงอยู่ได้นานในเมื่อพระตถาคตเสด็จ
ปรินิพพานแล้ว (ส.ม. (ไทย), 19/899/246).

3. พระอนรุทธะได้กล่าวถึงความสำคัญของสติปัฏฐาน 4 เอาไว้ในปฐมโรหตสูตร ความว่าผู้พลาดสติปัฏฐาน 4 ประการ ชื่อว่าพลาดอริยมรรคที่ถึงความสิ้นทุกข์ ผู้ปรารภสติปัฏฐาน 4 ประการ ก็ชื่อว่าปรารภอริยมรรค ผู้ปรารภสติปัฏฐาน 4 คือ ผู้พิจารณาเห็นธรรมอันเป็นเหตุเกิดธรรม อันเป็นเหตุดับในกาย เวทนา จิต ธรรม มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ กำจัด อภิชฌาและโทมนัสใน โลกได้ (ส.ม. (ไทย), 19/899/429).

4. พระญาณโปกนิเถระ กล่าวถึงความสำคัญของสติปัฏฐาน 4 เอาไว้ในหนังสือ ‘หัวใจกรรมฐาน’ ว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าที่แสดงวิธีการอบจิดและอารมณ์ของกัมมัฏฐานแบบต่างๆ ไว้ มากมาย เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล เหมาะสมกับจริต นิสัย อุปนิสัยและ ความสามารถที่แตกต่างกัน แต่กระนั้นวิธีการต่างๆ เหล่านั้นก็รวมลงที่สติปัฏฐาน ซึ่งพระบรมศาสดา ตรัสเรียกว่า ทางสายเดียว ดังนั้น จึงเป็นอันสมควรอย่างยิ่งที่จะให้ชื่อสติปัฏฐานว่า หัวใจของ กัมมัฏฐานในพระพุทธศาสนา หรือยิ่งกว่านั้นว่า หัวใจของธรรมทั้งหมด (พลตรีนายแพทย์ชาญ สุวรรณวิรัช, 2553)

5. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวถึงหลักสติปัฏฐาน 4 ไว้ว่า การฝึกในเรื่องสติ นี่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาปัญญา คือ ความรู้ความ เข้าใจตระหนักชัดในสิ่งที่สติกำหนดไว้ คือ ปัญญาที่พิจารณาและรู้เท่าทันอารมณ์ที่สติกำหนด ทำให้ไม่หลงไหลไปได้ และเข้าใจถูกต้องตาม สภาวะที่เป็นจริง สติ คือ การกำหนดอารมณ์ ทำให้ตามทันทุกขณะ ไม่ลืมหืมเลอะพลาดสับสน การ เจริญสติปัฏฐาน คือการเป็นอยู่ด้วยสติสัมปชัญญะ ซึ่งทำให้ภาพตัวตนที่จิตอวิชชาปั้นแต่ง ไม่มีช่องที่ จะแทรกตัวเข้ามาในความคิดแล้วก่อปัญหาขึ้นได้ เพราะทุกคนสามารถปฏิบัติได้เอง และใช้ในยาม ปรกติเพื่อความสุขภาพจิตที่ดีได้ด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2558)

1.2 องค์ประกอบ

อย่างที่ทราบแล้วข้างต้นว่า สติปัฏฐาน 4 เป็นหลักการของการปฏิบัติธรรมที่จะนำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืนถาวรตลอดไป ด้วยการตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง หรือแปลอย่างง่ายว่า ที่ตั้งแห่งสติ เมื่อว่าโดยรูปศัพท์และตัวเลขแล้วเป็นที่รู้ทราบชัดว่า สติปัฏฐาน 4 ก็หมายความว่า สติปัฏฐานมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ กายานุปัสสนา เวทนา

นุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา ซึ่งมีคำอธิบายอย่างย่อว่า 1) การพิจารณาเห็นภายในกาย (กายานุปัสสนา) หมายถึงการกำหนดรู้กายรูปว่าเป็น เพียงกองรูป ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา เขา หรือสตรี และมีสภาพไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวตน ไม่สวยงาม 2) การพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา (เวทนานุปัสสนา) หมายถึงการกำหนดรู้เวทนาว่า เป็นเพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์ บุคคลของเรา ของเขา ของบุรุษหรือของสตรี และมีสภาพไม่เที่ยง เป็น ทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่สวยงาม โดยจำแนกเป็นความรู้สึกเป็นสุขทุกข์และวางเฉย (ไม่ทุกข์ไม่สุข) 3) การพิจารณาเห็นจิตในจิต (จิตตานุปัสสนา) หมายถึงการกำหนดรู้จิตว่าเป็นเพียงจิต ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา เขา บุรุษหรือสตรี และมีสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่สวยงาม โดย จำแนกเป็นจิตที่ประกอบด้วย โลภะ เป็นต้น 4) การพิจารณาเห็นธรรมในธรรม (ธัมมานุปัสสนา) หมายถึงการกำหนดรู้กองธรรมว่าเป็น เพียงสภาวะธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา เขา บุรุษหรือสตรี และมีสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่สวยงาม โดยจำแนกเป็นสภาวะเห็นได้ยิน เป็นต้น (พระคันธसारากวีวงศ์, 2551)

การรู้ความหมายและองค์ประกอบของหลักสติปัฏฐาน 4 ที่กล่าวแล้ว คงไม่สามารถทำให้ การปฏิบัติธรรมเป็นเหตุปัจจัยให้ถึงความสุขที่ยั่งยืนได้ ประเด็นที่ควรพิจารณาในเชิงการวิเคราะห์ คือ ควรจะมีองค์ธรรมอื่นเข้ามากำกับและคอยสนับสนุนให้การปฏิบัติธรรมดำเนินไปอย่างถูกต้อง เพราะ เมื่อมีความถูกต้องก็จะช่วยให้การปฏิบัติธรรมมีความก้าวหน้าไปเรื่อยและเป็นไปตามลำดับ อย่างการ พิจารณาในธรรมทั้ง 4 คือเห็นภายในกาย เห็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต และเห็นธรรมในธรรม ผู้เขียนเห็นว่ามืองค์ธรรม 3 ข้อ ที่คอยกำกับสนับสนุนให้การปฏิบัติธรรมมีความก้าวหน้า ได้แก่

1) อาตาปี (มีความเพียรเพียรเพียร) คำว่า อาตาปี แปลตามรูปศัพท์ว่า มีความเพียรเพียรเพียร คือ มีความเพียรชอบดั่งลมที่ เรียกว่า สัมมปธาน 4 ได้แก่ เพียรเพื่อละอกุศลเก่า เพียรเพื่อไม่ทำอกุศลใหม่ เพียรเพื่อทำกุศลใหม่ และเพียรเพื่อเพิ่มพูนกุศลเก่า (ที.ม. (บาลี), 10/373/248). หากใครก็ตามที่มีความเพียรเพียรเพียรได้จะ กลายเป็นคนมีจิตหลุดพ้น และบุคคลเช่นนั้นจะได้ชื่อว่า มหาบุรุษ เลยทีเดียว มีคำถามว่าผู้มีจิตหลุด พ้นเป็นเช่นไร? และมีคำตอบว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นภายในกาย มีความเพียรเพียรเพียร มี สัมปชัญญะ

มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้เมื่อเธอพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ จิตย่อม คลาย กำหนด หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายเพราะไม่ถือมั่น ฯลฯ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย ฯลฯ พิจารณาเห็นจิตในจิต ฯลฯ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร เภากิเลส มี สัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาโทมนัสในโลกได้ เมื่อเธอพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่จิตย่อม คลายกำหนด หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น ภิกษุเป็นผู้มีจิต หลุดพ้นแล้วเป็นอย่างนี้แล เราเรียกว่า ‘มหาบุรุษ’ เพราะเขาเป็นผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วเราไม่ เรียกว่า ‘มหาบุรุษ’ เพราะเขาเป็นผู้มี จิตยังไม่หลุดพ้น รวมความว่า เราเรียกภิกษุนั้นว่า เป็น มหาบุรุษ (ขุ.จ. (ไทย), 30/11/81-82)

ในเรื่องมีความเพียรเภากิเลสนี้ได้มีท่านผู้รู้ให้คำอธิบายต่อไปอีกว่า การมีความเพียร ชนิด เภากิเลสได้นั้น จะต้องเป็นการเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศล ธรรมที่ยังไม่ เกิดมิให้เกิดขึ้นที่เรียกว่า สังวรปธาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540) เป็นการทำให้ ความเพียรในทุกขณะที่นักปฏิบัติเจริญสติระลึกรู้สภาวะธรรมปัจจุบัน จัดว่ามีความ เพียรเพื่อละอกุศล เก่า เพราะในขณะนั้นไม่ได้ทำอกุศลเก่าคือการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ เป็นต้น คำว่า มีความเพียรเพื่อ ไม่ทำอกุศลใหม่ เพราะในขณะนั้นไม่ได้ทำอกุศลใหม่อย่างใดอย่างหนึ่ง ทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ คำว่า มีความเพียรเพื่อทำอกุศลใหม่ เพื่อการเจริญสติปัฏฐานเป็น อกุศลที่ยังไม่เคยบำเพ็ญมาก่อน คำว่า มีความเพียรเพื่อเพิ่มพูนกุศลเก่า เพราะผู้ปฏิบัติย่อม ประสบความก้าวหน้าในการปฏิบัติตามลำดับของ วิปัสสนาญาณชั้นต่างๆ จัดว่าได้เพิ่มพูน ภาวนากุศลที่มีอยู่แล้วให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการสังขมมตี สมาธิและปัญญาให้เพิ่มพูนมากขึ้น กว่าเดิม (พระคันธสาราภังค์, 2551)

2) สัมปชาโน (มีปัญญาหยั่งเห็น)

คำว่า สัมปชาโน แปลตามรูปศัพท์ว่า มีปัญญาหยั่งเห็น หมายความว่า หยั่งเห็น สภาวธรรม ตามความเป็นจริง โดยจำแนกเป็น 3 ประการ คือ (1) สภาวะลักษณะ ลักษณะ พิเศษของรูปนาม คือ ลักษณะเฉพาะตัวของรูปนามแต่ละอย่างที่รูปนามอื่นไม่มี (2) สามัญญ ลักษณะ ลักษณะทั่วไปของรูป นาม คือ ความไม่เที่ยง (อนิจจัง) เป็นทุกข์ (ทุกขัง) ไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) (ที.ปา. (ไทย), 11/307/278) ในเรื่องนี้ได้มีปราชญ์ผู้รู้ในพุทธศาสนากล่าวอธิบายว่า

สภาวะลักษณะเป็นลักษณะพิเศษของรูปกับ นามนั้น เหมือนรูปร่างหน้าตาทางกายภาพของสัตว์แต่ละพันธุ์ เช่น เสือมีหัวมีตัวมีลายอย่างเสือ ช้างมี หัวมีตัวมีลายอย่างช้าง สัตว์แต่ละตัวมีลักษณะเฉพาะทางพันธุกรรมของตน เป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอก ให้รู้ว่าต่างจากสัตว์ประเภทอื่นๆ

ในทำนองเดียวกัน รูปนามที่เกิดทางทวารทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็มีลักษณะเฉพาะของตัวเอง เช่น ลักษณะเฉพาะของสี ไม่เหมือนลักษณะเฉพาะของเสียง ลักษณะเฉพาะ ของเสียง ไม่เหมือนลักษณะเฉพาะของกลิ่น ลักษณะเฉพาะของกลิ่น ไม่เหมือนลักษณะเฉพาะของรส ลักษณะเฉพาะของรส ไม่เหมือนลักษณะเฉพาะของสัมผัสคือความเย็น ร้อน อ่อน แข็ง หย่อน ตึง ความโลภมีลักษณะทะยานอยาก แต่ศรัทธามีลักษณะผ่องใส ความโกรธมีลักษณะไม่พอใจ แต่เมตตา มี ลักษณะอ่อนโยนปรารถนาดี ความฟุ้งซ่านมีลักษณะซัดส่าย แต่สมาธิมีลักษณะตั้งมั่น เป็นต้น (พระ คัมภีร์สาราถวิวงศ์, 2551)

3) สติมา (มีสติ)

คำว่า สติมา แปลตามรูปศัพท์ว่า มีสติ (ส.ม. (ไทย), 19/479/287-288) คือ มีสติอย่างต่อเนื่อง ไม่ขาดช่วงตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงหลับสนิท สติเหมือนการสีไม้อย่างต่อเนื่อง สมาธิเหมือน ความ ร้อนที่ได้รับจากการสีไม้ ปัญญาเหมือนไฟที่เกิดจากความร้อน กล่าวคือในอินทรีย์ทั้ง 5 ได้แก่ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญากับสัทธาเป็นเหตุให้เกิดวิริยะ วิริยะเป็นเหตุให้เกิดสมาธิ สมาธิเป็นเหตุให้ เกิดปัญญา และปัญญาเป็นเหตุให้เกิดสัทธา ดังนี้ เป็นต้น อินทรีย์ 5 เหล่านี้เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและ กันการเจริญสมาธิจึงมีประโยชน์เพราะทำให้จิตตั้งมั่น เพื่อการพัฒนาปัญญาต่อมาท่านจึงอุปมา เหมือนน้ำใสที่ตะกอนนอนกัน ย่อมแสดงสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในน้ำได้ หรือเหมือนการกักไข่ของแม่ไก่เป็น เวลานาน ย่อมทำให้ยางเหนียวคือตัดหาเหือดแห้งไป ทำให้งอกอยู่ปากและกรงเล็บที่เหมือนวิปัสสนาญาณของลูกไก่แข็งแรงขึ้น และในที่สุดลูกไก่ต่อ เหล่าสัตว์ก็จะเจาะเปลือกไข่ที่เหมือนอวิชชา ซึ่งห่อหุ้มไว้ ออกจากฟองไข่คือภพได้ (พระคัมภีร์สาราถวิวงศ์, 2551)

ความหมายการปฏิบัติธรรม

คำว่า การปฏิบัติธรรม หากพิจารณาอย่างผิวเผินอาจจะรู้สึกว่าเป็นคำที่เข้าใจและอธิบาย ได้อย่างง่าย แต่พอจะอธิบายให้คนอื่นได้รู้และเข้าใจกลับเป็นเรื่องยาก ในประเด็นนี้ ผู้

ศึกษาสามารถ พิจารณาได้ 2 ข้อ คือ ข้อที่หนึ่งพิจารณาตามคำศัพท์หรือรูปศัพท์ทางไวยากรณ์ บาลี ได้แก่คำศัพท์ ภาษาบาลีว่า ปฏิบัติ แปลว่า การถึง, การถึงเฉพาะ, การดำเนิน, การทำ, การปฏิบัติ, ความปฏิบัติ, ข้อปฏิบัติ, ความประพฤติ (พันตรี ป. หลงสมบูรณ์, 2546) ข้อที่สอง พิจารณานักปราชญ์ทาง พุทธศาสนา ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติธรรมก็คือการนำเอาธรรม มาใช้ในการดำเนินชีวิต หรือเอามาช่วยให้การดำเนินชีวิต เป็นไปอย่างถูกต้อง ดังนั้น การปฏิบัติธรรม จึงมีความหมายได้ 2 ประการ คือ

1. การปฏิบัติธรรมในความหมายแบบกว้าง หมายถึงการนำเอาธรรมปฏิบัติหรือการทำ กิจทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิต

2. การปฏิบัติธรรมในความหมายแบบแคบ หมายถึงการปลีกตัวไปทำกรรมฐานหรือไปบำเพ็ญสมาธิ ด้วยวิธีเจริญจิตภาวนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปฏิบัติธรรมมากขึ้น จึงเห็นควรพิจารณาอีกคำ หนึ่งคือคำว่า ปฏิบัติ หมายถึงความประพฤติหรือการกระทำ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546) ซึ่งในที่นี้ หมายถึงเอาการกระทำทางกาย การกระทำทางวาจา และการกระทำทางใจ ให้พร้อมเป็น หนึ่งเดียว โดยถือตามกรอบแห่งหลักกรรม 3 คือกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม และมีคำอธิบายดังนี้ (1) การกระทำทางกาย หมายถึงการยืน เดิน นั่ง นอนอย่างมีสติ ด้วยการขยับเขยื้อนเคลื่อนไหว ซ้ำๆ (เหมือนคนถือประคองน้ำเต็มแก้วระวังไม่ให้น้ำหก) ด้วยการมีสติระลึกทุกกิริยาอาการ ดัง พุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติอีกประการหนึ่งคือ ภิกษุเมื่อเดินอยู่ ย่อมรู้ชัดว่า กำลังเดินอยู่ เมื่อยืนอยู่ ย่อมรู้ชัดว่ากำลังยืนอยู่ เมื่อนั่งอยู่ ย่อมรู้ชัดว่ากำลังนั่ง อยู่ เมื่อนอนอยู่ ย่อมรู้ชัดว่ากำลังนอนอยู่ หรือว่าภิกษุตั้งกายไว้ด้วยอาการอย่าง ไตอยู่ ก็ย่อมรู้ชัดด้วยอาการ อย่างนั้น” (ม.ม. (ไทย), 12/108/104) (2) การกระทำทางวาจา หมายถึงพูดในใจ สาธยาย บริกรรมอย่างถูกต้อง หมายถึงจิตของ ผู้ปฏิบัติต้องพูด สาธยายหรือบริกรรมอยู่ในคำใดคำหนึ่ง โดยเฉพาะ ให้ตรงกับสภาวะธรรมปัจจุบันที่ ปรากฏตามความเป็นจริง (3) การกระทำทางใจ หมายถึงการใช้จิตใจไปใส่ใจ (โยนิโสมนสิการ) รู้สภาวะธรรมอย่าง เป็นระบบ ซึ่งเป็นการระลึกรู้ สภาวะธรรมโดยใช้จิตใจเป็นองค์กำหนด การปฏิบัติธรรมจึงเป็นการกระทำทางกาย การกระทำ ทางวาจา และการกระทำทางใจ เพื่อ ความสงบทางจิตใจ ไม่ใช่เพียงแค่พูด คิดหรือนึกถึง

ธรรมะต่างๆ ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมา ดังที่ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เรียนธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อิติวุต ตกะ ชาตกะ อัပ္พุตธรรม เธอไม่ปล่อยให้วันคืน ล่วงเลยไป ไม่ละการหลีก เร้นอยู่ ตามประกอบความสงบใจภายใน เพราะการเรียนธรรมนั้น ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้อยู่ด้วยธรรมอย่างนี้แล ” (ขุ.ธ. (ไทย), 25/51/111)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การปฏิบัติธรรมคือการอยู่ด้วยธรรม ซึ่งได้แก่การตามอยู่รู้ความสงบ ภายในจิตใจอยู่ เป็นกระบวนการในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาชีวิตให้มีสติปัญญาจนนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งพุทธศาสนาเรียกแนวทางนั้นว่า วิปัสสนา ที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อสร้างสรรค์สติและปัญญาให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม อัน จะนำไปสู่การหมดปัญหาหรือดับทุกข์ในทุกระดับ

ความสำคัญของการปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนาถือว่าเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการเข้าถึงธรรม เพราะผู้ปฏิบัติธรรมจะได้ทราบหลักการ วิธีการ กระบวนการ ลำดับและขั้นตอนของการกระทำและการ ปฏิบัติ ซึ่งรวมลงในคำว่า การปฏิบัติธรรม เมื่อว่าโดยหลักการแล้วการปฏิบัติธรรมมีความสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1. ความสำคัญของการปฏิบัติธรรมในด้านการพัฒนาตน

ประการแรกเป็นความสำคัญในด้านการพัฒนาตน ซึ่งคำว่า ตน เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะ หมายเอาตัวตนของคนผู้ปฏิบัติธรรม หากการปฏิบัติมีความก้าวหน้าก็จะเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้ปฏิบัติ ธรรมมีกาย วาจา และจิตใจมีความเจริญขึ้นไปตามลำดับ เมื่อมีความเจริญก็จะไปตรงกับศัพท์วิชาการ ทางพุทธศาสนาว่า ภาวนา ซึ่งหมายถึงการเจริญ การฝึกอบรมหรือการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่

1) การพัฒนาทางด้านกายภาพ (กายภาวนา – physical development) คือการกำหนด สติระลึกรู้เท่าทันอารมณ์ภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสที่เข้ามากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ในระหว่างการพัฒนา ซึ่งกระบวนการฝึกอบรมร่างกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งภายนอก ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งภายนอกเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ

ให้กุศลธรรมคือสติปัญญา เจริญงอกงาม และกำจัดอกุศลธรรม ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลงให้เสื่อมสูญไป สำหรับ จุดหมายของการพัฒนาในข้อนี้คือการทำให้บุคคลได้รู้จักวิธีการเกี่ยวข้องกับอารมณ์ภายนอกทั้ง 5 ได้ อย่างมีสติระลึกรู้เท่าทันตามความเป็นจริงอย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นคุณสมบัติต่อการพัฒนา ชีวิตให้เจริญก้าวหน้าสูงขึ้น (นิรันดร์ ศิริรัตน์, 2562)

2) การพัฒนาทางด้านศีลหรือศีลธรรม (moral development) คือการปฏิบัติธรรม ด้วย การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การดื่ม การกิน การคิด ฯลฯ อย่างมีสติ เคลื่อนไหวช้าๆ ในขณะที่ ปฏิบัติร่วมกับคนอื่นอยู่ เป็นกระบวนการอบรมบุคคลให้มีศีลคือมีความเป็นปกติทางกาย ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนตน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่บุคคลอื่น สามารถใช้ชีวิตอยู่ ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่บุคคลอื่นอยู่เสมอ

3) การพัฒนาทางด้านจิตใจหรือด้านอารมณ์ (spiritual or emotion development) คือการกำหนดสติระลึกรู้อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับจิตใจ ทั้งอารมณ์ระอา โทสะ โมหะ ตามความเป็นจริง เป็นความพยายามที่จะอบรมจิตใจให้เข้มแข็งให้มีความมั่นคง และมีความเจริญงอกงามด้วย คุณธรรม เช่น มีสติ มีปัญญา มีความเมตตากรุณา มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน มีสมาธิ มี ความสดชื่นเบิกบาน มีความสงบสุข แจ่มใส เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาทางด้านจิตใจหรือด้าน อารมณ์ จึงถือว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่ง

4) การพัฒนาทางด้านสติปัญญา (intellectual development) คือการเจริญสติ ระลึกรู้ ถึงสภาพธรรมทางกาย ทางเวทนา ทางจิตใจ และทางธรรม โดยเฉพาะการมีสติปัญญารู้เห็นธรรมคือ ความพอใจ ความไม่พอใจ ความฟุ้งซ่าน ความรำคาญใจ ความสงสัย เป็นต้น โดยมีการรู้ตามความเป็นจริง ได้แก่ การรู้เห็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ไม่แทรกแซงกระบวนการต่างๆ ของธรรมะ เป็นกระบวนการในการอบรมเจริญปัญญาเสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด พิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ผู้เจริญธรรมในลักษณะที่ กล่าวมาก็จะทำให้ปัญญาเจริญและพัฒนา จนเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ลุถึงความบริสุทธิ์ ปลอดภัยจากกิเลสอย่างสิ้นเชิง สามารถทำ

จิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้พ้นจากความทุกข์ ทำตนให้มี ความสุข สามารถแก้ไขปัญหาดังๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถทำตนให้อยู่เหนือปัญหา และเหนือความขัดแย้งทั้งปวง ได้อย่างเด็ดขาด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540)

กล่าวโดยสรุป การปฏิบัติธรรมในด้านการพัฒนาไปสู่การรู้จักตนเอง การตระหนักในคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ทั้งพฤติกรรม ร่างกาย วาจา จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดย ผ่านการจัดการและความพยายามของตนโดยตรงสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะความชำนาญ และจิตคิดที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

2. ความสำคัญของการปฏิบัติธรรมในด้านการดับทุกข์

หลังจากปฏิบัติธรรมจนถึงขั้นพัฒนาด้านได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ต่อไปมีความประสงค์จะปฏิบัติธรรมให้สูงขึ้นจนถึงขั้นดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพุทธศาสนา ในเรื่องนี้ พระพุทธเจ้าได้ ตรัสถึงความสำคัญของการปฏิบัติธรรมไว้ โดยที่พระองค์ทรงอุปมาเหมือนกับบุคคลผู้ถูกไฟไหม้บนศีรษะ สิ่งแรกที่เราต้องทำคือดับไฟ หรือเหมือนกับบุคคลผู้ถูกรูปที่อก สิ่งสำคัญอันดับแรกของเขา คือต้องรีบถอนลูกธนูออกก่อนสิ่งอื่นใด สิ่งสำคัญที่สุดของเขา คือ รักษาเยียววาทให้หายขาดจากความ ทุกข์เหล่านั้นโดยสิ้นเชิง ดังพุทธพจน์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สังสารวัฏนี้เต็มไปด้วยเพลิงทุกข์นานาประการไหม้ให้ร้อน อยู่โดยทั่ว สัตว์ทั้งหลายยังวิ่งอยู่ในกองทุกข์แห่งสังสารวัฏ ใครเล่าจะเป็นผู้ดับ ถ้าทุกคนไม่ช่วยกันดับทุกข์ แห่งตน อุปมาเหมือนบุรุษสตรีผู้รวมกันอยู่ในบริเวณ กว้างแห่งหนึ่ง และต่างคนต่างถือคันไฟลูก โพล่งอยู่ทั่วแล้ว ต่างคนต่างก็วิ่งวนกัน อยู่ในบริเวณนั้น และร้องกันว่า ร้อน ร้อน อยู่ทั่วแล้ว..... ภิกษุทั้งหลาย เรา ตถาคตทิ้งคันไฟแล้ว และร้องบอกให้เธอทั้งหลายทิ้งเสียด้วย คันไฟที่กล่าวถึงนี้ คือกิเลสทั้งมวลอันเป็นสิ่งที่เผาผลาญสัตว์ให้เราร้อนกระวนกระวาย” (ขุ.ธ. (ไทย), 25/51/111)

สิ่งที่ทำให้มนุษย์ยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนั้น สาเหตุหลักมาจากความอยาก ความต้องสิ่งต่างๆ ไว้ปรนเปรอให้ตนมีความสุข ซึ่งพุทธศาสนาเรียกสิ่งนั้นว่า ตัณหา คือ ความทะยาน อยากของมนุษย์ อยากได้ อยากมี อยากเป็นในสิ่งต่างๆ มากมาย โดยคิดว่าเมื่อแสวงหาได้มาแล้วจะ ทำให้ชีวิตดีขึ้น มีความสุขขึ้น และพ้นจากความทุกข์ ซึ่งเป็นเพียง

จินตนาการของมนุษย์เท่านั้น เพราะ ความจริงมิได้เป็นอย่างที่เข้าใจ เนื่องจากความเข้าใจไม่ว่าจะอยากได้ทรัพย์สมบัติ อยากได้สามี อยาก ได้ภรรยา อยากได้บุตรธิดา เหล่านี้เป็นต้น เมื่อได้แล้วก็แล้วหรือเป็นแล้ว มนุษย์ยังมีความต้องการ ทะเยอทะยานอยากไปมากกว่านั้น จึงทำให้มนุษย์เกิดความทุกข์ตลอดเวลาที่แสวงหา เพราะไม่ใช่ วิถีทางธรรมชาติที่จะทำให้ประสบกับความสุขหรือพ้นจากความทุกข์ได้ เพื่อความเข้าใจในเรื่องทุกข์ ให้มีมากขึ้น จึงเห็นควรกล่าวถึงทุกข์ในพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่ 10 ประการ ได้แก่ 1) สภาวะทุกข์ ทุกข์ประจำสังขาร คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย 2) ปกิณณกทุกข์ ทุกข์จร คือ โสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โสมนัส อุปายาส 3) นิพัตถทุกข์ ทุกข์อันเนื่องนิตย คือ หนาว ร้อน หิว กระจาย ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ 4) พยาธิทุกข์ ทุกข์เพราะโรคต่างๆ 5) สันตปาทุกข์ ทุกข์เกิดจากกิเลส คือ โภคะ โภธะ หลง 6) วิปากทุกข์ ทุกข์เกิดจากกรรมเก่าตามมาให้ผล 7) สหคตทุกข์ (วิปริณามทุกข์) ทุกข์เกิดจากโลกธรรม 8) อาหารปริเยฐิทุกข์ ทุกข์เกิดจากการหาอาหาร 9) วิวาหมุลกทุกข์ ทุกข์เกิดจากการทะเลาะวิวาท 10) ทุกขขันธ ทุกข์รวบยอด คือ ความยึดมั่นในขันธ 5 (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2501)

เพราะฉะนั้น จึงกล่าวสรุปความสำคัญของการปฏิบัติธรรมได้ว่า การปฏิบัติธรรมมีความสำคัญในแง่ของการพัฒนาตน เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความก้าวหน้าหรือความเจริญใน ธรรมตามลำดับ ในพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวนา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่กล่าวถึงการพัฒนาทางกาย การ พัฒนาด้านศีลหรือศีลธรรม การพัฒนาจิตใจหรืออารมณ์ การพัฒนาด้านสติปัญญา และความสำคัญ ในแง่การดับทุกข์ นั่นคือเมื่อมีการพัฒนาครบทั้ง 4 ด้านแล้ว ก็จะช่วยให้มีศักยภาพก้าวหน้าทุกข์ทั้ง 10 ประการ มีสภาวะทุกข์ ได้แก่ ทุกข์ประจำสังขาร คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และทุกขขันธ ได้แก่ ทุกข์ รวบยอด คือ ความยึดมั่นในขันธ 5

ประโยชน์ (อานิสงส์) คือความยั่งยืนที่เกิดจากการปฏิบัติธรรม

เมื่อมีการปฏิบัติธรรมตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแนวทางดังที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมจักได้รับประโยชน์หรืออานิสงส์จากธรรมที่ลงมือปฏิบัติด้วยดีแล้วอยู่ 5 ประการ คือ 1) เพื่อความบริสุทธิ์ของหมู่สัตว์ ผลจากการปฏิบัติธรรมสามารถทำให้จิตบริสุทธิ์จากกิเลส

เครื่องเคร้าหมองมีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เคร้าหมอง เพราะจิตใจเคร้าหมอง สัตว์ทั้งหลายผ่องแผ้ว เพราะจิตใจผ่องแผ้ว และความผ่องแผ้วของ จิตใจนั้นหามิได้ เพราะการเจริญสติปัฏฐานนี้ 2) เพื่อล่วงโสกะปริเทวะ จิตที่มีความเคร้าโสโครบงำจะไม่สามารถคิดนึกสิ่งที่เป็น ประโยชน์ได้ เมื่อปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐานแล้วจะสามารถก้าวล่วงความเคร้าโสโครบงำได้ 3) เพื่อดับทุกข์และโทมนัส ทุกข์สังขคือความทุกข์ที่ไม่น่าปรารถนาไม่น่าพอใจ เมื่อปฏิบัติ ธรรมตามแนวสติปัฏฐานแล้วจะสามารถขจัดความทุกข์กายและทุกข์ใจ คือ ความโกรธ ความกลัว ความกลุ้มใจ ความเสียใจได้ 4) เพื่อบรรลุอายุธรรม คือ ธรรมที่ควรรู้ซึ่งเกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติธรรม ได้แก่ ปัญญารู้ความ จริงของธรรมชาติ ประการแรกคือรู้เพียงแค่ว่ามีสิ่งที่ถูกรู้กับใจที่รู้อยู่เพียงเท่านั้น ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มี ตัวตน ไม่มีเรา ไม่มีเขา มีเพียงธรรมชาติที่ถูกรู้กับธรรมชาติที่รู้เท่านั้น และธรรมชาติเหล่านี้เกิด และดับไปอยู่เนื่องนิรันดร์ทุกๆ การกำหนดที่รับรู้ เริ่มเปื้อนข่ายคลายกำหนดจากความยึดมั่นถือมั่นในรูป นาม เพราะได้รับความรู้ในธรรมชาติเหล่านั้นยิ่งๆ ขึ้นไป จนหยั่งเห็นความจริงดังกล่าว และจนสามารถบรรลุอริยมรรคคือการรับเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ด้วยมรรคญาณ 5) เพื่อให้แจ้งพระนิพพาน การปฏิบัติธรรมจะทำให้แจ้งซึ่งความดับทุกข์ ดังที่พระพุทธ องค์ทรงแสดง อานิสงส์ของการเจริญสติปัฏฐานไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ครึ่งเดือน จงยกไว้ บุคคลผู้เจริญสติปัฏฐาน 4 ตลอด 7 วัน พึงหวังได้ผล 2 อย่าง คือ อรหัตตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ก็จักเป็นพระอนาคามี(ที.ม. (ไทย), 10/404/340)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า องค์ธรรม 3 อย่าง คือ อาตาปี มีความเพียรเพากิเลส (วิริยะเจตสิก) สัมปชาโนหรือสัมปชัญญะ ความรู้สึกรู้ตัว (ปัญญาเจตสิก) สติมา ความระลึกได้ (สติเจตสิก) เป็น องค์ประกอบสำคัญในการเจริญสติปัฏฐาน 4 คือ วิริยะ (มีสมาธิร่วมด้วย) และ สัมปชัญญะ (ปัญญา) ทำหน้าที่ร่วมกันก็สามารถกำหนดรู้เห็นการเกิดดับของรูปนาม (สังขาร) เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้ อย่างชัดเจน และเกิดความรู้ความเข้าใจสภาวะนั้นตามความเป็นจริง ซึ่งจะก่อให้เกิดผล (ประโยชน์/ อานิสงส์) คือ ความบริสุทธิ์ของหมู่สัตว์ล่วงโสกะปริเทวะ ดับทุกข์และโทมนัส บรรลุอายุธรรม และ ทำให้แจ้งพระนิพพาน

วิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน คือ แนวทางการปฏิบัติธรรม

แนวทางการปฏิบัติธรรมเป็นหนึ่งในวิถีทางที่ช่วยสร้างความสุขที่ยั่งยืนในชีวิตของคน โดยพื้นฐานของการปฏิบัติธรรมอยู่ในการพัฒนาจิตใจและความมั่นคงของจิตให้เกิดขึ้นภายในตัวเราเอง นี่คือนแนวทางบางส่วนที่อาจช่วยในการเดินทางสู่ความสุขที่ยั่งยืนผ่านการปฏิบัติธรรม: การทำสมาธิ (Meditation) การปฏิบัติธรรมโดยการทำสมาธิช่วยให้จิตใจสงบและผ่อนคลายจากความวุ่นวายในโลกภายนอก การสมาธิช่วยเพิ่มความตั้งใจ ลดความเครียด และสร้างสมาธิในการพิจารณาสิ่งต่างๆ ในชีวิตอันทั่วไปการทำบุญ (Generosity) การมอบของและความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเป็นที่สำคัญในปฏิบัติธรรม เนื่องจากการทำบุญช่วยในการเสริมสร้างความเอาใจใส่และสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การศึกษาและศึกษาธรรมชาติ การศึกษาเรื่องธรรมชาติและการสำรวจความหมายแห่งชีวิตช่วยให้เราเห็นถึงสิ่งที่สำคัญและเพิ่มความรู้สึกดีในชีวิตการปฏิบัติตามหลักธรรม (Ethical Living) การปฏิบัติตามหลักธรรมช่วยในการพัฒนาจิตใจให้เป็นคุณธรรม ซึ่งส่งผลให้เกิดความสุขในตัวเองและผู้อื่น การพัฒนาคุณค่าในตัวเอง (Self-Development) การปฏิบัติธรรมช่วยให้เราเข้าใจและพัฒนาคุณค่าในตัวเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความสุขที่ยั่งยืน การปล่อยวางและการให้กำลังใจ (Letting Go and Compassion) การเรียนรู้การปล่อยวางและให้กำลังใจให้ผู้อื่น เป็นวิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืนผ่านความเข้าใจและรักใคร่ของคนรอบข้าง

ดังนั้น วิถีทางสู่ความสุขที่ยั่งยืน คือ แนวทางการปฏิบัติธรรมไม่ใช่เพียงแค่กระบวนการที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่ง แต่เป็นการทำงานและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยผ่าน ขบวนการ การทำสมาธิ การทำบุญ การศึกษาธรรมชาติ การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาคุณค่าในตัวเอง การปล่อยวางและการให้กำลังใจ เพื่อให้เกิดความสุขและความมั่นคงยั่งยืนในชีวิต

สรุป

การปฏิบัติธรรมเป็นการเอาหลักธรรมหรือธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวัน จนทำให้ชีวิตมี การอยู่ด้วยธรรม ซึ่งเป็นการตามอยู่รู้ความสงบภายในจิตใจอยู่ การปฏิบัติธรรมนี้เมื่อว่าโดยหลักการ แล้วก็ถือว่าเป็นกระบวนการในการพัฒนาจิตใจและพัฒนาชีวิตให้มีสติปัญญาจนนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งพุทธศาสนาเรียกแนวทางนั้นว่า วิปัสสนา ที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อสร้างสรรค์สติและปัญญาให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม อัน จะนำไปสู่การหมดปัญหาหรือดับทุกข์ในทุกระดับ คือ การเข้าถึงพระนิพพาน การปฏิบัติธรรมมีความสำคัญใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาตน เพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติ ธรรมมีความก้าวหน้าหรือความเจริญในธรรมตามลำดับ ในพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวนา ซึ่งเป็น

หลักธรรมที่กล่าวถึงการพัฒนาทางกาย การพัฒนาด้านศีลหรือศีลธรรม การพัฒนาจิตใจหรืออารมณ์ การพัฒนาด้านสติปัญญา และ 2) ความสำคัญด้านการดับทุกข์ เมื่อมีการพัฒนากาย ศีล จิตใจ และ ปัญญาแล้ว ก็จะช่วยให้มีศักยภาพก้าวหน้าทุกข์ทั้ง 10 ประการ มีสภาวะทุกข์ ได้แก่ ทุกข์ประจำสังขาร คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และทุกข์ชั้นธ ได้แก่ ทุกข์รวบยอด คือ ความยึดมั่นถือมั่นในชั้น 5 หลักการของการปฏิบัติธรรมที่สำคัญได้แก่สติปัฏฐาน 4 คือ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา และมืองค์ธรรม 3 ประการ ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติธรรมมี ความก้าวหน้าหรือเจริญไปตามลำดับ องค์ธรรมทั้ง 3 คือ อาตปปี มีความเพียรเผากิเลส (วิริยะเจตสิก) สัมปชาโนหรือสัมปชัญญะ ความรู้สึกรู้ตัว (ปัญญาเจตสิก) สติมา ความระลึกได้ (สติเจตสิก) เป็น องค์ประกอบสำคัญในการเจริญสติปัฏฐาน 4 คือ วิริยะ (มีสมาธิร่วมด้วย) และสัมปชัญญะ (ปัญญา) ทำหน้าที่ร่วมกันก็สามารถกำหนดรู้เห็นการเกิดดับของรูปนาม (สังขาร) เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้ อย่างชัดเจน และเกิดความรู้ความเข้าใจสภาวะนั้นตามความเป็นจริง ซึ่งจะก่อให้เกิดผล (ประโยชน์/ อาานิสงส์) คือ ความบริสุทธิ์ของหมู่สัตว์ล่วงโสกะปริเทวะ ดับทุกข์และโทมนัส บรรลุอุบายธรรม และ ทำให้แจ้งพระนิพพาน

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

_____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิรันดร์ ศิริรัตน์.(2562).การพัฒนาสุขภาวะในพระพุทธศาสนา. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 26(2), 75.

พันธุ์ ป. หลงสมบูรณ์. (2546). พจนานุกรม มคอ-ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองการพิมพ์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2540). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระญาณโพนิกเถระ. (2553). หัวใจกรรมฐาน. แปลโดย พลตรีนายแพทย์ชาญ สุวรรณวิรัช, (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สยาม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. (พิมพ์ครั้งที่ 41). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม ในเครือบริษัทสำนักพิมพ์เพ็ชร์แอนดโฮม จำกัด.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสัสยาตอ). (2551). มหาสติปัฏฐานสูตรทางสู่พระนิพพาน.แปลและเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภังค์. กรุงเทพมหานคร: หอรัตนชัยการพิมพ์.

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ*

BUDDHIST INTEGRATED STRONG COMMUNITY DEVELOPMENT

พระมหาไชยา ถาวรสุโท¹, พระครูพิศาลสารบัณฑิต² และ สมเดช นามเกต³

Phramaha Chaiya Thavarasutto¹, Phrakhruphisalsarabanthit², Somdet Namket³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author Email: p.chaiyasaenubil@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่มุ่งเสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยการให้ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนของตนเพื่อให้เกิดความเจริญใน ด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมขึ้น จากสภาพในปัจจุบันของสังคมไทยปัญหาที่ชุมชนในชนบทประสบอยู่ทั่ว ๆ ไปก็คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ประชาชนประสบกับความยากจนมีความเป็นอยู่แร้นแค้น เนื่องจากการขาดแคลนความรู้ในการผลิตสมัยใหม่วิธีการผลิตยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ การพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความมั่นคง ความรักความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติของสังคมไทย จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ โดยการศึกษาหลักธรรม คือ ญาณธัมมิกัตถประโยชน์ 4, และอิทธิบาท 4, สปัจริยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมว่าจะเน้นอะไร และสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยมีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาบูรณาการเพื่อพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้าน การพัฒนาตน การพัฒนาคนในชุมชน การพัฒนางาน การพัฒนาทรัพย์สิน การพัฒนาด้านเวลา และเพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการจะทำให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน ทั้งทางโลกและทางธรรม คู่ขนาน

* Received 19 July 2023; Revised 21 July 2023; Accepted 31 August 2023

กันไป เพื่อพัฒนาชุมชนในสังคมไทยให้เข้มแข็ง เป็นไปอย่างมีกระบวนการและเกิดความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: หลักธรรม, การพัฒนา, ชุมชนเข้มแข็ง, พุทธบูรณาการ

Abstract

Community development is a method aimed at enhancing the well-being of the people with the cooperation of government agencies and people in the community who have participated in the development of their communities to achieve prosperity in Economic, social, and cultural aspects from the current state of Thai society, the problems faced by rural communities are common. It's an economic problem. People suffer from poverty and live in extreme poverty. Due to the lack of knowledge in modern production, production methods are still under the influence of nature. Community development in a way that will lead to the growth of the unity of the nation of Thai society. The drive for education to develop a strong Buddhist community based on the consideration of the Dharma is: Iddhipada and Sappurisadhammas are the principles that lead to the development of a strong community. To achieve the policy objectives that have been set by setting social goals that will focus on what and finally, strengthening within the community with the principles of Buddhist teachings to be integrated for community development to achieve development in terms of personal development, people development in the community, work development, property development. development of time and for the community to have a strong community development process Buddhist integrated strong community development will lead to sustainable development. both secular and dharma side by side to develop communities in Thai society to be strong proceed with a process and continue to be sustainable.

Keywords: Principle, Development, Strong community, Integrat buddhist

บทนำ

การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่มุ่งเสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยการให้ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนของตนเพื่อให้เกิดความเจริญในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมขึ้น จากสภาพในปัจจุบันของสังคมไทยปัญหาที่ชุมชนในชนบทประสบอยู่ทั่ว ๆ ไปก็คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ประชาชนประสบกับความยากจนมีความเป็นอยู่แร้นแค้น เนื่องจากการขาดแคลนความรู้ในการผลิตสมัยใหม่วิธีการผลิตยังอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ รวมทั้งขาดแคลนเงินทุนขาดแคลนอุปกรณ์ในการผลิตชาวนามักจะขายผลผลิตของตนเอง ให้แก่พ่อค้าคนกลางในราคาต่ำและช่องทางในการประกอบอาชีพอื่น มีจำกัดหลังจากทำนาแล้วชาวนาส่วนใหญ่จะว่างงาน การนำเอางานพัฒนาชุมชนมาใช้จะทำให้เศรษฐกิจของชาวชนบทดีขึ้น คือ ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ ช่วยแก้ปัญหาการว่างงานส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ลดความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจของประชาชน ทำให้ประชาชนมีฐานะทางด้านเศรษฐกิจดีขึ้นและประเทศชาติมีความมั่นคงขึ้นงานทางด้านการพัฒนาชุมชน เป็นงานที่สำคัญเพื่อการแก้ไขปัญหาด้านสังคมและมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยให้ข้าราชการปัญญาชนของชาติและผู้นำท้องถิ่นลงไปทำงานในชุมชน เพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างประชาชนที่อยู่ในชนบทและประชาชนที่อยู่ในชุมชนเมือง จึงนับว่างานพัฒนาชุมชนจะก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความสามัคคีต่อกันระหว่างคนในชาติทำให้ประชาชนในชนบทเกิดความรักในถิ่นฐานของตนเอง การพัฒนาชุมชนจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความมั่นคง ความรักความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติของสังคมไทย

พระพุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับว่าเป็นหลักนำทางในการพัฒนาทุกด้าน การที่จะพัฒนาประเทศให้สำเร็จผลดี บรรลุจุดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้น จะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้นไม่เพียงพอ ประสบการณ์ในการพัฒนาตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมา ได้สอนให้เป็นที่ตระหนักได้ว่า การมุ่งพัฒนาวัตถุภายนอกอย่างเดียวนั้น แม้จะระดมทุนลงไปอย่างมากมายก็ไม่ทำให้สังคมบรรลุความมั่งคั่งรุ่งเรือง และสันติสุขที่แท้จริงได้ตามวัตถุประสงค์ แต่กลับสร้างปัญหาอย่างมากมาย เช่น 1) ปัญหาความยากจน ปรากฏว่ามีคนยากจนแร้นแค้นแผ่ขยายทั่วไป

ทั้งในเมืองและชนบท การกระจายรายได้ของประชากรไม่ดำเนินไปด้วยดี ฐานะทางเศรษฐกิจของคนกลับห่างไกลกันมากขึ้น 2) ปัญหาด้านสุขภาพ ประชากรขาดแคลนแม้กระทั่งสาธารณสุขขั้นมูลฐาน เกิดโรคระบาดที่ร้ายแรง นอกจากสุขภาพทางกายไม่ดีแล้ว สุขภาพทางจิตก็เสื่อมโทรมลง ชีวิตคนในถิ่นที่เรียกว่าเจริญมีลักษณะสับสนวุ่นวาย คนมีทุกข์ใจมากขึ้นเป็นโรคจิตโรคประสาทมากขึ้น 3) ปัญหาด้านการศึกษา ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาก็ยังอยู่ในภาวะสัมฤทธิ์ผลได้ยาก เกิดความล้มเหลวในการจัดการศึกษาก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคม เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ความไม่ซื่อตรงเป็นต้น 4) ปัญหาทางการเมือง การพัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้าไปได้ไม่มากกว่าถอยหลัง 5) ปัญหาด้านจริยธรรมคุณธรรม ผู้คนไม่มีระเบียบวินัย เช่น ระเบียบวินัยในการใช้รถใช้ถนน อุบัติเหตุมีสถิติสูงอย่างน่ากลัวยิ่ง เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จนทำให้คนส่วนมากเกิดความหวาดกลัว อาชญากรรมยังแพร่หลาย คดีปล้น ฆ่า ช่มชู้ ที่ร้ายแรง ปรากฏขึ้นบ่อย เป็นต้น 6) ปัญหาด้านวัฒนธรรม มีความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรมมีค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนาและไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ค่านิยมบริโภคและความนิยมฟุ้งเฟ้อแผ่กระจายทั่วไป 7) ปัญหาทางเพศและอบายมุข มีปัญหาทางเพศเพิ่มสูง มีอัตราคนถูกข่มขืนสูง อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น อบายมุขระบาดทั่วไป ทั้งในกรุงและชนบท ประชากรฝากความหวังไว้กับการพนันในรูปแบบต่าง ๆ และหมกมุ่นจนยากที่จะแก้ไข เยาวชนมากมายทำลายอนาคตของตนเอง และก่อปัญหาแก่สังคมโดยเป็นผลสืบเนื่องจากการติดยาเสพติด และ 8) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทวีสูงขึ้น ป่าไม้ถูกทำลายไปมาก ฝนไม่ตกตามฤดูกาล แผ่นดินแห้งแล้ง ทำให้การเกษตรยากลำบากมากขึ้น ส่งผลต่อความยากจนเรื้อรังยิ่งขึ้นไปอีก ประสบปัญหาทางการตลาดมีการเอารัดเอาเปรียบกันมาก เกิดมลภาวะทั้งในดิน ในน้ำ และท้องฟ้า คุณภาพต่อชีวิตและสุขภาพ ของประชากรทั่วทุกคน บทเรียนจากการพัฒนาสอนให้รู้ว่า การพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้าน และอย่างทั่วถึงไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียว (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542)

ดังนั้นกระบวนการพัฒนาได้รับผลโดยตรงคือ “มนุษย์” จะต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี และในการพัฒนามนุษย์นั้นส่วนสำคัญที่สุดก็คือ “จิตใจ” ดังนั้น ในยุคปัจจุบัน งานพัฒนาจึงหันมาให้ความสนใจแก่การพัฒนาจิตใจมากขึ้น การพัฒนาจิตใจนั้นรวมถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนสุขภาพจิตโดยทั่วไป ตลอดจนการพัฒนามนุษย์นั้นเป็นหน้าที่หลักของพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติมาโดยตลอด

แนวคิดการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

1. ความหมายของชุมชน

“ชุมชน” มีนัยและความหมายที่เป็นไปตามพลวัตหรือกระแสของสังคม แต่ถ้าพิจารณาโดยละเอียด จะพบว่า นักวิชาการ นักพัฒนา หรือผู้ที่ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ล้วนต่างให้ความหมายที่สอดคล้องกับความรู้ ทักษะคติ หรือโดยมีจุดมุ่งหมายที่หวังช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายของตนเพื่อผลประโยชน์ประการใดประการหนึ่ง

ความเป็นชุมชนหรือความเป็นหมู่คณะมีการเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การจำกัดคำนิยามของคำว่า “ชุมชน” ไว้ในแนวใดแนวหนึ่งย่อมจะขาดความหลากหลายหรือความไม่เข้าใจในความเป็นชุมชนและถ้าพิจารณาโดยรวมก็จะเห็นว่า ความเป็นชุมชนนั้น เน้นเรื่องของความสัมพันธ์และการเกาะเกี่ยวกันของเพื่อนมนุษย์ในระดับต่างๆ อย่างไรก็ตาม การพยายามทำความเข้าใจแนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาในการที่จะเลือกความเหมาะสมและสอดคล้องกับฐานปฏิบัติการ (Practical Base) ของตน ชุมชนหรือประชาคม ได้แก่

1. กลุ่มย่อยที่มีลักษณะหลายประการเหมือนกับลักษณะสังคม แต่มีขนาดเล็กกว่าและมีความสนใจร่วมที่ประสานงานในวงแคบกว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคยและการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยว เฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตัวเองที่จำกัดมากกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสร้างสรรค์ใกล้ชิดกว่า และความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจจะมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

2. ความรู้สึกและทัศนคติทั้งมวลที่ผูกพันปัจเจกบุคคลให้รวมเข้าเป็นกลุ่ม ชุมชน คือ กลุ่มชนที่มีความรู้สึกนึกคิดและผลประโยชน์ร่วมกัน อาศัยอยู่ในบริเวณ หรือที่เดียวกัน มีการใช้ประโยชน์และบริการทางสังคมร่วมกัน (ประดิษฐ์ มัชฌิมา, 2522) ซึ่งมีความสอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ชุมชน หมายถึง ดินแดนทั่วไปที่มีจำนวนคนมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่ได้ร่วมกันด้วยธรรมชาติอย่างเดียวกัน คือ มีความคิดเห็นพ้องต้องกัน รวมตัวกันที่จะทำอะไรร่วมกันและก็หวังที่จะประสบความสำเร็จนั้นอย่างเดียวกัน (พัฒน สัจจางค์, 2525) กลุ่มคนที่มีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกัน และสามารถดำเนินงานกิจกรรมใดๆ เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2526)

3.ชุมชน หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และมวลสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ ของชุมชนเองได้ (ทnungศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, 2534)

สรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกันในพื้นที่หรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ ภายใต้กฎระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน และให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในชุมชน

2. ความหมายของการพัฒนาชุมชน

นักวิชาการได้ให้แนวคิดการพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้ 1) คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ในการพัฒนาชุมชนต้องเชื่อมั่น และศักยภาพของมนุษย์ เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมแสดงแนวคิด ร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นหน้าที่ของประชาชนเพราะการพัฒนาเป็นของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเอง และสังคม 3) การช่วยเหลือตัวเองและชุมชน ในการพัฒนาเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนให้สามารถพัฒนาตัวเองและชุมชน การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของประชาชนในชุมชน 4) การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาย่อมเกิดประโยชน์แก่ชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง โดยไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่นๆ ก็ต้องมีการนำทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนเช่นกัน และเป็นการผลักดันเพื่อปลูกจิตสำนึกการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนของตน 5) การริเริ่มของประชาชนในชุมชน การพัฒนาเป็นสิทธิเสรีภาพของคนในการพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยประชาชนได้ริเริ่มในการจัดการโครงการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนสามารถที่จะคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาของชุมชนตนเอง โดยมีหวังจะพึ่งพาอาศัยองค์กรจากรัฐหรือชุมชนภายนอก 6) ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นพัฒนาคน และทรัพยากรในท้องถิ่น เพราะรัฐบาลมีความจำกัดด้านขีดความสามารถ ทั้งบุคลากรงบประมาณหรือทรัพยากร ส่วนขีดจำกัดของชุมชนในเรื่องความไม่พร้อมของคน และทรัพยากรไม่เพียงพอ 7) การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประสานงานในระหว่างชุมชนและรัฐบาลเพื่อจะให้การพัฒนาประสบความสำเร็จ

โดยไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบงานเพียงฝ่ายเดียว เพราะรัฐบาลและชุมชนต่างมีขีดจำกัดความสามารถในการพัฒนาที่แตกต่างกัน 8) การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมกัน หลายด้านจะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะการพัฒนาหลายกิจกรรมทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้ การพัฒนาจึงต้องประสานงานกันหลายด้าน ทั้งตัวบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ 9) การสมดุลในการพัฒนา การพัฒนามีกิจกรรมต้องทำอยู่หลายด้านไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียว ทำให้การดำเนินการต้องเป็นไปพร้อมกันทุกด้านไม่ให้เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะเพราะกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย 10) การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะที่ทำให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีลักษณะที่เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องต่อปฏิกิริยาของชุมชน เป็นวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เป็นโครงการที่มีแผนงานมุ่งเน้นความคิดของชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และเป็นขบวนการทางสังคมที่คอยกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาชุมชนตลอดเวลา (สนธยา พลศรี, 2545)

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนจึงหมายถึง กระบวนการ โครงการ หลักวิธีการ ที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น การพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องพัฒนาทางด้านวัตถุ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา และสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนนั้น คือ การพัฒนาคนในชุมชนเสียก่อน เพื่อสร้างองค์ความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมศีลธรรม จริยธรรม จิตสำนึก มีเหตุผล และมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม ให้กับประชาชน

ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

คำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” ถูกให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายตามทัศนะและประสบการณ์ทำงานของนักวิชาการแต่ละท่าน ดังนี้

ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ชุมชนที่มีสมาชิกมีความสามารถในการบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาอื่นๆ ให้สามารถเผชิญกับภาวะวิกฤตต่างๆ ได้ ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากการ ที่คนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเข้ามาร่วมคิดร่วมทำมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้

ร่วมกันในการ ปฏิบัติ ความเป็นชุมชนจะทำให้มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาทุกชนิดทั้งทาง เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การเมืองและสุขภาพ (ประเวศ วะสี, 2541)

เสรี พงศ์พิศ ได้ให้ความหมายว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง สามารถบริหารจัดการตัวเอง จัดการทรัพยากร มีความรักท้องถิ่นเคารพในวัฒนธรรม ภูมิปัญญา มีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายพออยู่พอกินมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและสมดุลกับธรรมชาติ (เสรี พงศ์พิศ, 2548)

อานันท์ กาญจนพันธุ์ ได้ให้ความหมายว่า ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่สามารถปรับตัวในการที่จะจัดการความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้นมาเพราะระบบนิเวศและความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับ ภายนอกและภายในไม่ได้คงที่ดังนั้นชุมชนใดสามารถพัฒนาหรือสร้างสรรค์กฎเกณฑ์ใหม่ๆ หรือ ระบบความรู้ใหม่ ๆ หรือการจัดองค์กรใหม่เพื่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านั้นได้โดยอาศัย การคำนึงถึงการเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์เคารพในศักดิ์ศรีคนอื่น ๆ พร้อมๆ กับการให้อำนาจ ต่างๆ ยอมรับในสิทธิความชอบธรรมของตัวเองความสามารถในการสะสมทุนทางสังคมหลายอย่างเข้า ด้วยกันและคงทำให้ทุนทางสังคมเหล่านี้ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงภายนอกและสภาพนิเวศที่ตนเอง อยู่อย่างเหมาะสมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชนนั้น ควบคุมชะตากรรมของตัวเองได้ น่าจะเป็นพลังที่ เรียกว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544)

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ได้ให้ความหมายว่า ประชาคมตำบลที่เข้มแข็งโดยพื้นฐานควรมี ลักษณะที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง/วิธีการที่จะนำไปสู่สิ่งที่เขาใฝ่ฝันฐานของสังคม ที่เข้มแข็ง หมายถึง ความเข้มแข็งในทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม การเมืองการปกครอง แม้กระทั่งเรื่องศาสนา เรื่องจริยธรรม คุณธรรม รวมทั้งคุณภาพของผู้นำ คุณภาพของบุคคล คุณภาพของประชากร ที่มีการศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเป็นอย่างดี (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2541)

สรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนที่สามารถจัดการกับชุมชนของตนได้ทั้งเรื่อง เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมและมีนักวิชาการบางท่านได้อธิบายความหมายในลักษณะที่เฉพาะเจาะจงลงไปในแต่ละมิติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการบางท่านได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งผ่านตัวแทนของคำว่าประชาคมเข้มแข็งอีกด้วย ในความเข้าใจของผู้เขียนเห็นด้วยว่า กล่าวถึง แทนกันได้เพราะคำว่าประชาคมที่มีการนำมาใช้ในสังคมไทยนั้น หมายถึง การรวมตัวกันของ ประชาชนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ในการจัดการกิจกรรมต่างๆ

หลักธรรมกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง

การนำเอาหลักธรรมกับการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง นับเป็นบทบาทที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งที่แสดงถึงความพยายามนำแนวคิดที่เคยมีมาแต่อดีต โดยหลักธรรมที่สำคัญที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ นอกจากการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งตามหลักเบญจศีล หรือศีล 5 เป็นหลักเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชนที่ควรประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้สังคมอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ประพฤติผิดทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน ไม่โกหกหลอกลวง และไม่ดำเนินชีวิตด้วยความประมาท เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางเอาไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมว่าจะเน้นอะไรและสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในสังคม ชุมชน และประเทศชาติที่ยั่งยืน ประกอบด้วยหลักธรรม คือ

1. ทัศนธัมมิกัตถประโยชน์ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถให้ผลได้ในปัจจุบันทันที คือสามารถกำหนดเป้าหมายและวางเป็นแนวทางของนโยบายที่ดีได้ว่าจะเน้นให้กับสังคมประกอบด้วย 1) อุภูลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุปายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรมเขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลักหรือทำลายไปโดยภัยต่าง ๆ 3) กัลยาณมิตร คบคนดีไม่คบคนชั่ว อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตนเจรจาสนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีลจาคะปัญญา 4) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียงรู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ (พระธรรมปิฎก (ปอ. ปยุตฺโต), 2528)

2. อิทธิบาท 4 ในพระพุทธศาสนานั้น องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาถึงอิทธิบาท 4 ประการ คือ เจริญอิทธิบาท ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จ 2) วิริยะ คือความอาหาญ แก่ล้าวก้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก 3) จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน และ 4) วิมังสา แปลว่า

ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้น (พระธรรมปิฎก(ปอ. ปยุตฺโต), 2542)

3.สัปปริสธรรม 7 หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดีธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษมี 7 ประการ คือ 1) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล 3) อัตตัญญตา รู้จักตน 4) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา 6) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน สังคม 7) ปุคคสสัญญตา รู้จักบุคคล คุณธรรม 7 ประการอันเป็น คุณสมบัติภายในตัวผู้นำ ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกันอย่าง สมบูรณ์ที่จะทำให้ผู้นำสามารถจัดการ สามารถปฏิบัติการในภาระงานทุก อย่างให้บรรลุผล สำเร็จได้ตามเป้าหมาย (พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ของพระ ธรรมปิฎก (ปอ. ปยุตฺโต) 2538)

สรุปได้ว่าการนำเอาหลักธรรมกับการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็ง นับเป็น บทบาทที่สำคัญ ซึ่งศาสนาเคยให้ผู้คนมาแล้ว เพราะวัดในอดีตไม่ได้สอนเรื่องจิตใจอย่างเดียว หากแต่ยังอำนวยการประโยชน์ทางวัตถุ แก่บุคคล เช่น เป็นแหล่งสมบัติกลางแก่ชุมชนสามารถหยิบ ยืมมาใช้ได้ ในด้านสังคมนั้นวัดยังเป็นสถานที่พบปะประชุม สังสรรค์ ในคราวที่มีงานเทศกาล ต่าง ๆ นอกจากนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ ยังสามารถหล่อหลอมจิตใจของชาวบ้านทุกคนเป็นหนึ่ง เดียวกันได้

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการ

บูรณาการ (Integration) หมายถึง กระบวนการที่นำเอาส่วนต่าง ๆ มารวมกันเพื่อ สร้างระบบที่สมบูรณ์และมีความสอดคล้องกัน หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าการผสมรวม (Combination) หรือการรวมเข้าด้วยกัน (Incorporation) การบูรณาการสามารถเกิดขึ้นใน หลายประเภทของระบบ ไม่ว่าจะเป็นระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบองค์กระบบการเรียนรู้ การสอนระบบความปลอดภัย เป็นต้น

บูรณาการ การทำให้สมบูรณ์ (Integration) คือ การทำหน่วยย่อย ๆ ที่สัมพันธ์กันมา ผสมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวให้ครบสมบูรณ์ในตัวเอง (พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2556)

บูรณาการ การผสมผสานของมากกว่า 1 สิ่งเข้าด้วยกัน, การรวมส่วนประกอบต่าง ๆ ให้เป็นเนื้อเดียวกันหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ชนาธิป พรกุล, 2561)

พุทธบูรณาการ เป็นการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมาย และ แนวทางของพระพุทธศาสนา คือให้มนุษย์ทุกคนโดยไม่แบ่งแยกระดับ ได้จัดการความขัดแย้งภายในจิตใจ หรือดับทุกข์ด้วยการใช้สติปัญญาพิจารณาที่มีเหตุผลด้วยตนเองและไม่ขัดแย้งกับผู้อื่น ทำแต่ประโยชน์ เกื้อกูลผู้อื่น ดังนั้นคนทุกคนในโลกไม่จำกัดเชื้อชาติ

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการถูกหยิบยกขึ้นมาในฐานะเป็นแกนกลางทางจิตใจเป็นกรอบแห่งความประพฤติของประชาชนในสังคม ซึ่งในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการให้การศึกษาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเช่น ส่งเสริมการศึกษาพยายามสอนให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานต่างๆ ได้เองสอนให้รู้จักใช้สติปัญญาในกิจการทั้งปวง ให้รู้จักคิดไม่เป็นคนเชื่ออย่างงมงายชีวิตที่มีคุณภาพต้องมีการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีหลักธรรมพื้นฐานในการพัฒนาด้านต่างๆ แนวคิดหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้เป็นวิถีชาวพุทธ ดังนี้ 1) เน้นการพึ่งตนเอง 2) เน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท 3) เน้นอธิษฐานหรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง 4) เน้นการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์สุจริต และมีมานะอดทนหรือสมาธิ 5) เน้นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 6) พยายามละกิเลสและความโลภ 7) เน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวการกระทำความผิด

สรุปได้ว่าการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการจะสามารถทำให้การพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งทางโลกและทางธรรม คู่ขนานกันไป เพื่อพัฒนาชุมชนในสังคมไทยให้เข้มแข็งและเพื่อให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีคุณธรรม อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนต่อไปได้

การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเพื่อพัฒนาชุมชน

หลักการพัฒนาสังคมนั้นมีคำกล่าวไว้ว่า “จะพัฒนาใครเขาต้องพัฒนาตัวก่อน” ย่อมสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เพราะจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ต้องเริ่มต้นด้วยการพัฒนาตนเองก่อน เพราะว่าหากไม่พัฒนาตนด้วยการพัฒนาจิตใจให้เกิดสติเสียก่อนนั้น จะไปพัฒนาใคร ๆ ก็ย่อมไร้ผล เพราะว่าคนคือทรัพยากรสำคัญในการขับเคลื่อน

พัฒนาให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และหากชุมชนเข้มแข็งสังคมก็สงบและเข้มแข็งตามมาโดยปริยาย ดังนั้นการพัฒนาตน พัฒนาสังคม จึงมีความสำคัญแบบแยกกันไม่ออกเลยทีเดียว เหตุและผลดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเอง คนแต่ละคนนั้นเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาตนเองเป็นกระบวนการที่คนหนึ่งต้องการเติบโตและพัฒนาเพื่อเป็นคนที่ดียิ่งขึ้นในด้านต่างๆ การพัฒนาตนเองมักให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถที่คุณต้องการเรียนรู้และพัฒนา โดยการนำเอาหลักอริยบท 4 คือหลักที่สามารถช่วยในการพัฒนาตนเองให้ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างที่นำไปใช้ในการคิด การดำเนินชีวิต และการเติบโต ที่สมบูรณ์แบบมากขึ้น ตามหลักอริยบท 4 ได้แก่ 1. การมีเป้าหมายที่ชัดเจน การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและมีการวางแผนที่มีระยะเวลาที่เหมาะสมจะช่วยให้คุณมีทิศทางในการพัฒนาตนเองและความกระตือรือร้นในการทำงานให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้น 2 การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้และพัฒนาตนเองไม่ควรทำเพียงอย่างเดียวเสียเสียแต่ควรเปิดโอกาสในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้จากผู้อื่น และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้ดีกว่า 3. การคิดเชิงบวก การมองหาและเน้นในสิ่งที่ดีและเชื่อในความสำเร็จของตนเอง ความคิดเชิงบวกช่วยให้คุณมองเห็นโอกาสและความเป็นไปได้ในการพัฒนาตนเอง และสามารถรับมือกับอุปสรรคได้อย่างมีความมั่นใจ 4) การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด คุณควรเป็นคนที่ต้องการเรียนรู้อยู่เสมอ สามารถพัฒนาทักษะใหม่ๆ และอัปเดตความรู้เพื่อทำงานในสายอาชีพที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้คุณเติบโตและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง. การปฏิบัติตามหลักอริยบทเหล่านี้จะช่วยให้คุณมีการพัฒนาตนเองที่ดีขึ้น และเติบโตในทุกด้านของชีวิต

2. การพัฒนาคนในชุมชน การพัฒนาคนในสังคมชุมชนให้เกิดสติ ย่อมทำให้สังคมนั้นเข้มแข็งตามไปด้วย แต่ประเด็นการพัฒนาคนในสังคมชุมชนนั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ส่วนหนึ่ง เพราะว่าคนในโลกนี้มี ศีล สมาธิ และปัญญาไม่เท่าเทียมกัน ขณะที่หัวใจหลักของการพัฒนาชุมชนให้เกิดความสงบร่มเย็นนั้น เพราะว่าคนในชุมชนนั้นเป็นทั้งผู้สร้างความสำเร็จ และทั้งผู้นำความเสื่อม มาสู่ชุมชน การพัฒนาคนในชุมชนให้เข้มแข็งนั้น จึงต้องใช้เทคนิควิธีการ หลายประการ ได้แก่ การพัฒนาคนด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 เป็นแนวทางที่สร้างและสนับสนุนการเติบโตและพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและพฤติกรรมที่ดี เพื่อสร้างสังคมที่ยุติธรรมและสันติภาพ การบูรณาการการพัฒนาคนในชุมชนด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1) ความเท่าเทียม การให้เท่าเทียมในสิทธิและโอกาส โดยไม่สนใจเพศ เชื้อชาติ ศาสนา หรือ

ความแตกต่างทางอื่น ๆ ทุกคนควรได้รับการประเมินและการปฏิบัติตามกฎหมายแบบเท่าเทียมต่อกัน2) ความยุติธรรม การให้ผู้คนได้รับการกำกับดูแลให้เป็นธรรม โดยการพิจารณาสิทธิและความเสมอภาคของทุกคนในการตัดสินใจและการกระทำ3) ความเป็นมนุษย์ การให้ความสำคัญแก่ความเป็นมนุษย์และความเห็นอกเห็นใจต่อความทุกข์ทรมานของผู้อื่น การส่งเสริมความเอกรัษฎีและความเสมอภาคของมนุษย์ทุกคน4) ความเชื่อมั่น การส่งเสริมความเชื่อมั่นและความเป็นกลางในการใช้สิทธิและแสวงหาความยุติธรรม ผู้คนควรได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองและศักยภาพที่มี 5) ความเข้าใจ การส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายในทุกด้าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดีในชุมชน 6) ความสอดคล้อง การสร้างความสอดคล้องและการปฏิบัติตามกฎหมายและหลักการทางสังคม เพื่อสร้างสังคมที่มีความเสมอภาคและรักษาสันติภาพ 7) ความร่วมมือ การส่งเสริมความร่วมมือและการทำงานร่วมกันในชุมชน โดยการสร้างพื้นที่ที่สร้างสรรค์และสนับสนุนการเจริญของทุกคนในชุมชน

3. การพัฒนางาน บุคคลซึ่งมีหน้าที่การทำงานที่ดีย่อมเป็นกำไรของชีวิต เพราะหน้าที่การทำงานมีส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต การพัฒนางานนั้นสามารถนำหลักการพัฒนางานด้วยหลักอหิสา 4 อันเป็นแนวคิดที่ช่วยให้สามารถมีอิทธิพลและควบคุมการพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักอหิสา 4 คือ 1) ฉันทะ (พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) คือต้องรักในงานของตน อยู่เสมอเพื่อให้ตนมีจิตใจดีใจที่จะให้งานของตนนั้นบรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารจึงต้องทำในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง และมีความสุจริต ยุติธรรม เพียรทำในงานให้สำเร็จ 2) วิริยะ (เพียรประกอบสิ่งนั้น) คือ มีความขยันหมั่นเพียร ปฏิบัติงานด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอย เพียรประกอบความดี ความบากบั่น ใฝ่หาความรู้เพื่อนำมาบริหารงานที่ตนรับผิดชอบให้ดีขึ้น 3) จิตตะ (เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น) ต้องใส่ใจในงานของตน เอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย มีความกระตือรือร้น ทำด้วยความมีชีวิตชีวา ทำงานด้วยความรอบคอบไตร่ตรองหาเหตุผลที่เหมาะสมป้องกันการเกิดข้อผิดพลาดในการบริหารองค์กร 4) วิมังสา (หมั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น) หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องอยู่เสมอ คิดวางแผนหาวิธีแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ใช้ปัญญาไตร่ตรองสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพของตนเองมิให้ต่างพร้อย

4. การพัฒนาทรัพย์สิน พระพุทธศาสนามีทั้งหลักคำสอน ในการพัฒนาเก็บรักษาทรัพย์สิน และการใช้จ่ายทรัพย์ สำหรับหลักการรักษาทรัพย์นั้น เรียกตามภาษาพระนั้นเรียกว่า

วิญญูธรรมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 ประการ ได้แก่ 1) อุภูฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริต ไม่เกียจคร้าน รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาวิธีในการจัดการกิจการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี 2) อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้จากการทำงานไม่ให้สิ้นเปลืองหมดไปในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์ อีกอย่างหนึ่งคือ รู้จักรักษางานหรือผลงานที่ทำด้วยความขยันหมั่นเพียรนั้นไม่ให้เสื่อมเสีย และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอยู่เสมอ พุดให้เข้าใจง่าย ๆ คือ รักษาเงินและรักษางาน 3) กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดีคือ ต้องรู้จักเลือกคบคน คบเฉพาะคนที่เป็นคนดีเป็นบัณฑิต สามารถแนะนำชักจูงเราไปในทางที่ดี ไม่คบคนชั่วคนพาลที่จะนำพาเราไปสู่ความเสื่อม 4) สมชีวิตา การเลี้ยงชีพแต่พอสมควร คือ มีความเป็นอยู่เหมาะสม ใช้จ่ายแต่พอดีกับฐานะไม่ฟุ่มเฟือย ไม่สุรุ่ยสุร่าย รู้จักแบ่งเก็บแบ่งใช้ ไม่ใช้จ่ายเกินตัวนั่นเอง

5. การพัฒนาด้านเวลา ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ นั้นเวลาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเพราะว่าทุกคนเกิดมาแล้วมีเวลาเท่ากันหมดเหมือนกัน 24 ชั่วโมง เพราะว่าเวลาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการประกอบอาชีพ เพื่อที่จะทำงานแสวงหาปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีพ ดำรงชีวิต พระพุทธศาสนาเน้นให้ตระหนักถึงคุณค่าของเวลา เพราะว่าเวลา เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาเท่าเทียมกัน แต่ว่าบางคนมักใช้เวลาไปในเรื่องต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ด้านการพัฒนาเรื่องเวลานี้ คนที่ปล่อยขณะให้ผ่านไปอย่างเปล่า ๆ ในภายหลังภายหลังวัยย่อมผ่านพ้นไปเหมือนขณะนั้นแหละ กาลเวลาย่อมกลืนกินสรรพสัตว์พร้อมด้วยตัวของมันเอง ดังนั้น ช่วงเวลาที่ว่างจากประโยชน์นั้น ทำให้ชีวิตพร่องจากประโยชน์นั้น มิใช่เพียงแต่จะขาดจากประโยชน์เท่านั้นแต่จะทำให้เกิดโทษขึ้นมาด้วย เพราะว่าคนที่อยู่ว่างมักจะมีความคิดฟุ้งซ่าน เพื่อฝัน คิดฟุ้งซ่านไปในทางกามารมณ์ ไปในเรื่องเบียดเบียน ความฟุ้งซ่านเหล่านี้จะไม่เกิดกับคนที่ขยันหมั่นเพียรในการทำงานเพราะว่ามักคิดถึงประโยชน์ในการทำงานอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนั้นแล้วการที่จะส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในสังคมไทย มีความสามารถบริหารจัดการตนเอง หรือมีความสามารถพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งได้นั้น ต้องส่งเสริมให้ชุมชนนั้นมีกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. มีกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้นำชุมชน และสมาชิกที่เป็นแกนนำของชุมชนท้องถิ่น ให้มีความรู้ ความสามารถบางแห่งบางพื้นที่ ผู้นำชุมชนจบวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หรือว่ามัธยมปลาย การส่งเสริมให้ผู้นำ เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงกำนัน ให้มีการศึกษาที่สูงขึ้น หรือเพิ่มการสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้านให้มีการพัฒนา

ศักยภาพของตนเองยิ่งขึ้นเป็นชุมชนที่มีผู้นำเป็นต้นแบบด้านการศึกษา หรือส่งเสริมผู้นำชุมชนให้มีการอบรมให้ตระหนักถึงการเป็นผู้นำชุมชนต้องมีความเสียสละ ทำงานให้กับชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตนทำ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม และช่วยกันเคารพกฎหมาย

2. มีการพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพราะว่าการแสวงหาความรู้ นั้น เป็นสิ่งที่พึงกระทำตลอดชีวิต การเรียนรู้นั้น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยการฟังบ้าง คือ ฟังจากสิ่งรอบตัว คนรอบข้าง สิ่งแวดล้อม หรือว่าเรียนรู้ทางด้านการอ่านจากข่าวสารบ้านเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งความรู้ที่เกิดจากชุมชนนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากผลของการปฏิบัติ และเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญา หรือว่าเมื่อลงมือปฏิบัติแล้วก็จะได้ประสบการณ์ร่วมกัน จะทำให้ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของชุมชน

3. ชุมชนต้องมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำ เพราะว่าหากผู้นำในชุมชนสามารถเป็นตัวอย่างที่ดี มีภาวะผู้นำที่ต้องเป็นผู้ประสานให้สมาชิกในชุมชนนั้นเกี่ยวกับข่าวสาร หรือว่า เป็นผู้นำต่าง ๆ ได้มีโอกาสให้สมาชิกได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตน ยอมรับและเปิดโอกาส และรับฟัง ไม่ผูกขาดเผด็จการหรือแสดงบทบาทที่เป็นใหญ่แสดงความเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ลงไปทำงานกับชุมชน ไม่นิ่งดูตายคอยสั่งงาน เป็นผู้เชื่อมประสานแนวคิดต่าง ๆ ของสมาชิก และคนในชุมชน

4. ประชากรในชุมชนต้องมีจิตสำนึกรักชุมชน เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ ประชากรในชุมชนนั้น สำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน รักถิ่นกำเนิด บ้านเกิดเมืองนอนของตน สำนึกรักว่าตนนั้นเป็นเจ้าของบ้านเกิด มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบกับปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกับบุคคลอื่นอย่างเท่าเทียมกัน และมีความเป็นเพื่อนที่ดี คือกัลยาณมิตร และสามารถเชื่อมโยงกันด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมีการประชาสัมพันธ์ด้วยความหวังว่าสามัคคีให้เกิดแก่ชุมชนทำให้เกิดพลังที่เข้มแข็งได้

5. ชุมชนที่ต้องการพัฒนาให้เข้มแข็งต้องมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต้องมีการรวมตัวกันด้วยความสมัครสมานสามัคคีอย่างเหนียวแน่น ด้วยจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาชุมชน ซึ่งการรวมกลุ่มกันนั้นก็ เป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกันไม่ใช่ต่างคนต่างทำ และสมาชิกของชุมชนนั้นต้องประกอบด้วย

ความรู้ ความสามารถที่จะจัดการตนเอง และชุมชนได้ โดยเฉพาะเมื่อมีการรวมกลุ่มกันแล้ว สิ่ง ที่ตามมาหลังจากมีองค์กรเกิดขึ้นนั้นก็คือ มีลักษณะเวทีประชาคม มีการดำเนินงานที่สามารถ เชื่อมประสานกับ องค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น และสามารถพึ่งพาตนเองได้

สรุปได้ว่าการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการเข้ากับหลักการจัดการ ทางสังคมในชุมชนได้อย่างเหมาะสมแล้วจะสามารถช่วยเสริมสร้างกระบวนการจัดการทาง สังคมได้อย่างเป็นระบบทั้งการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน บุคคล อันจะทำให้เกิดการอยู่ ร่วมกันอย่างเป็นสุขและเกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน ต่อไปได้

สรุป

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเชิงพุทธบูรณาการเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการร่วมกับระบบการจัดการของสังคม ความเข้มแข็งและยั่งยืนของคนหรือสังคม ชุมชนเป็นการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องจากรากฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักความพอดี และพึ่งตนเองได้โดยการสร้างคนดี คน เก่ง มีความรับผิดชอบ และถึงพร้อมด้วยคุณธรรม เชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกันและเป็นการบูร ณาการทางสังคมก็จะก่อให้เกิดความสมดุลหรือสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน “หลักธรรมกับการ พัฒนาชุมชนเข้มแข็ง” จึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาเพราะเป็นรากฐานของความสำเร็จในทุก ๆ ด้าน หลักธรรมบางข้อมาขยายให้มีมิติทางสังคมที่กว้างขึ้น หลักการทางพระพุทธศาสนาให้ ความสำคัญเพราะเป็นประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์ของสังคม ความรู้สึกมีส่วนร่วมในการ รักษา สาธารณสมบัติในชุมชนทั้งที่เป็นสถานที่ วัตถุสิ่งของ และที่สำคัญที่สุด คือ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้กำลังจะเลือนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ การพัฒนาชุมชน เข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ กลับมามีความเข้มแข็ง ทุกคนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรักษา หวงแหน วิถีชุมชนชาวพุทธ ก็จะไม่มีเพียงแต่ชื่อเท่านั้น แต่อยู่ในชีวิตจิตใจของชาวไทยทุกคน พร้อมทั้งจะ พัฒนาตนตามหลัก พระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ เพื่อนำพาตน และชุมชนมุ่งสู่ความเป็นอารยะ อันจะเกิด ความสันติสุขอย่างแท้จริง และยั่งยืนในวิถีพุทธ ตลอดไป

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในสังคมไทยนั้น หากตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเพิ่มศักยภาพ และขีดความสามารถของคนด้วยการเพิ่มหลักธรรมที่สามารถพัฒนาจิตใจของคนให้มีความรู้ผิ ดชอบ รู้ดี หรือรู้ชั่ว ที่ปัจเจกบุคคลแล้ว ส่วนทางสังคมก็มีการบูรณาการหลักทฤษฎีทาง

สังคมศาสตร์ มีการเปิดโอกาสการพัฒนาศักยภาพ การให้ความรู้ และการมีส่วนร่วมเป็นไปอย่างเสมอภาค แก่คนในชุมชนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในสังคมไทย จึงต้องประกอบด้วยองค์ความรู้ที่สำคัญ ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ คือ คนในชุมชน สิ่งแวดล้อมในชุมชน สิ่งแวดล้อมในชุมชน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ในวิธีการพัฒนา และกระบวนการพัฒนาต้องได้รับความช่วยเหลือจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือความช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน ส่วนการบริหารและการจัดการ นักพัฒนาชุมชนต้องช่วยเหลือเมื่อได้รับการร้องขอจากชุมชน โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพทางจิตใจ พฤติกรรม และปัญญาด้วยพุทธบูรณาการ คือหลักธรรมที่มีประสิทธิภาพ และทรงประสิทธิภาพ หากประยุกต์เข้ากันอย่างลงตัว

พุทธบูรณาการจึงจะสามารถทำให้การพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งทางโลกและทางธรรมคู่ขนานกันไป เพื่อพัฒนาชุมชนในสังคมไทยให้เข้มแข็งและเพื่อให้คน และสิ่งแวดล้อม มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นไปอย่างมีกระบวนการ เน้นการพึ่งพาตัวเองและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้น เพราะว่าหากการพัฒนาชุมชน มีความเข้มแข็งเกิดขึ้นในสังคมไทยแล้วจะทำให้เป็นทางออกที่สำคัญของสังคมไทยที่กำลังมีปัญหาวิกฤติด้านต่าง ๆ เลยทีเดียว สิ่งสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเกิดขึ้นในสังคมไทยได้นั้นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนแนวคิดของชุมชน เพื่อที่จะร่วมกันนำพาชุมชนออกจากวิกฤติให้ได้ ก็ต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิดของชุมชนให้ได้ โดยที่เปลี่ยนจากชุมชนที่เคยลดทอนศักยภาพ กลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ คือการบูรณาการหลักธรรมเพื่อด้านจิตใจ มาบูรณาการประยุกต์ใช้ควบคู่กันไปจะทำให้คุณภาพของคนในชุมชน มีพลังสามัคคีเป็นปึกแผ่นก็สามารถทำให้ชุมชนมีการพัฒนาจัดการตนเองและนำไปสู่การพึ่งพาตนเองเป็นทางออกของปัญหาวิกฤติสังคมได้ในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน, (2526). คู่มือการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนสำหรับนักพัฒนากร, กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- ชนาธิป พรกุล. (2561). กระบวนการสร้างความรู้ของครู กรณีการสอนบูรณาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, (2534). การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์.

- ประดิษฐ์ มัณชิมา. (2522). สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). พจนานุกรมพุทธศาสน์ : ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). พุทธธรรม, (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), (2534). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2541). แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และเพียว ยินดีสุข. 2556. ทักษะ 5 C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนอิงมาตรฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒน์ สุจำนงค์, (2525). การพัฒนาชุมชนแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สนธยา พลศรี, 2545. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์,
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). เครือข่ายยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจริญวิทยาการพิมพ์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์, (2544). วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนพระปริยัติ

ธรรม แผนกสามัญศึกษา*

ETHICAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN
PHRAPARIYATTHAMMA SCHOOL DEPARTMENT OF GENERAL
EDUCATION

พระครูปริยัติโสภณกิจ¹ และ เอกราช ไชยจิตพิมานเวช²

Phrakhru Pariyat Sophonakij¹ and Ekkarat Kositpimanwet²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: Thammaruk.2553@gmail.com

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการจัดการศึกษาของประเทศต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปตามหลายประเทศต่างก็พยายามหาทางรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น มีแผนการจัดการที่มีประสิทธิภาพ แต่การบริหารจะพัฒนาได้อย่างยั่งยืนนั้นต้องเป็น การบริหารที่ดี โดยผู้บริหารต้องมีธรรมาภิบาล เป็นบริการที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้โดย ไม่มีการทุจริต คอรัปชั่น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นลักษณะที่ดีของผู้บริหาร แสดงออกด้วยความประพฤติที่เหมาะสมตามบรรทัดฐานของสังคมจะสามารถประพฤติปฏิบัติ ตนให้เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อผู้ใต้บังคับบัญชา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุและสามเณร ผู้บริหารสถานศึกษาจึง จำเป็นพัฒนาตัวเองให้มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมโดยให้มอบคุณค่าประกอบดังนี้ เป็นที่ยอมรับของ

* Received 19 July 2023; Revised 28 August 2023; Accepted 31 August 2023

สังคม สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ แสดงออกถึงการประพฤติตรงไปตรงมา พูดจริงทำจริง ไม่โกหกหรือพูดเหลวไหล รักษาความลับผลประโยชน์และทรัพย์สินต่างๆ การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง ความยุติธรรม ของผู้บริหารที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการตัดสินใจปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันการเป็นผู้มีเหตุมีผล ไม่เอาัดเอาเปรียบ เป็นผู้สามารถครองคน ครองตน ครองงาน มีธรรมาภิบาล และ มีศักดิ์ศรีในการเป็นผู้บริหารพัฒนาองค์กรสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ ,จริยธรรม ,ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The modern world are developing rapidly in the field of information technology. Affecting the economic, social, cultural, and educational management of various countries. Changes in many countries are trying to find ways to accommodate the changes in the world that are happening. Having an effective management plan that can be developed sustainably requires good management. Executives must have good governance. It is a transparent service. It can detect fraud and corruption. Ethical leadership is a positive trait of executives who exhibit appropriate behavior according to social norms. be able to behave as a moral and ethical role model for subordinates Phrapariyattham School is an organization that provides education for monks and novices. School administrators must develop themselves to be ethical leaders. with the following components social acceptance, conduct, and honest motivation Show straightforward, serious behavior, and do not lie or talk nonsense. protect the confidentiality of interests and property provide correct information do not distort the facts Fairness of executives that demonstrate their ability to make decisions in their treatment of their subordinates. with

equality, equality, reasonableness, not taking advantage, being able to dominate people Owning yourself, working, having good governance, and having dignity in being an executive to develop the organization to achieve its goals effectively.

Keywords: Leadership, Ethics, School Administrators

บทนำ

ในสภาวะโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเกิดพลังกดดันทั้งภายในประเทศและระดับโลก ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต่างก็พยายามที่จะหาแนวทางการรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น โดยมีการวางแผนแนวทางการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ความต้องการในด้านการบริหารมีมากยิ่งขึ้น แต่การบริหารจัดการนั้นจะสามารถพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืนจะต้องเป็นการบริหารจัดการที่ดีโดยผู้บริหารจะต้องบริหารแบบธรรมาภิบาล มีคุณธรรม จริยธรรมในการบริหารงาน หากองค์กรใดผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงานก็จะทำให้องค์การนั้น ๆ พัฒนาไปอย่างยั่งยืน มั่นคง และถาวร องค์กรนั้นก็จะมีการพัฒนา มีการแข่งขันที่สูงขึ้นมากขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการบริหารจัดการเพื่อให้ความมั่นใจกับองค์กรอื่น ๆ ที่จะมามีปฏิสัมพันธ์กับองค์กร (ราเชนทร์ พิพัฒน์กุล, 2562)

สังคมในยุคปัจจุบันการบริหารจัดการศึกษาจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรู้ควบคู่คุณธรรมจริยธรรม ก็จะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างดีงามและสงบสุข คุณธรรมจริยธรรมนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและทุกอาชีพหากมนุษย์ผู้ใดหรืออาชีพใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมแล้วก็เป็นเรื่องยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งอาชีพนั้นๆ ในทางตรงกันข้ามหากขาดคุณธรรมและจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพย่อมส่งผลเสียต่อตนเองและสังคม รวมไปถึงองค์การวิชาชีพตนเองทั้งในปัจจุบันและในอนาคตได้ดังนั้นในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมจึงต้องร่วมกันรณรงค์ให้กับสังคมตระหนักให้มากเพราะจำพาคความสงบความสุขและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมเพราะเมื่อบุคคลใดมี

คุณธรรมจริยธรรมแล้วย่อมส่งผลให้การทำงานก็ประสบผลสำเร็จ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เกิดทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีคุณค่ามีประโยชน์และสร้างสรรค์คุณงามความดีอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติศาสนาสืบไป การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับทุกฝ่ายในสังคมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาควบคู่ไปกับด้านอื่นๆ การบริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาควรตระหนักและยึดถือเป็นแนวปฏิบัติอยู่ในกรอบการบริหารจัดการที่มีคุณธรรมจริยธรรม โดยยึดหลักการบริหารจัดการเชิงพุทธซึ่งเป็นความพยายามในการนำเอาหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาเพราะพระพุทธศาสนาเป็นนามธรรมสูงกว่าความรู้สมัยใหม่ใดๆพระพุทธศาสนาครอบคลุมทั้งหลักการวิทยาศาสตร์และทางสังคมศาสตร์ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีควรมีธรรมะต่อการทำหน้าที่ ธรรมะสำหรับการนำ 1) ปัญญาผู้นำจะต้องเป็นผู้เฉลียวฉลาด 2) การมี พลังผู้นำจะต้องมีพลังใน ทุกด้าน 3) ทศพิธราชธรรม คือ หลักธรรม 10 ประการ สำหรับนักปกครอง 4) สังคหวัตถุ คือ ความสามารถประเภทต่างๆ (วิรัตน์ ธรรมโหร, 2564)

จากการศึกษาการวิจัยของพรอัมรินทร์ พรหมเกิด พบว่า การทุจริตในวงการศึกษามีหลายรูปแบบมากทั้งรูปแบบและลักษณะความร่วมมือการทุจริตอย่างเป็นระบบในภาคการศึกษาเครือข่ายกลุ่มอิทธิพลมี 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ การทุจริตจากการจัดซื้อจัดจ้าง การก่อสร้าง และการจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ทางการศึกษาการทุจริตจากระบบบริหารงานบุคคล การทุจริตจากการรับนักเรียนเข้าสถานศึกษา การทุจริตจากการเบี่ยงเบนงบประมาณที่ได้รับจากส่วนกลาง และเงินอุดหนุนประเภทต่างๆ โดยการทุจริตจะทำได้เป็นเครือข่าย เรียกว่าเครือข่ายอิทธิพล ประกอบด้วย ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีอำนาจในกรม กระทรวง และเขตพื้นที่ การศึกษาลงมาถึงผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้เกี่ยวข้องหลักในกระบวนการทุจริตในการก่อสร้างกลุ่มแรก คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเพราะมีอำนาจในการกำหนดขอบเขตงาน พิจารณานุมัติงบประมาณก่อสร้างได้โดยเฉพาะในสถานศึกษาขนาดใหญ่ ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นผู้มีอิทธิพลและเป็น ผู้กำหนดเงื่อนไขต่างๆ ภาวะผู้นำโดยต้องมีทักษะในการนำผู้ร่วมงาน จูงใจให้ผู้ร่วมงานทุกคนร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภาวะผู้นำจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องรับผิดชอบงานทุกอย่างในสถานศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งที่สำคัญผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีคือภาวะผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำ

เชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องถือเป็นความตระหนักในการกิจความรับผิดชอบความเอาใจใส่อย่างยิ่งยวดต่อสถานศึกษาและชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถ ทักษะ ศักยภาพ และมีจริยธรรมที่สูง ผู้บริหารสถานศึกษาย่อมได้รับความไว้วางใจเชื่อมั่น ศรัทธาจนผู้ร่วมงานทำงานอย่างสุดความสามารถให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, 2561)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับทิศทางการบริหารที่มุ่งเน้นความสามารถในการบริหารร่วมกับความดีในการจัดการศึกษาให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้คู่คุณธรรมและเหมาะสมต่อไป

ความหมายภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่ดีของผู้นำ แสดงออกด้วยความประพฤติที่เหมาะสมตามบรรทัดฐานของสังคม สามารถเป็นต้นแบบ ด้านความประพฤติของบุคลากรในองค์กรได้ โดย พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2553) ให้ความหมาย ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ไว้ว่า ผู้นำที่สมบูรณ์แบบมีความเป็นผู้นำโดยสมบูรณ์เป็นบุคคลที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษยชาติเป็นผู้สามารถนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขและความสามัคคีหรือมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ สัปบุริสธรรม 7 พรหมวิหาร 4 และทศพิธราชธรรม 10 ซึ่งสอดคล้องกับ (กมลทิพย์ ทองกำแหง, 2554) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมหมายถึง การที่ผู้บริหารได้มีอิทธิพลต่อบุคลากรในองค์กร โดยใช้อำนาจ หน้าที่และอิทธิพลในการนำบุคลากรในองค์กรนั้นไปในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม และคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมขององค์กรนั้นและสังคมเป็นหลัก เป็นที่ได้รับการยอมรับจากบุคลากรได้ว่าเป็นไปมาตรฐานทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งอยู่กับความแตกต่างของแต่ละองค์กร สังคมและวัฒนธรรมด้วย ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเปรียบเสมือนการเปลี่ยนสภาพทั้งผู้นำ และผู้ตามตามกระบวนการของภาวะผู้นำเชิงการเปลี่ยนแปลง จะนำมาซึ่งจริยธรรมในการยกระดับความประพฤติของภาวะผู้นำ ผู้นำและผู้ตามจะบรรลุถึงผลความสำเร็จสูงสุดต้องเกิดการยอมรับ ชื่นชม และพึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผู้นำเชื่อถือในตนเองเอาใจใส่ในสิทธิและศักยภาพของคนสร้างระบบกลุ่ม โดยใช้การ

นำแบบประสานความร่วมมือด้วยการนำ ผู้อื่นไปสู่การยอมรับในความรับผิดชอบของผู้นำ จะต้องช่วยผู้ตามประเมินค่านิยมและความต้องการเพื่อที่จะยกระดับการกระทำให้สูงขึ้นจนถึงระดับค่านิยมด้านอิสรภาพ ความยุติธรรม และความเท่าเทียมกัน (เอกราช โฆสิตพิมานเวช, 2560) ผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพจะกำหนดแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้วยการนำการปฏิสัมพันธ์เข้ามาใช้ควบคู่กันไป สามารถบริหารจัดการความรู้คู่กับการปฏิสัมพันธ์ที่ใช้ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนมีความสามารถในการประสานสัมพันธ์ การสื่อสารในองค์กร การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ดี มีทักษะและความรู้ในเรื่องการปฏิสัมพันธ์เพื่อนำมาพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารในสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากการศึกษาความหมายของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม สรุปว่า เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกผ่านการประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสมตามมาตรฐานของผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ โดยการแสดงออกผ่านการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับบุคลากรภายในสถานศึกษา ซึ่งสามารถจูงใจให้บุคคลอื่นเกิดความเชื่อถือศรัทธาและได้รับการยอมรับอย่างสูง ใช้คุณธรรมจริยธรรมประกอบการนำหรือการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุด

ความสำคัญภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารควร ได้รับการส่งเสริม เนื่องจากผู้บริหารต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ เพื่อพัฒนาตนเองและทำการขับเคลื่อนงานในองค์กรไปสู่เป้าหมายอย่างมีคุณภาพ และ มีความเป็นผู้นำทางพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อเป็นต้นแบบและแนวทางในการปฏิบัติตนของ โดย (สุพิน จันทร์นิมาน, 2558) ได้อธิบายภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมไว้ว่ามีความสำคัญเพราะถ้าองค์กรใดที่มีผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม จะทำให้องค์การนั้นประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมไว้ว่าเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับสถานศึกษา เพราะว่าเป็นรากฐานในการตัดสินใจของผู้นำที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจะส่งผลต่อผลลัพธ์ประสิทธิภาพขององค์กร ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมไว้ว่ามีความสำคัญเนื่องจากผู้นำเชิงจริยธรรมสามารถให้อำนาจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามไปในทางที่ถูกต้อง ตีตามค่านึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป ซึ่งจะส่งผลต่อการยกระดับมาตรฐานทางด้านจริยธรรมของผู้ตามให้สูงขึ้น บรรลุถึงผลสำเร็จสูงสุดบรวาน์

และ เทรวีโน Brown and Trevino (2006) ได้อธิบายภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมไว้ว่ามีความสำคัญเพราะผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จะสามารถโน้มน้าวจิตใจคนในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ทำให้ผู้ตามเกิดความพึงพอใจในการทำงานและอุทิศตน เพื่อความสำเร็จขององค์กร

จากการศึกษาความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม สามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม มีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อการบริหารงานในสถานศึกษา ซึ่ง ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างด้านจริยธรรมต่อผู้ตามเพื่อให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ เกิดการเสริมแรงในการเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าวที่มีจริยธรรมนั้นตามหลักของจรรยาบรรณ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาโดยรวมและทำให้เกิดการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษานั้นที่มีจริยธรรมแบบถาวรจนทำให้องค์กรนั้นบรรลุเป้าหมาย

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

หลักการภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมประกอบด้วย ความเคารพ (Respect) การบริการ(Service) ความยุติธรรม (Justice) ความซื่อสัตย์ (Honesty) และสร้างชุมชน (Community) (รัตติกร จงวิศาล, 2556) ดังนี้

- 1) ผู้นำที่มีจริยธรรมจะเคารพผู้อื่น การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ หมายถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนว่าเขาเป็นจุดหมาย ไม่ใช่เป็นเครื่องมือรวมถึงต้องปฏิบัติต่อการตัดสินใจและค่านิยมของผู้อื่นด้วยความเคารพ ผู้นำจะปล่อยให้ผู้ตามเป็นตัวของตัวเองและเคารพว่าผู้อื่นมีความแตกต่างและมีคุณค่าอย่างไม่มีเงื่อนไขผู้นำจะเคารพความคิดของผู้อื่นยอมรับผู้อื่นในฐานะเป็นบุคคล ผู้นำต้องรับฟังผู้ตามอย่างใกล้ชิด มีความเห็นใจอดทน และใจกว้างต่อความคิดเห็นที่ขัดแย้งหรือตรงกันข้ามกันเมื่อผู้นำแสดงถึงความเคารพต่อผู้ตามจะทำให้ผู้ตามรู้สึกว่ามีคุณค่าและมีความสามารถในการทำ
- 2) ผู้นำที่มีจริยธรรมจะให้บริการผู้อื่น การให้บริการเป็นตัวอย่างของแนวคิจริยธรรมที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของผู้อื่น ผู้นำจะเอาประโยชน์ของผู้อื่นเป็นหลักเป็นอันดับแรก เช่น การให้คำปรึกษา พฤติกรรมการเพิ่มพลังอำนาจ(Empowerment Behaviors) การสร้างทีม พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร (Organization Citizenship Behavior)
- 3) ผู้นำที่มีจริยธรรมเป็นคนยุติธรรม ผู้นำเชิงจริยธรรมมีความ

เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่อง ความเที่ยงธรรมและความยุติธรรม ผู้นำจะให้ความสำคัญสูงสุดในการปฏิบัติต่อผู้ตามด้วยความยุติธรรม หลักของความยุติธรรม คือ ผู้นำต้องยึดหลักความเที่ยงธรรม และยุติธรรมในการตัดสินใจ 4) ผู้นำที่มีจริยธรรมต้องซื่อสัตย์ เพื่อจะสามารถเข้าใจความสำคัญของความซื่อสัตย์ ได้อย่างชัดเจนให้ลองพิจารณาถึงสิ่งที่ตรงข้าม นั่นคือความไม่ซื่อสัตย์ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการโกหกหรือทำให้ความจริงคลาดเคลื่อนไป ส่งผลให้หมดศรัทธาในสิ่งที่พูดและสิ่งที่ยื่นหยัดทำให้อิทธิพลของผู้นำลดน้อยลง 5) ผู้นำที่มีจริยธรรมสร้างชุมชน ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการส่งอิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยการแสดงถึงมิติทางจริยธรรมที่ชัดเจนมีการอ้างอิงถึงเป้าหมายร่วมกันซึ่งหมายความว่าผู้นำต้องพยายามขับเคลื่อนกลุ่มไปในทิศทางที่ตั้งาม

จากการศึกษาความหมายของลักษณะภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม สามารถสรุปได้ว่าหมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกผ่านการประพฤติปฏิบัติตนโดยชอบไม่ทุจริต คอรัปชั่น มีพฤติกรรมอยู่ 5 องค์ประกอบ 1) ผู้นำที่มีจริยธรรมจะเคารพผู้อื่น การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ 2) ผู้นำที่มีจริยธรรมจะให้บริการผู้อื่น 3) ผู้นำที่มีจริยธรรมเป็นคนยุติธรรม 4) ผู้นำที่มีจริยธรรมต้องซื่อสัตย์ และ ผู้นำที่มีจริยธรรมสร้างชุมชน

หลักคุณธรรมสำหรับของผู้บริหารสถานศึกษา

คุณลักษณะของผู้บริหารในพุทธปาปิณสูตร ได้พูดถึงคุณลักษณะของบุคคลที่จะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีไว้ 3 ประการ 1) จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล 2) วิธูโร หมายถึง จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 3) นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี:พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2546) นอกจากผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการดังกล่าวแล้ว รูปแบบและวิธีการบริหาร ก็เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญยิ่ง ต่อความสำเร็จและล้มเหลวได้ในอธิปไตยสูตร พอสรุปลักษณะการบริหารได้ 3 ลักษณะ : พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2546) 1) อัตตาธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเอง ฐานะ ศักดิ์ศรีเกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนและสิ่งที่เป็นอยู่ด้วยตนเป็นประมาณ ในฝ่ายกุศล ได้แก่เว้นชั่วทำดีด้วยเคารพตน 2) โลภธิปไตย ถือ โลกเป็นใหญ่ คือถือเอาความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่หวั่นไหวไปตามเสียงนินทา และสรรเสริญ กระทำการด้วยปรารถจะเอาใจหมู่ชน หาความนิยม หรือหวั่นกลัวเสียงกล่าวว่าเป็นประมาณใน

ฝ่ายกุศลได้แก่เว้นชั่วทำดีด้วยเคารพเสียงหมู่ชน 3) ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนาสิ่งที่ดี ศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุด เต็มขีดแห่งปัญญาจะมองเห็นได้ด้วยความรู้ที่จริงใจว่า เป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงาม เป็นประมาทอย่างสามัญ ได้แก่ ทำการด้วยความเคารพหลักการ กฎ ระเบียบ กติกาจากลักษณะการบริหารที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น วิธีการบริหารที่ดีในทัศนะของพุทธก็คือ ธรรมาธิปไตย นั่นเอง

บริบทโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2535 กำหนดว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นในวัด หรือที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจะจัดตั้งขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ และด้วยความเห็นชอบของประธานสภาการศึกษาสงฆ์ โรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (เดิมกรมการศาสนา) จะให้การสนับสนุนเป็นเงินอุดหนุนตามกำลังงบประมาณและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากำหนด (ดิเรก ด้วงลอย, 2563)

ดังนั้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนชายที่เข้าไปบวชในพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักธรรมคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรการอบรมเพื่อให้ผู้ได้รับการอบรมมีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม สมกับที่ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาปัจจุบันมีการศึกษาสงฆ์มีอยู่ 3 แผนก ได้แก่ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม และแผนกบาลีนั้นเป็นการจัดการศึกษาเฉพาะด้านหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้ว ๆ ไม่มีวิชาสามัญศึกษาเข้าไปปะปน ส่วนแผนกสามัญศึกษานั้นเป็นการจัดการศึกษาที่ผสมผสานกันทั้งหลักสูตร แผนกธรรม แผนกบาลี และหลักสูตรสามัญศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเข้าด้วยกัน

แต่หลักสูตรแผนกธรรม -บาลีไม่เข้มข้นมากนัก แต่ก็ยังมีเนื้อหามากกว่าวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับเยาวชนยุคปัจจุบัน เพราะสามารถบูรณาการนำเอาการศึกษาสงฆ์ทั้ง 3 แผนกมาหลอมเป็นหนึ่งเดียว ซึ่งเป็นการศึกษาแผนกเดียวที่ทุกคนยอมรับว่า เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และปัจจุบันได้มี พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ.2562 (พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม, 2562)

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานในสถานศึกษา ซึ่ง ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างด้านจริยธรรมต่อผู้ติดตามเพื่อให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจ เกิดการเสริมแรงในการเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าวที่มีจริยธรรมนั้นตามหลักของจรรยาบรรณ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาโดยรวมและทำให้เกิดการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นให้สถานศึกษานั้นที่มีจริยธรรมแบบถาวรจนทำให้องค์กรนั้นบรรลุเป้าหมายองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต่อไปนี้

1. ความเป็นผู้นำด้านคุณธรรม การที่ผู้บริหารแสดงออกถึงลักษณะความเป็นผู้นำด้านคุณธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และเป็นความคาดหวังของชุมชน ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมในโรงเรียนมีความสามารถในการบริหารงานและการจัดการในองค์กร กำหนดพันธกิจ นโยบายที่ดีมีทักษะในการมอบหมายและมีทักษะในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทีมงาน นำไปสู่เป้าหมายเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งวัดจากการเป็นที่ยอมรับของสังคมการสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมในโรงเรียนการบริหารงาน และการจัดการในองค์กรและ การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

2. ความซื่อสัตย์ การที่ผู้บริหารแสดงออกถึงการประพฤติตรงไปตรงมาทั้งต่อตนเองและผู้อื่นต่อหน้าที่การงานต่อคำมั่นสัญญาแบบแผนระเบียบกฎเกณฑ์และความถูกต้องดีงามทั้งหลาย พฤติกรรมความซื่อสัตย์ของผู้บริหารนั้นจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ปรากฏต่อสายตา

ของผู้อื่นและบุคคลรอบข้างมีสัจจะ พูดจริงทำจริง ไม่โกหกหรือพูดเหลวไหล พูดคำไหนเป็นคำนั้นเป็นที่เคารพศรัทธาว่าเป็นคนมีเกียรติความซื่อสัตย์จึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและเป็นที่ต้องการในทุกองค์การความซื่อสัตย์นอกจากจะหมายถึงการรักษาความลับ ผลประโยชน์และทรัพย์สินต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ยังหมายถึงการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง ซึ่งมาสามารถวัดได้จาก การประพฤติตรงไปตรงมาทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การพูดจริงทำจริง ไม่โกหกหรือพูดเหลวไหล การรักษาความลับผลประโยชน์และทรัพย์สินต่าง ๆ และการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง

3. ความยุติธรรม พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการตัดสินใจ ปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้อื่นได้ด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันเป็นผู้มีเหตุผลตลอดจนไม่เอารัดเอาเปรียบให้เกียรติและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจสามารถวัดได้จากการตัดสินใจ ปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้อื่นได้ด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันการเป็นผู้มีเหตุผล และการไม่เอารัดเอาเปรียบ

4. ความไว้วางใจพฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกให้เห็นถึงความมีศักดิ์ศรี ความจงรักภักดีความเมตตาการุณาการมีมนุษยสัมพันธ์ความโปร่งใสจริงใจความมั่นคงสม่ำเสมอในคำพูดและการกระทำความเป็นธรรมการใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินใจความผูกพันและเต็มใจที่จะปกป้องผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนให้ออกสแกผู้ใต้บังคับบัญชาในการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร สามารถวัดได้จาก ที่ผู้บริหารมี เมตตาการุณาความโปร่งใสจริงใจความมั่นคงสม่ำเสมอในคำพูด และการกระทำและการมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

จากการกล่าวมาพอสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาว่ามีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อการบริหารงานในสถานศึกษา ซึ่ง ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างด้านจริยธรรมต่อผู้ตามเพื่อทำให้ผู้ตามเกิดแรงบันดาลใจประกอบไปด้วย 1) ความเป็นผู้นำด้านคุณธรรม 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความยุติธรรม และ 4) ความไว้วางใจ

สรุป

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกผ่านการประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้องเหมาะสม ตามมาตรฐานของผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ โดยการแสดงออกผ่านการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับบุคลากรภายในสถานศึกษา ซึ่งสามารถจูงใจให้บุคคลอื่นเกิดความเชื่อถือศรัทธาและได้รับการยอมรับอย่างสูง ใช้คุณธรรมจริยธรรม ประกอบการนำหรือการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดโดยพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกผ่านการประพฤติปฏิบัติตนโดยชอบไม่ทุจริตคอร์รัปชัน มีพฤติกรรมอันประกอบด้วย ผู้นำที่มีจริยธรรมจะเคารพผู้อื่น การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเคารพ ผู้นำที่มีจริยธรรมจะให้บริการผู้อื่น ผู้นำที่มีจริยธรรมเป็นคนยุติธรรม ผู้นำที่มีจริยธรรมต้องซื่อสัตย์ และ ผู้นำที่มีจริยธรรมสร้างชุมชน เป็นผู้มี คุณลักษณะ จักขุมา หมายถึง มีปัญญามองการณ์ไกล วิรุโธ หมายถึง จัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และ นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดีสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ทองกำแหง. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชน. ใน ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จาตุรนต์ ทองหวั่น และพรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2561). กระบวนทัศน์เบื้องต้นในการพัฒนาสมรรถนะองค์การขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 11(2), 1-22.
- ดิเรก ด้วงลอย. (2563). อนาคตภาพการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. ใน หลักสูตรดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2561). การศึกษาเครือข่ายกลุ่มอิทธิพลซึ่งนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชัน
อย่างเป็นระบบ (Organized Corruption) ของภาคการศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขตที่ 24,25,26. คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท
สหธรรมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธมมจิตโต). (2546) คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร:
สถาบันพัฒนา.
- พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562. (2562, 16 เมษายน). ราชกิจจานุ
เบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 50ก. หน้า 11-21.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). ทฤษฎีการวิจัยและแนวทางสู่การพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราเชนทร์ พิพัฒน์กุล. (2562). จริยธรรมกับการบริหารงาน. วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 24(2).
- วิรัตน์ ธรรมโหร. (2564). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่ส่งผลต่อการบริหารเชิงพุทธของผู้บริหาร
สถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุพิน จันท์ธิมาน. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมกับ
พฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา ประถมศึกษาตราด. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เอกราช โฆษิตพิมานเวช. (2562). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของการบริหารโรงเรียนเอกชน สังกัด
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น. ใน รายงานการวิจัยรับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กลุ่มส่งเสริมการศึกษาเอกชน. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น.

พรหมวิหารธรรมกับผู้บริหารในคัมภีร์วิสุทธิมรรค*

THE SUBLIME STATES OF MIND AND ADMINISTRATORS IN VISUDDHI MAGGA SCRIPTURE

กิตติพงษ์ ถิ่นศรี¹, สมเดช นามเกต² และ บุญส่ง สิ้นรูนอก³

Kittipong tinsri¹, Somdet Namket² and Boonsong Sinthunok³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: Kittipong_2017@gmail.com

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำในการบริหารจัดการองค์กรแบบกว้าง ๆ โดยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของผู้บริหาร เพื่อเทียบเคียงกับบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารที่มีคุณธรรม เป็นที่เคารพรัก และเชื่อถือกันต่อบุคลากรในองค์กรสังคมปัจจุบัน ประกอบไปด้วยบุคคลที่หลากหลายลักษณะด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป ที่หมายถึงมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ มีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งรวมทั้งเพศชายและเพศหญิง อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน ต่างบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่แตกต่างกันไป เมื่อมีการดำเนินชีวิต และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ที่เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ บุคคลย่อมมีลักษณะนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน มีแนวคิดที่เป็นของตนเอง มาร่วมกันปฏิบัติ อย่างเช่นหลักธรรมที่สำคัญตามแต่ละศาสนาที่ตนเองนับถือ ผู้บริหาร หรือ ผู้นำ ในแต่ละองค์กรนั้น ๆ และมีคุณธรรมจริยธรรมในตัวผู้บริหาร ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นทางการต่อการสนับสนุนความพยายามในการทำงานของบุคคลคนอื่น ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารเป็นบุคคลที่คอยช่วยเหลือบุคคลอื่นให้ทำในสิ่งที่สำเร็จในเวลาที่กำหนดอย่างมีคุณภาพมากขึ้นจนเกิดความพึงพอใจ ผลสำเร็จนี้เกิดจากการที่ผู้บริหารได้ใช้แนวคิดการบริหารแบบใหม่ คือ การช่วยเหลือและการสนับสนุน มากกว่าที่จะใช้แนวคิดการบริหารแบบดั้งเดิมที่เน้นการสั่งการ และการ

* Received 25 August 2023; Revised 28 August 2023; Accepted 31 August 2023

ควบคุม ยิ่งไปกว่านั้น ในองค์การสมัยใหม่ผู้บริหารจะถูกกำหนดบทบาทให้เป็นผู้ประสาน
ผู้สอน และเป็นผู้นำทีม การบริหารด้วยหลักคุณธรรมเป็นสิ่งที่พึงมีในตัวผู้บริหารทุก ๆ คน
โดยเฉพาะหลักพรหมวิหารธรรมที่ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อให้เป็น
ที่เคารพรัก และ ศรัทธา

คำสำคัญ: พรหมวิหารธรรม, ผู้บริหาร, คัมภีร์วิสุทธีมรรค

Abstract

The leadership in administrating the organization widely by applying the principle of Buddhist Dhamma for the administrators' roles in order to compare with the roles and duties of the administrators who comply with the respect, beloved and believability for the personnel in the present personnel and organization consisting of diverse types of people regarded as common people that mean human beings consisting of lives and hearts, legal rights and duties including males and females living in the same society and to have the different roles and duties and responsibility. When having diverse lifestyle and activities together related to roles and activities, individuals possess diverse habits and ones' own concepts by participating in practice such as the important principle of Dhamma depending on ones' own religions of administrators or leaders of each organization and they should have morality in themselves. Administrator means individuals who take the official responsibility for supporting the effort in working of others. It can be seen that administrators are personnel who assist the others to achieve their work in the time limited with more sufficient until they get some more satisfied. Thisq achievement results from the primitive concepts of administrators focusing on order and control. Moreover, in new organization, administrators' roles are designated to connect, teach and to be leaders of the teams. To administrate with the virtue should be possessed in every administrator, especially, the principle of the

Sublime States of Mind consisting of Loving-kindness, compassion, Sympathetic Joy and Equanimity for the sake of respect and faith.

Keywords: Loving-kindness, Compassion, Sympathetic Joy and Equanimity

บทนำ

ผู้วิเคราะห์ได้ศึกษาบทบาท และภาวะผู้นำในการบริหารจัดการองค์กรแบบกว้างๆ โดยการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของผู้บริหาร เพื่อเทียบเคียงกับบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารที่มีคุณธรรม เป็นที่เคารพรัก และเชื่อถือกันต่อบุคลากรในองค์กร

สังคมปัจจุบันประกอบไปด้วยบุคคลที่หลากหลายลักษณะด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป ที่หมายถึงมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ มีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งรวมทั้งเพศชายและเพศหญิง อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน ต่างบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่แตกต่างกันไป เมื่อมีการดำเนินชีวิต และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ที่เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ บุคคลย่อมมีลักษณะนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน มีแนวคิดที่เป็นของตนเอง เมื่อมาอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมต้องมีกฎระเบียบแบบแผนร่วมกัน ทั้ง กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ที่ร่วมกันปฏิบัติ สังคมจึงต้องมีการหล่อหลอมเข้าด้วยกันและนำหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ มาร่วมกันปฏิบัติ อย่างเช่นหลักธรรมที่สำคัญตามแต่และศาสนาที่ตนเองนับถือ

แนวคิดและทฤษฎี

คุณธรรม (Virtue) และจริยธรรม (Morality หรือ Ethic) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 นั้นได้อธิบายความหมายของคำ "คุณธรรม" ว่าสภาพคุณงามความดีและ "จริยธรรม" ว่าธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติศีลธรรมกฎศีลธรรมและคุณธรรม หมายถึง "ธรรมที่เป็นคุณความดีสภาพที่เกื้อกูล" (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2538)

ทั้งนี้จริยธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดได้แก่จริยธรรมส่วนบุคคลซึ่งหมายถึงการกระทำที่บุคคลตัดสินใจทำเป็นส่วนตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้แก่ความซื่อสัตย์สุจริตความขยันอดทนเป็นต้นและจริยธรรมสังคมซึ่งหมายถึงการกระทำที่ส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมเช่นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความเสียสละเป็นต้น (จूरिพร กาญจนการุณ, 2552)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

นักทฤษฎีจริยธรรมได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางจริยธรรมไว้หลากหลายแนวคิดโดยแต่ละแนวคิดมีความเชื่อพื้นฐานที่ต่างกันซึ่งในที่นี้จะนำเสนอแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่สำคัญ 4 กลุ่มได้แก่ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ศิณารณ์ หุ้เต็ม, 2552)

2.1 กลุ่มแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด

นักทฤษฎีกลุ่มพัฒนาการทางความคิดมีความเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมมีความเป็นสากลมีโครงสร้างของความคิดเป็นพื้นฐานและประกอบด้วยเหตุผลเชิงจริยธรรมนอกจากนี้ยังเชื่อว่าจริยธรรมของบุคคลเกิดจากแรงจูงใจเบื้องต้นคือการได้รับการยอมรับการรู้ว่าตนเองมีความสามารถการเคารพและรู้จักตนเองอย่างแท้จริงส่วนบรรทัดฐานเบื้องต้นทางจริยธรรมของบุคคลนั้นทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้มี 2 ทฤษฎีคือทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กดังจะเสนอสาระสำคัญของแต่ละทฤษฎีต่อไปนี้

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ (Piaget) เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขึ้นอยู่กับวัยตลอดจนความฉลาดของบุคคลในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ของสังคมตามพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นโดยขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์แบ่งเป็น 2 ขั้นใหญ่ๆ ดังนี้ 1. ขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึง 8 ปีในขั้นนี้บุคคลยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตนเช่นบิดามารดาครูและบุคคลอื่นที่มีอำนาจมากกว่าและเชื่อว่ากฎระเบียบเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ดังนั้นระยะนี้บิดามารดาและผู้ใหญ่จึงมีอิทธิพลต่อเด็กอย่างชัดเจน 2. ขั้นการยอมรับของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไปในขั้นนี้บุคคลจะมองสิ่งต่าง ๆ อย่างมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นและเชื่อว่ากฎระเบียบต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดสมบูรณ์แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าทุกคนยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้นในขั้นนี้เป็นระยะที่บุคคลเริ่มพัฒนาจริยธรรมขึ้นสู่ความคิดที่เป็นของตนเองใช้เหตุผลโดยคำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของแต่ละบุคคลจะผ่านไปตามขั้นพัฒนาการ (Sequential stage) โดยมีพื้นฐานมาจากการให้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และเชื่อว่าการรับรู้ทางสังคมและบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคลนั้นจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะปฏิสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้นสำหรับการตัดสินใจคุณธรรมตามขั้นต่าง ๆ นั้นโคลเบอร์กเห็นว่าเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นซึ่งเขาเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นจะนำไปสู่การเรียนรู้ส่วนบุคคลมากกว่าจะเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่สังคมวางไว้ นอกจากนี้โคลเบอร์กยังเห็นว่าบุคคลที่จะมีจริยธรรมขั้นสูงหรือสามารถใช้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นสูงได้นั้นจะต้องสามารถใช้เหตุผลเชิงตรรกะและความสามารถในการรับรู้ทางสังคมในระดับสูงก่อนโดยลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้นแบ่งออกเป็น 3 ระดับและแต่ละระดับสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2523) ได้แก่

ผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นทางการต่อการสนับสนุนความพยายามในการทำงานของบุคคลคนอื่น ซึ่งให้เห็นว่าผู้บริหารเป็นบุคคลที่คอยช่วยเหลือบุคคลอื่นให้ทำในสิ่งที่สำเร็จในเวลาที่กำหนดอย่างมีคุณภาพมากขึ้นจนเกิดความพึงพอใจ ผลสำเร็จนี้เกิดจากการที่ผู้บริหารได้ใช้แนวคิดการบริหารแบบใหม่ คือ การช่วยเหลือ และการสนับสนุนมากกว่าที่จะใช้แนวคิดการบริหารแบบดั้งเดิมที่เน้นการสั่งการ และการควบคุม ยิ่งไปกว่านั้นในองค์กรสมัยใหม่ผู้บริหารจะถูกกำหนดบทบาทให้เป็นผู้ประสาน ผู้สอน และเป็นผู้นำทีมการบริหารด้วยหลักคุณธรรมเป็นสิ่งที่พึงมีในตัวผู้บริหารทุก ๆ คนโดยเฉพาะหลักพรหมวิหารธรรมที่ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อให้เป็นที่เคารพรัก และ ศรัทธา

บุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งภายในองค์กรที่มีหน้าที่ตัดสินใจ กำหนดทิศทางรวมถึงยังต้องจัดการบริหารหล่อเลี้ยงทรัพยากรภายในองค์กร เพื่อความอยู่รอดของหน่วยงาน และด้วยหน้าที่ที่ต้องตัดสินใจปัจจัยสำคัญใหญ่ ๆ คือ ผู้บริหาร ดังนั้นแล้วผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีทักษะความรู้รอบด้าน ทั้ง วิชาการ ทักษะคน ประสพการณ์ ความเชี่ยวชาญในการทำงาน เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนในการบริหารธุรกิจให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป อย่างไรก็ตามนอกจากผู้บริหารจะดีแล้ว ผู้รับหน้าที่มอบหมายจากผู้บริหารก็จะต้องมีประสิทธิภาพสอดคล้องร่วมกันด้วยเช่นกัน ผู้บริหารเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งในการบริหารจัดการควบคุมโครงสร้างต่างๆ ภายในองค์กรโดยมีอำนาจในการขับเคลื่อนทรัพยากรภายในองค์กร เป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้าน และสามารถแบ่งงานให้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล และให้

คำแนะนำการทำงานได้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด คำว่า บริหาร ตามพจนานุกรม หมายถึง การแบ่งงานกันทำโดยทั่วถึง ผู้ที่ทำหน้าการกระจายงาน ผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินการต่าง ๆ ผู้ที่ทำหน้าที่การปกครอง ผู้บริหารจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทั้งสติปัญญา และการจัดการ เนื่องจากเป็นผู้กำหนดทิศทางภายในองค์กรจึงจำเป็นต้องมีการจัดการบริหารที่ดี โดยคุณสมบัติของผู้บริหารที่ดีจะต้องประกอบไปด้วย วิทยุทัศน์ที่ดี มีความรู้และประสบการณ์ มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ สร้างความสามัคคีเหนียวแน่นภายในองค์กรได้ นอกจากนี้ยังจะต้องมีความเป็นผู้นำ ซึ่งตำแหน่งเก้าอี้ผู้บริหารแม้จะดูสบายและมีอำนาจ แต่ก็ต้องแลกมาด้วยคุณสมบัติที่เปรียบพร้อมจากหน้าที่การงานที่เป็นหัวใจสำคัญขององค์กรสู่ความพัฒนาเจริญก้าวหน้า หรือสามารถแก้ไขปัญหาเพื่อความอยู่รอดและความสำเร็จ หากได้ผู้บริหารที่หวังเพียงผลประโยชน์ความสบายในหน้าที่การงานโดยไม่มีคุณสมบัติองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ก็อาจนำพามาซึ่งความล่มสลายได้

ผู้บริหารในฐานะผู้นำควรมีแนวปฏิบัติที่อยู่ในกรอบของคุณธรรมเพราะคุณธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจบุคคลให้ประพฤติในทางที่ถูกที่ควร และเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมให้บุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือแก่ผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดขวัญและกำลังใจรู้สึกมีความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณธรรมที่ผู้บริหารพึงมีนั้นปรากฏอยู่ในหลักของศาสนาทุกศาสนา มีระเบียบ กฎหมาย คำสั่ง จรรยาบรรณ ระเบียบวินัยข้าราชการครู ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบอาชีพ เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องประกันคุณภาพ จากสภาพการณ์ของสังคมไทย และสังคมโลก ปัจจุบัน หากเรายอมรับกันว่าการศึกษา คือ เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน นั้นแสดงว่าการศึกษาเป็นทั้ง หลักการ เป้าหมาย กระบวนการ และวิธีการสำหรับพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์พรหมวิหารธรรมเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นฐานสำหรับการจัดการศึกษาควบคู่ไปกับวิทยาการ พรหมวิหารธรรมเป็นธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครอง หลักธรรมนี้เป็นธรรมสำหรับทุกคน เช่น บิดา มารดา ครู อาจารย์ หัวหน้าหน่วยงาน และ นักบริหาร หลักพรหมวิหารธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับ หัวหน้าหน่วยงาน และนักบริหารองค์กรต่าง ๆ ที่จะต้องนำไปประพฤติปฏิบัติ สภาพที่เป็นจริงมีผู้บริหารจำนวนไม่น้อยที่ปฏิบัติงาน และปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรมย่อหย่อนไป และยังกระทำผิดวินัยอย่างต่อเนื่อง ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรม และจริยธรรมตามหลักธรรมในการบริหารจัดการของผู้บริหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีความ

จำเป็นต่อการบริหารจัดการในองค์กรเป็นอย่างมาก และหลักพรหมวิหารธรรมจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย

หลักพรหมวิหารธรรม

คำว่า พรหม คือ ผู้ประเสริฐ ส่วนมากเข้าใจกันว่า พรหมมีวิมานอยู่ส่วนหนึ่งที่ต่างจากพวกเทพ ไม่มีคู่ครองเหมือนพวกเทพ อยู่สันโดด พวกพราหมณ์ถือว่าเป็นต้นวงศ์ของพวกเขา พรหม และพรหมโพธิสัตว์นั้น ย่อมเป็นอยู่อย่างมีจิตปราศจากโทษ ด้วยมุ่งแสวงหาประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (เมตตา) ด้วยช่วยปลดเปลื้องสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (กรุณา) ด้วยพลอยยินดีต่อสมบัติของสัตว์ทั้งปวง (มุทิตา) และยึดมั่นอยู่ในภาวะเป็นกลาง ๆ (อุเบกขา) ทางพุทธศาสนาก็มีเรื่องเกี่ยวกับพรหมอยู่หลายเรื่อง ผู้บำเพ็ญตนได้งามสมบัติก็ว่าตายไปเป็นพรหมส่วนใหญ่พระพุทธเจ้ามุ่งให้ทุกคนประพฤติธรรมที่จะทำให้เป็นพรหมมากกว่า

คำว่า วิหารธรรม คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ หมายถึง เอาใจเข้าหาธรรมะ หรือเอาธรรมะเข้ามาไว้ที่ใจพูดง่ายๆ ก็คือ ทั้งเนื้อทั้งตัวมีธรรมะ

พรหมวิหาร 4 หมายถึง คุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมที่เป็นที่อยู่ทั้งความดีและความสุข โดยให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้ดังนี้ ขั้นแรกให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์บุคคลทั้งหลาย คือ เมตตาซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูล ต่อจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเรามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ คือ กรุณาซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นครั้งได้เห็นเรามีสุขไม่ทุกข์ ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ คือ มุทิตาซึ่งมีอาการพลอยยินดีและเมื่อไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไปก็อุเบกขา คืออยู่เฉยๆ ความหมายของคำว่า พรหมวิหารธรรม มี 2 ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ใครใช้บ้าง และสามารถใช้กับใครบ้าง ในประเด็นแรก มี 2 แนวคิด คือกล่าวไว้ว่า ผู้ใช้ คือ “ผู้เป็นใหญ่” พรหมวิหาร เป็นหลักใจ ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่ด้อยอดดำรงตนมั่นคงอยู่ในพรหมวิหาร 4 ประการ ผู้มีคุณธรรม 4 ข้อดังกล่าวมานี้ จะอยู่ในวัยไหนก็ตาม เรียกว่า ผู้ใหญ่ทั้งนั้น เพราะเมตตาจักทำให้นักบริหารรู้จักมองในแง่ดีของเพื่อนร่วมงาน และจดจำไว้เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณาจะทำให้นักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น มุทิตาทำให้นักบริหารส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น และอุเบกขาจะทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและให้โทษ โดยรู้เท่าทันคน เป็นธรรมสำหรับผู้ใหญ่ที่ดูแลคนทุก ๆ ระดับ (วิทย์ วิศทเวศย์, 2523)

สรุปแล้วพรหมวิหารคือ หลักธรรมสำหรับผู้ที่มีใจเป็นพรหม เป็นบุคคลที่ประเสริฐใน
ฐานะผู้ให้ ที่ให้ความรักความสงสาร ความยินดี และการวางเฉย สำหรับ ผู้อื่นที่หมายถึงคนทุก
ๆ ระดับ เพื่อสร้างสันติสุขแก่สังคมและองค์การ

องค์ประกอบของพรหมวิหารธรรม

พรหมวิหารธรรม ประกอบด้วย เมตตา คือ ความรักใคร่ ความปรารถนาจะให้เขาเป็น
สุข กรุณา คือความสงสารเมื่อคนอื่นตกยากมีทุกข์ มุทิตา คือความยินดีในเมื่อเห็นคนอื่นได้ดี
และอุเบกขา คือ ความเป็นกลางต่อทุกข์สุขของสัตว์ ไม่เอนเอียงด้วยความชอบหรือชัง โดย
ส่วนมากคนจะแยกระหว่าง เมตตา กับกรุณาไม่ค่อยชัด เพราะโดยมากเราใช้ควบคู่กัน ถ้ามี
เมตตาจะต้องตามด้วยกรุณา

ถ้าจะแยกให้ชัดเจนให้เปรียบเทียบ มารดา มีบุตร 4 คน ประกอบด้วย ลูกคนที่ 1
เป็นเด็กเล็ก ลูกคนที่ 2 เป็น คนป่วยหนึ่งคน ลูกคนที่ 3 เป็นวัยรุ่น หรือวัยรุ่นสาวหนึ่งคน
และ ลูกคนที่ 4 เป็นคนวัยทำงานหนึ่งคน มารดา ย่อมปรารถนาให้ลูกคนแรกเจริญเติบโตด้วย
ความห่วงใย (เมตตา) มีความปรารถนาให้ลูกที่ป่วยหายป่วยมีสุขภาพแข็งแรงด้วยความห่วงใย
(กรุณา) มีความปรารถนาที่จะชื่นชมความสดใสในชีวิตที่เต็มด้วยความไฝ่ฝันของลูกวัยรุ่นด้วย
ความห่วงใย (มุทิตา) และสุดท้ายปรารถนาที่จะชื่นชมความสำเร็จของลูกคนโตในวัยทำงานอยู่
ห่าง ๆ ด้วยความห่วงใย (อุเบกขา)

ทำไมถึงเริ่มจากเมตตา มีคำอธิบายว่า ที่มีเพียง 4 เพราะเป็นธรรมะที่ใช้ปราบ
อกุศลกรรม 4 ชนิด คือ พยาบาท วิหิงสา อรติ และราคะ โดยเมตตาที่ใช้ปราบพยาบาท
กรุณาใช้ปราบวิหิงสา คือความเบียดเบียน มุทิตาใช้ปราบอรติ คือความริษยา ไม่ยินดีด้วย และ
อุเบกขาใช้ปราบราคะและอรติ สาเหตุที่เริ่มต้นจากเมตตา และเรียงลำดับไปตามกรุณา มุทิตา
และลงท้ายที่อุเบกขา ด้วยเหตุผลว่า เมตตา มีความเกื้อกูลแก่สัตว์เป็นลักษณะอยู่แล้ว ต่อมา
เมื่อเราได้เห็น หรือได้รับรู้ว่า มีผู้ได้รับทุกข์ถ้าเราปรารถนาที่จะเกื้อกูล แล้วขจัดนำทุกข์ออกจาก
เขานั้นคือ ความกรุณา ต่อจากนั้นเมื่อเราได้รับรู้ หรือเห็นผู้อื่นได้มีความสุขโดยปราศจากทุกข์
แล้วมีความรู้สึกปราบปลื้มยินดีด้วย เรียกว่ามุทิตา และสุดท้ายด้วยปัญญาเมื่อเราพิจารณาเห็น
แล้วเราจะรู้ว่าอันไหนที่เราควรวางเฉยและหยุดที่จะเข้าไปร่วมรับรู้ในความรู้สึกของผู้อื่น เพราะ
เหตุดังนี้ พระพุทธองค์จึงตรัสเมตตาไว้ก่อน ด้วยอำนาจการมุ่งเกื้อกูลและจบด้วยอุเบกขา

เมตตา คำว่า เมตตา คือความปรารถนาดี ความมีไมตรีต่อผู้อื่นให้มีความสุขและ
ประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ มีความเป็นไปโดยอาการเกื้อกูลเป็นลักษณะ นำเอาประโยชน์
เกื้อกูลเข้าไปให้เป็นรส มีอันนำความอาฆาตออกไปเสีย ดังนั้นเราจะเห็นว่า นี่คือความรู้สึกของ
ผู้เป็นมารดา และสหายที่มีต่อลูกของตนเองหรือต่อเพื่อน หรือความคิดชอบของผู้เป็นอารยชน
เนื่องด้วย มารดาก็ดี อารยชนก็ดี สหายก็ดี ท่านเหล่านี้ต่างปรารถนาให้บุคคลหรือสรรพสัตว์ที่
เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับตน มีความสุขความเจริญรุ่งเรืองและประสบแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์
ดังนั้นจึงได้ชื่อว่า เป็นมิตร “ความรักที่แท้ต้องการให้ผู้อื่นเป็นสุข จะเห็นได้ง่าย ๆ เหมือนความ
รักของพ่อแม่ พ่อแม่รักลูก คืออยากให้ลูกเป็นสุข ถ้าเราอยากให้ลูกเป็นสุข เราก็ต้องพยายาม
ทำทุกอย่าง เพื่อให้ลูกเป็นสุข เพื่อจะได้เห็นลูกมีความสุข พอเห็นลูกมีความสุข พ่อแม่ก็มี
ความสุขด้วย” แต่ถ้าความรักที่ก่อปรด้วยตัณหาราคะ หรือเป็นความรักที่เป็นอกุศล ไม่ถือเป็น
เมตตา เพราะเป็นความรักที่ต้องการปรารถนาดีให้ผู้อื่นเพียงเพื่อเป็นเงื่อนไขสำหรับตนจะได้ใช้
ประโยชน์หรือเสพลุส และต้องการได้รับการสนองตอบ นั่นเป็นความรักที่ไม่บริสุทธิ์

ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการนำหลักพรหมวิหาร 4 ด้านเมตตา โดยมีการแสดงออก
ถึงความรัก ความปรารถนาดี ไม่ตรีจิต เป็นความคิดช่วยเหลือให้ทุกคนประสบแต่ประโยชน์
และมีความสุขโดยทั่วกัน อันเป็นความคิดที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในภาวะปกติของผู้บริหาร
บุคลิกของผู้บริหารที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ คือ เป็นผู้ที่มีคุณธรรมในการบริหาร
จัดการ และยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยที่คุณลักษณะของผู้บริหารที่ดีจะ ส่งผลทำ
ให้เป็นที่ยอมรับจากบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูง ทำให้บุคลากรมี
ขวัญ กำลังใจที่ดี และบุคลากรได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สิ่งที่ผู้บริหารต้องพบเห็น
เกี่ยวกับการทำงานของบุคลากร คือ บุคลากรมีศรัทธาในวิชาชีพ รักเพื่อร่วมงาน และ
ปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม สามารถ
ช่วยให้งานสำเร็จ และมีความสุขในการทำงานแบบ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปรับปรุงแก้ไข และ
ร่วมภาคภูมิใจ” สิ่งที่ทำให้ผู้บริหาร รู้สึกพอใจในการบริหารงานของตน คือ การยึดมั่นใน
คุณธรรม ให้การสนับสนุนบุคลากรและส่งเสริมการพัฒนาการของบุคลากร และจากคำกล่าว
ที่ว่าผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องมีคุณธรรมควบคู่กับการทำงาน ผู้บริหารเห็นด้วยและให้เหตุผล
สนับสนุนว่า คุณธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการบริหาร สามารถสร้างความศรัทธา และเป็น
พื้นฐานที่ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ หากผู้บริหารมีคุณธรรมประกอบกับการ
ทำงานด้วยยอมทำให้บุคลากรมีสุขภาพจิตที่ดีและเกิดบรรยากาศในการทำงานอย่างมีความสุข
อันจะส่งผลต่อความสามารถในการบริหารจัดการให้ดี และมีคุณภาพต่อหน่วยงานในที่สุด

กรุณา คำว่า กรุณา หมายถึง ความสงสาร ประารถนาให้เขาพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ความลำบากต่าง ๆ โดยสาธุชนคนดี เมื่อพบเจอคนที่ประสบความเดือดร้อน หรือทุกข์ยาก ไม่สามารถนิ่งเฉยได้ มีความรู้สึกเป็นทุกข์ ไม่สบายใจหวั่นไหว ประารถนาจะช่วยเหลือ มีความเป็นไปโดยอาการปลดปล่อยทุกข์ มีความอดกลั้นไม่ได้ต่อความทุกข์ของผู้อื่นเป็นกิจ มีการไม่เบียดเบียนเป็นเครื่องปรากฏ มีความเห็นความเป็นผู้อานาถของสัตว์ผู้ตกยาก “เปรียบเหมือนมารดาบิดาผู้มองบุตรน้อยคนเดียวของตน รู้สึกสงสารกล่าวว่า เจ้าเป็นทุกข์จริงหนอฉันใด บุคคลสงสารสรรพสัตว์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน นี่คือการกรุณา บุคคลยอมอยู่อย่างกรุณาไม่ฟังชันความไม่ปรากฏสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เป็นลักษณะ ความสุขเป็นรสความไม่เบียดเบียน กรุณา คือ ความสงสาร มีจิตใจหวั่นไหว ในเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ เช่น คนถูกน้ำท่วม ไฟไหม้ คนถูกจองจำ สัตว์เดรัจฉานถูกทรมาน เป็นต้น คนมีความกรุณา เห็นใครก็ตามตกทุกข์แล้วอดที่จะช่วยเหลือมิได้มีจิตหวั่นไหว เมื่อได้ช่วยเหลือแล้วจึงจะสบายใจ จึงกล่าวได้ว่า กรุณา หมายถึง ความสงสาร ความใคร่อยากช่วยเหลือผู้อื่น ประารถนาให้ผู้อื่นที่ประสบทุกข์อยู่พ้นจากความทุกข์และความเดือดร้อน สามารถกระทำได้ทั้งทางกายและวาจา

ผู้บริหารมีการบริหารงานโดยยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน การคิดจะช่วยเหลือผู้อื่น ให้พ้นจากความเดือดร้อนทั้งทางกายและใจในภาวะที่ได้รับ ความเดือดร้อนเป็นทุกข์และต้องการความช่วยเหลือ โดยเป็นการช่วยเหลือที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนใครรวมทั้งตนเอง เมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหาจะมีการประชุมแก้ไข ปัญหาพร้อมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้บริหารงานมีภาวะผู้นำสูง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่าง และยอมรับได้ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การจัด ซึ่งปัญหาและ การบริหารงานโดยให้ ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของ องค์กร การบริหารงาน โดยมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ผู้นำหรือนัก ปกครอง ถ้านัก ปกครองปฏิบัติตามยอมได้รับความเคารพยกย่องสรรเสริญ และเป็นที่รักที่พอใจของประชาชน แต่หากนักปกครองไม่ปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ปัญหาจะเกิดขึ้นในการบริหารและการ ปกครอง ทำให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชนเกลียดชัง เพราะว่าหลักการปกครอง ตามหลัก รัฐศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนา มิได้มุ่งเน้นที่ระบบแต่เน้นที่ตัวนักปกครอง เมื่อนักปกครอง มี คุณธรรม จริยธรรมในการบริหารและการปกครองแล้วยอมทำให้รัฐ และประชาชนมีความสุข และ ชีวิตที่ดีได้ไม่ว่ารัฐนั้นจะอยู่ในระบบการปกครองแบบใดก็ตาม

มุทิตา คำว่า มุทิตา คือ ความพลอยยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดี จะน้อยหรือมากก็ตาม ต้องแสดงความยินดีต่อกันเสมอ ผู้ใหญ่หรือผู้น้อยได้รับเกียรติยศเลื่อนตำแหน่งก็ไปแสดงความยินดีไปแสดงความยินดีในความทุกข์ คือไปแสดงความยินดีกับผู้อื่นที่ตนไม่ชอบ ไม่เป็นมุทิตาก็มีอยู่ มีใช่น้อยเหมือนกัน ที่เห็นเขาได้ดีก็กลับอิจฉาตาร้อนหาทางทำลาย บางครั้งจำเป็นเพราะหน้าที่ บังคับให้ต้องทำก็ไปแสดงความยินดีอย่างไม่เต็มใจ อย่างนั้นแหละ คนที่ขาดมุทิตาจะหาความสุขมิได้เลย ใจคอหงุดหงิดทुरนทुरาย ปัญญาเสื่อม ไม่ค่อยมองเห็นความเจริญทั้งส่วนตัว และส่วนผู้อื่น ชาตินี้ทั้งชาติเพียงมีลมหายใจเท่านั้น เขาจะมีความสุขเลยทั้ง ๆ ที่มีทรัพย์สมบัติทุกอย่างสมบูรณ์ดี ตรงกันข้ามกับผู้ที่มิมุทิตา แม้จะเป็นคนยากจนเขาก็มีความสุขในชีวิต อย่างสมบูรณ์ มีความยินดีด้วยเป็นลักษณะ มีความไม่ริษยาเป็นกิจ มีความไม่กำจัดความไม่ยินดี ด้วยเป็นผลปรากฏ มุทิตา เป็นการพลอยยินดีกับความสุภาพจากความสำเร็จด้านต่าง ๆ ของผู้อื่น ปราศจากการอิจฉาริษยา เป็นลักษณะที่เต็มเปี่ยมไปด้วยไมตรี อันเป็นกุศลจิต ซึ่งต่างจาก มุทิตาเทียม หรือมุทิตาที่แฝงด้วยอกุศลได้แก่มุทิตาของผู้พลอยยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น แต่เต็มไปด้วยความยึดมั่นถือมั่นในประโยชน์ของตนที่ได้รับจากความสำเร็จนั้น ๆ ด้วย ซึ่งจะตรงกันข้ามกับมุทิตาแท้ “เปรียบเทียบเหมือนมารดาบิดาผู้มองบุตรน้อยคนเดียวของตน มีความชื่นชม และพูดว่า สาธุ ฉันทใด โยคีเจริญมุทิตาเพื่อสรรพสัตว์ก็ฉันทนั้น ความชื่นชมเป็นลักษณะความไม่หวาดกลัวเป็นรสความสิ้นไปแห่งความไม่ชอบเป็นปฏิฐานของมุทิตา” ดังนั้น มุทิตา จึงเป็น ความพลอยยินดีในความสุภาพจากความสำเร็จของผู้อื่น ๆ โดยปราศจากความอิจฉาริษยา และเปี่ยมล้นด้วยไมตรี ผู้บริหารได้บริหารงานด้วยการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี คิดทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ ปฏิบัติ หน้าที่ด้วยความเป็นธรรม ไม่อิจฉาริษยาต่อผู้ร่วมงาน เป็นที่ปรึกษาที่ดีและให้คำแนะนำแก่ เพื่อนร่วมงานเมื่อมี ปัญหา วางตนเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดี ในเรื่องความประพฤติ ปฏิบัติไม่เป็นผู้มีอคติความลำเอียงต่อ ผู้ร่วมงาน สนับสนุน ผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความก้าวหน้าในด้านการงาน มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใส มีความเป็น กลยาณมิตรกับทุกคน เต็มใจให้บริการแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีเงื่อนไข การได้มาซึ่งพนักงาน เห็น ด้วยเมื่อมีการสอบคัดเลือก ทั้งนี้ควรใช้ การฝึกอบรม สัมมนา และเปิดโอกาสให้บุคลากรมี โอกาสศึกษาต่อใน ระดับที่สูงขึ้น ผู้บังคับบัญชาควรมีความ เป็นธรรมในการประเมินบุคลากร ภายในหน่วยงานโดยจ่ายค่าตอบแทนในรูปของค่าจ้าง และ เงินเดือนให้แก่ บุคลากรตามกลไก การประเมิน คือตามความรู้ความสามารถรวมถึงประสบการณ์ในการทำงาน

อุเบกขา คำว่า อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมที่ พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตราบเรียบ เทียงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรัก และชัง

พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองในเมื่อไม่มีกิจควรทำ เพราะเขารับผิดชอบของตน มีอันเป็นไปโดยอาการเป็นกลาง ๆ อุเบกขา จึงหมายถึงความวางเฉย คือไม่พยายามไขว่คว้าชวนชวนยให้เขามีความสุข และไม่พยายามจะช่วยเหลือเขาให้พ้นจากทุกข์ และไม่มี ความพลอยยินดีกับผู้อื่น โดยการมองสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยปัญญา ดังว่า “กัมมุนา วัตตติโลโก” สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม นั่นคือ ตั้งสติ ทำความเข้าใจว่า คนทุกคนมีกรรมเป็นของตน ถ้าทำกรรมดีก็จะได้ผลที่ดีตอบแทน ถ้าทำกรรมชั่ว ก็จะได้รับผลชั่วตอบแทน ไม่มีทางหนีหนีกรรมของตนพ้น กรรมจะติดตามตนไปเหมือนล้อเกวียนหมุนไปตามรอยเท้าโคหรือเวลาที่เขามีความสุขโพล่พลอยแล้ว ไม่จำเป็นต้องช่วยเหลืออีก ตรงกันข้ามกับ “อุเบกขาเทียม” หรืออุเบกขาที่แผ่ด้วยอุกุศล เป็นการวางเฉยในสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม “เปรียบเหมือนมารดาบิดา ทั้งไม่เอาใจใส่เกินไป และไม่ละเลยบุตรของตนเกินไป แต่เอาใจใส่พอประมาณ และคอยบุตรเหล่านั้นอยู่ฉันใด อุเบกขา จึงเป็นความวางเฉย ไม่ยินดียินร้าย และเป็นกลางต่ออารมณ์ โดยการทำความเข้าใจว่าสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน

ผู้บริหารควรยึดหลักคุณธรรม ความถูกต้องเที่ยงธรรมโดยไม่มีอคติ คำนึงถึงหมู่คณะ ก่อนตัดสินใจในเรื่องที่มีผลต่อส่วนรวมอย่างมีเหตุผล ยกย่องสรรเสริญเพื่อนร่วมงานที่ทำประโยชน์ให้กับองค์กรอย่างเสมอกัน ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การสร้างบารมี 2) การสร้าง วิสัยทัศน์และปลูกฝังค่านิยม 3) การสร้างแรงบันดาลใจ 4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล 5) การยึดอุดมการณ์และพรหมวิหาร 4 6) ความมีมนุษยสัมพันธ์ 7) การเสริมแรง ทางบวกอย่างเหมาะสม 8) การเสริมแรงทางลบอย่างเหมาะสม โดยที่คุณลักษณะของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีจะส่งผลทำให้เป็นที่ยอมรับจากบุคลากรทุกฝ่าย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูง ทำให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจที่ดี และได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สิ่งที่ผู้บริหารต้อง พบเห็นเกี่ยวกับการทำงานของบุคลากรภายใน คือสามารถสร้างความศรัทธา และเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ หากผู้บริหารมีคุณธรรมประกอบกับการทำงานด้วย ย่อมทำให้บุคลากรมี สุขภาพจิตที่ดีและเกิดบรรยากาศในการทำงานอย่างมีความสุขอันจะส่งผลต่อความสามารถในการจัดการได้ดี (พระราชวรมณี, 2525)

ผู้บริหาร

เมื่อเราได้ทำความเข้าใจกับหลักพรหมวิหารธรรมแล้วว่า คือ การรู้จักใช้ความรัก ความสงสาร ความยินดีและการวางเฉยกับผู้อื่น โดยใช้สติและปัญญาเพื่อให้รู้จักสถานการณ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือเรียกว่ารู้จัก กาลเทศะ ขั้นตอนต่อไปเราจะศึกษาว่า ผู้บริหารจะสามารถใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับใครได้บ้างที่ผู้บริหารต้องติดต่อสัมพันธ์ด้วย จากความหมายของผู้บริหาร หมายถึง บุคคลที่สนับสนุนหรือรับผิดชอบการทำงานของคนอื่น ๆ หรือบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นทางการต่อการสนับสนุนความพยายามในการทำงานของคนอื่น หรือสร้างแรงบันดาลใจให้คนในองค์กรทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรที่ตั้งไว้โดยทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์การที่กล่าวนั้นทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์การที่เข้ามาร่วมกันทำงานในองค์การ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่น ๆ เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบเงินทุน รวมทั้งข้อมูลสนเทศต่าง ๆ ในการบริหารงาน บทบาทการบริหารจัดการของผู้บริหารจัดกลุ่มได้เป็น 3 ประเภท มี 10 บทบาท

1. ในการติดต่อระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) ประกอบด้วย 3 บทบาทคือ

1.1 บทบาทประมุข (Figurehead Role) สืบจากผู้บริหารเป็นผู้ที่มีอำนาจอย่างเป็นทางการในฐานะของหัวหน้าองค์การ จึงถูกกำหนดให้แสดงหน้าที่เป็นตัวแทน หรือสัญลักษณ์ขององค์การที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือลักษณะของสังคม โดยภาระหน้าที่ในบทบาทประมุขประกอบด้วยการลงนามในเอกสาร ประธานการประชุมและพิธีการต่าง ๆ

1.2 บทบาทผู้นำ (Leader Role) ผู้บริหารเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการทำให้หน่วยย่อยต่าง ๆ ในองค์การปฏิบัติงานตามหน้าที่ (Function) อย่างผสมผสาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ดังนั้น ผู้บริหารต้องแสดงบทบาทในการนำเพื่อนร่วมงาน ต้องแน่ใจว่าเพื่อนร่วมงานได้รับการจูงใจและก่อให้เกิดความพอใจในการปฏิบัติงาน กิจกรรมการบริหารจัดการทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับบทบาทผู้นำ

1.3 บทบาทผู้ประสานงาน (Liaison Role) บทบาทประสานงานของผู้บริหารครอบคลุมถึงพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างและจรรโลงเครือข่ายความสัมพันธ์กับบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกองค์การ ความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารและแหล่งสนับสนุน การพัฒนาการติดต่อและความสัมพันธ์เป็นความ

รับผิดชอบของผู้บริหารที่ต้องเชื่อมโยงองค์การเข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอก ความสัมพันธ์ในแนวนราบ (Horizontal Relationships) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารระดับกลางและระดับต้น ซึ่งทำให้ผู้บริหารได้รับความนิยมและการสนับสนุน

2. ในด้านสารสนเทศ (Informational Roles) ประกอบด้วย 3 บทบาท คือ

2.1 บทบาทผู้รับข่าว (Monitor Role) ผู้บริหารต้องแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การอ่านรายงานและบันทึกต่าง ๆ รายงานเข้าร่วมประชุม และข้อสรุปและข้อสังเกตจากการดูงานของบุคคลภายนอก เป็นต้น ข้อมูลข่าวสารบางเรื่องมาจาก ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคคลภายนอก ข้อมูลข่าวสารเกือบทั้งหมดจะถูกวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและโอกาส และพัฒนาความรู้ความเข้าใจต่อเหตุการณ์ภายนอกและกระบวนการภายในแผนกต่าง ๆ ของผู้บริหาร เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ

2.2 บทบาทผู้กระจายข่าว (Disseminator Role) ผู้บริหารมีโอกาสเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งเพื่อนร่วมงานไม่สามารถกระทำได้ ผู้บริหารเป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารจากบุคคลภายนอกหรือจากผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วส่งไปยังสมาชิกในองค์การ ข้อมูลข่าวสารบางเรื่องเป็นข้อเท็จจริงตามหลักธรรมชาติ บางเรื่องเกี่ยวข้องกับการแปลความหมายและการบูรณาการจากผู้ที่มีอำนาจขององค์การ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงบางเรื่องสามารถส่งต้นฉบับไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทันที บางเรื่องผู้บริหารต้องแปลความหมายและเรียบเรียงใหม่ข้อมูลข่าวสารที่มีผลต่อแหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข่าว หรือมีผลต่อผู้ใต้บังคับบัญชา หรือต้องรับผิดชอบต่อคำถามของผู้ใต้บังคับบัญชาและ

2.3 บทบาทโฆษก (Spokesman Role) ผู้บริหารต้องถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปสู่บุคคลภายนอกแผนกของตน อาทิ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแผนงานนโยบาย กิจกรรม และผลการดำเนินงานขององค์การ เป็นต้น ผู้บริหารระดับกลางและระดับต้นต้องรายงานต่อผู้บริหารระดับสูงขึ้นไป ผู้บริหารระดับสูงต้องรายงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงหรือรัฐบาลผู้บริหารแต่ละระดับถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทเหมือนกับเป็นผู้แนะนำชักชวนได้

3. ในการตัดสินใจ (Decisional Roles) ประกอบด้วย 4 บทบาท คือ

3.1 บทบาทผู้ริเริ่มดำเนินการ (Entrepreneur) ผู้บริหารที่เป็นหัวหน้าหน่วยงานหรือองค์การ หรือหัวหน้าแผนก ต้องเป็นผู้ริเริ่มและผู้วางแผนควบคุมการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้มีโอกาสประสบความสำเร็จในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง

จะเกิดขึ้นในรูปแบบของการปรับแผน อาทิ การพัฒนาระบบงาน การพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน การจัดซื้อเครื่องมือ ๆ หรือการจัดโครงสร้างองค์การใหม่ เป็นต้น

3.2 บทบาทผู้แก้ไขปัญหาปัญหา (Disturbance-Handle Role) ในบทบาทผู้แก้ไขปัญหาหน้าที่ผู้บริหารจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด ซึ่งไม่สามารถละเลยได้ผู้บริหารต้องรับรู้ถึงความรับผิดชอบหรือความแปรเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจากปัญหาต่าง ๆ และต้องมีความตั้งใจในการแก้ปัญหาให้ประสบความสำเร็จ ปัญหาหรือเหตุการณ์ฉุกเฉินเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดคิดมาก่อน อาทิ ความขัดแย้งระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชา การสูญเสียผู้ใต้บังคับบัญชาที่เป็นคนสำคัญ ไฟไหม้หรืออุบัติเหตุหมู่ การประท้วงน้ำท่วมและอื่น ๆ ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างในการแสดงบทบาทผู้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ก่อนบุคคลอื่นในองค์การ

3.3 บทบาทผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Allocator Role) ผู้บริหารมีอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรขององค์การ ได้แก่ เวลา งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการต่าง ๆ บทบาทในการจัดสรรทรัพยากรที่สำคัญประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ การวางแผนการใช้เวลา การวางแผนการปฏิบัติงานและการให้อำนาจการตัดสินใจ ในการวางแผนการใช้เวลาผู้บริหารต้องสื่อสารให้บุคคลอื่นทราบว่าอะไรสำคัญ อะไรไม่สำคัญ และในแต่ละช่วงเวลาควรจะทำอะไร ในการวางแผนการปฏิบัติงานผู้บริหารต้องควบคุมและจัดทำตารางการใช้เวลาของบุคคลอื่น ๆ ในทางปฏิบัติผู้บริหารจะตัดสินใจว่าจะทำอะไร โดยใคร และอยู่ภายใต้เงื่อนไขอะไร เพื่อให้แน่ใจว่าเรื่องนั้นเป็นประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญในลำดับ

3.4 บทบาทผู้เจรจาต่อรอง (Negotiator Role) บทบาทของผู้บริหารในระหว่างการเจรจาต่อรองเป็นไปได้ที่จะมีทั้งบทบาทผู้จัดสรรทรัพยากร บทบาทโฆษก และ บทบาทประมุข ซึ่งรวมกันเป็นบทบาทผู้เจรจาต่อรอง ผู้บริหารระดับสูงควรมีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองที่สำคัญต่าง ๆ ได้แก่ การเจรจาต่อรองกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การเจรจาต่อรองกับสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือที่ปรึกษาซึ่งเป็นบุคคลสำคัญ และการเจรจาต่อรองอื่น เป็นต้น

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมหลักบริหาร

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการทำงานของผู้บริหารควรเริ่มที่หลักคิดการบริหาร โดยการใช้อุเบกขาเป็นหลักในการบริหาร เพราะอุเบกขาเป็นเรื่องของปัญญา อุเบกขาซึ่งหมายถึง การวางเฉย การวางเฉยในที่นี้ไม่ใช่ การปล่อยวางจากปัญหาทั้งปวง หรือการไม่สนใจเรื่องต่าง ๆ เพราะถ้าปล่อยวาง หรือไม่ใส่ใจในหน้าที่ ก็ไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการทำงานได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า ละทิ้งหน้าที่ เพราะการเป็นผู้บริหารองค์การ สิ่งที่ต้องระลึกร่วมสำหรับการเข้าสู่การดำรงตำแหน่งคือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์การ ในการเป็นผู้บริหารมีอาชีพต้องตระหนักว่ามีคนอื่น ๆ ที่คาดหวังไว้สำหรับการเข้ามาของผู้บริหารที่นำองค์กรรอดพ้นจากวิกฤต สร้างความเจริญเติบโตให้องค์การอย่างแข็งแกร่ง และมีอนาคตที่มั่นคง ทุกคนในองค์กรมีขวัญและกำลังใจในการทำงานสามารถฝากอนาคตทั้งชีวิตของเขาเหล่านั้น แต่ในที่นี้ อุเบกขา หมายถึง ความเป็นกลาง เป็นปกติ ไม่เอนเอียงไปด้วยความรัก และความชังต่อใคร จะทำให้ไม่เกิดการแบ่งพรรค แบ่งพวก ไม่ทำให้เกิดการประจบสอพลอในองค์กร และที่สำคัญ การไม่ช่วยเหลือคนที่ทำผิดนอกจากความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงต่อผู้อื่นแล้ว การเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเข้าข้างตัวเองก็เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารทั้งหลาย ซึ่งจะช่วยให้จิตใจเป็นปกติจากทุกสิ่งทุกอย่าง สามารถมองสิ่งต่าง ๆ ด้วยสายตาเป็นกลางวางเฉยกับสิ่งที่ควรวางเฉย ประกอบด้วย การวางเฉยจากกิเลส การวางเฉยจากการยึดติด การวางเฉยจากอคติก่อให้เกิดคุณสมบัติของนักบริหารที่สำคัญจากหลักธรรมอุเบกขา การวางเฉยจากกิเลส จะทำให้ผู้บริหารเป็นผู้หลุดพ้นจากโลภะ โทสะ และโมหะทั้งปวง จะทำให้เป็นผู้มีศีลด้วยแนวคิดที่ว่า กิเลสก่อให้เกิดการปิดกั้นการรับรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่ผิดพลาดไปจากปกติธรรมดา และมีความคิดด้านลบ (Negative thinking) เกิดขึ้นในการมองสิ่งนั้น ๆ การหลุดพ้นจากกิเลส นี้จะทำให้ผู้บริหารมีความน่าเชื่อถือจนก่อให้เกิดเป็นบารมี ทำให้เกิดต้นทุนการบริหารที่สำคัญ ที่เรียกว่า ภาวะผู้นำ (Leadership)

สรุป

ผู้บริหารควรจะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมตนให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรมจริยธรรมอย่างน้อยก็ควรจะเป็นกัลยาณชน คือเป็นคนดีมีศีลธรรมตามหลักศาสนา มีสติปัญญาเข้าใจโลก และชีวิตตามความเป็นจริง รู้วิชาชีวิต มีวุฒิภาวะ มีจิตใจที่หนักแน่น อ่อนโยน สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ ความเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจ และมีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธา

ซึ่งคุณธรรม และจริยธรรมถือเป็น คุณสมบัติอันสำคัญที่จะเป็นส่วนเสริมให้ผู้บริหารนั้นสามารถ ครองตน ครองคน และครองงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ วิชาชีพที่เหมาะสม ในอันที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และ ความก้าวหน้าแก่องค์กร การบริหารจัดการจะต้องเกิดผลทั้งงานที่รับผิดชอบและ ได้รับความร่วมมือจาก ผู้ร่วมงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการบริหารงาน ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อองค์การที่จะขับเคลื่อนองค์การไปข้างหน้าให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล เป็นที่พึงพอใจของผู้ถือหุ้น บอร์ดบริหาร เพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการนั้น การบริหารในลักษณะเผด็จการไม่สามารถทำให้เกิดประสิทธิผลได้ ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้ หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อเกิดประโยชน์ต่อการบริหาร ทั้งการใช้อุเบกขาเพื่อเป็นหลักบริหาร โดยการวางเฉย ต่อ กิเลส คือ โลภะ โมหะ และโทสะ การวางเฉยต่อการยึดติด และการวางเฉย ต่ออคติ ก่อให้เกิดภาวะผู้นำ (Leadership) โดยการจูงใจคนอื่นในองค์การให้ทำงานตาม นโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้ตามวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นสิ่งสำคัญ การที่คนอื่น ๆ ใน องค์การจะยอมตามผู้นำนั้น ต้องได้รับความไว้วางใจจากคนเหล่านั้น ความเท่าเทียม (Equality) อุเบกขาจะทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและให้โทษ โดยรู้เท่าทัน คน เป็นธรรมสำหรับผู้ใหญ่ที่ดูแลคนทุก ๆ ระดับ การใช้มุกตลก เพื่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์และ การประสานงาน เป็นการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารด้วยกัน

เอกสารอ้างอิง

- จรีพรกาญจนการุณ. (2552). คุณธรรมจริยธรรมและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. วารสารวิชาการวิทยาลัยแสงธรรม, 1 (1).
- พระราชวรมนี. (2525). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2538). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดวงเดือนพันธุ์นาวินและเพ็ญแขประจันปัจฉินิก. (2520). จริยธรรมของเยาวชนไทยรายงาน การวิจัยฉบับที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการวิจัยพุทธธรรมศาสตร์มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

ทิตนา แคมมณี. (2546). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.

เสริมสิน ฟรีเพรส. กรุงเทพมหานคร: เมธีทิปส์.

วิทย์ วิศทเวศย์. (2525). อนัตตาในพุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิพิธวิทยา.

ศิณารณ์หู่เต็ม. (2552). พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี

วิทยาลัยราชพฤกษ์วิทยาลัยราชพฤกษ์.

พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา*

BUDDHISM AND ECOLOGY

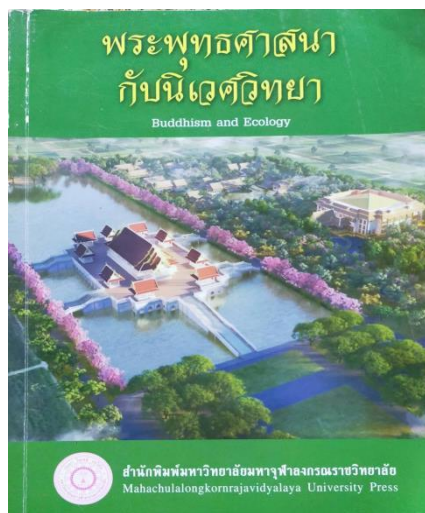
พระปลัดกิตติศักดิ์ ธีรปัญโญ (พิมพันธุ์)¹ และ สมเดช นามเกต²

Phrapalad Kittisak Therapanyo (Phimpan)¹ and Somdet Namket²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: Thirapaniyo@gmail.com

แปลจากหนังสือ: พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา

ผู้เขียน : คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย

ผู้แปล: คณาจารย์

สำนักพิมพ์: หจก. นวสาส์นการพิมพ์

ปีที่พิมพ์: มิถุนายน 2559

จำนวนหน้า: 344

ISBN : 978-616-300-242-6

บทนำ

มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่ต้องการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีอากาศบริสุทธิ์ อาหารและน้ำสะอาด มีบ้านอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่สะอาดและทำงานในสถานที่ที่ปลอดภัย มีการควบคุมป้องกันมลพิษ และพิชภัยอันตรายจากโรคต่างๆ ตลอดจนการจัดการ

* Received 25 August 2023; Revised 27 August 2023; Accepted 31 August 2023

สิ่งแวดล้อมในชุมชนที่มีประสิทธิภาพตลอดจนระบบป้องกันแก้ไขและจิตสำนึกสาธารณะที่มีต่อสิ่งแวดล้อม แต่เนื่องจากปัจจุบันในหลายประเทศทั่วโลก มีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะประชากรในเขตเมือง ทำให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นไม่สามารถดูแลหรือให้บริการขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง เช่น ที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำสำหรับการบริการด้านสุขภาพ ประกอบกับความแออัดของอาคารสำนักงานต่าง ๆ อาคารบ้านเรือน การสร้างถนนหนทางทั้งใต้ดินและลอยฟ้า ทำให้อากาศที่ปนเปื้อนด้วยฝุ่นละอองถ่ายเทไม่สะดวก สามารถมองเห็นกลุ่มหมอกควันเต็มท้องถนน อีกแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ก็ไม่สามารถรองรับของเสียที่มาจากมนุษย์และโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยสารมลพิษต่าง ๆ ลงไป จากสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนเกิดการเจ็บป่วยมากขึ้นทั้งในเขตเมืองและชนบท สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์มีทั้งสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีความสำคัญและคุณประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อใดที่สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ และการดำรงชีวิตของพืชและสัตว์ การดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบันเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ มากมายทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต การเกี่ยวข้องเป็นไปได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก่อให้เกิดวิวัฒนาการและในทางที่อาจนำมาซึ่งการสูญพันธุ์ มนุษย์นับเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ประเสริฐกว่าสัตว์ชนิดต่างๆ เพราะมนุษย์นั้นเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีสติเฉลียวฉลาดที่สุด สามารถใช้ปัญญาความคิดของตนเองมาปรับปรุงพัฒนาเปลี่ยนแปลงเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์และเกื้อกูลชีวิตได้อย่างสมบูรณ์และกลมกลืนกับธรรมชาติและเหมาะสมกับสภาพชีวิตของตนเอง

เนื้อเรื่องพระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา

เนื้อหาของหนังสือ แบ่งออกเป็น 8 บท ดังนี้ งานที่มีประสิทธิผล มนุษย์คนเราก็มีความสุข ชีวิตกับการทำงานที่อยู่อาศัย อาหารการกินที่ถูกสุขลักษณะ การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่ดี การเรียงบท หนังสือมีความสอดคล้องกันดี การเรียบเรียงให้เห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับนิเวศวิทยา มนุษย์กับระบบนิเวศ นิเวศวิทยาในพระพุทธศาสนา หลักการสำคัญด้านนิเวศที่

ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงวิกฤตการณ์ของระบบนิเวศวิทยาในปัจจุบัน รวมถึงให้มนุษย์รู้จักประยุกต์ใช้หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในศตวรรษที่ 21 แสดงให้เห็นได้ว่า พระพุทธศาสนามีแนวทางที่ชัดเจนที่จะแก้ไขวิกฤตการณ์ของระบบนิเวศวิทยาได้เป็นอย่างดี สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาที่มุ่งให้เกิดความร่มเย็น เป็นร่มฉัตรสถาน ให้แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศ สงบ ร่มเย็น อนุรักษ์ธรรมชาติทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

หนังสือเล่มนี้มี 8 บทใหญ่ และสามารถสรุปได้แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

ผู้เขียนได้อารัมภบทเรื่อง “พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา” บอกให้รู้ว่า ผู้เขียนจะนำเสนอการศึกษาพระพุทธศาสนาให้เข้าใจชัดเจน รู้จักเลือกรู้จักจับหลักธรรมให้ถูกหลัก นำมาใช้ประยุกต์อย่างฉลาดปฏิบัติอย่างรอบด้านและตลอดวงจรการพัฒนาการที่มีทางจะสัมฤทธิ์ผลได้ดีโดยสมบูรณ์ เป็นการพัฒนาเกี่ยวกับระบบนิเวศมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาทั้งตัวคนและวัตถุไปด้วยกัน การแก้ไข เป็นทั้งแกนนำและเป็นส่วนเติมเต็มศักยภาพของมนุษย์ที่ผิดพลาดในอดีตและมาเสริมสร้างหลักระบบนิเวศในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางแกนนำและเป็นส่วนเติมเต็มของการพัฒนาช่วยให้ชุมชนนั้น ประเทศชาติดำเนินไปในทางที่ถูกทิศและครบสมบูรณ์ นำมาซึ่งความอยู่ดี กินดี ความสะดวกสบายปลอดภัย มั่นคงและมีความสุขแก่มนุษย์ แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศ สงบ ร่มเย็น อนุรักษ์ธรรมชาติได้อย่างแท้จริง

บทที่ 1 ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับนิเวศวิทยา มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่ต้องการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีอากาศที่บริสุทธิ์ อาหารและน้ำสะอาด มีบ้านที่อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่สะอาดและที่ทำงานปลอดภัย มีการควบคุมป้องกันมลพิษ และพิทักษ์อันตรายจากโรคต่างๆ ตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ดีมีประสิทธิภาพ ตลอดจนระบบป้องกันแก้ไขและจิตสำนึกสาธารณะที่มีต่อสิ่งแวดล้อม พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นมาเป็นเวลา 2,600 ปีมาแล้ว เดิมทีเดียวพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการแสวงหาวิถีกำจัดทุกข์ของมนุษย์ จึงไม่มุ่งเน้นโดยตรงเรื่องแนวปฏิบัติธรรมต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหาทางสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหายุคปัจจุบัน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังบริสุทธิ์ สะอาด

ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆอุดมสมบูรณ์ ในทางตรงกันข้ามกลับอาศัยใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นด้วยความขาดซึ่งในคุณค่าและมีจิตใจในการถนอมรักษาอย่างสูงส่ง ถึงกระนั้นก็ตามในฐานะพระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาชีวิตที่สมบูรณ์แบบที่สะท้อนในแง่มุมต่าง ๆ ของประสบการณ์ จึงเป็นไปได้ที่จะค้นหาคำสอนเพื่อทำความเข้าใจและเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นิเวศวิทยา (Ecology) หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกอื่น และความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งมีชีวิตและการศึกษาโครงสร้างและหน้าที่ของสมาชิก ระบบนิเวศทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นองค์รวมในระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมกระบวนการก่อเกิดการดำรงอยู่ พัฒนาการความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ของสังคมและวัฒนธรรม จึงมีแนวโน้มไปทางสังคมศาสตร์มากขึ้น

บทที่ 2 มนุษย์กับระบบนิเวศวิทยา คำว่า “ระบบนิเวศ” หมายถึงความสัมพันธ์ในการรับหรือส่งพลังงานและแร่ธาตุระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต หรือระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม บริเวณใดบริเวณหนึ่ง

การดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทางบวกหรือทางลบ จะเห็นได้ว่าไม่มีสิ่งมีชีวิตใดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยลำพัง โดยไม่ต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อม ถ้าสิ่งแวดล้อมเกิดการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต เช่น การดำรงชีวิตของพืช สัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันและกันและมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต เช่น สายลม แสงแดด มีการใช้พลังงานและแลกเปลี่ยนสารอาหารซึ่งกันและกัน เป็นวัฏจักรที่ดำเนินไปเป็นระบบภายใต้ความสมดุลทางธรรมชาติอย่างแท้จริง สิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิตทำหน้าที่ร่วมกัน สิ่งมีชีวิตเองก็มีความสัมพันธ์ต่อกันในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาวะเกื้อกูล ภาวะที่ต้องพึ่งพา การได้ประโยชน์ร่วมกัน การล่าเหยื่อ ความสัมพันธ์ทั้งหลายที่กล่าวมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ความสัมพันธ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการกินกันเป็นทอดๆ ทำให้เกิดการถ่ายทอดพลังงานระหว่างกลุ่มมีชีวิตและมีการหมุนเวียนของสารอาหารและแร่ธาตุต่างๆ โดยอาศัยสิ่งมีชีวิตที่เป็นผู้ผลิตจะมีจำนวน

มากที่สุด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นไปเพื่อให้ปริมาณของสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติที่มีอยู่อย่างเหมาะสม

คำว่า “สิ่งแวดล้อม” หมายถึง วัตถุ พุทธิกรรม และสภาพการณ์ต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา เช่นอากาศ ดิน ภูเขา และสิ่งมีชีวิตต่างๆ ซึ่งเหล่านี้จะทำปฏิกิริยาร่วมกัน ซึ่งที่สุดสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ จะมีอิทธิพลเป็นตัวกำหนดรูปร่าง ความเป็นอยู่รวมทั้งการอยู่รอดของแต่ละชีวิต หรือสังคมของสิ่งมีชีวิตนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบๆ ตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม คือจับต้องและมองเห็นได้และนามธรรมคือ วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณีและความเชื่อ

บทที่ 3 นิเวศวิทยาในพระพุทธศาสนา การประยุกต์หลักพระพุทธศาสนามาเป็นนิเวศวิทยาในพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธศาสนามีธาตุทั้ง 4 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม แท้ที่จริงแล้ว ผู้ที่ทำให้เกิดมลพิษทางแหล่งน้ำ

นิเวศวิทยาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ศาสตร์ว่าด้วยองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับปัจจัยแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตในธรรมชาติรอบๆตัวมนุษย์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

นิเวศเชิงพุทธ หมายถึง หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสัมพันธ์กับนิเวศวิทยาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิต

พระพุทธองค์กล่าวถึงหลักทั่วไปของความสัมพันธ์ของระบบนิเวศไว้ว่า

อิมสมี สติ อิทํ โหติ	เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี
อิมสสุปปาทา อิทํ อุปปชฺชติ	เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น
อิมสมี อสติ อิทํ โหติ	เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี
อิมสสุ นิโรธา อิทํ นิรุชฺชติ	เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้ก็ดับด้วย

แนวคิดเชิงนิเวศวิทยาในพระพุทธศาสนาเป็นการบูรณาการหรือการประยุกต์หลักการทางพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสภาพแวดล้อมทั้งหมด

บทที่ 4 หลักการสำคัญด้านนิเวศวิทยาที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระวินัยปิฎกเป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาว่าด้วยระเบียบวินัยเกี่ยวกับการปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต

ของพระภิกษุและภิกษุณี หากพิจารณาพระวินัยปิฎกโดยภาพรวมแล้ว พระวินัยเป็นข้อที่ควรกระทำตามเนื้อหาที่ระบุไว้ในสิกขาบทบัญญัติโดยเคร่งครัด เป็นข้อที่ควรงดเว้นจากการล่วงละเมิด ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม พระพุทธเจ้าทรงมีประสงค์จะให้ข้อควรปฏิบัติและข้อห้ามเป็นระเบียบแบบแผน โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ ความสุขของคณะสงฆ์ พระวินัยเป็นระเบียบที่ช่วยกำกับพฤติกรรมของพระภิกษุให้มีสภาพเอื้อหรือช่วยให้คอยควบคุมพฤติกรรมของเหล่าสาวกไม่ให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศวิทยาโดยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมองค์ประกอบสำคัญ จัดได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อธรรมชาติ สังเกตได้จากการดำเนินชีวิตเหล่าสาวกโดยมากมีความเป็นอยู่อย่างกลมกลืน และเป็นมิตรที่ดีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะความเข้าใจในระบบของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่าสรรพสิ่งต่างๆ ได้อาศัยซึ่งกันและกันสมดังคติพจน์ว่า “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า ข้าพึ่งเจ้า บ่าวพึ่งนาย” ในทำนองเดียวกัน “นายก้พึ่งบ่าว ปาก้พึ่งเสือ เรือก้พึ่งน้ำ” ทั้งหมดคือมุมมองที่พระพุทธศาสนามีหลักความสัมพันธ์กันนิเวศวิทยา ตามหลักคำสอนธรรมและระเบียบวินัยสังคัมภีร์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติผ่านข้อปฏิบัติที่เรียกว่า “พระวินัยปิฎก” การดำรงชีวิตของพระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ในพระวินัยปิฎกมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของธรรมชาติเป็นเสนาสถานที่พักอาศัยของหมู่สงฆ์ที่ได้รับอนุญาต โดยมากเป็นเสนาสนะป่า เรียกว่า อรัญญิก เสนาสนะโดยมีตัวอย่างการถือนิสัย คือสิ่งที่พระภิกษุสงฆ์จะต้องถือปฏิบัติเป็นแนวทางการดำรงชีวิต พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บรรพชาอาศัยเสนาสนะ คือคงไม้ ผู้บรรพชาควรอดสาหะในเสนาสนะ คือ คงไม้นั้นตลอดชีวิต และส่วนเกินสำหรับที่พักอาศัยได้แก่ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาท เรือนโล้น และถ้า พระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้เหล่าสาวกดำเนินชีวิตตามวิถีธรรมชาติ เพื่อฝึกฝนตนให้ทนความลำบากซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการบำเพ็ญพรตธรรม พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตสถานที่พักอาศัยอันเหมาะสมแก่ความเป็นสมณะ ล้วนแล้วแต่เป็นสถานที่เรียบง่ายและปลีกวิเวกจากความวุ่นวายต่างๆ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท เพื่อเป็นประโยชน์กับพระภิกษุโดยตรง และเป็นการให้มีหลักปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมดุล และเอื้อประโยชน์ร่าบรายนานเท่านาน

บทที่ 5 หลักธรรมสำคัญด้านนิเวศวิทยาที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก หลักธรรมสำคัญด้านนิเวศวิทยาที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎกนั้น เราจะทราบและเข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้ เพื่อให้สาวกของพระองค์ได้นำไปใช้ พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้คุณค่าของธรรมชาติมากที่สุด เพราะพระองค์ได้ตรัสรู้ธรรมที่อุดมธรรมทรงรู้แจ้งด้วยดีถึงธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเจริญและความเสื่อมแห่งโลกมนุษย์ พระองค์ทรงทราบถึงการเป็นอยู่ของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายว่าขึ้นอยู่กับธรรมชาติคือระบบสิ่งแวดล้อม หากระบบนิเวศที่เป็นอยู่สูญเสียไปเมื่อไร ชีวิตของมนุษย์และสัตว์ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้เช่นกัน ธรรมชาติจะอยู่ได้โดยไม่มีมนุษย์ แต่มนุษย์จะมีชีวิตอยู่ได้หากปราศจากธรรมชาติ ด้วยเหตุที่พระองค์ทรงรู้จักระบบนิเวศเป็นอย่างดีนี้เอง จึงมีหลักธรรมคำสั่งสอนที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกหลายหัวข้อที่ตรัสไว้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สาวกของพระองค์ได้สำนึกในพระคุณและเห็นความสำคัญของธรรมชาติ จะได้ช่วยกันรักษาเพื่อที่มนุษย์จะได้มีแหล่งปัจจัย 4 ไว้ใช้อย่างเพียงพอตลอดไปอย่างยั่งยืน

หลักธรรมเรื่อง อานิสงส์ของคนมีศีล 5 ประการ

การไม่ประพฤติผิดศีลจะทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของดินได้ เพราะไม่ไปทำร้ายทำลายปัจจัยที่เป็นเหตุให้ดินดี เช่น ไม่ไปลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทำเหมืองแร่ โรงบุน เป็นต้น เมื่อดินดีโรคจะทั้งหลายก็จะเกิดขึ้นกับสังคมและชุมชนได้เอง คหบดีทั้งหลาย ศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล มีอานิสงส์ 5 ประการนี้ คือ

- 1 บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความประมาท

เป็นเหตุ นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ 1 ศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

2. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมขจรไป นี้เป็นอานิสงส์ประการที่ 2 แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

3. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะขัดตียะบริษัทก็ตาม พราหมณ

บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณะบริษัทก็ตาม ย่อมแก่ลัวกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป นี่เป็น
อานิสงส์ประการที่ 3 แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

4. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ 4
แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

5. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี่เป็น
นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ 5 แห่งศีลสมบัติของผู้มีศีล

เมื่อบุคคลต้องการความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติทั้งหลาย หากเขาเป็นผู้มีศีลไม่
ทำให้ผิระเบียบกฎกติกาของบ้านเมืองในที่อันเกิดดินเสื่อม ความอุดมสมบูรณ์ต่างๆ ก็จจะ
ตามมาเองทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค

หลักธรรมและหลักการที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก ที่
พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ล้วนเป็นเหตุเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์และรักษาระบบ
นิเวศ ธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนในการรักษาระบบนิเวศวิทยานี้ท่านจัดเป็นธรรมฝ่ายขาวหรือ
ธรรมฝ่ายดี เช่น ธรรมเป็นโลกบาลหรือธรรมที่คุ้มครองโลก 2 อย่าง คือ 1) หิริ ความละอายต่อ
บาป 2) โอตตัปปะ ความกลัวต่อบาป เพียงแค่ธรรม 2 ประการนี้ หากมนุษย์เรานำไปประพฤติ
ปฏิบัติกันอย่างจริงจังก็สามารถที่ป้องกัน ปกป้อง คุ้มครอง รักษา ช่วยอนุรักษ์และรักษาดิน น้ำ
ป่าไม้ อากาศและระบบนิเวศวิทยาทางสังคมได้เป็นอย่างดี

บทที่ 6 วิฤตการณ์ของระบบนิเวศในปัจจุบัน มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวที่มี
อิทธิพลต่อการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามความต้องการของตนมากที่สุด เพราะมนุษย์เชื่อ
ว่าตนมีความฉลาดมากกว่าสิ่งอื่นโดยเฉพาะสัตว์และพืชที่จะต้องปรับตัวของมันให้เข้ากับ
สิ่งแวดล้อมให้ได้ มนุษย์จึงเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดวิฤตการณ์ของระบบนิเวศ ซึ่งหมายถึง
การที่สิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศไม่มีความสมดุลหรือผิดไปจากปกติจึงมีการส่งผลกระทบต่อ
มนุษย์เองและสิ่งอื่นๆ ที่อยู่รอบข้างให้เปลี่ยนแปลงไปในแง่ลบหรือที่เรียกว่า “มลพิษ
สิ่งแวดล้อม” หรือ “ปัญหาสิ่งแวดล้อม” ปัจจุบันเกิดปัญหาทางระบบนิเวศมากมายอันปัญหาที่
เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อระบบแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวของมนุษย์มีความสุขในการ
ดำรงชีวิตน้อยลง แต่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็ล้วนแต่เกิดมาจากฝีมือของมนุษย์ทั้งสิ้นที่เป็นผู้

ทำลายสิ่งแวดล้อม เพราะการเห็นแก่ความสุขเฉพาะหน้าโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบอันเกิดขึ้นในอนาคต วิฤตการณ์ทางระบบนิเวศแบ่งได้ 2 ระบบ ได้แก่คือ

1) ระบบนิเวศทางกายภาพ ได้แก่ อุณหภูมิ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ซึ่งเป็นอาศัยสิ่งเหล่านี้ ถ้าหากระบบธรรมชาติได้รับผลกระทบให้เปลี่ยนโดยเสียดุลยภาพย่อมเกิดผลกระทบมลภาวะที่เป็นพิษ

2) ระบบนิเวศทางชีวภาพ ได้แก่พืช สัตว์ และจุลินทรีย์ทั้งอยู่ในป่าและดิน ในระบบทั้งสองระบบนี้มีส่วนความสัมพันธ์กันอย่างแยกออกไม่ได้ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมและไม่มีชีวิตต่างกันดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าส่วนหนึ่งถูกตัดขาดห่วงโซ่ย่อมเกิดวิฤตขึ้นได้ โดยเฉพาะมนุษย์นับว่ามีบทบาทมากที่มีส่วนในการทำลายระบบนิเวศมากที่สุด ด้วยเหตุผลทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมที่มนุษย์ต้องแข่งขันในการพัฒนาประเทศของตนให้เจริญ

บทที่ 7 หลักธรรมสำคัญเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหานิเวศวิทยา สภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน นับวันแต่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เหลือน้อยลงทุกที เป็นสภาพปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์โดยตรงและโดยอ้อม ถือว่าเป็นปัญหาที่เกิดแก่มนุษย์เป็นการสร้างความเดือดร้อนโดยตรง เป็นการประสบกับปัญหาที่จำเป็นต้องหาทางแก้ไขหรือหาทางเยียวยา และที่สำคัญต้องเอาใจใส่ในการแนวทางแก้ไขปัญหานั้นด้วยปัญหาโดยส่วนใหญ่เกิดมาจากการกระทำของมนุษย์ทำขึ้น จึงเกิดปัญหาที่มนุษย์จะต้องดำเนินการแก้ไขด้วยการมองไปที่พฤติกรรมความรับผิดชอบ ที่เื้อื่อต่อระบบนิเวศวิทยาไม่ว่าจะเป็นการบริโภค การใช้สอยหรือความรับผิดชอบของมนุษย์เอง การมีคุณธรรมการมีความรัก การมีความเมตตา การสร้างความกรุณาและการเข้าใจถึงปัญหาแนวทางแก้ไข โดยการอาศัยหลักธรรมที่สำคัญในการการแก้ไขวิฤตการณ์ทางระบบนิเวศไม่ว่าจะเป็นต่อบุคคล ต่อครอบครัว ต่อสังคม และต่อสังคมโลก เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนั้น มนุษย์ต้องรักษาสีงแวดล้อมในระบบนิเวศทางธรรมชาติให้สมดุลโนทัศน์พุทธจริยศาสตร์ ต่อสิ่งแวดลอมตั้งอยู่บนหลักที่ว่าเราไม่ทำลายหรือเป็นเหตุให้ผู้อื่นทำลาย เนื่องจากว่าเหตุแห่งการไม่ทำลายนั้นอยู่ที่จิตของเราที่ไม่บริโภคทรัพยากรด้วยความโลภ ความโกรธ และ

ความหลง หลักระหว่างสัมมาอาชีวะ ไม่สนับสนุนให้ประกอบอาชีพที่ผิด อย่างไรก็ตามพุทธวิธี เริ่มต้นด้วยความสงบและจิตที่ราบรื่น มีวิญญานแห่งความกรุณา มีความเมตตาต่อสรรพสิ่ง การปฏิบัติเช่นนี้จะเพิ่มพูนความรับผิดชอบ ต่อความต้องการของมนุษย์ ให้เกิดความยุติธรรม ความสมดุล ความสันติ และสร้างคุณค่าต่อธรรมชาติ ที่จะนำไปสู่หิงสาธรรม

ในอรรถกถาได้วินิจฉัยในวนโรปสูตร เทวดาพุลลถามพระพุทธเจ้าว่า ขนพวกไหนตั้งอยู่ในธรรมสมบูรณ์ด้วยศีล ดังนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงแสดงปัญหานี้โดยวัตถุก่อน จึงตรัสว่า อาราโรปา เป็นอาทิว่า

- 1) อารามโรปา แปลว่า ปลุกสวนดอกไม้และสวนดอกไม้
- 2) วนโรปา อธิบายว่า ทำการล้อมเขตแดนในป่าธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองแล้ว ทำเจดีย์ ปลุกต้นโพธิ์ ทำที่จงกรม ทำมณฑล กุฏิ ที่หลีกเร้น และที่พัก ในเวลากลางวันและกลางคืน เมื่อบุคคลปลุกต้นไม้อาศัยร่มเงาให้อาศัยอยู่ ก็ชื่อว่า การปลุกต้นไม้
- 3) เสตุการกา ได้แก่ชนทั้งหลายสร้างสะพาน ในที่อันไม่เสมอกันหรือยอมมอบเรือให้ไป
- 4) ปปิ ได้แก่ โรงที่ให้ น้ำดื่ม
- 5) อุทปาน ได้แก่ ที่ใดที่หนึ่งมีสระโบกขรณีและบ่อที่มีน้ำเป็นต้น
- 6) อปสสย ได้แก่บ้านพักอาศัย พระบาลีว่า อุปาस्य ก็มีแปลว่า ให้เข้าไปอาศัย

พระวินัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการเน้นย้ำให้พระสงฆ์มองเห็นสาระสำคัญของพระวินัยแต่ละข้อที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้พระสงฆ์ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องประยุกต์พระวินัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเน้นให้การศึกษาบริบทของสังคมสมัยพุทธกาลแล้วนำมาเปรียบเทียบกับสมัยปัจจุบันจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าและสาวกล้วนใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติไม่ทำลายระบบนิเวศ ใครทำลายจะต้องถูกลงโทษหรือถูกครหา

บทที่ 8 พระพุทธศาสนากับการแก้ไขวิกฤตการณ์ของระบบนิเวศ

วิกฤตการณ์ของระบบนิเวศทางด้านต่างๆ ประกอบด้วยทางกายภาพ ทางชีวภาพ ทางเศรษฐกิจและสังคมและทางประเพณีและวัฒนธรรม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศเกือบทั้งสิ้น วิกฤตการณ์ของระบบทางกายภาพ เกี่ยวกับอุณหภูมิ ความชื้น แร่ธาตุ ดิน

แสงสว่าง เสียง อากาศ ลมและน้ำ เป็นต้น วิกฤตการณ์ในปัจจุบันที่เห็นได้ชัด คือวิกฤตการณ์ที่เป็นมลพิษทางอากาศ ประกอบด้วย ฝุ่นละออง เขม่า ควีน ก๊าซต่างๆ และสารกัมมันตรังสี ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศขึ้นและส่งผลกระทบต่ออาการเจ็บป่วยของพืช ผลกระทบทางด้านร่างกายและจิตใจมนุษย์ และก๊าซบางตัวทำให้เกิดภาวะโลกร้อน วิกฤตการณ์ที่เป็นมลพิษทางดิน คือภาวะที่ดินเสียเพราะมีสารพิษเจือปนในปริมาณที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ พืชและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ สารพิษที่มาจากชุมชนในรูปของแข็ง ของเหลว และก๊าซ เมื่อดินมีสารพิษเจือปน ผลกระทบที่เด่นชัดคือพืชก็เจริญเติบโตช้า เมื่อมนุษย์และสัตว์บริโภคพืชที่ดูดสารพิษจากดินเข้าไปก็จะเป็นอันตราย วิกฤตการณ์ทางเสียง คือ สภาพแวดล้อมที่มีเสียงดังเกินกว่าค่ามาตรฐานที่กรมควบคุมมลพิษกำหนดอันจะมีผลกระทบต่อระบบประสาทหู เกิดความรำคาญรบกวน ทำให้เกิดความเครียด เกิดผลเสียต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ วิกฤตการณ์ที่เป็นมลพิษทางน้ำ คือ ภาวะที่น้ำเน่าเสียเพราะมีสารพิษเจือปนในปริมาณที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ พืชและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ มักจะเกิดจากการปล่อยน้ำสกปรกจากชุมชนเนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรม จากพื้นที่ทำการเกษตรลงสู่แม่น้ำลำคลอง ส่งผลให้น้ำเน่าเสีย สัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำตาย น้ำไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการบริโภคได้ มนุษย์และสัตว์ที่บริโภคพืชที่ดูดน้ำเสียและมนุษย์บริโภคสัตว์ที่กินพืชที่ได้ดูดน้ำเสียเข้าไปก็จะได้รับอันตราย

วิกฤตการณ์ของระบบนิเวศทางชีวภาพ คือวิกฤตการณ์ป่าไม้ นับว่าเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ช่วยให้อุณหภูมิของโลกคงที่ซึ่งส่งผลต่อปริมาณน้ำฝน ทำให้ฝนตกเพิ่มอย่างสม่ำเสมอไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ป่าไม้ยังเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร ช่วยฟอกอากาศให้บริสุทธิ์ ช่วยบรรเทาความรุนแรงของวาตภัยและอุทกภัย ป้องกันการพังทลายของหน้าดิน เป็นแหล่งอาหารและเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด เป็นต้น

กลยุทธ์ในการสร้างกิจกรรมอนุรักษ์ โดยมีการจัดการโครงการกิจกรรมดังนี้

1) โครงการสืบชะตาและบวชป่า คณะสงฆ์นำภิกษุสามเณรที่มาบวชกับเยาวชน ที่เข้าค่ายคุณธรรมและชาวบ้านในพืชที่มาร่วมพิธีเพื่อการแผ่ระวัง ตรวจตราผืนป่า เป็นประจำทุกปี

2) โครงการปลูกป่าในวันสำคัญ พระพุทธรูปเป็นประธานนำทุกหน่วยงานในอำเภอเชียงแสน ร่วมกันปลูกป่าอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เป็นการติดตามผลการเติบโตของต้นไม้ที่ปลูกในปีก่อนๆ รวมทั้งสอดแทรกความรู้เรื่องระบบนิเวศการอยู่ร่วมกับป่าด้วยการพึ่งพา และสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนเห็นความสำคัญของป่า

3) โครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม วัดพระธาตุผาเงาเป็นศูนย์การจัดการอบรมเยาวชนจากสถาบันต่างๆ มาเข้าค่ายปีละนับหมื่นคน รวมทั้งการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน โดยปลูกฝังความรู้เรื่องธรรมชาติ การอยู่กับธรรมชาติ

4) โครงการเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ เริ่มอบรมมัคคุเทศก์น้อยตั้งแต่ปี 2552 ให้เข้าใจป่า รู้จักป่าสมุนไพรและพุทธสถานในวัดได้ โดยต้องอบรม ปลูกฝังข้าๆหลายๆ ครั้งจนเข้าใจอย่างซาบซึ้ง

5) โครงการม่อนดอยสมุนไพรล้านนาและสวนรูปปั้นฤๅษีดัดตน นำสมุนไพรหายากมาปลูกไว้ เช่น ฮ่อสปลาควาย กวาวเครือดำ แดง มีสวนรูปปั้นฤๅษีดัดตน

6) การจัดพื้นที่ป่าด้านหลังวัดให้เป็นจุดศูนย์กลาง ก็เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ท่านท่านตั้งใจ เพื่อให้พระเณรและผู้ปฏิบัติธรรมได้มีพื้นที่ใช้ในช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อน ซึ่งปลอดภัยจากยูงและแมลง

7) งานสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่เยาวชนอย่างต่อเนื่อง เป็นการจัดการทำหลักสูตรเพื่ออบรมเยาวชน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ

8) การขยายเครือข่ายการอบรมการอนุรักษ์ไปหมู่บ้านต่าง ๆ ที่เป็นป่าต้นน้ำเป็นงานสร้างเครือข่ายที่ท่านลงมือเองด้วยการไปเยี่ยมชุมชน และชาวบ้าน เพื่อให้คนอยู่กับป่าได้อย่างสมดุลและยั่งยืนด้วยหลักธรรม

9) การฟื้นฟูสภาพป่าตลอดทั้งลุ่มน้ำโดยชุมชนที่อยู่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ วิฤตการณ์ด้านนิเวศวิทยาในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ในพระไตรปิฎก แสดงถึงสาเหตุและการแก้ไขปัญหาในพระวินัยปิฎกได้กล่าวถึงปัญหาเรื่องดิน พระพุทธเจ้าทรงห้ามการขุดดิน ปัญหาเรื่องน้ำมีข้อบัญญัติเกี่ยวกับความสะอาดทั้งของภิกษุและสภาวะแวดล้อมธรรมชาติ ปัญหาเรื่องอากาศ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ใช้ผ้า 3 ผืนเพื่อบำบัดความหนาว เมื่อ

อากาศหนาวจัดทรงอนุญาตให้ก่อสร้างโรงป้องกันอากาศและลมหนาวมีศาลาบ่อน้ำ ส่วนการแก้ปัญหาความร้อนทันท่วงทีทรงให้ระบายน้ำความความร้อนในห้องพักด้วยการเปิดหน้าต่างเพื่อรับลม และไล่อากาศอบอ้าวภายในออก เป็นต้น ดังนั้นพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติมากที่สุด

บทวิจารณ์

นิเวศวิทยา จึงเป็นการวิวัฒนาการมาจากประวัติศาสตร์ทางธรรมชาติ (Natural history) ในด้านต่างๆ ที่มนุษย์ในสมัยต้นๆ ได้บันทึกไว้และสั่งสอนกันสืบทอดกันมา ผนวกกับการศึกษาจากร่องรอยและปรากฏการณ์ตามธรรมชาติและมีการวิวัฒนาการของพืชและสัตว์ ฉะนั้นมนุษย์ต้องมีจิตใต้สำนึกที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติให้อยู่ยาวนานเท่าานชั่วลูกชั่วหลานเพื่อประโยชน์ตนเอง และครอบครัวชุมชนคือต้องนำมาเป็นประกอบอาหารใช้เป็นยารักษาโรคและป้องกันภัยอันตรายต่างๆ การดำรงชีวิตที่อยู่รอบตัวมนุษย์มีทั้งสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญและประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อใดสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมากและการดำรงของพืชและสัตว์นานาชนิด

ระบบทางนิเวศวิทยา เริ่มมาจาก Callwil luwig Wildenow (1065 – 1812) ซึ่งเป็นนักพฤกษศาสตร์ ที่ได้กล่าวไว้ว่า สภาพภูมิอากาศที่เหมือนกันจะให้สังคมพืชที่เหมือนกันด้วยแม้ว่าจะอยู่ห่างไกลกันเพียงใด

นิเวศวิทยา (Ecosystem) คือการศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมที่สิ่งมีชีวิตเหล่านั้นอาศัยอยู่ คำว่า ecology มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำคือ Oikos แปลว่า บ้าน หรือที่อยู่อาศัย กับคำว่า Ology แปลว่า การศึกษา

นิเวศวิทยา (Ecology) คือการศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งที่มีชีวิตเป็นการศึกษาโครงสร้างองค์ประกอบและหน้าที่ของธรรมชาติในธรรมชาติมีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น สัตว์ พืช มนุษย์ ดิน อากาศ เป็นต้น เป็นการวิเคราะห์และการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากทุนทางด้านระบบนิเวศวิทยาทางธรรม มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจมีผลมาจากมนุษย์ จากเทคโนโลยีในทางด้านปัจจุบัน สารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ การปฏิสัมพันธ์ของสังคมโลก การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขของระบบนิเวศวิทยา จึงก่อให้เกิดการผสมผสานทางระบบนิเวศวิทยา การปลูกฝังจิตสำนึกของมนุษย์ในชุมชนและเยาวชนและท้องถิ่น จึงจะเป็นสิ่งที่เร่งด่วนที่จะต้องอาศัยสถาบันทางสังคม และทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการควบคุม ดูแล และการป้องกันและส่งเสริมให้เกิดขึ้น เพื่อให้ชุมชนและเยาวชนได้ตระหนักถึงระบบนิเวศวิทยาทางธรรมชาติที่ดำรง เพื่อสืบสานและพัฒนาต่อเนื่องและเป็นพื้นฐาน ต้นน้ำ ลำธารป่าไม้กลับคืนสภาพธรรมชาติเหมือนเดิม

จุดเด่น ด้านรูปแบบของหนังสือ แบบใช้เรียนเพื่อศึกษาและสะดวกกับการอ่าน สารบัญของหนังสือ มีความชัดเจนในแต่ละบท รูปแบบของตัวหนังสือ อ่านง่าย มีภาพประกอบอย่างสวยงาม ทำให้ผู้อ่านคลาคลายในการอ่านแบบสบายๆ ไม่เครียด ผู้เขียนได้ นำเอาชื่อเรื่องทางนิเวศวิทยานำมาเสนอเป็นบทแรก ความเบื้องต้นเกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยาทางธรรมชาติ กล่าวถึง ความสัมพันธ์ของมนุษย์ สังคม สิ่งมีชีวิตแล้วสิ่งไม่มีชีวิต ประเภทต่างๆ และสอดแทรกหลักธรรมเข้ามาสั่งสอนและเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และมีองค์กรต่างและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม หนังสือเล่มนี้ การวางรูปแบบนำเสนอ จากง่ายไปหายาก จะเห็นได้ว่า นำเรื่องของระบบนิเวศวิทยาทางธรรมชาติและความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาและสิ่งมีชีวิตกลมกลืนอย่างชัดเจน หนังสือเล่มนี้ ได้อธิบาย ประเด็นสำคัญของแต่ละเรื่องให้เห็นเป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงกล่าวว่า หนังสือเล่มนี้มีรูปแบบ ที่มีความชัดเจนมากในเรื่องของ พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา

จุดด้อย จุดที่เห็นควรนำเสนอ ควรศึกษาประเด็น การเปรียบเทียบคนในชุมชนชนบทกับชุมชนเมืองและระบบนิเวศวิทยาต่างๆไม่ว่าในประเทศและนอกประเทศให้เห็นภาพที่สะท้อนความเป็นอยู่ชุมชนนั้นๆ การนำหลักการและวิธีการไปใช้ ได้ผลแตกต่างกันอย่างไร การเปรียบเทียบระหว่างระบบนิเวศวิทยาชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง มีความแตกต่างกันควรวิเคราะห์ จากสภาวะแวดล้อมและประสบการณ์การทำทางด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่ที่ทำงานวิเคราะห์ผลของผู้ใช้ระบบนิเวศวิทยาในชุมชนและชุมชนเมืองให้ผลชัดเจน ตอบแทนในชั้น

ปลายชีวิตเป็นอย่างไรในการสืบทอดทางด้านระบบนิเวศวิทยา ของคนในยุคปัจจุบันมาน้อย เพียงใด ของผู้ได้สัมผัสระบบนิเวศวิทยา แตกต่างกันอย่างใดและเพิ่มเติมรูปภาพประกอบ ในบางบทได้อะไรบ้าง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจหลักธรรมกับระบบนิเวศวิทยามากยิ่งขึ้นที่เริ่มศึกษา หรืออ่านหนังสือ พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยาเข้าหลักธรรมและระบบนิเวศวิทยา มีความเข้าใจประเด็นต่างๆ ได้ชัดเจนและได้ความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นไป

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่กล่าวถึงเรื่อง พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยามีความตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะต้องคัมภีร์หรือพระสูตรในคัมภีร์เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา และภูมิวิธีการเป็นอยู่อาศัยของคนคือมีความรัก ความเข้าใจ ความซื่อสัตย์ ความเป็นผู้มีจิตอนุรักษธรรมชาติ พระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกทั้งหลายใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติอย่างแนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่เคยปรากฏหลักฐานใดๆ ว่าเบียดเบียนช่วงชิงทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์มาสร้างประโยชน์ในทางวัตถุเพื่อตนเองเพื่อพระพุทธศาสนาเลย ในทางด้านตรงกันข้ามกลับอาศัยใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นด้วยความซาบซึ้งในคุณค่าและจิตใจในการถนอมรักษาอย่างสูงส่ง ถึงกระนั้นก็ตามในฐานะพระพุทธศาสนาเป็นปรัชญาชีวิตที่สมบูรณ์แบบที่สะท้อนในแง่มุมต่างๆ ของประสบการณ์ จึงเป็นไปได้ที่จะค้นหาหลักคำสอนเพื่อทำความเข้าใจและอนุรักษธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). พระพุทธศาสนากับนิเวศวิทยา.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อัศจรรย์แห่งนิพพาน*

MIRACLE OF NIRVANA

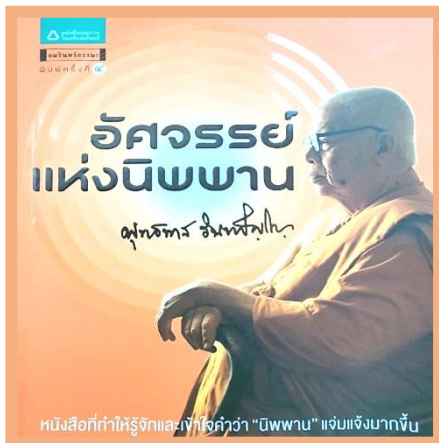
พระมหาไชยา ถาวรสัทโท (แสนอุบล)¹ และ สมเดช นามเกต²

Phramaha Chaia Thavarasatto (Saenubon)¹ and Somdet Namket²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahachulalongkomrajavidyalaya, Thailand, Thailand

Corresponding author E-mail: p.chaiyasaenubil@gmail.com

แปลจากหนังสือ: อัศจรรย์แห่งนิพพาน

ผู้แต่ง: พระธรรมโกศาจารย์

(หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ)

ปีที่พิมพ์: 2556

สำนักพิมพ์: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง

จำนวนหน้า: 241 หน้า

ISBN: 9789742473488

บทนำ

หนังสือเรื่อง “อัศจรรย์แห่งนิพพาน” ที่ผู้เขียนสนใจและนำมาวิจารณ์ต่อไปนี้เป็นบันทึกพระธรรมเทศนาของพุทธทาสภิกขุซึ่งแสดงแก่พุทธศาสนิกชนและประชาชนผู้สนใจทั่วไป ณ สวนโมกขพลาราม รวมทั้งสิ้น 23 ตอน เนื้อหาของคำเทศนาถูกตีพิมพ์เป็นหนังสือหลายครั้ง และหลายสำนักพิมพ์ แต่ฉบับที่ผู้เขียนนำมาวิจารณ์นั้นเป็นของสำนักพิมพ์อมรินทร์และเป็น

* Received 19 July 2023; Revised 21 July 2023; Accepted 31 August 2023

การพิมพ์ครั้งที่ 4 เมื่อปี พ.ศ.2556 โดยเป็นการนำหนังสือ 2 เล่มของท่านพุทธทาสภิกขุ ได้แก่ “นิพพานและนิพพานที่นี้เดียวนี้” มารวมไว้ในเล่มเดียวกัน เนื้อหาได้รับการอธิบายอย่างลึกซึ้งและชัดเจนโดยมีความแตกต่างจากคำอธิบายและการตีความหมายที่ผู้รู้ท่านอื่นนำเสนอซึ่งเป็นการแปลความหมายแบบขยายความ (อรรถาธิบาย) เท่านั้น ขณะที่เนื้อหาของหนังสือ “อัสจรรยแห่งนิพพาน” ที่พุทธทาสภิกขุแนะนำเสนอนั้น เริ่มทำความเข้าใจความหมายตั้งแต่คำจำกัดความตามรากศัพท์ แล้วจึงขยายออกไปสู่ความหมายที่ใช้โดยทั่วไปในสังคม หลังจากนั้นจึงทำการสร้างความเข้าใจตามหลักวิชาการ แล้วจึงสร้างความเข้าใจตามบริบทของวาทกรรมดังที่มีกล่าวในพระไตรปิฎก

โดยเจตนาของผู้รจนาท่านพุทธทาส ท่านมีเจตนาที่จะเผยแผ่หลักธรรม ในเรื่องของนิพพาน ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา หากชาวพุทธไม่รู้จักแล้วก็เท่ากับไม่ใช่พุทธแท้ จุดหมายของผู้รจนา 1) เพื่อให้ชาวพุทธรู้เรื่องของนิพพาน ที่ถูกต้อง ชัดเจน และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ซึ่งท่านได้อธิบายอย่างชัดเจนตั้งแต่เรื่องของความหมายของนิพพาน ความเชื่อของชาวพุทธที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับนิพพาน สิ่งที่มากระตุ้นไม่ให้เราพบกับนิพพาน ระดับของนิพพานตั้งแต่ขั้นน้อยๆ จนเป็นนิพพานที่สมบูรณ์ ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ที่สนใจศึกษามีความรู้ที่ถูกต้องชัดเจน 2) เพื่อให้ชาวพุทธหันมาปฏิบัติธรรม เพื่อจะได้พ้นจากความทุกข์ ได้พบนิพพาน แม้ว่าจะเป็นนิพพานเพียงชั่วคราวก็ยังดีกว่าไม่เกิดนิพพานเลย ท่านได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “มนุษย์เราจะเป็นมนุษย์อยู่ได้ ก็เพราะประกอบอยู่ด้วยธรรมะ มิฉะนั้น จะต้องสูญเสียความเป็นมนุษย์ มนุษย์ที่ไม่ประกอบอยู่ด้วยธรรม ก็ต้องประกอบอยู่ด้วยอธรรม เป็นธรรมดาและต้องเป็นอมมนุษย์ในร่างของมนุษย์ด้วย โลกนี้จะเป็นอย่างไร” ผู้อ่านได้ตีความในข้อความนี้ว่า นอกจากท่านจะให้ชาวพุทธทุกคนทราบเรื่องนิพพานแล้ว ท่านยังมุ่งหวังให้ชาวพุทธได้หันมาปฏิบัติธรรม เพื่อให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์มีคุณธรรม ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคมโลกเมื่อทุกคนประกอบแต่คุณงามความดีไม่เบียดเบียนกันอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สันติภาพโลกก็เกิดขึ้น และเมื่อปฏิบัติธรรมจนเป็นอาจิม จิตย่อมโน้มเข้าหาซึ่งนิพพานโดยสมบูรณ์ไม่ช้าก็เร็ว

เมื่อศึกษาเนื้อหาหนังสืออัสจรรยแห่งนิพพานแล้ว ผู้อ่านมีความเห็นว่าท่านพุทธทาสภิกขุ มีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนทั่วไปได้มีการปฏิบัติธรรม ด้วยต้องปฏิบัติตามปณิธานทั้ง 3 ข้อ คือ (1) ให้ทุกคนเข้าถึงหัวใจศาสนาของตน (2) ให้ทำความเข้าใจระหว่างศาสนา และ (3) ให้ช่วยกันถอนตัวจากวัตถุนิยม เพื่อฝึกจิตให้ปล่อยวางกับการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่างๆ มิให้ยึดติดกับวัตถุนิยมที่ฟุ้งเฟ้อยหรรษา โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปทุกคนขึ้นทุกเชื้อ

ชาติ ทุกศาสนาได้เข้ามาปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรม และเพื่อให้คนมีคุณภาพจะได้พัฒนาสังคมให้เจริญต่อไป

เนื้อเรื่องหนังสืออัครรรยแห่งนิพพาน

หนังสืออัครรรยแห่งนิพพานเป็นหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาให้แก่ประชาชนทั่วไปได้อ่านได้เข้าใจในหลักธรรมโดยเฉพาะคำว่า “นิพพาน” ภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่อ่านเข้าใจง่ายและน่าติดตามมีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแบ่งออกเป็นตอนๆ รวมทั้งสิ้น 23 ตอน ดังมีรายละเอียดโดยย่อในแต่ละตอนดังนี้

ตอนที่ 1 นิพพาน จุดหมายปลายทางของชีวิต กล่าวถึงความหมาย ลักษณะของนิพพาน และแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ถึงนิพพาน

ตอนที่ 2 ความน่าอัศจรรย์บางประการของนิพพาน ได้กล่าว โนม่น้าว และชักจูงผู้อ่านให้คล้อยตามโดยอ้างเหตุและผลที่ได้รับ

ตอนที่ 3 ชีวิตกับนิพพาน กล่าวถึงเรื่องของจิตการเกิดดับของจิต กิเลสที่ห่อหุ้มจิต และผลบุญและกรรมที่จะตามไปชาติหน้า

ตอนที่ 4 รุ่งอรุณของนิพพาน กล่าวถึงสัมมาทิฐิ-มิจฉาทิฐิ ในแต่ละขั้น พร้อมทั้งการเกิดขึ้นของอวิชชา

ตอนที่ 5 พุทธบริษัทรู้เรื่องนิพพานไม่สมบูรณ์ ได้กล่าวถึง หัวใจของพุทธศาสนาได้แนะนำให้ชาวพุทธทุกคนรู้จักนิพพาน จึงจะถือว่าเป็นพุทธบริษัทที่สมบูรณ์

ตอนที่ 6 การรู้จักนิพพานเพียงว่าถึงยาก จะถึงต่อตายแล้ว ได้กล่าวถึง ความเข้าใจผิดของชาวพุทธเกี่ยวกับเรื่องนิพพาน

ตอนที่ 7 บ้างว่านิพพานสูญเปล่าไม่มีรสอะไร ได้กล่าวชักจูงโนมน้าวชาวพุทธให้เห็นบุญคุณของนิพพานอย่าเป็นคนเนรคุณต่อนิพพาน

ตอนที่ 8 ต้องเข้าใจภาษาคน-ภาษาธรรมจะเข้าใจนิพพานง่ายขึ้น ได้กล่าวถึงภาษาคน-ภาษาธรรมที่ยังเข้าใจความหมายไม่ตรงกันพร้อมยกตัวอย่างประกอบ

ตอนที่ 9 ต้องศึกษาเรื่องชาติ - ความเกิดทั้งเข้าใจภาษาคน-ภาษาธรรม กล่าวถึง การให้ความหมายความเข้าใจ ของคำว่า “ชาติ” ทั้งภาษาคน - ภาษาธรรม

ตอนที่ 10 ความหมายของ “นิพพาน” ของพุทธเจ้าว่าด้วยการให้ความหมายของนิพพานในพระไตรปิฎกและการเกิดวิภูฏสงสาร

ตอนที่ 11 คุณค่าของนิพพานมีอยู่แก่ชีวิตประจำวัน กล่าวถึงการเกิดนิพพานน้อยๆในชีวิตคน

ตอนที่ 12 นิพพานอันสมบูรณ์อบรมให้มีขึ้นได้ทีนี้และเต็ยนี้ กล่าวถึงการเชื่อมโยงนิพพานน้อยๆ จนเป็นนิพพานที่สมบูรณ์เป็นจิตประภัสสร

ตอนที่ 13 แนวปฏิบัติให้ปรากฏนิพพานทีนี้และเต็ยนี้ ได้กล่าวถึงการแนะนำให้ปฏิบัติธรรมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกิเลสขึ้นหรือลดละกิเลสลงจนเป็นนิสัย

ตอนที่ 14 จะรู้จักนิพพานต้องปฏิบัติจนรู้สึกในใจเอง กล่าวถึงความเป็นอิสรภาพทางจิตใจที่ปราศจากกิเลส

ตอนที่ 15 จิตที่ถึงนิพพานมีอิสรภาพสูงสุด ได้กล่าวเปรียบเทียบและเชื่อมต่อความเป็นอิสรภาพทางจิตใจจนเกิดความเป็นอิสรภาพสูงสุดก็คือ นิพพาน

ตอนที่ 16 ศึกษาให้รู้จักความหมายของนิพพานโดยภาษา กล่าวถึงนิพพานของความหมายคนในอินเดีย

ตอนที่ 17 ประวัติของการใช้คำ “นิพพาน” กล่าวถึงการใช้คำนิพพานของคนตั้งแต่สมัยพุทธเจ้า พร้อมยกตัวอย่างโวหารประกอบ

ตอนที่ 18 วิธีรู้จักนิพพานต้องฝึกจิต รู้ฤทธิ์ของกิเลส ได้กล่าวให้เห็นถึงกิเลสที่เกิดขึ้นกับคนเราและความร้อนรนของจิตใจเมื่อกิเลสเผา แล้วทุกคนจะเข้าใจคำว่านิพพานเมื่อกิเลสมันดับลง

ตอนที่ 19 เมื่อจิตว่างจากกิเลสจะพบนิพพาน กล่าวถึงนิพพานที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยบังเอิญ เกิดจากสิ่งมาช่วยในปัจุบัน

ตอนที่ 20 รู้จักนิพพานทีนี้และเต็ยนี้กันเกิด ได้กล่าวชักชวนให้คนรีบทำนิพพานให้เกิดขึ้นโดยเร็ว อย่าไปหลงผิดหรือเมีนเฉยและเตือนระวังไม่ให้ใครมาหลอกเกี่ยวกับเรื่องนิพพาน

ตอนที่ 21 จิตเข้าถึงนิพพานได้ต้องละอุปาทาน กล่าวถึงความหมาย อุปาทาน ที่เป็นภาษาคนที่เข้าใจง่ายคือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ความรู้สึกหรือสัญญา

ตอนที่ 22 ต้องควบคุมรู้ทันผัสสะและเวทนาเพื่อไม่เกิดอุปาทาน ได้กล่าวถึง สิ่งที่มากระทบทาง หู ตา ลิ้น กาย ใจ ซึ่งทำให้เกิดอุปาทาน

ตอนที่ 23 ระวังทำให้อุปาทานลดลงจะถึงนิพพานโดยลำดับ ได้กล่าวชักชวน แนะนำให้ทำนิพพานให้เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวันเพื่อลดกิเลส และลดอุปาทาน โดยการปฏิบัติธรรม

บทวิจารณ์

ท่านพุทธทาสได้อธิบายความหมายของ นิพพาน อย่างเด่นชัดถึงวิธีการตีความที่สอดคล้องตามบริบทแห่งคำสอนของพระพุทธองค์ในพระไตรปิฎกโดยอาศัยหลักอรรถปริวรรตศาสตร์ การตีความตามแนวของ เซนต์ ออกัสทีน (Saint Augustine) เป็นการตีความตามพยานด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Historical Literal) เมื่อพิจารณาตามเนื้อเรื่องของหนังสืออัครจริยแห่งนิพพาน ตั้งแต่ตอนที่ 1-23 จะมีคำหลักอยู่คือ นิพพาน ท่านพุทธทาสได้ให้ความหมายไว้หลายอย่างพอสรุปได้ดังนี้

นิพพาน คือ ความดับสนิท แห่งความร่ำร้อนเผาผลาญ เสียบแทงยอกตำ และผูกพันร้อยรัดอันมีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ นิพพานเป็นธรรมเครื่องดับกิเลส และความทุกข์ทั้งหลาย นิพพาน ไม่เป็นที่ตั้งอาศัยแห่งกิเลสและความทุกข์แต่เป็นแดนที่ดับสนิทของกิเลสและกองทุกข์ทั้งหลาย นิพพาน มิได้มีความหมายเป็นของชาวบ้านชาวเมืองหรือชาวโลกหรือของพระผู้เป็นเจ้าที่เต็มไปด้วยความสุขที่ไผ่ผ่นกันและเป็นอยู่อย่างนิรันดร์ นิพพานมิใช่มีความหมายเป็นการหลุดรอดของตัวตนจากโลกนี้ไปสู่โลกเช่นนั้นหรือภาวะแห่งมีตัวตนเช่นนั้น ท่านได้จำแนกประเภทของนิพพานเป็น 2 ประเภท คือ นิพพานชั่วคราว และนิพพานสมบูรณ์ ท่านจำแนกโดยอาศัยภาวะจิตที่ว่างจากกิเลส ซึ่งเป็นช่วงเวลา นิพพานชั่วคราว บุคคลทั่วไปทำได้และสมควรทำทุกวันเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนนิพพานสมบูรณ์เป็นขั้นสูงสุดของนิพพานที่พ้นทุกข์ไม่มีกิเลส ดับกิเลสได้โดยสิ้นเชิงซึ่งก็จะพบกับพระอริยะเจ้า พระพุทธเจ้า “นิพพาน” ในความหมายของพระพุทธเจ้า แปลว่า เย็น เพราะไม่มีของร้อนคือกิเลส ซึ่งมีความหมายเดียวกันจึงสรุปได้ว่า นิพพานเป็นของเย็นสนิทของชีวิตซึ่งเคยเป็นของร้อนมาก่อนนั่นเอง คัมภีร์พระไตรปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะกล่าวถึงนิพพาน 2 ประเภท คือ 1) สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุยังมีอุปาทิเหลือยังเกี่ยวข้องกับเบญจขันธ์ กล่าวคือดับกิเลสแต่ยังมีเบญจขันธ์เหลือ 2) อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุที่ไม่มีอุปาทิเหลือหรือนิพพานที่ไม่เกี่ยวข้องกับเบญจขันธ์ กล่าวคือดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลืออยู่อีก นิพพานคือการดับกิเลสและกองทุกข์เป็นโลกุตระธรรมมี 2 ประการ คือ 1) สอุปาทิเสสนิพพาน ดับกิเลสมีเบญจขันธ์เหลือ 2) อนุปาทิ

เสสนิพพาน ดับกิเลสไม่มีเบญจขันธ์เหลือ เมื่อรวมความทั้ง 2 ท่านแล้วจะเห็นว่าการตีความมีนัยเดียวกันนั่นคือ การดับกิเลสทั้งสิ้น เป็นภาวะที่หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

นอกจากนี้ท่านพุทธทาสยังใช้การตีความตามหลักอุปมา (Analogical) การตีความตามหลักอุปมานี้ เป็นการตีความโดยหาความจริงหลัก จากความจริงย่อย ตามหลักความน่าจะเป็นเท่านั้น ซึ่งไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้แน่นอนว่าจะสามารถปฏิบัติได้จริงตามพระสูตรที่ท่านพุทธทาสได้กล่าวอ้างถึงในหนังสือเล่มนี้คือ การทำนิพพานน้อยๆ ให้เกิดขึ้นในแต่ละวัน เวลาเพื่อให้เกิดนิพพานคั่นสิ่งที่เป็นกิเลสมาเผาจนจิตใจเป็นคราวๆ ไป เมื่อฝึกปฏิบัติจิตอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญก็จะทำให้จิตปราศจากกิเลส และเป็นนิพพานสมบูรณ์ในที่สุด ซึ่งท่านได้ใช้ถ้อยคำที่โน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้มีแรงบันดาลใจที่จะทำสิ่งที่ว่ายากและไกลตัวเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายและสามารถไปให้ถึงจุดหมายปลายทางได้ในที่สุด เพื่อให้ทุกคนได้มาฝึกปฏิบัติทางจิตอย่างต่อเนื่องทุกวัน ในการนำเสนอเรื่องราวของหนังสือเล่มนี้ท่านพุทธทาสได้นำเสนอเป็นตอนๆ ซึ่งในแต่ละตอนจะเรียงลำดับความสัมพันธ์กันในความหมายตลอดจนความยากง่ายในการอธิบาย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจติดตามอ่าน โดยท่านได้สอดแทรกนิทานคติสอนใจ (parable) โดยคำนึงถึงเหตุผลและตรรกศาสตร์ตามหลักการตีความอุปมาอุปไมย (Allegorical) ที่มี “แนวเทียบ” คำสอนทางจริยธรรม ซึ่งในเล่มนี้ท่านพุทธทาสได้ยกอุทาหรณ์มาสอนในตอนที่ 2 และตอนที่ 12 ดังนี้ว่า “นิพพานเป็นจุดหมายปลายทางของทุกคนความดีดูดเข้าหาสถานะแห่งพระนิพพานหรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ สัญชาตญาณของความเป็นอิสระย่อมมีอยู่เสมอ แต่ถูกอำนาจแทรกแซงบางอย่างเช่น ผลของกรรม เป็นต้น คอยเหนี่ยวให้ออกนอกทางอยู่เสมอเหมือนกัน เพราะตนเป็นผู้ตบอด ไม่รู้จักทำความปลอดภัยแก่ตัวเองหรือการเดินทางของตน ซึ่งท่านเปรียบไว้ว่า

กายเปรียบเหมือนลำเรือ ใจเปรียบเหมือนนายเรือ

สังสารวัฏฏ์เปรียบกับทะเลหลวง โลกนั้นโลกนี้เปรียบเหมือนท่าเรือสำหรับการค้าขาย

ผลบุญหรือผลบาปในชาติหนึ่งๆ ในโลกหนึ่งๆ คือการค้าขาย

และท่านพุทธทาสได้ยกนิทานเปรียบเทียบในหนังสือตอนที่ 12 ความหมายของนิพพานว่า บอกไม่ได้ว่าเป็นอะไร เหมือนกับปลาไม่รู้เรื่องบก เมื่อคุยกับเต่าที่นำเอาเรื่องบนบกมาเล่าให้ฟัง ก็ถามเต่าว่าเหมือนกับสิ่งนั้นหรือสิ่งนี้หรือ ตามที่ตนเองเคยรู้จักเท่าที่มีอยู่แต่ในน้ำ ก็ได้รับคำตอบจากเต่าล้วนแต่เป็นคำปฏิเสธทั้งนั้น นี่ก็เพราะบกไม่มีอะไรเหมือนกับในน้ำนั่นเอง เมื่อปฏิเสธสิ่งในน้ำทุกๆ สิ่งเสียแล้ว สิ่งที่ยังเหลือก็คือบกแต่ผู้ฟังจะรู้จักได้หรือไม่

เป็นอีกปัญหาหนึ่ง ท่านได้ยกนิทานเปรียบเทียบในความหมายของคำว่า “นิพพาน” ซึ่งเปรียบกับอะไรไม่ได้

การอธิบายเรื่องของท่านในแต่ละตอนผู้อ่านจะได้ธรรมะแรงบันดาลใจในการที่จะปฏิบัติธรรมเพื่อให้เข้าใจนิพพาน เพื่อสั่งสมบุญบารมีที่ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา ท่านได้ใช้หลักการตีความเพื่อกระตุ้นหรือเร้าใจให้บุคคลกระทำความดี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น นี่ ท่านพุทธทาสได้ตีความไว้ในหนังสือหลายตอน เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านได้เร่งมือมาทำความดี มาปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดนิพพานขึ้นให้ได้ ถึงแม้จะเป็นแค่นิพพานชั่วคราวก็ยังดีอย่างเช่น ในตอนที่ 2 ท่านได้กล่าวว่า “มนุษย์ทุกคนในโลกนี้ ที่อ้างตัวเองว่า จะเป็นผู้สร้างสันติภาพนั้นอย่างน้อยควรจะมองเห็นว่า ถ้าจะเดินกันแต่ในแนวทางของโลกียะ คือตามวิสัยของโลกโดยลำพังแล้วเป็นอันไม่มีวันได้พบกับสันติภาพเลย เพราะวิสัยโลกนั้นมีกิเลสเป็นเครื่องหน่วงหลังโลกียะโดยเด็ดขาด อย่างน้อยที่สุดที่จะพบสันติภาพได้บ้างก็ต่อเมื่อโลกยอมเสียสละสันดานแห่งความเป็นโลกตนเองเสียบ้าง โดยยกตนขึ้นสู่ภูมิโลกุตระให้พอสมส่วนกัน จนในโลกนี้มีพระมีเจ้าขึ้นต่ำ มากพอที่จะประทับประคองโลก โดยไม่จำเป็นที่จะต้องถึงขั้นสูงดังพระอรหันต์ก็ได้” และท่านได้กล่าวอีกใน ตอนที่ 4 ว่า “การให้ทานหรือการบูชาอันเป็นสิ่งที่มีผล ทำแล้วก็เป็นอันทำไม่เสียหลาย ผู้ทำนั้นเองได้รับผลในโลกอื่นซึ่งนอกไปจากโลกที่ตนรู้จักนั้นยังมีอยู่อีก การเข้าใจว่ามีโลกแต่โลกเดียวเท่าที่ตนรู้จักนั้นเป็นความโง่เขลาอย่างยิ่ง บุคคลผู้มีความหมายในตัวเองเป็นพิเศษกว่าธรรมดาอันมีอยู่เช่น บิดา มารดา คนแก่ชรา เป็นต้น อันเป็นบุคคลประเภทที่ตนจะต้องมองดูและปฏิบัติต่อด้วยสายตาและการกระทำที่พิเศษเช่นกัน เป็นผู้ที่มิและเห็นชัดว่าปฏิบัติหรือทางปฏิบัติที่ทำให้เข้าใจในโลกทั้งปวงแจ่มชัดแล้ว ไม่ติดอยู่ในโลกไหน ๆ ข้ามขึ้นพ้นจากโลกทั้งปวงนั้นมีอยู่ และมีบุคคลที่ทำเช่นนั้นได้จริงแล้วสอนคนอื่นให้รู้ตามได้ด้วย ก็มีอยู่” และท่านได้กล่าวไว้ในตอนที่ 23 ว่า “เล็กวานิพพานนี้เหลือวิสัย นิพพานไม่มีประโยชน์ นิพพานจืดชืด นิพพานต้องรอเข้าโรงหมั้นหมั้นแสนหน นี่เล็ก เอาเป็นนิพพานที่นี้และเดี๋ยวนี้ก็จะ เป็นพุทธบริษัทที่แท้จริงมีพระนิพพานได้จริง มีพุทธศาสนาจริงคือมีนิพพาน เป็นพุทธบริษัทจริง คือรู้เรื่องนิพพาน

จากประวัติของท่านพุทธทาสในประเด็นรจนา ท่านเป็นผู้ที่สนใจไฝหาธรรมะตลอดเวลาไม่เฉพาะพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทหรือหินยานแต่ครอบคลุมไปถึงพุทธศาสนาแบบมหายานและศาสนาอื่นๆ เช่น คริสต์ อิสลาม ฮินดู ลัทธิและจากความรอบรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้งนี้เองทำให้ท่านสามารถประยุกต์วิธีการสอน และปฏิบัติธรรมได้หลากหลายให้คนได้เลือก

ปฏิบัติให้สอดคล้องกับพื้นความรู้ และอุปนิสัยของตนโดยไม่จำกัดชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา ท่านเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนก็คือเพื่อน ร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น และสิ่งสำคัญทุกศาสนามีหัวใจเดียวกันคือ ต้องการให้คนพ้นจากความทุกข์ ท่านพุทธทาสได้ตั้งปณิธานอันแรงกล้า เพื่อแสดงให้เห็นอุคมคติสูงสุดในชีวิตของท่านซึ่งได้บันทึกไว้ว่า “พุทธสสหา นิยาเทมิ สรีรยชีวิตลยจิห พุทธสสหาสมิ ทาโส ว พุทธโ เม สามิกิสโรติ พุทธทาโส ข้าพเจ้ามอบชีวิตและร่างกายนี้ถวายแด่พระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นนายของข้าพเจ้า เพราะเหตุดังนี้ ข้าพเจ้าจึงชื่อว่า “พุทธทาส” ดังที่ท่านได้รจนาเรื่อง อัจจรรยแห่งนิพพานนี้เช่นกัน เพื่อให้ชาวพุทธทุกคนพ้นจากทุกข์ ได้พบกับความสุข และได้รับรู้หัวใจของพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะคำว่า นิพพาน ที่ทุกคนเข้าใจผิดๆ มาช้านานท่านได้ให้ความหมายอย่างชัดเจนพร้อมเปรียบเทียบให้เห็นในความเป็นจริง และท่านได้ตีความ คำว่า นิพพาน ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่สามัญชนทั่วไปยากนักที่จะอ่านได้เข้าใจ ท่านได้บรรยายชัดเจนจากประสบการณ์ในการปฏิบัติอย่างจริงจังของท่าน ดังนั้น การถ่ายทอดประสบการณ์สู่คนรุ่นใหม่ในยุคนี้ท่านถ่ายทอดออกมาด้วยจิตที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวมาแล้ว พูดให้เข้าใจง่ายๆ ก็คือ ท่านทำมาแล้ว รู้แล้ว เห็นแล้ว จึงมาบอกกล่าวให้ฟังให้ทำตามในสิ่งที่ท่านได้พบ ได้เห็น เพราะมันเป็นความสุขสุดยอดที่ทุกคนต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการตีความตามแนวอรรถปริวรรตยุคใหม่ความหมายสมบูรณ์อยู่ที่ผู้แต่ง (The Author) โดยเจตนาของผู้รจนาท่านพุทธทาสได้ตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่ ในการเผยแพร่พุทธศาสนาเพื่อช่วยให้ชาวโลกได้พบสุขได้พ้นทุกข์ โดยการเผยแพร่หลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆ หนังสือที่ท่านได้รจนาทุกๆ เล่มล้วนแต่เป็นหนังสือธรรมะสอนใจคน มีคติเตือนใจ และชักชวน เชิญชวนให้มาปฏิบัติธรรม ดังเช่นเรื่อง อัจจรรยแห่งนิพพาน ท่านมีเจตนาที่จะเผยแพร่หลักธรรมว่า นิพพานเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา

ท่านพุทธทาสได้ใช้ศาสตร์แห่งการตีความเพื่อกระตุ้นหรือเร่งใจให้บุคคลกระทำความดี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เช่น คำว่า “ชาติ” ในตอนที่ 8 และ 9 ซึ่งท่านพุทธทาสได้กล่าวว่า คนที่จะเข้าใจนิพพานได้ง่ายต้องเข้าใจภาษาคน-ภาษาธรรม” คำว่า “ชาติ” ในภาษาธรรมตามทัศนะของท่านพุทธทาส หมายถึง “กระบวนการเกิดขึ้นทางจิตภาพ” จัดอยู่ในระดับภาษาที่ลึกซึ้งหรือระดับภาษาธรรม เพราะคำว่า “ชาติ” เป็นภาษาบาลีหรือมคธ ตรงกับความหมายในภาษาไทยว่า “การเกิด” แต่ถ้าใช้ในบริบทของสังคมไทยด้านภาษาศาสตร์ก็คือชาติไทย ถ้าใช้ในภาษาคนก็คือการคลอดจากท้องแม่ ตามทรรศนะของท่านพุทธทาส เมื่อคนรู้แต่ภาษาคนหรือภาษาที่มีวัตถุเป็นพื้นฐาน ซึ่งคนทั่วไปใช้อยู่ในชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิต แต่ถ้า

ไม่รู้ภาษาธรรม ก็จะไม่เข้าใจถึงภาษาศาสนาที่ลึกซึ้งได้ ไม่ต้องกล่าวถึงวิธีการที่จะนำไปดับทุกข์ตนเอง หรือทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ ดังนั้น คนทั่วไปต้องเข้าใจทั้งภาษาคน-ภาษาธรรมทั้งสองอย่าง เพื่อนำมาปรับใช้ในคราวที่ตนเองมีทุกข์และทำประโยชน์แก่สังคมให้มากที่สุด

ท่านพุทธทาสได้ใช้ศาสตร์การตีความด้วยการนำเสนอแนวคิดใหม่ต่อสังคมด้วยเรียกชื่อของปฏิจจสมุปบาทว่า “อิทัปปัจจยตา” เพราะปฏิจจสมุปบาท เป็นความหมายแคบหมายเฉพาะเรื่องความทุกข์ของสิ่งมีชีวิต แต่ถ้าพูดว่า อิทัปปัจจยตา ความหมายกว้างเลย จะมีสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตอะไรก็ตาม ทุกสิ่งตกอยู่ใต้อำนาจของกฎที่ว่า เพราะสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี, เพราะสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมีเรื่องความทุกข์ของสิ่งมีชีวิต ความข้อนี้ถือได้ว่าเป็นการปฏิวัติแนวคิดที่ขัดแย้งกับแนวคิดบางอย่างที่มีอยู่เดิม โดยเฉพาะแนวคิดในตัวบริบทของปฏิจจสมุปบาทต่อคำว่า “ชาติ” ซึ่งหมายถึง การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสารหลังจากการตายไปแล้วจากภพนี้หลังจากมีท่านผู้รู้ได้อธิบายขยายความของคำว่าชาติไว้ ท่านพุทธทาสจึงได้อธิบายขยายความของคำว่า “ชาติ” คือ ไม่ใช่เป็นการเกิดในชาติหน้าภพหน้าหลังจากตายไปแล้ว แต่เป็นการเกิดขึ้นทางภาวะด้านจิตใจที่รับรู้อารมณ์จากภายนอกแล้วส่งผลให้เกิดความมีอยากเป็นขึ้นมา นั่นหมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด คือ จิตเกิดขึ้น (อุปาทกขณะ) ตั้งอยู่ (ฐิตินะ) และดับไป (ภังคขณะ) ในขณะหนึ่งๆ เท่านั้น ซึ่งตรงกับหลักการสอนเรื่องอัสครรย์แห่งนิพพานว่าด้วย การทำนิพพานน้อยๆ ให้เกิดขึ้นทุกวัน โดยการฝึกจิตด้วยการปฏิบัติกำหนดการเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปของขณะจิตทุกขณะ ซึ่งท่านได้ใช้ถ้อยคำที่โน้มน้าวจิตใจผู้อ่านให้มีแรงบันดาลใจที่จะทำสิ่งที่ยากและไกลตัว ให้เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายและอยู่กับตัวเองเพื่อให้คนที่เมินหันกลับมามอง คนที่มองหันกลับมาทำ คนที่ทำหันกลับมาลงมือปฏิบัติ และคนที่ลงมือปฏิบัติยอมได้ลืมนรสคือลู่ถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระศาสนาเป็นนิพพานนั่นเอง

นอกจากนั้น ท่านพุทธทาสได้ปฏิวัติคำพูดของนักปราชญ์ทางศาสนาด้วยการกล่าวคำว่า “อิทัปปัจจยตา” คำเดียวนั้นเป็นหัวใจของพุทธศาสนา ทั้งในส่วนปริยัติ ทั้งในส่วนปฏิบัติ ทั้งในส่วนปฏิเวธ ดังนั้น จึงขอรับรองให้ท่านทั้งหลายถือว่า “อิทัปปัจจยตา” เป็นหัวใจของพุทธศาสนา และได้กล่าวคำว่า “หัวใจของพระพุทธศาสนาในภาษาธรรมตามแบบของพระพุทธเจ้า นั้น คือ ความรู้ที่รู้ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเราหรือของเรา ซึ่งตรงกับภาษาบาลีว่า “สพเพ ธมมา นาล อภินิเวสยา ” แปลว่า "สิ่งทั้งหลายทั้งปวง อันบุคคลไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเราของเรา" ซึ่งถือได้ว่าท่านได้ปฏิวัติแนวคิดของนักปราชญ์ทางศาสนาที่กล่าวไว้ว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” เป็นหลักคำสอนสำคัญเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา นั่นคือ "เว้นชั่ว

ทำดี ทำใจให้บริสุทธิ์" อย่างชัดเจน เพราะนักปราชญ์ทางศาสนาก็ยังสอนพุทธศาสนิกทั่วไปว่าโอวาทปาฏิโมกข์คือหัวใจพระพุทธศาสนา อันที่จริงพระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการที่เรียกกันว่า "หัวใจพระพุทธศาสนา" คือ "โอวาทปาฏิโมกข์" หลักที่ถือว่าเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา แม้จะมีบางท่านบอกว่า "อริยสัจสี่" เป็นหัวใจพระพุทธศาสนา ท่านก็สรุปความลงความเห็นว่า ถ้าพูดว่าหัวใจพระพุทธศาสนา คือ "เว้นชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องใส" หัวใจที่ว่าเป็นหลักในเชิงปฏิบัติเป็นเรื่องการดำเนินชีวิต

ตามพระคัมภีร์ของผู้วิจารณ์ก็มีความเชื่อมั่นในหลักการเดิมว่าโอวาทปาฏิโมกข์คือหัวใจพระพุทธศาสนา เพราะคำว่า การเว้นชั่วนั้น กินความหมายกว้างไปถึงหลักธรรมในศาสนาอื่นๆ ด้วย ทั้งยังเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานของชาวพุทธซึ่งเรียกว่า "ศีล" คือ (1) เป็นหลักประกันชีวิต (2) เป็นหลักประกันทรัพย์สิน (3) เป็นหลักกันครอบครัว (4) เป็นหลักประกันสังคม (5) เป็นหลักประกันสุขภาพ การทำความดีให้ถึงพร้อมคือ การพัฒนาจิต ซึ่งเรียกว่าการเจริญจิตภาวนา คือ สมาธินั่นเอง ส่วนการทำจิตให้ผ่องใสคือความสว่าง โปร่งโล่ง ความเย็นใจซึ่งเกิดขึ้นจากการแทงตลอดด้วยปัญญาอันยิ่งนั่นเอง รวมความแล้วคือ ศีล สมาธิ ปัญญาในพระพุทธศาสนา

อันที่จริง ท่านพุทธทาส ก็มีได้มีแนวคิดที่เป็นนักปฏิบัติปฏิวัตินิยมทีเดียว คือ ไม่มีแนวคิดเป็นลักษณะที่ขัดแย้งกับแนวคิดบางอย่างที่มีอยู่เดิมอันเป็นบริบททางพระสูตร โดยเฉพาะแนวคิดในตัวบท ท่านก็ยังอิงหลักฐานเดิมตามพระสูตร ดังเช่นพระพุทธองค์ไม่ทรงเห็นด้วยกับแนวความคิดของศาสนาพราหมณ์ที่สอนเรื่องอาตมัน (อัตตา) แต่ทรงเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่มีเนื้อหาสาระตรงกันข้าม เปลี่ยนแนวคิดเปลี่ยนด้านเนื้อหา เช่น ทรงแสดงหลักคำสอนใหม่เรื่อง "อนัตตา" เพื่อหักล้างและปฏิเสธแนวคิดเรื่อง "อัตตา" ที่เป็นแนวคิดความเชื่อของคนในยุคนั้นอย่างสิ้นเชิง เพราะคำว่า "อนัตตา" นั่นคือ มันไม่ใช่ไม่มีอะไรเลย มันมีอะไรเหมือนกัน อย่างที่เรารู้สึกอยู่นี้ แต่ว่าทุกสิ่งที่มีอยู่ นั้น ไม่ใช่ตัวตน หมายความว่า ร่างกายก็ไม่ใช่ตัวตน จิตใจก็ไม่ใช่ตัวตน เพราะไม่เห็นว่ามีอัตตาหรือตัวตนในสิ่งต่างๆ สิ่งหรือเห็นว่าเป็นสิ่งนั้นๆ หรือส่วนนั้นเป็นอัตตาตัวตนก็หาไม่ สิ่งที่น่าจะเห็นว่าตัวตนที่สุดก็คือสิ่งที่ เป็นมายา เป็นสิ่งที่เกิดอยู่เอง ไม่ต้องมีอะไรปรุงแต่ง เพราะหลักอนัตตาของพระพุทธศาสนาที่ไม่มีตัวตน มีแต่ธรรมนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนขึ้นมาท่ามกลางความยึดถือ (อัตตาทิฏฐิ) ในศาสนาพราหมณ์ที่สอนหลักอัตตา/อาตมัน อันสืบเนื่องมาจากพรหมหรือพรหมมัน เมื่อมีพรหม ก็มีอาตมัน (อัตตา) เมื่อมีแต่ธรรมก็เป็นอนัตตา ไม่มีตัวตนหรือไม่มีอาตมัน

ตามทรรศนะนี้ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า อนัตตา เป็นภาษาธรรมเพราะชาวบ้านทั่วไปไม่เข้าใจไม่รู้ทั่วถึงอรรถของคำว่าอนัตตาอย่างแท้จริง จึงยังมีการยึดโยงอยู่กับภาพอรรถว่ามีตัวตนอยู่ในเชิงรูปธรรมมากกว่า เพราะภาพอรรถที่ยึดถือไว้ เมื่อมีการยึดมั่นถือมั่น เป็นตัวกู ของกู ก็จะถูกปิดกั้นปิดบังความจริงไม่เกิดการเปลี่ยนก็ทำให้เกิดความคับแคบ ผูกมัด ร้อยเรียง บีบคั้น อัดอัด ก่อความรู้สึกกระทบกระทั่ง ขุ่นมัว เศร้าหมอง กดดันให้ดิ้นรนหาไฟหาแสวงหาความสุขที่ขาดหายไป ถ้าศึกษาแล้วปฏิบัติตามจนเข้าใจอรรถของอนัตตาอย่างถ่องแท้แล้วการยึดถือและภาพอรรถาก็จะหมดไป เห็นตามความจริงว่าไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน มีการหมุนเวียนเปลี่ยนไป ทนอยู่สภาพเดิมไม่ได้ เพราะไม่มีอะไรที่เป็นของเราอย่างแท้จริงเป็นเพียงมายาภาพที่หลอกให้หลงติด เมื่อตัวรู้เกิดขึ้นอย่างนี้ ก็จะทำให้ซาโตริ สว่างโล่ง ปลอดโปร่งโล่งเบา เป็นอิสระ มีสุขเกษมศานต์ ไม่ต้องดิ้นรนแสวงหา

ท่านพุทธทาสสอนว่า การที่จะเข้าถึงความตายก่อนตายได้ต้องศึกษาและปฏิบัติตามหลัก อิทัปปัจจยตา คือ ปฏิจจสมุปบาท จนรู้แจ้งในความจริงว่า สิ่งทั้งหลายต่างอิงอาศัยกันเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไป เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมีได้ ไม่มีอะไรที่เป็นได้ มีได้ด้วยตัวมันเอง จึงไม่ควรยึดว่าเป็นตัวตน เพราะในสถานะที่เป็นจริงนั้น ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าตัวตน สิ่งทั้งหลายล้วนว่างจากการมีตัวตน ไม่มี “ตัวกู” “ของกู” ผู้ที่พิจารณาเห็นและเข้าถึงสถานะเช่นนี้ จะเป็นผู้ที่ไม่หวั่นไหวในความตาย มองความตายว่าเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลง มองสรรพสิ่งว่ามันเป็นเช่นนั้น ชีวิตและความตายก็เป็นเช่นนั้น (ตถตา)

คำว่า “ตายก่อนตาย” นี้ ท่านพุทธทาสได้เริ่มใช้มาตั้งแต่เมื่อไรนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน การตายก่อนตาย จึงมีความหมาย 2 อย่าง คือ (1) การตายจากความดีหรือความชั่ว และ (2) การพิจารณาเห็นความตายว่าเป็นสิ่งธรรมดาของชีวิตและตัวเราหรือใครๆ ก็ตาม ไม่สามารถจะได้รับการยกเว้นจากความตายไปได้ การพิจารณาเช่นนี้เป็นการเจริญมรณสติ ผู้ที่เจริญมรณสติถึงที่สุดแล้ว จะเป็นผู้ที่ไม่วิตกกังวลหรือหวาดกลัวต่อความตาย ในทางจิตใจสามารถอยู่เหนือความตาย หรือเปรียบเสมือนว่าได้ตายในทางจิตวิญญาณไปก่อนแล้ว ก่อนที่ความตายจริงๆ ของชีวิตจะมาถึงตายตายอยู่ตลอดเวลา นั่นคือการเป็นอยู่ด้วยจิตว่าง ตายคือไม่มีตัวกู ของกู เรียกว่าจิตไม่ได้ยึดถืออะไรอยู่ เรียกว่าจิตว่าง ต้องว่างตามแบบของพระพุทธเจ้า หรือตามแบบของพระพุทธศาสนาที่มีหลักว่า “เธอจงมีสติมองเห็นโลกโดยความเป็นของว่างอยู่ทุกเมื่อเถิด; เห็นโลกทั้งหมดโดยความเป็นของว่างอยู่ทุกเมื่อเถิดนี้ จิตไม่ไปมั่นหมายอะไรมั่นก็ว่างจากความมั่นหมายจากความมีความได้ความเป็นด้วยความเป็นด้วยความเป็นอย่างนี้เรียกว่าเป็นอยู่ด้วยจิต

ว่างคือสูญญตา เพราะเราต้องเห็นสิ่งนั้นตามที่เป็นจริงว่าเป็นไปตามธรรมชาติเช่นนั้นเอง ไม่มีสัตว์บุคคลตัวตนเราเขาด้วยการปฏิบัติให้เห็นเป็นอารมณ์สักว่าเป็นอารมณ์เท่านั้นหนอ ปฏิบัติให้เห็นรูปนาม ลมหายใจเป็นรูป และจิตที่กำหนดเป็นลมหายใจเป็นนาม ดูให้เห็นว่าเป็นอย่างนั้นเท่านั้น ปฏิบัติให้เห็นการเกิดดับ ปฏิบัติให้เห็นอนิจจังคือความเปลี่ยนแปลงของความไม่เที่ยงของสังขตธรรม ปฏิบัติให้เห็นทุกขัง ปฏิบัติให้เห็นอนัตตา ปฏิบัติจนเห็นผลเกิดขึ้นความจางคลายลงแห่งความยึดมั่นถือมั่น ปฏิบัติจนเห็นผลเกิดขึ้นความดับความยึดมั่นถือมั่น ปฏิบัติจนเห็นผลเกิดขึ้นว่าไม่มีอะไรเหลือ ไม่มีการยึดมั่นถือมั่น และปฏิบัติจนเห็นผลเกิดขึ้นโดยไม่ว่าจะมองไปที่เหตุหรือมองไปที่ผลก็เห็นที่ความว่างคือสูญญตาจากการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ จนสามารถทำให้เข้าใจรู้แจ้งเห็นจริงในสภาวะอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อัมมภูติตตา อัมมนิยามตา อิทัปปัจจยตา สูญญตา และตถตา ตามลำดับ จนทำให้ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวข้องแวะกับสิ่งใดๆ มาปรุงแต่งจิตได้อีกต่อไป คือไม่ยอมให้สิ่งใดๆ คืออวิชชา ตัณหา อุปาทานซึ่งเป็นกิเลส มาสัมพันธ์ปรุงแต่ง ปิดบัง ครอบงำ เฝารน ทิ่มแทงที่จะทำให้เกิดทุกข์นั้นคือ “อตัมมยตา”

จากการศึกษาแนวคิดของท่านพุทธทาส ผู้วิจารณ์จึงได้ข้อสรุปกระบวนการบรรลุเข้าสู่อตัมมยตาที่เห็นธรรมะ 9 ตา ดังนี้ (1) อนิจจัง เพราะว่า เรื่อนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง (2) ทุกขัง เพราะต้องอยู่กับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (3) อนัตตา เพราะเปลี่ยนแปลงและทนอยู่ไม่ได้ (4) อัมมภูติตตา คือ มันตั้งอยู่ตามธรรมดาของธรรมชาติ เป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตาก็เป็น การตั้งอยู่ตามธรรมดา (5) อัมมนิยามตา คือ ตั้งอยู่ตามกฎของธรรมชาติหรือธรรมดา (6) อิทัปปัจจยตา คือ การเป็นไปตามอำนาจของเหตุและผลตามกฎของธรรมชาติ คือมันเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ (7) สูญญตา คือ ความเห็นชัดเจนว่า มันว่างจากตัวตน ว่างจากสสารแห่งตัวตน (8) ตถตา คือ ความเห็นว่ามันเป็นเช่นนั้น โดยประจักษ์แก่ใจ (9) อตัมมยตา คือ ไม่มีอะไรปรุงแต่งจิตได้ อยู่เหนือความเป็นบวกเป็นลบ ไม่มีตัวตน ว่างจากตัวตน ว่างจากสสารแก่นสารทั้งปวง เพราะรู้แจ้งเห็นจริงจึงทำให้อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ซึ่งเป็นตัวกิเลส ไม่สามารถทำให้จิตปรุงแต่งได้ ไม่ว่าสิ่งใดๆ เข้ามากระทบก็เป็นสักแต่ว่าเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดขึ้นของธรรมะ 9 ตา ของท่านพุทธทาสนี้ ตามทรรศนะของผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าท่านได้แรงงูใจมาจากคำสอนของนักปรัชญาชาวกรีกชื่อ “เฮราคลิตุส” ที่สอนว่าทุกอย่างไหล คือทุกอย่างมีกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง เขามองเห็นว่าทุกอย่างมันไหลก็คือเห็นอนิจจานั้นเอง เพราะถ้าเห็นมันไหลก็จะรู้สึกว่ามันเปลี่ยนแปลงก็ไหลไปตลอดเวลาไม่คงที่ในทุกขณะ ถ้าเราเห็นความไหลของทุกสิ่งก็จะเห็นความ

เป็นเช่นนั้นเองของทุกสิ่ง เช่น สุขก็เป็นกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง ทุกข์ก็เป็นกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง ก็เลยไม่มีอะไรต่างกันระหว่างทุกข์กับสุข มันจึงเป็นเช่นนั้นเอง

จุดเด่น ประเด็นที่ถือว่าเป็นจุดเด่นที่น่าสนใจมากที่สุดของหนังสือเล่มนี้คือ การเขียนชื่อเรื่องซึ่งใช้ว่า อัจฉรย์แห่งนิพพาน ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาที่มุ่งหวังให้ทุกคนหลุดพ้นและเข้าถึงนิพพานในที่สุด แต่ในคนยุคปัจจุบันนี้ได้มองคำว่า นิพพานเป็นสิ่งที่อยู่ไกลตัว และจะใช้คำนี้ได้เฉพาะกับพระอรหันต์ หรือพระพุทธเจ้าเท่านั้น ปุณฺณธรรมดาไม่สามารถไปถึงหรือเข้าใกล้นิพพานได้ ในฐานะผู้วิจารณ์หนังสือขอน้อมกราบสักการะท่านพุทธทาสภิกขุ โดยขอนำข้อเด่นในหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาวิจารณ์ ด้วยความเคารพพียง ซึ่งจะขอแยกให้เห็นเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ประเด็นของการตั้งชื่อเรื่อง ในหนังสือ “อัจฉรย์แห่งนิพพาน” ที่ผู้ออกมาให้ผู้อ่านได้ทิ้ง หยุคชะงักหันกลับมาดู แล้วก็เปิดพลิกอ่าน ดังที่ผู้อ่านได้ประสบมา ท่านพุทธทาสได้ชื่อออกมาจากหัวใจของท่านที่เต็มไปด้วยความเชียวชวน ให้ชาวพุทธได้มาดูเถิด สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตเป็นสิ่งที่มีความค่ามากที่จะหาอะไรเปรียบได้ ผู้อ่านตีความในชื่อเรื่องที่ท่านได้รจนาว่า ท่านต้องการให้ชาวพุทธทุกคนได้มาหยุดดู และปฏิบัติตามดังปณิธานที่ท่านได้ตั้งไว้ โดยแท้จริงเป็นการตั้งชื่อเรื่องที่สุดยอดความอัจฉริยะ ซึ่งความเป็นจริงก็เป็นเช่นนั้นจริงๆ เมื่อชื่อเรื่องโดนใจผู้อ่านแล้วก็จะทำให้เขาหยิบขึ้นมาดู มาอ่าน และทำให้เขาได้รับประโยชน์ไม่มากนักน้อย ซึ่งถือว่าเป็นกลยุทธ์ในการสื่อสารที่มีคุณค่ามากที่สุด

ประเด็นที่สอง ท่านพุทธทาสภิกขุได้ฉีกแนวการเผยแพร่ธรรมะจากการใช้เนื้อหาหรือข้อความที่นิยมใช้กันทั่วไป โดยเลือกใช้เนื้อหาหรือแก่นของคำสอนที่คนทั้งหลายคิดไม่ถึงคือ คำว่า “อัจฉรย์แห่งนิพพาน” มาเป็น “ต้นเรื่อง” ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา และดำเนินเรื่องให้ผู้อ่านเข้าใจโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย น่าติดตามอ่านพร้อมยกตัวอย่างอ้างอิงเหตุผลในแต่ละประเด็นอย่างชัดเจนมองเห็นได้ในคนยุคปัจจุบัน ซึ่งท่านได้ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ในฐานะที่ท่านได้อ่านและศึกษาจากคัมภีร์ ในพระไตรปิฎก จนรอบรู้และสามารถปฏิบัติตามที่ท่านได้อ่านและศึกษาจนสามารถเขียนในเรื่องที่ยากซึ่งปุณฺณธรรมดาไม่เข้าใจ เข้าใจได้ยาก และยังเข้าใจผิดๆ มาใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ออกมาให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่ายโดยไม่ผิดเพี้ยนจากพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ และปุณฺณธรรมดาไปสามารถปฏิบัติตามได้ ท่านสมกับเป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ที่ได้รับการยกย่องจากองค์กรยูเนสโกแท้

ประเด็นที่สาม ท่านพุทธทาสภิกขุได้ใช้ศาสตร์แห่งการตีความแบบผสมผสานได้อย่างถูกต้องกลมกลืนและลงตัว ซึ่งประกอบด้วยการตีความตามแนวของ เซนต์ ออกัสทีน (Saint Augustine) เป็นการตีความตามพยานด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตีความตามหลักอุปมาน (Analogical) เป็นการตีความโดยหาความจริงหลัก จากความจริงย่อยตามหลักความน่าจะเป็น และท่านยังได้ใช้หลักการตีความเพื่อกระตุ้นหรือเร่งใจให้บุคคลกระทำความดี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (Topological, Etiological, Moral) ท่านใช้สำนวนการนำเสนอเนื้อเรื่องอย่างน่าติดตาม และโน้มน้าวใจผู้อ่านให้หันมาปฏิบัติธรรม คือการฝึกจิตใจให้ลดละกิเลสทั้งปวงโดยเริ่มปฏิบัติทีละน้อย ทุกวัน และสม่ำเสมอให้ได้นิพพานน้อยๆ ก่อนเพื่อหวังผลนิพพานใหญ่ในภายภาคหน้าซึ่งก็เป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ดีกว่าไม่ได้ทำอะไรเลย ถือว่าเป็นกลยุทธ์ของการถ่ายทอดความรู้สู่คนยุคใหม่ที่ทันสมัย และได้ผสมกับคำปณิธานของท่านที่จะเผยแผ่หลักธรรมะให้ชาวโลกได้รู้จักหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์อย่างแท้จริง และไม่ได้ผิดเพี้ยนจากหลักธรรมในพระไตรปิฎกด้วย

ดังนั้น หลักการที่พุทธทาสภิกขุได้นำเสนอหลักธรรมจากการตีความนั้น เป็นแนวทางที่ผู้เขียนบทวิจารณ์นี้สนับสนุนและถือเป็นข้อเด่นในการเขียนหนังสือเล่มนี้ เนื่องจากการรับรู้สิ่งของเดียวกันแม้จะใช้ภาษาซึ่งเป็นเครื่องมือชนิดเดียวกันเท่านั้นที่มนุษย์ใช้สื่อสารกันได้ แม้จะมีการออกเสียงหรือเขียนแตกต่างกัน ย่อมมีความเข้าใจอย่างเดียวกัน หากคนนั้นอยู่ในสภาวะปกติของคนทั่วไป ยิ่งกว่านั้น หากมนุษย์รู้จักใช้วิธีการถอดความหมายหรือแปลอย่างถูกต้อง แม้จะใช้ภาษาที่แตกต่างกันไปเนื่องจากสภาพแวดล้อมตลอดจนเชื้อชาติหรือชนชาติที่ต่างกัน แต่ระบบความคิดเพื่อที่จะเข้าใจและความเข้าใจในสิ่งต่างๆ โดยทั่วไปของมนุษย์แล้วย่อมเหมือนกัน เนื่องจากว่ามนุษย์ต้องมีการสื่อสารผ่านประสาทสัมผัส ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมตามความเข้าใจของตนเอง โดยการสร้างภาพลักษณ์ของสิ่งที่ตนเองได้ประสบนั้นให้ชัดเจนเท่าที่สามารถทำได้เสียก่อน แล้วจึงกำหนดความทรงจำที่มีต่อสิ่งหนึ่งที่ได้ประสบมาในมโนภาพได้ โดยการใช้ภาษาที่เขารู้ความหมาย และสามารถถ่ายทอดหรือเก็บไว้ซึ่งมโนภาพออกมาเป็นภาษาหนึ่งภาษาใดก็ได้ตามหลักไวยากรณ์ของภาษานั้นๆ หากว่าเขาได้รู้ถึงความหมายของข้อความนั้นอย่างชัดเจนถึงสิ่งที่เขายกสื่อออกมาแล้ว ซึ่งไม่ต่างกับเรื่องของนิพพานนี้ ท่านพุทธทาสภิกขุได้ชื่อว่าเป็นพระภิกษุไทยรูปหนึ่งที่ชาวโลกยอมรับในความความสามารถ ปณิธานไหวพริบ ได้ชื่อว่าเป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ในพระพุทธศาสนา เป็นพระผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบที่ชาวไทยทุกคนรู้จักและให้ความเคารพศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง สิ่งนี้เองที่ทำให้

ท่านเป็นผู้ปรารถนาดีมีปัญญาในการเผยแผ่หลักธรรมให้ชาวโลกรับรู้ได้อย่างง่ายดายแม้สิ่งที่ว่ายากเกินความสามารถ ก็อธิบายให้เป็นสิ่งที่ง่ายและปฏิบัติตามได้โดยไม่ออกนอกพระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้

จุดด้อย ประเด็นที่ถือว่าเป็นจุดด้อยในหนังสือเล่มนี้แทบจะไม่มี เพราะจากการตีความของผู้แต่งอรรถรย์แห่งนิพพาน ได้ใช้กระบวนการหลักแห่งการตีความแบบผสมผสาน ถูกต้องตามหลักวิชาการอย่างหาที่ติมิได้แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้การเรียนรู้ในระดับดุขภูมิจิตได้ครบถ้วนสมบูรณ์ในรายวิชานี้ ผู้วิจารณ์จึงขออน้อมสักการะท่านซึ่งได้ชื่อว่าเป็นปราชญ์ในพระพุทธศาสนา เขียนจุดด้อยในหนังสือเล่มนี้เท่าที่ได้พบเห็นตามสติกำลังปัญญาที่พึงมี ดังนี้

ส่วนที่น่าจะเพิ่มเติมในงานเขียนเล่มนี้คือ คำอธิบายในภาษาบาลีในทุกตอนอย่างละเอียด เช่น คำว่า อภัยกถ ในหน้า 42 ซึ่งท่านเพียงแต่กล่าวว่า “นิพพานนั้นเป็นสิ่งไม่มีเหตุเป็นสิ่งเหนือที่โลกไม่อาจแยกเป็นฝ่ายไหน จึงต้องกล่าวว่าเป็น อภัยกถ คือกล่าวไม่ได้ว่าเป็นอะไร” ถ้าผู้อ่านเป็นผู้ที่มีความรู้ในหลักพระพุทธศาสนาและอยู่ในแวดวงนี้ก็คงเข้าใจในข้อความนี้โดยไม่ต้องอธิบายเพิ่มเติมอีก แต่ถ้าเป็นผู้อ่านที่ไม่มีความรู้มาก่อนเลยหรือมีความรู้ในสาขาวิชาอื่นๆ ก็จะสามารถเข้าใจคำนี้ได้อย่างถ่องแท้ว่าคืออะไร จะทำให้การสื่อสารของผู้แต่งขาดความเชื่อมโยงในรูปประโยค ซึ่งผู้อ่านไม่เข้าใจความหมายทำให้การอ่านไม่ได้รรถรส และในหนังสือเล่มนี้จำเป็นที่ผู้อ่านต้องอ่านอย่างต่อเนื่องกันจากบทที่ 1-23 จึงจะเข้าใจและเข้าถึงแก่นแท้ในการนำเสนอเรื่องของนิพพาน หากผู้อ่านเลือกอ่านเฉพาะบทจะทำให้ไม่เข้าใจความหมายของคำศัพท์บางคำที่เป็นภาษาบาลี เพราะท่านจะเขียนแปลไว้ในบทต้นๆ แต่หากได้กล่าวซ้ำอีกครั้งในบทต่อไปท่านจะไม่เขียนอธิบายคำนั้นไว้อีก ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะทำความเข้าใจความหมายในคำนั้นๆ สำหรับบุคคลผู้อ่านที่ไม่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาก่อน เช่น คำว่า สอุปาทิเสสนิพพาน และ อนุปาทิเสสนิพพาน เป็นต้น ถ้าได้เพิ่มเติมในจุดนี้ก็จะทำให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีก

สรุป

อรรถรย์แห่งนิพพาน เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นโดยท่านพุทธทาสภิกขุ เพื่อเผยแผ่หลักธรรมในพุทธศาสนาให้ชาวพุทธได้รับรู้ในความเป็นจริงที่ถูกต้องโดยท่านได้ใช้ภาษาเขียนที่เข้าใจง่ายเหมาะกับทุกเพศทุกวัยสามารถอ่านศึกษาได้ ซึ่งท่านได้ใช้ศาสตร์การตีความ (Hermeneutics) แบบผสมผสานจากหลักคำสอนในพระไตรปิฎก เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลงจากหลักคำสอนของพระพุทธองค์ และท่านได้ยกเหตุการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบันเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจยิ่งขึ้น ชาวพุทธเราเข้าใจที่ผิดๆ อยู่มากในเรื่องของหลักธรรม โดยเฉพาะเรื่องของ “นิพพาน” นี้ โดยคิดว่าเป็นเรื่องที่อยู่ไกลตัว ไม่สามารถทำได้โดยปุถุชน คิดว่าเป็นเรื่องของพระอริยะเจ้า พระอรหันต์ ฯลฯ จึงพากันไม่ใส่ใจสนใจมาศึกษา มาปฏิบัติ แต่ด้วยปณิธานที่แน่วแน่ของท่านพุทธทาส ที่ท่านยอมพลีชีวิตให้กับพุทธศาสนาเพื่อเผยแพร่วรรณกรรม ท่านได้ศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในพระไตรปิฎก และได้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนรู้วิธีในการถ่ายทอดที่เข้าใจง่ายให้กับชาวโลกได้เห็น ท่านได้เปิดเผยความจริงเหมือนหางายของที่คว่ำอยู่ให้ชาวพุทธได้หันกลับมาดู มาศึกษา มาปฏิบัติ และจักได้รับผลประโยชน์แน่นอน ซึ่งในเรื่องอรรถรย์แห่งนิพพานได้กล่าวเรียบเรียงไว้เป็นตอนๆ ใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย และยกโวหารเปรียบเทียบทุกๆ ตอน ท่านได้ชี้ชัดให้เห็นสภาพปัญหาลักษณะของกิเลสในยุคปัจจุบันตลอดจนผลที่เกิดจากการดับกิเลสลง ภาวะจิตใจที่สงบเป็นอย่างไร ทำให้อ่านได้เข้าใจหลักธรรมตามที่ท่านชี้แนะเป็นตอนๆ ของเนื้อเรื่องทำให้อ่านเกิดความเห็นคล้อยตามพร้อมทั้งได้กล่าวชักชวนพุทธบริษัทได้หันมาปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงนิพพาน และกล่าวเชิงตำหนิผู้ที่ไม่เห็นความสำคัญ ไม่สนใจมาศึกษาสักแต่ว่าเป็นชาวพุทธแต่มีตาที่มีมืดบอด (ตาใน)

การดำเนินของเนื้อเรื่องนั้น ท่านได้กล่าวตั้งแต่ความหมายของนิพพานที่เข้าใจง่ายๆ และความน่าอัศจรรย์ที่นิพพานไม่มีสิ่งใดเปรียบเทียบได้ แล้วท่านได้ชี้ให้เห็นสภาพปัญหาและคุณของนิพพานที่มีต่อชาวโลกทุกคนให้เห็นและเข้าใจ จากนั้นได้กล่าวถึงวิธีหรือแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงนิพพานสำหรับปุถุชนทั่วไป โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิในระดับต้นๆ จนถึงขั้นสูงสุดว่าเป็นอย่างไร แล้วท่านได้กล่าวสรุปผลในการปฏิบัติเพื่อให้ถึงนิพพาน ในส่วนตอนท้ายของเรื่องพร้อมทั้งเชิญชวนพุทธบริษัทได้มาศึกษานิพพานซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนาและเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

จากการศึกษาเนื้อเรื่อง อรรถรย์แห่งนิพพาน ในลักษณะการตีความ (Hermeneutic) แล้วยอมรับว่าได้รับความรู้ความเข้าใจ และเกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อผู้แต่งหนังสือมากยิ่งขึ้น นับได้ว่าเป็นยอดอรรถรย์บุคคลผู้หนึ่ง ท่านใช้หลักของศาสตร์แห่งการตีความแบบผสมผสาน ทำให้อ่านเข้าใจง่ายและคล้อยตามอย่างเป็นเหตุและผล

ประเด็นของการตั้งชื่อเรื่อง ในหนังสือ “อรรถรย์แห่งนิพพาน” ที่สื่อออกมาให้อ่านได้ทั้ง หยุดะงักหันกลับมาดู แล้วก็เปิดพลิกอ่าน ดังที่ผู้อ่านได้ประสบมา ท่านพุทธทาสได้สื่อออกมาจากหัวใจของท่านที่เต็มไปด้วยความเชิญชวน ให้ชาวพุทธได้มาดูเถิด สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต

เป็นสิ่งที่มีความยากที่จะหาอะไรเปรียบได้เลย ผู้อ่านตีความในชื่อเรื่องที่ท่านได้ทราบว่า ท่านต้องการให้ชาวพุทธทุกคนได้มาหยุดดู และปฏิบัติตามดังปณิธานที่ท่านได้ตั้งไว้โดยแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ). (2556). อัจฉรย์แห่งนิพพาน.
กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง*

TRADITION AND CULTURE OF THE MEKONG BASIN

ศิราณี ขำคม¹ และ สมเดช นามเกต²

Siranee khamkhom¹ and Somdet Namket²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: siraneekhamkhom@gmail.com

แปลหนังสือ: ประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง

ผู้เขียน: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

สำนักพิมพ์: บริษัท อีสนะ จำกัด

ปีที่พิมพ์: เมษายน 2566

จำนวนหน้า: 68

บทนำ

จังหวัดหนองคาย เป็นจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (อุดรธานี หนองคาย เลย หนองบัวลำภู และบึงกาฬ) ที่มีลักษณะโดดเด่นและเป็นศูนย์กลางของกลุ่มจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรมที่สวยงาม รากทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ถูกถ่ายทอดไปสู่งานทางด้านศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี อันสะท้อนถึงวิถีชีวิตความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดสืบ

* Received 19 August 2023; Revised 27 August 2023; Accepted 31 August 2023

ต่อกันมา อีกทั้งยังส่งผลเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคายได้เป็นอย่างดี

จากพื้นฐานความเชื่อเรื่องพญานาคของประเทศไทย และชาวจังหวัดหนองคาย มีความเชื่อและรับรู้เรื่องพญานาคมาตั้งแต่สมัยบรรพกาล ซึ่งผูกโยงกับการเข้ามาของศาสนา ทั้งพราหมณ์และพุทธ โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ตามแถบลุ่มแม่น้ำโขงทั้งไทยและลาว ต่างก็เชื่อเรื่องพญานาคกันอย่างเหนียวแน่น ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ใน 6 อำเภอ (อำเภอสังคม อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอท่าบ่อ อำเภอเมืองหนองคาย อำเภอโพนพิสัย และอำเภอรัตนวาปี) ที่มีอาณาเขตติดกับแม่น้ำโขง ล้วนมีเรื่องราวและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บ่งบอกถึงความเชื่อเรื่องพญานาค แสดงให้เห็นพื้นเพความเชื่อของชาวจังหวัดหนองคายที่ล้วนมีความศรัทธาต่อพญานาคผู้ปกปักรักษาผืนดินแถบนี้ หนังสือเล่มนี้จะเป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาขับเคลื่อนมิติทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติในปัจจุบัน และเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2565 คณะรัฐมนตรี (ครม.) มีมติเห็นชอบให้นำมาเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติประเภทสัตว์ในตำนานอีกด้วย

เนื้อเรื่องประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง

เนื้อเรื่องของหนังสือ แบ่งออกเป็น 3 บทใหญ่ เล่าขานเมืองหนองคาย เรื่องประเพณีวิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง พิธีกรรมวิถีลุ่มน้ำโขง การเรียบทหนังสือมีความสอดคล้องกันดี มีการเรียบเรียงให้เห็นว่า บริบทของจังหวัดหนองคาย ที่มีอาณาเขตที่ติดประเทศเพื่อนบ้านโดยมีแม่น้ำโขงที่แบ่งกันเขตแดน การบอกเล่าเรื่องราวกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ โบราณสถานและประติมากรรมที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพญานาค และเรื่องราวขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีลุ่มน้ำโขง รวมถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่สำคัญในจังหวัดหนองคายที่เป็นกระแส soft power ด้านการท่องเที่ยว พร้อมทั้งเหตุการณ์ที่สำคัญของชาวหนองคายๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับแม่น้ำโขง จากความเชื่อ ความศรัทธา และการรับรู้เรื่องพญานาคที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพกาลนั้น ได้มีการผูกโยงกับการเข้ามาของศาสนาทั้งพราหมณ์และพุทธ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่สวยงามเป็นรากทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ถูกถ่ายทอดไปสู่งานทางด้านศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณี อันสะท้อนถึงวิถีชีวิตความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา อีกทั้งยังส่งผลเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคายได้เป็นอย่างดี และเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2565

คณะรัฐมนตรี (ครม.) มีมติเห็นชอบให้นำมาเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ประเภทสัตว์ในตำนาน หนังสือเล่มนี้มี 3 บทใหญ่ ซึ่งสามารถสรุปได้แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

ผู้เขียนได้อารัมภบทเรื่อง เล่าขานเมืองหนองคาย เรื่องประเพณีวิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง พิธีกรรมวิถีลุ่มน้ำโขง บอกให้รู้ว่าผู้เขียนจะนำเสนอถึงบริบทความเป็นมาของจังหวัดหนองคาย รวมถึงนำเสนอโบราณสถานและประติมากรรมที่สำคัญในสมัยล้านช้างที่มีความเกี่ยวเนื่องกับ พญานาค บอกเล่าเรื่องราวขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ที่มีความเชื่อ ความศรัทธา เรื่องของพญานาค ซึ่งผูกโยงกับการเข้ามาของศาสนาทั้งพราหมณ์และพุทธ รวมถึงการสืบทอด ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงจากรุ่นสู่รุ่น เนื้อหาหนังสือมีความสอดคล้อง กันดี มีการเรียบเรียงตั้งแต่บริบทของจังหวัดหนองคาย บอกเล่าเรื่องราวโบราณสถานและ ประติมากรรมที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับพญานาค และเล่าเรื่องราวขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีลุ่ม น้ำโขง รวมถึงพิธีกรรมต่างๆ และเหตุการณ์ที่สำคัญของชาวหนองคาย การนำเสนอเนื้อหาเป็น การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเส้นทางความเชื่อ ความศรัทธา เชิญชวนให้นักท่องเที่ยว สายมูเตลู ที่มีความเชื่อ ความศรัทธา เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นการกระตุ้น เศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัด เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน รูปภาพที่ใช้ประกอบ เนื้อหามีความสอดคล้องกับเนื้อหา การใช้ตัวอักษรในหัวเรื่องมีความดึงดูดสายตา น่าศึกษา ค้นหาค้นต่อไป แต่การใช้ตัวอักษรในเนื้อหาและการใช้สีของตัวอักษร และสีพื้นของเล่ม ไม่มีความ สมดุลกันระหว่างตัวอักษร สีที่ใช้ทำให้อ่านค่อนข้างยาก ไม่ชวนให้น่าอ่านเท่าที่ควรแต่อย่างใด

เล่าขานเมืองหนองคาย

จังหวัดหนองคาย มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และมีจุดผ่านแดนที่สำคัญและเป็นสากล คือ ด่านสะพานมิตรภาพไทย - ลาว ซึ่งรัฐบาลออสเตรเลีย-ไทย-สปป.ลาว ร่วมมือกันสร้างและเป็นประตูไปสู่อินโดจีน และมี โบราณสถานที่ได้รับอิทธิพลล้านช้าง เช่น พระธาตุบังพวน และยังได้มีพระพุทธรูปลักษณะ งดงามเป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธาและเคารพนับถือของประชาชนทั้งสองฝั่งโขงนั่นก็คือ “หลวงพ่ พระเจ้าองค์โต” ซึ่งเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ฝีมือช่างฝ่ายเหนือและล้าน ช้างผสมกัน เป็นพระประธานซึ่งสร้างด้วยทองสัมฤทธิ์องค์ใหญ่ที่สุดในจังหวัด ปัจจุบัน ประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีมงคลใต้ ตำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

กลุ่มชาติพันธุ์

จังหวัดหนองคายมีชายแดนติดกับ สปป.ลาว และเป็นเมืองหน้าด่านในการทำ สงครามในสมัยก่อน ทำให้มีการกวาดต้อนอพยพผู้คนจากทั้งฝั่งสปป.ลาว ทำให้มีกลุ่มคนหลาย

ชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดหนองคาย และในปัจจุบันกลุ่มคนเหล่านั้น ได้มีการปรับตัว และปรับเปลี่ยนเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้กลมกลืนกับชาวพื้นเมืองทั้งการแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ประเพณีต่างๆ แต่ยังคงสังเกตได้จากสำเนียงของภาษาพูด ซึ่งพอจำแนก ได้ดังนี้ กลุ่มชาวลาว เวียงจันทน์ /กลุ่มชาวไทยอีสาน/ลาวอีสาน /กลุ่มไทพวน /กลุ่มไทลื้อ/ไทดำ/ไทเหนือ /กลุ่มคนญวน เป็นต้น

งานประเพณี ลุ่มน้ำโขงจังหวัดหนองคาย

ประเพณีและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของดินแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีตำนานความเชื่อ และความศรัทธาเกี่ยวข้องกับ “พญานาค” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร และความเป็นอยู่ของมนุษย์

ประเพณีวันออกพรรษาและบั้งไฟพญานาค

นับเป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ตระการตาที่สุดของจังหวัดหนองคายและยังได้รับความสนใจจากประชาชนจากทั่วทุกมุมโลกในการเฝ้ารอชมปรากฏการณ์สำคัญอย่าง “บั้งไฟพญานาค” ที่มีมาอย่างยาวนาน บริเวณลำน้ำโขง ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย สำหรับบั้งไฟพญานาค คือ ปรากฏการณ์ลูกไฟสีแดงอมชมพู ขนาดเท่าหัวแม่มือ หรือเท่าฟองไข่ไก่ ที่พุ่งเหนือผิวลำน้ำโขง ลักษณะของแสงจะสว่างเพียงชั่วครู่ก่อนหายไปในห้องฟ้าโดยไร้ควัน กลิ่นเสียง ทั้งนี้ ลูกไฟดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นตั้งแต่เวลาหลังพระอาทิตย์ตกดินเป็นต้นไปเดิมทีชาวบ้านเรียกว่า “บั้งไฟผี” ภายหลังได้เปลี่ยนการขนานนามใหม่ให้เป็นมงคลว่า “บั้งไฟพญานาค” เพราะเชื่อว่าพญานาคที่อาศัยอยู่ใต้วังบาดาลในแม่น้ำโขงได้ปล่อยลูกไฟขึ้นมาเพื่อเป็นพุทธบูชาแก่พระพุทธองค์เมื่อเสด็จกลับจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และหลังวันออกพรรษา 1 วัน ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เชื่อว่ายังเป็นวันอัศจรรย์อีกประการ คือ เทวดา มนุษย์ และสัตว์นรก ต่างมองเห็นซึ่งกันและกัน จึงเรียกวันนี้อีกชื่อหนึ่งว่า “วันพระเจ้าเปิดโลก” คือเปิดให้เห็นกันทั้ง 3 โลกพุทธบริษัทที่ทราบข่าวจึงต่างพากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทำบุญตักบาตรเป็นจำนวนมาก อันเป็นที่มาของ “ประเพณีตักบาตรเทโว” ซึ่งย่อมาจาก “เทโวโรหนะ” แปลว่าหยั่งลงมาจาก เทวโลก กลายเป็นประเพณีนิยมที่ชาวพุทธถือปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีลอยกระทง “กาบกล้วย”

ประเพณีลอยเรือไฟกาบกล้วยของจังหวัดหนองคายนั้น นับว่ามีมานานมากเป็นร้อยปี โดยทุกๆ ปีชาวบ้านจะนำต้นกล้วยมาประดับตกแต่งให้เป็นเรือหรือรูปทรงต่างๆ ให้มีความสวยงามจำนวน 2 ลำ ลำแรกจะจัดตั้งไว้ที่หน้าบ้าน พร้อมตั้งเทียนและธูปไว้ในเรือกาบกล้วย

เพื่อบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จกลับมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากเสด็จไปโปรดพระพุทธมารดาส่วนอีกลำนึงจะนำมาลอยในแม่น้ำโขงเพื่อบูชารอยพระพุทธบาทและพญานาคที่รักษาแม่น้ำโขงซึ่งเป็นความเชื่อตามพุทธประวัติในวันออกพรรษา โดยชาวบ้านทางภาคอีสานที่อาศัยอยู่ตลอดแนวลุ่มน้ำโขงจะมีการจัดรูปเทียนเพื่อบูชาพระพุทธเจ้าที่ได้เสด็จกลับมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11

ประเพณีฮีต 12 คอง 14

เดือนอ้าย-บุญเข้ากรรม

บุญเดือนอ้าย หรือ เดือนเจียง พระสงฆ์จะทำพิธีเข้ากรรมหรือที่เรียกว่า “เข้าปริวาสกรรม” เพื่อทำการชำระมลทินที่ได้ล่วงละเมิดพระวินัยคือ ต้องอาบัติสังฆาทิเสส (อาบัติ หนักรองจากปาราชิก) และภิกษุต้องเข้าปริวาสกรรมจึงจะพ้นอาบัติหรือพ้นโทษกลับเป็นภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์ อยู่ในพุทธศาสนาต่อไป คำว่า “เข้าปริวาสกรรม” นี้ภาษาลาวและไทอีสานตัดคำ “ปริวาส” ออกเหลือเป็น “เข้ากรรม”

เดือนยี่-บุญคูณลาน

บุญคูณลาน หรือ การสู่ขวัญข้าว เป็นประเพณีของชาวนาในภาคอีสาน จัดขึ้นในเดือนยี่ ตามปฏิทินอีสานของทุกปี จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่างาน “บุญเดือนยี่” ซึ่งการทำบุญคูณลานในแต่ละพื้นที่จะทำไม่พร้อมกัน ขึ้นอยู่ว่าการเก็บเกี่ยวข้าวจะเสร็จเมื่อไหร่ ชาวนาในภาคอีสานนิยมนำข้าวที่นวดแล้วมากองขึ้นให้สูง จากนั้นจึงทำบุญประเพณีเพื่อเป็นสิริมงคล เรียกว่าบุญคูณลาน คำว่า “ลาน” คือสถานที่สำหรับนวดข้าว ส่วนคำว่า “คูณลาน” คือเพิ่มเข้าให้เป็นทวีคูณ หรือทำให้มากขึ้น

เดือนสาม-บุญข้าวจี

บุญข้าวจี เป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อทางพุทธศาสนา เนื่องมาจากสมัยพุทธกาลมีนางทาสชื่อปุณณทาสี ได้นำแบ่งข้าวจี (แบ่งทำขนมจีน) ไปถวายพระพุทธเจ้า แต่จิตใจของนางคิดว่า ขนมแบ่งข้าวจีเป็นขนมของผู้ต่ำต้อย พระพุทธเจ้าคงไม่ฉัน ซึ่งพระพุทธเจ้าหยั่งรู้จิตใจนาง จึงทรงฉนแบ่งข้าวจี ทำให้นางปีติดีใจ ชาวอีสานจึงเอาแบบอย่างและพากันทำแบ่งข้าวจีถวายพระมาตลอด อีกทั้งเนื่องจากในเดือนสามอากาศของภูมิภาคอีสานกำลังอยู่ในช่วงฤดูหนาว ตอนเช้าผู้คนมักก่อกองไฟผิงแก้หนาว พร้อมกับนำเอาข้าวเหนียวมาปั้นเป็นก้อนกลมโรยด้วยเกลือแล้ววางลงบนถ่านไฟแดง ๆ เรียกว่า “ข้าวจี” ซึ่งมีกลิ่นหอม ผิวเกรียมกรอบน่ารับประทานทำให้นึกถึงพระภิกษุสงฆ์ ผู้บวชอยู่วัดอยากให้ได้รับประทานบ้าง จึงเกิดการทำบุญข้าวจี ขึ้น

เดือนสี่-บุญพระเวส หรือ บุญผะเหวด

บุญเดือน 4 แห่งไฟถวายหลวงพ่พระเจ้าองค์คือ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์สองแผ่นดิน เป็นการบวงสรวงในวันสุดท้ายของงานประเพณีบุญเดือน 4 ในวันขึ้น 15 ค่ำ ตามประเพณีความเชื่อของคนท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ตามฮีต12 คอง14 และเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การจุดบั้งไฟเสี่ยงทายนั้นเพื่อให้ช่วยคุ้มครองดูแลรักษาบ้านเมืองให้ปลอดภัย ร่มเย็นเป็นสุขการเสี่ยงทายฝนฟ้า จะได้มีน้ำทำอุดมสมบูรณ์ และยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ความ เป็นสิริมงคล สร้างความรักสามัคคีของคนในชุมชน

เดือนห้า-บุญฮุดสรง หรือ บุญสงกรานต์

บุญฮุดสรง หรือ บุญสงกรานต์ จัดให้มีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาตั้งแต่โบราณ สำหรับจังหวัดหนองคายเมื่อถึงบุญสงกรานต์ ชาวหนองคาย จะอัญเชิญหลวงพ่พระใสพระคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดหนองคาย แห่รอบเมืองหนองคาย เพื่อให้ประชาชนได้สรงน้ำอย่างใกล้ชิด หลังจากในช่วงเช้าได้ประกอบพิธีอัญเชิญลงจากพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย พระอารามหลวง ซึ่งถือเป็นประเพณีดั้งเดิมของจังหวัดหนองคาย ในช่วงงานประเพณีมหาสงกรานต์อีสานหนองคาย

เดือนหก-บุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟเดือน 6 ประเพณีท้องถิ่นตามความเชื่อโบราณในการขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ตามความเชื่อมาแต่โบราณใน ฮีตสิบสองคองสิบสี่ หรือ ประเพณีสิบสองเดือนของชาวอีสาน มีตำนานมาจากนิทานพื้นบ้านของภาคอีสาน เรื่องพญาคันคาก ผาแดงนางไอ่ ซึ่งในนิทานพื้นบ้านดังกล่าวได้กล่าวถึง การจัดงานบุญบั้งไฟเพื่อเป็นการบูชาพญาแถน หรือเทพวัสสกาลเทพบุตร ที่ชาวบ้านเชื่อว่า พญาแถน มีหน้าที่คอยดูแลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และมีความชื่นชอบบั้งไฟเป็นอย่างมาก หากหมู่บ้านใดไม่จัดทำการจัดงานบุญบั้งไฟบูชาฝนก็จะไม่ตกต้องตามฤดูกาล อาจก่อให้เกิดภัยพิบัติกับหมู่บ้านได้ ช่วงเวลาของประเพณีบุญบั้งไฟ คือ เดือนหก หรือ เดือนพฤษภาคมของทุกปี

เดือนเจ็ด-บุญข้าฮะ

บุญข้าฮะ หรือ ข้าระ เกิดตามความเชื่อที่ว่าเมื่อถึงเดือนเจ็ดต้องทำบุญข้าระจิตใจให้สะอาดและเพื่อปัดเป่ารังควานสิ่งไม่เป็นมงคลออกจากหมู่บ้านบางท้องถิ่นเรียกประเพณีนี้ว่า “บุญเบิกบ้าน” ซึ่งมีพิธีกรรมทั้งทางศาสนาพุทธและไสยศาสตร์

เดือนแปด-บุญเข้าพรรษา

บุญเข้าพรรษา ของภาคอีสานเป็นประเพณีทางพุทธศาสนาคล้ายคลึงกับทางภาคกลาง คือ จะมีการทำบุญตักบาตร ถวายผ้าอาบน้ำฝน สบง จีวร และเทียนพรรษา ซึ่งตกแต่งด้วยการสลักเสลาเทียนเป็นลวดลาย เรื่องราวทางพุทธศาสนาอย่างสวยงาม เมื่อแห่เทียนมาถึงวัดชาวบ้านจะรับศีล รับพรฟังธรรม ตอนค่ำจะมีการเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ

เดือนเก้า-บุญข้าวประดับดิน

บุญเดือนเก้า ข้าวประดับดิน หรือ “บุญข้าวประดับดิน” เป็นประเพณีหนึ่งในฮีตสิบสองของชาวอีสาน หลังจากเข้าพรรษาไปได้ประมาณหนึ่งเดือน เพื่ออุทิศบุญกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว นิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 (ประมาณเดือนสิงหาคม) ซึ่งเป็นวันที่ประตูนรกเปิด ยมบาลจะปล่อยให้ผีรอกออกมาเยี่ยมญาติในโลกมนุษย์ คตินี้คตินเดียวเท่านั้นในรอบปี “บุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน” จึงเป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

เดือนสิบ-บุญข้าวสาก

บุญข้าวสาก เป็นประเพณีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ซึ่งชาวบ้านจะจัดเตรียมสำหรับอาหารซึ่งบรรจุข้าวเหนียวอาหารแห้ง เช่นปลาอย่าง เนื้อย่าง แจ่วบองหรือ น้ำพริกปลาร้า และห่อข้าวเล็กๆ อีกห่อหนึ่งสำหรับอุทิศให้ญาติผู้ล่วงลับและนำไปทำบุญที่วัดโดยจะเขียนชื่อเจ้าของสำหรับอาหารและเครื่องไทยทานใส่ไว้ในบาตร เพื่อให้พระในวัดจับสลาก หากภิกษุรูปใดจับสลากได้ชื่อผู้ใดก็จะได้รับอาหารพร้อมเครื่องไทยทานของเจ้าภาพนั้น ๆ

เดือนสิบเอ็ด-บุญออกพรรษา

บุญออกพรรษา ในเดือนสิบเอ็ด นอกจากจะเป็นโอกาสที่พระภิกษุสงฆ์จะแสดงอาบัติและว่ากล่าวตักเตือนกันแล้ว ชาวบ้านในภาคอีสานยังมีกิจกรรมหลายอย่าง ได้แก่ ประเพณีตักบาตรเทโว การจุดประทีปโคมไฟประดับประดาตามต้นไม้ บางแห่งนำต้นอ้อย หรือ ไม้ไผ่มามัดเป็นเรือจุดโคมแล้วนำไปลอยในแม่น้ำที่เรียกว่า “การไหลเรือไฟ” เพื่อเป็นพุทธบูชา สำหรับหมู่บ้านที่อยู่ไกลแหล่งน้ำจะนิยมทำปราสาทผึ้ง หรือ ผาสาทผึ้งที่ทำจากกาบกล้วย ประดับประดาด้วยขี้ผึ้งซึ่งทำเป็นดอกไม้แต่ปัจจุบันมักใช้ขี้ผึ้งมาตกแต่งปราสาททั้งหลัง แล้วจัดขบวนแห่มาถวายที่วัด

เดือนสิบสอง-บุญกฐิน

บุญกฐิน คือ บุญที่เรียกว่า “กาลทาน” มีกำหนดให้ทำได้เฉพาะในช่วงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “บุญ เดือน 12” ชาวอีสานเชื่อว่าผู้ใดได้ทำบุญกฐินจะไม่ตกนรกและจะได้รับผลบุญที่ทำในชาตินี้ไว้เก็บกินในชาติหน้า

พิธีกรรม วิถีลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย

งานประเพณีสมโภชองค์ “พระธาตุหล้าหนอง”

“พระธาตุหล้าหนอง หรือ พระธาตุกลางน้ำ” ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองหนองคาย และเป็นที่เคารพสักการะของชาวหนองคายและชาวลาว ซึ่งตามตำนานอุรังคธาตุ ระบุว่าพระธาตุหล้าหนองนั้นมีรูปร่างคล้ายพระธาตุบังพวน ตามหนังสือประชุมพงศาวดาร ภาค 70 บันทึกไว้ว่า พระธาตุเมืองหนองคาย หรือ พระธาตุหล้าหนอง ได้ถูกน้ำโขงกัดเซาะตลิ่งจนพังลงในแม่น้ำโขง เมื่อวันขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ปีพุทธศักราช 2390 ซึ่งเดิมทีเจดีย์ ตั้งอยู่บนริมฝั่งแม่น้ำโขงในเขตวัดพระธาตุหนองคาย ชาวบ้านจึงเรียกว่า “พระธาตุกลางน้ำ” ด้วยแรงศรัทธาของประชาชนในแต่ละปีชุมชนวัดธาตุ และชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองหนองคายจะร่วมกับเทศบาลเมืองหนองคาย พร้อมใจกันจัดงานเพื่อสักการะพระธาตุกลางน้ำขึ้นทุกปี ได้จัดให้มีงานประเพณีสมโภชองค์พระธาตุหล้าหนองขึ้นเพื่อทำพิธีบวงสรวงพระธาตุหล้าหนอง หรือ พระธาตุกลางน้ำจำลอง โดยชาวหนองคายและชาวลาว จะร่วมกันรำบวงสรวงพระธาตุกลางน้ำกันอย่างพร้อมเพรียง เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ในงานประเพณีบุญเดือน 3 วันมาฆบูชา ทุกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี

พิธีลอยอังคารเจ้าอัฐิของ “หลวงพ่อกุณ ปริสุทโธ”

พิธีลอยอังคารเจ้าอัฐิของพระเทพวิทยาคม หรือ “หลวงพ่อกุณ ปริสุทโธ” อริยสงฆ์แห่งที่ราบสูง หลังจากที่ทำนได้ละสังขารอย่างสงบ และวันที่ 30 ม.ค. 2562 ขบวนรถได้ออกเดินทางนำเจ้าอัฐิหลวงพ่อกุณไปลอยอังคารกลางลำน้ำโขง บริเวณพระธาตุกลางน้ำ ก่อนที่จะอัญเชิญกล่องบรรจุเจ้าอัฐิหลวงพ่อกุณลงเรือ ล.169 (เรือลาดตระเวน169) ของหน่วยเรือรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.) ขบวนเรือจะลอยทวนน้ำโขงไปถึงสะพานมิตรภาพไทย-ลาว เพื่อให้ประชาชนที่อยู่บนฝั่งได้กราบไหว้เจ้าอัฐิหลวงพ่อกุณ จากนั้นได้หันหัวเรือกลับลงมาตามแม่น้ำโขงจนถึงพระธาตุหล้าหนอง หรือพระธาตุกลางน้ำ โดยมีเพียงเรือ ล.169 วนรอบองค์พระธาตุ 3 รอบ ทำการโปรยเจ้าอัฐิลงในแม่น้ำโขงเมื่อครบ 3 รอบ

ประเพณีมหาสงกรานต์ “หลวงพ่พระใส”

ประเพณีสงกรานต์หนึ่งในจุดเด่นของมหาสงกรานต์จังหวัดหนองคายก็คือการสงฆ์น้ำขอพร “หลวงพ่พระใส” พระคู่บ้านคู่เมืองหนองคาย จะมีพิธีอัญเชิญหลวงพ่พระใสลงจากพระอุโบสถ เพื่อลงมาแห่รอบพระอุโบสถแล้วอัญเชิญขึ้นประดิษฐานที่ราชรถ ซึ่งขบวนหลวงพ่พระใสและพระบริวารทั้งหมดจะออกแห่รอบเมืองให้ลูกหลานได้รดสงฆ์น้ำในวันสงกรานต์ และจะอัญเชิญหลวงพ่พระใสมาประดิษฐานภายในพลับพลาหลวงพ่พระใส ณ วัดโพธิ์ชัย พระอารามหลวง ตั้งแต่วันที่ 13-17 เมษายน เพื่อให้ประชาชนได้สงฆ์น้ำก่อนจะจัดพิธีอัญเชิญขึ้นสู่พระอุโบสถในช่วงเช้าของวันที่ 18 เมษายนและในวันที่ 19 เมษายน จะเป็นพิธีสงฆ์น้ำพระราชทานหลวงพ่พระใส ซึ่งสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน น้ำสงฆ์

ประเพณีแข่งขันเรือยาวท้องถิ่น

ลักษณะทางภูมิศาสตร์อันโดดเด่น ติดลำน้ำโขง นำมาซึ่งการส่งเสริมการเล่นกีฬาทางน้ำ ทั้งยังเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป จังหวัดหนองคายจึงนิยมให้มีการจัดงานประเพณีแข่งขันเรือยาวขึ้น เมื่อกล่าวถึงเรือที่ใช้ในประเพณีแข่งขันเรือยาว จังหวัดหนองคาย ที่เป็นตำนานและเป็นที่จดจำของชาวหนองคายมานับนานต้องยกให้ “เรือคำหยาด” อ้างอิงข้อมูลจาก “ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม” ระบุว่า เรือคำหยาดเป็นเรือประจำตำแหน่งของพระปทุมเทวภิบาล (บุญมา ณ หนองคาย) เจ้าเมืองหนองคายคนแรก เรือคำหยาดยังผ่านประสบการณ์การเป็นเรือตรวจท้องที่ป้องกันรักษาความสงบตามลำน้ำโขงใช้บรรทุกข้าวสารเพื่อนำส่งกองทัพยามศึกสงครามปราบฮ่อ เดินสารรายงานข่าวศึก และบรรทุกผู้บาดเจ็บมารักษา

ประเพณีลอยกระทงกะลาไฟ (กะโป้ไฟ)

ในช่วงงานประเพณีออกพรรษา หนึ่งในกิจกรรมที่ชาวหนองคายอนุรักษ์และตั้งใจสืบสานต่อกันมา คือ “การลอยกระทงสายบูชาพญานาค” นอกจากการลอยกระทงกาบกล้วยแล้ว กระทงสาย จาก “กะลามะพร้าว” (กะโป้) หรือที่ชาวอีสานเรียกว่า “ลอยกะโป้ไฟ” นับเป็นอีกหนึ่งประเพณีที่ชาวหนองคายนำมาใช้ลอยบูชาพระธาตุกลางน้ำ พญานาค และพระแม่คงคาในวันออกพรรษาเช่นเดียวกัน

งานฉลองอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ

“อนุสาวรีย์ปราบฮ่อ” เป็นอนุสาวรีย์เทิดทูนความดีของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วในการปราบฮ่อ ในปี ร.ศ. 105 (พ.ศ. 2429) โดย เสด็จในกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม รับสั่งให้

สร้างอนุสาวรีย์ไว้ที่เมืองหนองคายเพื่อบรรจุอัฐิของผู้ที่เสียชีวิตในการปราบกบฏฮ่อ ซึ่งแต่เดิมอนุสาวรีย์ตั้งอยู่ที่หลังสถานีตำรวจภูธร จังหวัดหนองคาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2429 ทางจังหวัดหนองคายได้รับงบประมาณให้เสริมสร้างอนุสาวรีย์ปราบฮ่อให้สง่างามขึ้นจึงย้ายมาสร้างใหม่ที่บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด และมีการจัดงานบวงสรวงและฉลองอนุสาวรีย์เป็นประจำทุกวันที่ 5 มีนาคม ของทุกปี ณ บริเวณลานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระรัตนราชสุทธานุภาพ สยามบรมราชกุมารี หน้าลานอนุสาวรีย์ปราบฮ่อ บริเวณศาลากลางจังหวัดหนองคาย (หลังเดิม) เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชาวจังหวัดหนองคาย และเป็นการระลึกถึงวีรกรรมอันหาญกล้าของบรรพบุรุษที่ต่อสู้ปกป้องแผ่นดินให้พ้นจากการรุกราน

ประเพณีการเล่นโหวด

“โหวด” เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าที่ใช้ในการแสดงร่วมกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านของวงดนตรีพื้นเมืองอีสาน ที่เรียกว่า “วงโปงลาง” ซึ่งจะมีรูปร่างเป็นทรงกระบอก ทำจากไม้กู่แคน เป็นไม้ช่างชนิดเดียวกับที่ใช้ทำแคน ทั้งยังใช้เป็นหนึ่งในเครื่องประกอบพิธีกรรม “ห้ามฝน” หลังฤดูกาลเกี่ยวข้าว เนื่องจากคนโบราณมีความเชื่อว่า โหวดเกิดขึ้นมานานแล้วและเป็นสื่อที่มนุษย์ใช้บนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอให้ฝนหยุดตก สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในที่นี้คือ “พญาแถน” ผู้ซึ่งประทานน้ำฝนให้ตกในเมืองมนุษย์ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ประเพณีการเล่นโหวดจึงมักจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม เพื่อเป็นการส่งสัญญาณให้พญาแถนรู้ว่าถึงฤดูเก็บเกี่ยวแล้วโดยประเพณีห้ามฝน จะมีการเล่นโหวดเกือบทุกหมู่บ้านในภาคอีสานที่มีอาชีพทำนา แต่ปัจจุบันวิถีการทำนาและเกษตรกรรมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การเล่นโหวดและพิธีกรรมการห้ามฝน ค่อย ๆ เลือนหายไป การเล่นโหวดแบบโบราณจึงได้รับการอนุรักษ์ไว้เพียงไม่กี่หมู่บ้าน และหนึ่งในนั้น คือ ชาวบ้านตำบลแก้งไก่อ อำเภอสว่างคูน จังหวัดหนองคาย

บทวิจารณ์

ชนบทร่วมนิยมประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงจังหวัดหนองคาย โดยส่วนใหญ่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา ที่มีความเกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขงเนื่องจากจังหวัดหนองคายมีบริบทพื้นที่อาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(สปป.ลาว) ซึ่งมีแม่น้ำสายหนึ่งเป็นเส้นแบ่งกันเขตแดนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ “แม่น้ำโขง” เป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ผู้คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงจะมีวิถีการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกันจาก

แม่น้ำโขงสายนี้ ได้มีตำนาน ความเชื่อ ความศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับ “พญานาค” ซึ่งมีความเชื่อกันว่าพญานาคเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแถบลุ่มแม่น้ำโขงทั้งฝั่งไทยและลาว ล้วนมีความศรัทธาต่อพญานาคผู้ปกป้องรักษาผืนดินแถบนี้ และมีประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อพญานาค จนเกิดเป็นประเพณีวิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงและพิธีกรรมต่างๆ ที่สำคัญในพื้นที่จังหวัดหนองคาย อาทิเช่น ประเพณีวันออกพรรษาและบั้งไฟพญานาคเป็นประเพณีที่ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วประเทศ และถือได้ว่าเป็นกระแส soft power ด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย ทำให้มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาเที่ยวชมปรากฏการณ์บั้งไฟพญานาค ที่เกิดขึ้นในทุกๆ ปี ตรงกับวันออกพรรษาวັນขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เท่านั้น และทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายรวมถึงจังหวัดใกล้เคียง และยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย และอีกหนึ่งประเพณีที่ยิ่งใหญ่ในจังหวัดหนองคาย ที่เกิดจากพลังความศรัทธาของประชาชนชาวไทยและประชาชนชาวลาว คือประเพณีมหาสงกรานต์ นั่นคือการสงฆ์น้ำขอพร “หลวงพ่อบุญรอด” พระคู่บ้านคู่เมืองหนองคาย มีพิธีอัญเชิญหลวงพ่อบุญรอดจากพระอุโบสถ เพื่อลงมาแห่รอบพระอุโบสถ แล้วอัญเชิญขึ้นประดิษฐานที่ราชรถ ซึ่งขบวนหลวงพ่อบุญรอดและพระบริวารทั้งหมดจะออกแห่รอบเมืองหนองคายให้ลูกหลานได้รดสรงน้ำในวันสงกรานต์ และจะอัญเชิญหลวงพ่อบุญรอดมาประดิษฐานภายในพลับพลา หลวงพ่อบุญรอด วัดโพธิ์ชัย พระอารามหลวง ตั้งแต่วันที่ 13-17 เมษายน เพื่อให้ประชาชนได้สรงน้ำก่อนจะจัดพิธีอัญเชิญขึ้นสู่พระอุโบสถในช่วงเช้าของวันที่ 18 เมษายนและในวันที่ 19 เมษายน จะเป็นพิธีสรงน้ำพระราชทานหลวงพ่อบุญรอดซึ่งสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำสรง เป็นอีกหนึ่งประเพณีที่เป็นกระแส soft power ด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย ที่เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายและจังหวัดใกล้เคียง และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานที่สำคัญที่รับอิทธิพลจากยุคสมัยล้านช้าง คือ “พระธาตุบังพวน” และ “สระน้ำมูจลินท์” หรือ “สระน้ำพญานาค” ที่ประชาชนชาวไทยและชาวลาว ต่างมีความเชื่อ ความศรัทธาเกี่ยวกับพญานาค และยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้ง 2 ฝั่งโขง จะเห็นได้ว่าขนบธรรมเนียม วิถีประเพณี เป็นรากทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น และถูกถ่ายทอดไปสู่งานทางศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณีอันสะท้อนถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา อีกทั้งยังส่งผลเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมของจังหวัดหนองคายได้เป็นอย่างดี และเป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาขับเคลื่อนมิติทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องต่อยุทธศาสตร์ชาติในปัจจุบัน

จุดเด่น ด้านรูปแบบของหนังสือ มีลักษณะเพื่อใช้ศึกษาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเส้นทางความเชื่อ ความศรัทธา ให้กับนักท่องเที่ยวทั่วไปและนักท่องเที่ยวสายมูเตลูที่มีความเชื่อ ความศรัทธา เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัด และเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน การใช้ตัวอักษรในหัวเรื่องมีความดึงดูดสายตาน่าศึกษาค้นหา และมีคำปรารภผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคายที่น่าสนใจ ในส่วนของสารบัญของหนังสือ มีความชัดเจนในแต่ละบท รูปแบบของตัวหนังสือในหัวเรื่องมีความดึงดูดสายตาอ่านง่าย มีภาพประกอบอย่างสวยงามสอดคล้องกับเนื้อหาทำให้ผู้อ่านคลายในการอ่านแบบสบายๆ ไม่เครียด ผู้เขียนได้นำเอาชื่อเรื่อง เล่าขานเมืองหนองคายมานำเสนอเป็นบทแรก ซึ่งเป็นบทความเกี่ยวกับบริบทของจังหวัดหนองคาย โบราณสถานและประติมากรรมที่สำคัญในสมัยล้านช้าง และกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดหนองคาย มีการนำเสนอถึงงานประเพณี ลุ่มน้ำโขงและพิธีกรรมที่สำคัญต่างๆในจังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นหัวใจของหนังสือเล่มนี้การวางรูปแบบการนำเสนอเข้าใจง่าย จะเห็นได้จากการนำเอาเรื่องบริบทของจังหวัดหนองคาย โบราณสถาน ประติมากรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มานำเสนอเป็นบทแรก และสอดแทรกด้วยความเชื่อ ความศรัทธาขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง และพิธีกรรมต่างๆ ของผู้คนที่อาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำโขง มาเขียนในบทหลัง

หนังสือเล่มนี้ ได้อธิบายประเด็นสำคัญของแต่ละเรื่องให้เห็นเป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงกล่าวว่า หนังสือเล่มนี้มีรูปแบบ ที่มีความชัดเจนมากในเรื่องของ ประเพณี วิถีลุ่มน้ำโขง ได้อย่างดีมาก

จุดด้อย จุดที่เห็นควรนำเสนอ เปรียบเทียบขนบธรรมเนียม ประเพณีวิถีวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ มีความโดดเด่นที่แตกต่างกัน วิเคราะห์ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้มีความแตกต่างกันในด้านของวิถีการดำรงชีวิต ประเพณี พิธีกรรมของแต่ละท้องถิ่นต่างกันอย่างไร ถอดบทเรียนการท่องเที่ยวสายมูเตลู และการอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาต่อยอดขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ให้คงอยู่สืบไป และศึกษาเพิ่มเติมในส่วนเล่าขานเมืองหนองคาย บริบทของจังหวัดหนองคาย ให้มีเนื้อหาชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งในส่วนของความเป็นมาของโบราณสถานและประติมากรรมที่สำคัญในสมัยล้านช้าง และกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดหนองคาย และการนำเสนอถึงงานประเพณีลุ่มน้ำโขง และพิธีกรรมที่สำคัญต่างๆ ในจังหวัดหนองคายควร

มีรายละเอียดในเนื้อหาให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น รูปแบบของตัวหนังสือและสีของตัวหนังสือใน ส่วนของเนื้อหาค่อนข้างอ่านยาก การสอดแทรกด้วยความเชื่อ ความศรัทธา ของ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ของผู้คนที่อาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำโขง เห็นควรต้องมีการศึกษาอย่างละเอียด และทบทวนจัดเก็บข้อมูลหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นจากตำรา หลักฐาน อ้างอิงที่ยังหลงเหลืออยู่ในชุมชน ข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเสนอมีความ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่กล่าวถึงเรื่อง ประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง เป็นหนังสือ เพื่อศึกษา เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์เรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำ โขง และเรื่องการท่องเที่ยวเส้นทางความเชื่อ ความศรัทธา ให้กับนักท่องเที่ยวสายบุญเตุ ที่มี ความเชื่อ ความศรัทธาเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจการ ท่องเที่ยวของจังหวัดและเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน พร้อมทั้งเป็นการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจได้ศึกษาและร่วมกัน อนุรักษ์ สืบสาน ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถี วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงรวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ให้อยู่สืบไปและเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการ พัฒนาขับเคลื่อนมิติทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ในปัจจุบัน

สรุป

จังหวัดหนองคายมีบริบทพื้นที่อาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ซึ่งมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งกันเขตแดนระหว่างประเทศ แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ผู้คนที่อาศัยอยู่ริม ฝั่งแม่น้ำโขง มีวิถีการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกันและมีโบราณสถานและประติมากรรมที่สำคัญใน สมัยล้านช้างที่มีความเกี่ยวเนื่องกับพญานาค การบอกเล่าเรื่องราวขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่างๆที่มีความเชื่อ ความศรัทธา เรื่องของพญานาค ซึ่งผูกโยงกับการเข้ามาของศาสนา ทั้งพราหมณ์และพุทธ ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นรากทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น และถูก ถ่ายทอดไปสู่งานทางด้านศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณีอันสะท้อนถึงวิถีชีวิต ความคิด ความ เชื่อที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมา อีกทั้งยังส่งผลเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด หนองคายได้เป็นอย่างดี และเป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาขับเคลื่อนมิติทางวัฒนธรรมที่ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติในปัจจุบัน และเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2565 คณะรัฐมนตรี (ครม.) มีมติเห็นชอบให้นาคเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ประเภสัตว์ในตำนาน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย .(2566).ประเพณี วิถีวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง, บริษัท อีสณะ จำกัด.

สติและสมาธิที่ถูกต้อง*

THE RIGHT MINDFULNESS AND MEDITATION

กิตติพงษ์ ถิ่นศรี¹ และ สมเดช นามเกต²

Kittipong Tinsri¹ and Somdet Namket²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: Kittipong_2017 @gmail.com

แปลจากหนังสือ : สติและสมาธิที่ถูกต้อง

ผู้เขียน : พระธรรมเทศนา หลวงพ่อปราโมทย์

ปาโมชฺโช

สำนักพิมพ์: บริษัท ปริมาพับบลิชิง จำกัด

ปีที่พิมพ์: 2561

จำนวนหน้า: 36

บทนำ

ในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพร้อมหากไม่มีสติและสมาธิที่ถูกต้อง ความรู้ถูกความเข้าใจถูกก็ไม่สามารถจะเกิดขึ้นได้ ผู้ภาวนาจะไม่สามารถ รู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 ได้เลย พระธรรมเทศนากัณฑ์นี้ หลวงพ่อปราโมทย์ ปาโมชฺโช แสดงธรรมที่วัดสวนสันติธรรม ในวันที่ 27 มกราคม 2561 ถึงการฝึกให้มีสติและสมาธิที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการเตรียมจิตให้พร้อมเพื่อการเจริญปัญญา มุลนิธีสื่อธรรมหลวงพ่อปราโมทย์ ปาโมชฺโช เห็นว่ามีประโยชน์ต่อการภาวนาเพื่อความพ้นทุกข์ จึง ถอดความจัดพิมพ์เป็นหนังสือ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือสติและสมาธิที่

* Received 25 August 2023; Revised 28 August 2023; Accepted 31 August 2023

ถูกต้องนี้ จะนำมาซึ่งความเข้าใจ ในหลักการภาวนา และช่วยให้นักภาวนาสามารถเจริญ สติ สมาธิ ปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป มูลนิธิสื่อธรรมหลวงพ่อบราโมทย์ ปาโมชโช วิสาขบูชา 2561 เวลา พระมาบวชอยู่กับหลวงพ่อ สิ่งแรกที่สอนคือ วินัย สอนตามพระไตรปิฎกเลย เริ่มจาก พระไตรปิฎก จะเริ่มจากพระวินัย ถัดจากนั้นเป็นเรื่องของสมาธิ แล้ว ขั้นสุดท้ายถึงจะขั้นเจริญ ปัญญา เป็นบันได 3 ขั้น เรื่องศีล เรื่องวินัย ดูที่เจตนา เจตนาไม่ทำชั่ว เจตนารักษาระเบียบ แบบแผน เพื่อความสงบร่มเย็นของ หมู่คณะ เพื่อไม่ให้ญาติโยมเสื่อมศรัทธา มีหลาย วัตถุประสงค์ พระวินัยที่พระพุทธเจ้ากำหนดไว้ แต่วินัย ข้อแรกๆ ที่ต้องสอนเลยคืออาบัติที่ หนักๆ อย่างปาราชิก 4 ข้อ ต้องเรียนทันที แล้วก็สังฆาทิเสส เป็นอาบัติรองลง ไปจากปาราชิก มี 13 ข้อ ต้องเรียน จะบวชมาจากไหน นมมาจากไหน ต้องเรียนทั้งนั้น ถ้าอาบัติต้องออกจาก อาบัติให้ได้ ถัดจากนั้น สิ่งที่ฝึกคือฝึกจิต การฝึกจิตมี 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 เป็นการเตรียมความพร้อมของจิตเพื่อการ เจริญปัญญา ขั้นตอนที่ 2 เอาจิตที่มีความพร้อมแล้วไปเจริญ ปัญญา

ขั้นที่จะต้องเตรียมจิตให้พร้อม คือฝึกให้มีสมาธิที่ ถูกต้อง ขั้นนี้ใช้เวลาเยอะที่สุด เพราะว่าสิ่งที่ชาวพุทธเรา ฝึกกันมา ส่วนใหญ่เป็นมิจฉาสมาธิ ต้องมารื้อทิ้ง ต้องมา เริ่มต้นสมาธิที่ประกอบด้วยสติขึ้นมา สมาธิที่ขาดสติ นั่งแล้วเคลิบเคลิ้ม ลืมตัวเอง นั่งแล้วเห็นผี เห็น เทวดา สมาธิอย่างนั้นไม่เป็นไปเพื่อความตรัสรู้ เพื่อความพ้น ทุกข์ ไม่เป็นไปเพื่อมรรคผล นิพพาน ส่วนใหญ่บางองค์มาอยู่กับหลวงพ่อกือบปี กว่าจิต จะถูก บางองค์ก็เร็วหน่อย เคยฝึก มาก่อนจะบวชแล้ว เคยเรียนกับหลวงพ่อบ้างแล้ว ใช้เวลาไม่มาก แต่ละคน ไม่เท่ากัน เพราะฉะนั้นไม่มีหลักสูตรสำเร็จรูป ว่าบวชที่นี่ จะต้องเรียนสมาธิที่ถูกต้องกี่วัน อยู่ที่ตัวเองใช้ เวลาแค่ ไหนที่จะรู้เรื่อง ยากมาก กว่าสมาธิจะถูก ส่วนใหญ่ที่ฝึก นั้นมันเป็นมิจฉาสมาธิทั้งนั้น เลย

สมาธิที่ดีมี 2 แบบ เวลาฝึกให้จิตสงบ เรียกว่า อารัมมณูปนิขมาน อีกอันหนึ่งเรียกว่า ลักขณูปนิขมาน อารัมมณูปนิขมาน เป็นสมาธิที่จิตสงบอยู่ใน อารมณ์อันเดียว จิตเป็นหนึ่ง อารมณ์เป็นหนึ่ง เช่น เราอยู่กับพุทโธ อยู่กับลมหายใจ พุทโธเป็นอารมณ์อันเดียว ลมหายใจ เป็นอารมณ์อันเดียว อารมณ์แปลว่าสิ่งที่ถูกรู้ อารมณ์คือตัว object จิตที่เป็นคนรู้คือตัว subject เป็นตัวรู้ จะมี object กับ subject ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ คู่กันอยู่ จิตเป็นหนึ่ง อารมณ์เป็น หนึ่ง มีสติอยู่ เช่น เรารู้ ลมหายใจออก รู้ลมหายใจเข้า จิตสงบอยู่กับลมหายใจ จิตไม่หนีไปไหน หรือรู้ความว่าง จิตเป็นคนไปรู้ความว่าง จิตสงบอยู่ที่ความว่างไม่หนีไปไหน หรือจิตอยู่ที่จิต ฝ้า

รู้ อยู่ที่ดีจิต จิตสงบอยู่ที่จิตไม่หนีไปไหน อย่างนี้เรียกว่า วิญญูญาณจุยตนะ ใช้จิตเป็นอารมณ์ มีอารมณ์เป็นหนึ่ง มีจิตเป็นหนึ่ง สมาธิอย่างนี้เอาไว้พักผ่อน เป็นการชาร์จ พลังให้จิตมีกำลังเข้มแข็ง ส่วนสมาธิที่ผิด จิตเป็นหนึ่ง อารมณ์เป็นหนึ่ง แล้ว ก็จิตเคลื่อนไป หลงไปตามนิมิตแสง สีเสียงทั้งหลาย ออก ข้างนอกไป ละทิ้งกาย ละทิ้งใจของตัวเองไป ตอนหลวงพ่อดึก ๆ ไปเรียนสมาธิกับท่านพ่อลี วัดอโศการาม ท่านเป็นครูบาอาจารย์ที่ดี แต่ว่าเราเด็ก

ท่านสอนหายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “หนึ่ง” หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “สอง” หลวงพ่อ ก็มาทำ ท่านบอกให้ทำก็ทำเลย ไม่คิดมาก ว่าทำไป เพื่ออะไร จะทำอะไร ไม่เห็นต้องคิดเลย ท่านให้ หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “หนึ่ง” หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “สอง” เราก็นับไปเรื่อยๆ พุทโธไปเรื่อย ๆ พอจิตเริ่มสงบ การนับนั้น หายไป เหลือแต่หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” ไม่มี การนับเลข พอจิตสงบมากขึ้น พุทโธหายไป เหลือแต่ ลมหายใจ พอจิตสงบมากขึ้น ลมหายใจหายไป กลายเป็นแสงสว่าง เป็นดวงสว่างขึ้นมา ถึงจุดนี้ เราไปต่อไม่เป็น ไม่ได้ไปหาท่านบอຍ หรือ ผู้ใหญ่พาไป ถึงจะได้ไป ไม่ได้ไปส่งการบ้าน พอ ลมหายใจหายแล้ว กลายเป็นแสงสว่าง เราดูไปที่แสง คราวนี้มันอยากรู้ อยากเห็นอะไร แสงนี้จะวิ่งไปเลย อยาก ไปดูเทวดา อยากไปดูสวรรค์ แสงนี้ก็ฉายแสงไปเหมือน สปีดไลท์ฉายไป แสงไปถึงไหน ความรับรู้ก็ไปถึงนั้น ไปเรื่อย ๆ ออกไปเที่ยวที่โน่น เที่ยวนี่ไป มนุษย์เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่ง แต่มนุษย์แตกต่างจากสัตว์โลกชนิดอื่น ๆ เพราะต้องยึดถือและปฏิบัติตามกันทั้งทางวัฒนธรรมด้านจิตใจและมีสติ สมาธิที่ถูกต้อง ฉะนั้น การศึกษาสังคมมนุษย์จึงจำเป็นต้องศึกษาด้านสติ สมาธิที่ถูกต้องเพราะจะช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ แสดงออกมาด้วยการใช้ปัญญาที่มีสติและสมาธิที่ถูกต้อง

สติและสมาธิที่ถูกต้อง

เนื้อเรื่องของหนังสือ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ที่ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1) เป็นการเตรียมความพร้อมของจิตเพื่อการ เจริญปัญญา

ท่านสอนหายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “หนึ่ง” หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “สอง” หลวงพ่อ ก็มาทำ ท่านบอกให้ทำก็ทำเลย ไม่คิดมาก ว่าทำไป เพื่ออะไร จะทำอะไร ไม่เห็นต้องคิดเลย ท่านให้ หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “หนึ่ง” หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “สอง” เราก็นับไปเรื่อยๆ พุทโธไปเรื่อย ๆ พอจิตเริ่มสงบ การนับนั้น หายไป เหลือแต่หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” ไม่มี การนับเลข พอจิต

สงบมากขึ้น พุทโธหายไป เหลือแต่ ลมหายใจ พอจิตสงบมากขึ้น ลมหายใจหายไป กลายเป็น
แสงสว่าง เป็นดวงสว่างขึ้นมา ถึงจุดนี้ เราไปต่อไม่เป็น ไม่ได้ไปหาท่านบอญ หรือ ผู้ใหญ่พาไป
ถึงจะได้ไป ไม่ได้ไปส่งการบ้าน พอ ลมหายใจหายแล้ว กลายเป็นแสงสว่าง เราดูไปที่แสง คราว
นี้มันอยากรู้อยากเห็นอะไร แสงนี้จะวิ่งไปเลย อยากรู ไปดูเทวดา อยากรูไปดูสวรรค์ แสงนี้ก็ฉาย
แสงไปเหมือน สปีดไลต์ฉายไป แสงไปถึงไหน ความรับรู้ก็ไปถึงนั้น ไปเรื่อย ๆ ออกไปเที่ยวที่
โน่น เที่ยวที่นี้ไป ขั้นตอนที่ 2) เอาจิตที่มีความพร้อมแล้วไปเจริญปัญญา

สมาธิที่ดีมี 2 แบบ เวลาฝึกให้จิตสงบ เรียกว่า อารัมมณูปนิชฌาน อีกอันหนึ่งเรียกว่า
ลักขณูปนิชฌาน อารัมมณูปนิชฌาน เป็นสมาธิที่จิตสงบอยู่ใน อารมณอันเดียว จิตเป็นหนึ่ง
อารมณเป็นหนึ่ง เช่น เราอยู่กับพุทโธ อยู่กับลมหายใจ พุทโธเป็นอารมณอันเดียว ลมหายใจ
เป็นอารมณอันเดียว อารมณแปลว่าสิ่งที่ถูกรู้ อารมณคือตัว object จิตที่เป็นคนรู้คือตัว
subject เป็นตัวรู้ จะมี object กับ subject ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ คู่กันอยู่ จิตเป็นหนึ่ง อารมณเป็น
หนึ่ง มีสติอยู่ เช่น เรารู้ ลมหายใจออก รู้ลมหายใจเข้า จิตสงบอยู่กับลมหายใจ จิตไม่หนีไปไหน
หรือรู้ความว่าง จิตเป็นคนไปรู้ความว่าง จิตสงบอยู่ที่ความว่างไม่หนีไปไหน หรือจิตอยู่ที่จิต ฝ้า
รู้ อยู่ที่จิต จิตสงบอยู่ที่จิตไม่หนีไปไหน อย่างนี้เรียกว่า วิญญูญาณัญญาตนะ ใช้จิตเป็นอารมณ มี
อารมณเป็นหนึ่ง มีจิตเป็นหนึ่ง สมาธิอย่างนี้เอาไว้พักผ่อน เป็นการชาร์จ พลังให้จิตมีกำลัง
เข้มแข็ง ส่วนสมาธิที่ผิด จิตเป็นหนึ่ง อารมณเป็นหนึ่ง แล้ว ก็จิตเคลื่อนไป หลงไปตามนิมิตแสง
สีเสียงทั้งหลาย ออก ข้างนอกไป ละทิ้งกาย ละทิ้งใจของตัวเองไป

หนังสือเล่มนี้มี 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ ในเรื่องของจิต และสมาธิ และซึ่งสามารถสรุปได้
แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

ผู้เขียนได้อารัมภบทเรื่อง สติและสมาธิที่ถูกต้อง บอกให้รู้ว่า ผู้เขียนจะนำเสนอ
การศึกษาสมาธิที่ถูกต้องในทางพระพุทธศาสนาให้เข้าใจชัดเจน รู้จักเลือกรู้จักจับธรรมให้ถูก
หลัก นำมาใช้อย่างฉลาดปฏิบัติให้รอบด้านและตลอดวงจรการพัฒนาการมีทางที่จะสัมฤทธิ์
ผลดีโดยสมบูรณ์ เป็นการพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ เป็นการพัฒนาทั้งตัวคนและสิ่งที่คน
ไปพัฒนา แก่ไขข้อผิดพลาดที่สืบมาในอดีต และเสริมส่วนที่ขาดไปในการทำสมาธิในยุคของ
ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นทั้งแกนนำและเป็นส่วนเติมเต็มของการพัฒนา
ทางด้านจิตใจในการทำสมาธิที่ถูกต้องและช่วยให้การพัฒนาประเทศชาติดำเนินไปอย่างถูก
ทิศทางและครบถ้วนสมบูรณ์ นำมาซึ่งความเจริญมั่นคง และสันติสุขแก่ประชาชนได้อย่าง
แท้จริงในการฝึกจิตในการทำสมาธิที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการเตรียมความพร้อมของจิตเพื่อการ เจริญปัญญา ท่านสอน หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “หนึ่ง” หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “สอง” หลวงพ่อ ก็มาทำ ท่านบอกให้ทำก็ทำเลย ไม่คิดมาก ว่าทำไป เพื่ออะไร จะทำอย่างไร ไม่เห็นต้องคิดเลย ท่านให้ หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “หนึ่ง” หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นับ “สอง” เราก็นับไปเรื่อยๆ พุทโธไปเรื่อย ๆ พอจิตเริ่มสงบ การนับนั้น หายไป เหลือแต่หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” ไม่มี การนับเลข พอจิตสงบมากขึ้น พุทโธ หายไป เหลือแต่ ลมหายใจ พอจิตสงบมากขึ้น ลมหายใจหายไป กลายเป็น แสงสว่าง เป็นดวง สว่างขึ้นมา ถึงจุดนี้ เราไปต่อไม่เป็น ไม่ได้ไปหาท่านบ่อย หรือคนผู้ใหญ่ว่าไปถึงจะได้ไป ไม่ได้ไป ส่งการบ้าน พอ ลมหายใจหายแล้ว กลายเป็นแสงสว่าง เราดูไปที่แสง คราวนี้มันอยากรู้ อยาก เห็นอะไร แสงนี้จะวิ่งไปเลย อยากรู้ ไปดูเทวดา อยากรู้ไปดูสวรรค์ แสงนี้ก็ฉายแสงไปเหมือน สปีดไลท์ฉายไป แสงไปถึงไหน ความรับรู้ก็ไปถึงนั้น ไปเรื่อย ๆ ออกไปเที่ยวที่โน้น เที่ยวที่นี้ไป

อยู่มาวันหนึ่งเกิดเฉลียวใจ ออกข้างนอกไป ไป เห็นเทวดาก็อยู่กับเทวดาไม่ได้ เขามี สวนดอกไม้สวย มีบ้านสวย เราก็ออยู่กับเขาไม่ได้ เขามีของกิน เราก็กิน กับเขาไม่ได้ ไม่เห็นมี ประโยชน์เลย มันเหมือนเราไปเที่ยว บ้านเศรษฐี แต่เราเป็นคนจนแล้วไปเที่ยวบ้านเศรษฐี ไม่ เห็นมีประโยชน์เลย ดูไปก็ไม่เกิดอะไรขึ้นมา แล้วก็เกิด กลัวผีด้วย ว่าถ้าเราไปเจอเทวดา เราไม่ กลัว ถ้าไปเจอผี เราจะกลัว ถ้าเจอผีจะทำยังไง ไม่รู้จะทำยังไงเลย กลัว เพราะฉะนั้นต่อไปนี้เรา จะไม่ตามแสงสว่างนี้ออก ไปแล้ว ต่อไปนี้เราจะรู้สึกให้ใจอยู่กับตัวเอง ไม่ให้เคลื่อน ตามแสงไป หลวงพ่อก็มาฝึกสมาธิใหม่ ให้ใจตั้งมั่น อยู่ที่ตัวเอง ไม่ให้ไหลออกไป ในที่สุดจิตมันก็สงบ แต่ สงบ คราวนี้ไม่เหมือนสงบที่เคยทำสงบที่เคยทำ มันไหลออก ข้างนอกไปเรื่อย คราวนี้สงบอยู่ กับตัวเอง ร่างกายหายไป เลย บางทีร่างกายหาย โลกนี้หายไปหมด เหลือแต่จิต ดวงเดียว ไม่ ขาดสติ ที่นี้บางคนทำสมาธิ นิ่งสมาธิไป ร่างกายก็ หายไป จิตก็ดับไปด้วย อย่างนี้เป็น สมาธิที่เลวที่สุด เพราะ จิตหาย ใช้ไม่ได้

พระโพธิสัตว์เที่ยวเวียนตายเวียนเกิดในภพภูมิต่าง ๆ แต่พระโพธิสัตว์จะไม่ไปเกิดใน 6 แห่ง คือสุทธาวาส พรหมสุทธาวาส 5 แห่ง เพราะถ้าขึ้นสุทธาวาสแล้วจะไม่ได้กลับลงมาแล้ว จะนิพพานในสุทธาวาส อีกหนึ่งก็คือ พระโพธิสัตว์ไม่ยอมไปเลย คือพรหมลูกฟัก อสังขยัตตา ภูมิ เป็นสภาวะที่จิตดับความรู้สึกลงไป ไม่มีความรู้สึก เหลืออยู่เลย ดับสนิท บางสำนักที่สอน กัน แล้วก็ให้จิตดับ แล้วก็บอกว่า ได้บรรลุมรรคผล อันนั้นคือพรหมลูกฟัก เข้าใจผิดอย่าง ร้ายแรงเลย นิพพานไม่ได้อนาถา อย่างนั้น นิพพานเป็นอารมณ์ เป็นธรรมารมณ์ชนิดหนึ่ง เมื่อมี ธรรมารมณ์ จะต้องมึใจที่รู้ธรรมารมณ์ เพราะฉะนั้น ธรรมารมณ์อยู่ลอย ๆ ไม่ได้ ธรรมารมณ์จะ

รู้ได้ ปรากฏขึ้นมาได้ ก็ด้วยใจเป็น คนรู้ หรือจิตเป็นคนรู้นั่นเอง เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีจิต สักดวง เดียวนี้ ไม่ใช่มรรคผลเด็ดขาดเลย เวลาภาวนาไป แล้วจิตหายไปแล้วบอกบรรลุมรรคผล ไม่จริง หรือก เวลา ที่เกิดอริยมรรคนั้นมีจิต

มีจิตอย่างหยาบ มรรคจิต 4 ดวง ผลจิต 4 ดวง คือโสดาปัตติมรรค-โสดาปัตติผล คู่หนึ่ง สกทาคามีมรรค-สกทาคามีผล คู่หนึ่ง อนาคามีมรรค-อนาคามีผล คู่หนึ่ง อรหัตมรรค-อรหัตผล คู่หนึ่ง เพราะฉะนั้นมีมรรค 4 ตัว ผล 4 ตัว มีจิตอย่างน้อย 8 ดวง ถ้าแจกแจงละเอียดลงไปอีก อย่างอริยมรรค 4 ดวง แต่ละขั้นบางที่เกิดร่วมกับปฐมฌาน บางที่เกิด ร่วมกับฌานที่ 2 ฌานที่ 3 ฌานที่ 4 ฌานที่ 5 4 คุณ ๕ เพราะฉะนั้นมี ๒๐ ชนิด มรรคจิตมี ๒๐ ผลจิตมี ๒๐ ถ้าแยกอย่างละเอียดแล้ว มีมรรคจิต ผลจิต ซึ่ง เป็นโลกุตตรจิต 40 ดวง ไม่ใช่ไม่มีจิต เพราะฉะนั้นนี้ สมาริโป ไม่ใช่จิตดับวูบไปแล้วบอกบรรลุมรรคผล อันนั้น เป็นพรหมลูกฟัก ที่นี้ หลวงพ่อฝึก ไม่ให้จิตหนีไป แล้วจิตสงบอยู่ ที่จิตของตัวเอง ตั้งมั่นอยู่ บางที่ร่างกายหายไปเลย เหลือ แต่จิตดวงเดียว พอถอยออกมาจากสมาธิปั๊บ ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา ชั้นทั้งหลายแยกขาดตลอดแล้ว ชั้นนี้ไม่เคย รวมกันอีกแล้ว เพราะในขณะนั้นร่างกายหายไป เหลือแต่ จิตดวงเดียว พอกลับมาในร่างกาย มันจะรู้ว่าร่างกายกับ จิตเป็นคนละอันกัน ร่างกายกับจิตนี้เป็นคนละอัน ไม่ใช่ อันเดียวกันอีกต่อไปแล้ว แล้วทั้งชาติไม่เป็นอีกแล้ว ไม่กลับมาเป็นอันเดียวกันอีกแล้ว เพราะฉะนั้นหลวงพ่อก แยกชั้นนี้ได้ตั้งแต่เด็ก ๆ เลย มีอยู่วันหนึ่ง เจอบทพิสุจน์ ตอนอายุ 10 ขวบ ไฟไหม้ข้างบ้าน บ้านเป็นตึกแถวอยู่รจกร ไฟไหม้ตึก ห้องแถวที่ห่างออกไป 4-5 ห้อง เรา กำลังเล่นอยู่หน้าบ้าน ตกใจ ลูกขึ้นมาวิ่งจะไปบอกพ่อ ก้าวที่ 1 ขาดสติ ก้าวที่ 2 ขาดสติ พอ ก้าวที่ 3 ปูบเท่านั้น เหมือนเปิดสวิตช์ขึ้นมา จากข้างในเลย ความรู้สึกตัวผุดสว่างพรึบขึ้นมาเลย ความ กลัวทั้งหลาย ความตกใจทั้งหลายขาดสะบั้นลงไป เหลือ จิตที่เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เข้าคู่อยู่กับอุเบกขา เป็น กลาง ไม่ตกใจ ไม่ยินดี ไม่ยินร้ายอะไรทั้งสิ้น เดินไป บอกผู้ใหญ่ว่าไฟไหม้ใกล้ๆ บ้าน แล้วก็ยินดูผู้ใหญ่ตกใจ เห็นเขาตกใจหน้าตาตื่น เราไม่ตกใจ นี่ชั้นธัมมแยกให้ดู แต่ว่าตอนเด็กเนี่ย ไม่รู้ว่าตรงนี้สำคัญ ไม่มีครูบาอาจารย์ สอนต่อท่านพ่อลี อายุไม่มาก 50 กว่า ปี ท่านก็มรณภาพ ไปแล้ว เราไม่มีครูที่จะเรียนต่อ ครูบาอาจารย์อยู่อีสาน กับภาคเหนือทั้งนั้นเลย ไม่มีโอกาสที่จะไป ทำอะไรไม่ได้ ก็ทำสมาธิอยู่ทุกวัน ฝึกทุกวัน ให้จิต สงบ จิตตั้งมั่นอยู่ อย่างนั้น มีจิตเป็นผู้รู้อยู่ เพราะฉะนั้น หลวงพ่อได้จิตผู้รู้มาตั้งแต่เด็ก แล้วก็ชั้นแยกมาได้ตั้งแต่เด็กแล้ว แต่ไปต่อไม่เป็น จนมาปี พ.ศ. 2524 ก่อนหน้านั้นก็พยายามจะหา ทางไปต่อ ไปอ่าน พระไตรปิฎก อ่านหมดเลย อ่านตั้ง 2-3 รอบ ไม่รู้จะเริ่มปฏิบัติอย่างไร พระไตรปิฎกเยอะ

เกินไป ไม่รู้จะเริ่มอย่างไร ไปฟังครูบาอาจารย์ อ่านหนังสือพวกที่เขาแทรกๆ ธรรมะ อะไรอย่างนี้ อ่านๆ บางทีก็มีธรรมะแทรกๆ เข้า มา ท่านสอนพุทโธ พิจารณากาย เราก็ลองพิจารณากาย ดูบ้าง ดูผม พอดูผม ผมหายไปเลย เห็นหนังศีรษะ ดูหนังศีรษะ หนังศีรษะก็หายไปเห็นหัวกะโหลก ดูหัวกะโหลก หัวขาดหายไป เหลือแต่ตัว ดูตัว เหลือแต่กระดูก ดูกระดูก กระดูก ระเบิด กลายเป็นก้อนกรวดเล็ก ๆ ใสๆ เต็มพื้นเลย ดูไปอีก มันกลายเป็นแสงสว่าง แล้วสลายตัว ไปหมด ร่างกายสลายไปหมดแล้ว เหลือแต่จิตดวงเดียว แต่ไม่รู้จะไปต่ออย่างไรอีก แล้วรู้สึกจิตซัดเหลือเกิน การ พิจารณากาย ใช้เวลานิดเดียว 1-2 นาทีเองระเบิดหมด แล้วเพราะสมาธิมันแรง มาถึงปี พ.ศ 2524 ไปเจอหนังสือทำเนียบรุ่น หลวงปู่แหวน วัดสัมพันธวงศ์ เขาก็พิมพ์ ในนั้นมีพื้นที่เหลือ อยู่หนึ่ง นิดหน่อย ครึ่งหน้า เขาเอาธรรมะของหลวงปู่ ดูลงไป ลงไว้ ไม่ใส่ว่าหลวงปู่ดูลย์ด้วย ใส่ว่าพระรัตนนารถ วิสุทธิ ยังเป็นเจ้าคุณสามัญอยู่ “จิตที่ส่งออกนอก เป็นสมุทัย ผลที่จิตส่งออกนอก เป็นทุกข์ จิตเห็นจิตแจ่มแจ้ง เป็นมรรค ผลที่จิตเห็นจิตอย่างแจ่มแจ้ง เป็นนิโรธหนึ่งธรรมชาติของจิต ย่อมส่งออกนอก แต่จิตส่งออกนอกแล้ว กระเพื่อมห้วนไหว ไม่มีสติ เป็นสมุทัย จิตส่งออกนอกแล้วกระเพื่อมห้วนไหวไป ไม่มีสติ ผลที่เกิดจากจิตส่งออกนอกแล้วกระเพื่อมห้วนไหว ไม่มีสติ เป็นทุกข์ จิตส่งออกนอกแล้วมีสติ เป็นวิหารธรรมอยู่ เป็นมรรค ผลที่เกิดขึ้น คือนิโรธ พระอริยเจ้าทั้งหลายมีจิตไม่ส่งออกนอก มีจิตไม่กระเพื่อมห้วนไหว มีสติบริบูรณ์เป็นวิหารธรรมอยู่ จบอริยสัง”

สิ่งที่หลวงปู่ดูลย์เทศน์มี 3 บท บทที่หนึ่ง จิตส่งออกนอกเป็นสมุทัย บทที่สอง ถ้าส่งออกไปแล้วมีสติ ไม่เป็นไร เป็นเรื่องของ สติเพิ่มขึ้นมา ถ้าส่งออกไปแล้วกระเพื่อมห้วนไหว เป็น สมุทัย ถ้าส่งออกไปแล้วมีสติอยู่ เป็นการเจริญมรรค บทสุดท้าย พระอริยเจ้าคือพระอรหันต์มีจิตไม่ส่ง ออกนอก มีจิตไม่กระเพื่อมห้วนไหว มีสติบริบูรณ์อยู่จบอริยสัง คำว่าจบอริยสังไม่ได้แปลว่าเทศน์แล้วจบ กว่าจบอริยสัง หมายถึงรู้แจ้งแทงตลอดอริยสังแล้ว คำว่ารู้คำว่าจบตัวนี้คือ รู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัง เพราะ อย่างนั้นจะเป็นพระอริยเจ้า เป็นพระอรหันต์อ่านของหลวงปู่ดูลย์แล้ว สะเทือนใจอย่างแรงเลย แต่ก่อนนี้ทำไมเราไม่เคยได้ยินครูบาอาจารย์สอนเรื่อง จิตเลย มีแต่สอนเรื่องกาย ซึ่งเราดูแล้วจิต ดูแล้วระเบิด เบรียง ๆ ปร้าง ๆ ไม่เห็นมีอะไร ดูแล้วรู้สึกจิต มืดมิดนี่ สอนแปลก เทียวถามเขาว่าองค์นี้คือใคร ถามอยู่พักใหญ่ รู้ว่า ชื่อหลวงปู่ดูลย์ เป็นอาจารย์หลวงปู่ฝั้น ตอนนั้นปี พ.ศ. 2524 ต้นปี 2525 แล้วเพิ่งจะรู้ว่าท่านชื่อหลวงปู่ดูลย์ แล้วเป็นอาจารย์หลวงปู่ฝั้น เรานี้ถอดใจ เพราะหลวงปู่ฝั้นมรณภาพไปตั้งแต่ ๒๕๒๓ องค์นี้ อาจารย์หลวงปู่ฝั้น จะไปอยู่ได้อย่างไร คิดอย่างนี้ คิดว่า ความตายต้องตาม seniority ต้องตามลำดับอาวุโส ไม่จริงหรอก หลวงปู่ฝั้นไปก่อนวันหนึ่งมีคนมาบอกว่า หลวงปู่

คุณย่าท่านยังอยู่ อยู่ สุรินทร์ เราก็ลุยไปสุรินทร์กันเลย รู้แต่ว่าอยู่สุรินทร์ วัดบูรพาราม ลงรถไฟก็ถามเขาหมดเลย “วัดบูรพารามอยู่ ที่ไหน” คนสุรินทร์ไม่รู้จัก ถามไปเรื่อยๆ เดินจนท้อใจเลยไปเจอตำรวจเข้าถาม “วัดบูรพารามอยู่ที่ไหน” “อยู่ที่นี่ อยู่ ข้างถนนนี่เอง ในซอยนี้” เราบอก “อะไรวัดอยู่กลางเมือง ถามใครก็ไม่รู้จัก” ตำรวจบอก “คุณมาถามวัดบูรพาราม ชาวบ้านไม่รู้จัก เขาเรียกวัดบูร ถ้ามาถามหาวัดบูร เนี่ย เค้ารูจัก” เข้าไปหาหลวงปู่ดูลย์ ไปถึงก็ปอด กลัวท่านเหมือน กัน ที่แรกไม่รู้ว่าคุณย่าท่านใจคอเป็นไง เคยได้ยินแต่ว่า พระกรรมฐานคุณ ถ้าไม่พอใจจะเอากระโถนขว้างหัว สอน กันมาแบบนี้เลยว่า พระกรรมฐานคุณ คล้ายๆ อะไรอย่าง หนึ่งที่ไว้วางใจไม่ได้ ต้องระวังมาก เราก็ปอด พระก็บอกว่า “ท่านกำลังฉันข้าวอยู่ เข้าไปเลย ตอนนี้สะดวก” เรารีบ บอกเลย “ไม่สะดวกหรอกท่านฉันข้าว ไปยุ่งกับท่าน ทำไม” ไปซุ่มอยู่ที่ ตึกอีกตึกหนึ่ง อยู่ตรงข้ามกับกุฏิท่าน เสร็จแล้วคนที่ถวายอาหารแล้วออก เรายังทำใจไม่ได้ที่จะเข้าไปหา หลวงปู่ดูลย์ก็เลยทำใจไม่ได้ที่ต้องรอนาน ท่านก็เลยออกจากกุฏิมา มาชะโงกใส่เรา เราก็เลยเข้าไป กราบ

ขั้นตอนที่ 2) เอาจิตที่มีความพร้อมแล้วไปเจริญปัญญา

สมาธิที่ดีมี 2 แบบ เวลาฝึกให้จิตสงบ เรียกว่า อารัมมณูปนิชฌาน อีกอันหนึ่งเรียกว่า ลักขณูปนิชฌาน อารัมมณูปนิชฌาน เป็นสมาธิที่จิตสงบอยู่ใน อารมณ์อันเดียว จิตเป็นหนึ่ง อารมณ์เป็นหนึ่ง เช่น เราอยู่กับพุทโธ อยู่กับลมหายใจ พุทโธเป็นอารมณ์อันเดียว ลมหายใจเป็นอารมณ์อันเดียว อารมณ์แปลว่าสิ่งที่ถูกรู้ อารมณ์คือตัว object จิตที่เป็นคนรู้คือตัว subject เป็นตัวรู้ จะมี object กับ subject ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ คู่กันอยู่ จิตเป็นหนึ่ง อารมณ์เป็นหนึ่ง มีสติอยู่ เช่น เรารู้ ลมหายใจออก รู้ลมหายใจเข้า จิตสงบอยู่กับลมหายใจ จิตไม่หนีไปไหน หรือรู้ความว่าง จิตเป็นคนไปรู้ความว่าง จิตสงบอยู่ที่ความว่างไม่หนีไปไหน หรือจิตอยู่ที่จิต ฝ้าารู้ อยู่ที่จิต จิตสงบอยู่ที่จิตไม่หนีไปไหน อย่างนี้เรียกว่า วิญญานัญญาจนะ ใช้จิตเป็นอารมณ์ มีอารมณ์เป็นหนึ่ง มีจิตเป็นหนึ่ง สมาธิอย่างนี้เอาไว้พักผ่อน เป็นการชาร์จ พลังให้จิตมีกำลังเข้มแข็ง ส่วนสมาธิที่ผิด จิตเป็นหนึ่ง อารมณ์เป็นหนึ่ง แล้ว ก็จิตเคลื่อนไป หลงไปตามนิมิตแสง สีเสียงทั้งหลาย ออก ข้างนอกไป ละทิ้งกาย ละทิ้งใจของตัวเองไป

“หลวงปู่ครับ ผมอยากปฏิบัติ” หลวงปู่ก็ถอยไป นั่งเก้าอี้โยก ท่านนั่งเก้าอี้ เราก็นั่งพื้น ท่านนั่งหลับตา เจียบๆ ไปเกือบชั่วโมง เราใจไม่ดีเลย เตี้ยๆ 10 โมงเราจะ ต้องไปขึ้นรถไฟ ซื้อตั๋วรถไฟไว้แล้วจะต้องกลับ มาโคราช หลวงปู่อายุมาก ฉันข้าวเสร็จแล้วกลับไปแล้ว คิดอย่างนี้ คิดว่าท่านหลับอยู่ เกือบชั่วโมงหนึ่ง ท่านก็ลืมตาขึ้นมา ท่าน ก็สอน “การปฏิบัติมันไม่ยาก ยาก

เฉพาะผู้ไม่ปฏิบัติ อ่าน หนังสือมามากแล้ว ต่อไปนี้อ่านจิตตนเอง เข้าใจไหม” “เข้าใจครับ” ตอนนั้นไปบอกท่านว่าเข้าใจ เพราะว่าตื่นตื่น ว่าท่านพูดด้วยแล้ว เหมือนพวกเราส่งการบ้าน “เข้าใจค่ะ เข้าใจ” พอดูหน้าเรารู้เลย ไม่เข้าใจหรือ บางทีต้องบอก ให้เพื่อนช่วยจำด้วย “เข้าใจแล้ว ไปทำเอา”

หลวงปู่ดูลย์ท่านไม่ให้เราพิริพีไรกับท่าน บอกเข้าใจ แล้วไปทำเอา เราก็รีบมาขึ้นรถไฟ พอรถไฟเคลื่อน มา นึกถึงคำสอนท่าน ท่านบอกว่า “อ่านหนังสือมามากแล้วต่อไปนี้อ่านจิตตนเอง” จิตคืออะไร ไม่รู้ จิตอยู่ที่ไหน ไม่รู้ จะเอาอะไรไปอ่าน ก็ไม่รู้ จะอ่านอย่างไร ก็ไม่รู้ รวมความแล้ว ไม่รู้อะไรเลยสักอย่าง น่าเขกหัว ไม่รู้อะไรเลย สักอย่าง ตกใจ ทำอะไรไม่ถูกแล้ว ทำอะไรไม่ถูกแล้วทำ อย่างไรดี หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โฮ” ก่อนดีกว่า นี่เป็นกฎของการปฏิบัติข้อหนึ่งเลย ข้อแรกเลย จิตหลวงพ่อดำเนินเข้าร่องที่ถูกมาเป๊ะ ๆ เลย meอะไรไม่ได้ ทำสมณะไว้ก่อน แต่สมณะนั้นต้อง ประกอบด้วยสติ ไม่ทำสมณะที่เคลิบเคลิ้มขาดสติ หายใจ ไปรู้สึกตัวไป หายใจไปรู้สึกตัวไป จิตสงบลงมาแล้ว พอจิต สงบแล้วปัญญามันเกิด มันก็พิจารณาว่า จิตนี้อยู่ที่ไหน จิตนี้อยู่ที่ไหน จิตต้องอยู่ในร่างกายนี้ จิตต้องไม่อยู่ที่ต้นไม้ ไม่อยู่ใน ท้องนา จิตต้องไม่อยู่ที่อื่น จิตต้องอยู่ในร่างกายนี้ ต่อไป นี้เราจะเรียนรู้รู้ภายในนี้ ไม่ให้เกินภายใน ออกไป นี่คือ กฎของการปฏิบัติอีกข้อหนึ่งการปฏิบัตินั้นให้เรียนรู้ไม่เกินภายใน ออกไป นี่คือ หลักของการปฏิบัติ เพราะฉะนั้นต่อไปนี้จะเรียนอยู่ใน ภายในนี้ สักวันหนึ่งต้องเจอจิต แต่ว่าจิตอยู่ใน ภายใน แล้วจิตอยู่ ตรงไหนของกาย เริ่มหาแล้วว่าจิตอยู่ตรงไหนในร่างกาย จิตอยู่ที่ผมหรือ สงจิต ทำสมาธิดูไปที่ผม ผมสลายตัวไป ไม่เห็นจิตโผล่ขึ้นมาเลย หรืออยู่ที่ขน ดูขนคิ้ว ขนตา ดูลง ไปสลายไป ไม่เห็นมีจิตเลย อยู่ในเล็บ ในฟัน ในหนัง ใน เนื้อ ในเอ็น ในกระดูก ถ้าอยู่ในร่างกาย จากหัวถึงเท้า เท้าถึงหัว ไส้ขึ้นไล่ลง ไส้ขึ้นไล่ลง ดูในร่างกายที่ละส่วนๆ ไม่เห็นจิต จิตอยู่ในกาย แต่ไม่อยู่ตรงไหนของกาย แปล ออกไหม จิตอยู่ในร่างกาย แต่ไม่ได้อยู่ตรงไหนในร่างกาย ฟังยาก มันอยู่ตรงไหน ซี้ไม่ถูก มันอยู่ในนี้ แต่ไม่รู้มันอยู่ ตรงไหน จิตไม่ใช่ร่างกาย หลวงปู่บอกให้ดูจิต อย่างนั้นเราทั้งกายเลย ภายในนี้ ของทั้ง ดูไปๆ มันแยก สลายออกไปๆ หรือว่าจิตคือความรู้สึกสุขทุกข์ ตอนนั้นยังไม่รู้เลยว่าจิตคืออะไร จิตคือความรู้สึกสุขรู้สึกทุกข์หรือ ทำสมาธิทันที นี่ขนลุก เลยเห็นไหม พอทำสมาธิปั๊บ จิตมีปิติ มีความสุขทันทีเพราะฝึกไว้ชำนาญแล้ว จิตมีความสุขขึ้นมา เราดูไปที่ ความสุข ความสุขก็ดับ ไม่เห็นมีจิตโผล่ขึ้นมาเลย จิตไม่ใช่ ความสุข จิตไม่ได้อยู่ในความสุขคิดอย่างนี้ ความสุขมีอยู่ เรารู้ ความสุขดับไปแล้ว ไม่เห็นจิตโผล่ขึ้นมาเลย ถ้ามัน อยู่ด้วยกัน ความสุขหายไป จิตควรจะโผล่ขึ้นมา หรือจิตอยู่ในความทุกข์ คราวนี้นั่งไม่กระตุก กระตัก นั่งสมาธิให้ทุกข์ไม่เป็น ไม่เหมือนพวกเรานั่ง สมาธิให้สุขไม่ค่อยเป็น นั่งแล้ว

ทุกอย่างเดียว ของ หลวงพ่อเลยต้องใช้ร่างกาย นั่งนิ่งๆ ไม่กระดุกกระดิก นั่งไปเรื่อยๆ ไม่เคลื่อนไหว แล้วมันจะเริ่มปวดเมื่อย เราก็ดูไปที่ความเจ็บปวด ดูไป ๆ นาน ความปวดนั้นก็ดับ มันดับลงไป เพราะความปวดก็ไม่เที่ยงเหมือนกัน ไม่มี จิตอยู่ในความทุกข์ พบว่าไม่มีจิตอยู่ในความทุกข์ แล้ว จิตอยู่ที่ไหน รู้แต่ว่าอยู่ในนี้ แต่ไม่ใช้ร่างกายไม่ใช้ความ สุขทุกข์ มันคืออะไร ทำไมเราไม่เจอจิต หรือว่าจิตคือ ความคิด ค่อยๆ หาไป คราวนี้หลวงพ่ोजงใจคิด คิดอะไร ดี คิด บทสวดมนต์ดีกว่า “พุทโธ สุสุทโธ” กระณามะหั้นณะโว พระพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์ มีพระกรุณาตั้งห้วงมรรณพ” หลวงพ่อเป็นคนนับถือพระพุทธเจ้า สวดมนต์ก็ยังสวด ถึงพระพุทธเจ้าใจมันชอบบทนี้ ใจมันชอบบทนี้เพราะนิสัย เดิม มันเป็นโพธิสัตว์เหมือนกัน ใจมันจะมา มีกรุณาแรง พอมาได้ยินบทนี้มันสะท้อนใจ พระพุทธเจ้ามีกรุณาเยอะ พอคิด “พุทโธ สุสุทโธ” กระณามะหั้นณะโว พระพุทธเจ้า ผู้บริสุทธิ์ มีพระกรุณาตั้งห้วงมรรณพ” มันเห็นกระแส ความคิด เลื้อยขึ้นมา เลื้อยเหมือนรถไฟ ออกจากถ้ำมา เลื้อย ๆ ผุดขึ้นมาจากความว่างๆ ความว่างๆ เหมือนจะ ขึ้นมาจากกลางอก ผุดขึ้นมา “พุทโธ สุสุทโธ” พอสติไป ระลึกรู้ มันก็ดับ พอสติระลึก รู้ความคิดดับปั๊บ ผู้รู้เกิดขึ้น ทันทีเลย เพราะผู้รู้กับผู้คิดตรงข้ามกัน ถ้าเมื่อไหร่เรา มีสติรู้ทันว่าจิตคิด เมื่อนั้นจิตรู้จะเกิดขึ้น เจอจิตแล้ว ตัวนี้ได้มาตั้งแต่เด็กแล้ว แต่ตอนเด็ก ได้มาจากการนั่งสมาธิ นั่งสมาธิจิตรวมไปเหลือแต่ตัวรู้ อันเดียว แต่ตอนนี้มาใช้ในการคิด “พุทโธ สุสุทโธ” เราคิดอย่าง อื่นก็ได้ คิดอะไรก็ได้แล้วรู้ทันว่าจิตคิด จิตผู้รู้จะเกิดขึ้น จิต 2 ตัวนี้เหมือนกันเลย จากการนั่งสมาธิกับการรู้จำจิตคิด ลักษณะเดียวกัน แต่ถ้าเราผ่านสมาธิมา จิตผู้รู้ จะเด่นดวงอยู่ได้หลายวัน ถ้าเราอาศัยการรู้ทันว่าจิต ไปคิด ตัวผู้รู้จะอยู่ชั่วขณะ มันอยู่ด้วยขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะเท่านั้น อย่าดูถูกขณิกสมาธิ คนบรรลุพระอรหันต์ส่วนใหญ่ด้วยขณิกสมาธินี้เอง ปฏิบัติวิปัสสนาในขณิกสมาธินี้เอง เกือบทั้งหมดเลย พระอรหันต์ที่บรรลุมาโดยการปฏิบัติอยู่ในฌาน ทำฌาน ก่อน พอออกมาดูกายหรือว่าเจริญปัญญาในฌานอะไรนี้ มีน้อย น้อยกว่าพวกที่อยู่ในชีวิตธรรมดาอย่างพวกเรา ฉะนั้นอย่าดูถูกสมาธิชั่วขณะ ทุกวันต้องฝึก ทำ กรรมฐานสักอย่างหนึ่ง พุทโธก็ได้ หายใจก็ได้ แล้วค่อย รู้ทันเวลาจิตมันหนีไปคิด พุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธ อ้าวหนีไปคิดเรื่องอื่นแล้ว รู้ทันว่าจิตหนีไปคิด จิตผู้รู้ก็จะ เกิดขึ้น ฝึกกันแทบเป็นแทบตายกว่าจะเจอตัวนี้ พอเจอ ตัวนี้แล้วยังติดต่อไปอีก อยากรักษาตัวนี้ไว้ จะประคอง ตัวผู้รู้ไว้ จิตจะแข็งๆ ที่ๆ เป็นตัวผู้รู้ที่ติดอีกแล้ว ถูกแฉกเดียว ติดต่อไปอีกแล้ว ที่แรกไม่มีผู้รู้เพราะหลงไป พอหลงไป รู้ว่าหลงปั๊บ ผู้รู้ก็เกิด พอมีจิตผู้รู้แล้วก็เกิดโลก อยากจะรักษาจิตผู้รู้ไว้ ก็เลยไปแทรกแซงไป บังคับจิต จิตจะอึดอัด จิตจะแน่นๆ ขึ้นมา ผู้รู้มันไม่ใช่ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้รู้ผู้เฝ้าอึดอัดแล้ว

ซึ่งอธิบายได้ว่า มนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านสังคมศาสตร์ วัฒนธรรมจะมีความหมายกว้างขวางมาก กล่าวคือ วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิต (way of life) ของมนุษย์ในสังคม และแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุก ๆ อย่างรวมทั้งบรรดาผลงานทั้งมวลที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นตลอดจนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

บทวิจารณ์

สติและสมาธิที่ถูกต้อง ฉะนั้นจิตผู้รู้ยังมี 2 อย่าง ผู้รู้ที่ถูกต้อง กับ ผู้รู้ที่ผิด ผู้รู้ที่ถูกต้องจิตเบา อ่อนโยน นุ่มนวล คล่องแคล่ว ว่องไว ขยันในการเรียนรู้อารมณ์ ชื่อตรงในการรู้อารมณ์ ไม่เข้าไปแทรกแซง ผู้รู้ที่ผิด จะแข็ง แข็งที่อู้อ้อถ้าเมื่อไหร่ใจเราหนัก ใจเราแน่น ใจเราแข็ง ใจเราซึม ใจเราทื่อ นั่นผู้รู้ที่ผิด ใช้เวลานานเป็นเดือนๆ ในการฝึก จากพระที่ยังไม่ เป็นสมาธิ หลงพ้อฝึกนานกว่าจะได้จิตผู้รู้ที่ถูกต้อง เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นผู้รู้ที่ไม่ได้ หนักแน่น แข็ง ซึม ทื่อ ต้องค่อยๆ ฝึก ตัวผู้รู้ยังมีผู้รู้ผิด ผู้รู้ถูก ผู้รู้ที่ถูกต้องนั้น ธรรมชาติมากเลย ธรรมดามากเลย ธรรมดาจนรู้สึกว่ายาก มันง่ายจนยาก มันคือจิตธรรมดานี้เอง จิตของคนธรรมดา จิตของคนธรรมดาดีอย่างไร เราเป็นคน เป็น มนุษย์ มนุษย์ แปลว่า ผู้มีใจสูง เพราะฉะนั้นโดยธรรมชาติ ใจของเราดีอยู่แล้ว แต่ว่ากิเลสมันมาครอบงำ จนกระทั่ง ใจของเราแย่แย่ไป โดยเฉพาะนักปฏิบัติ ก็มีกิเลสของ นักปฏิบัติ คืออยากปฏิบัติ ก็ไปบังคับจิต จิตก็แน่นๆ ขึ้นมา เสียจิตที่ดีของมนุษย์ไป กลายเป็นจิตของอะไร ก็ไม่รู้ แข็งๆ หนักๆ แน่นๆ ซึมๆ ทื่อๆ ไป เพราะฉะนั้นกลับมาหาจิตที่เป็นธรรมชาติเดิม จิตธรรมดา จิตปกติ จิตอย่างนั้นดีที่สุด เทียบให้ฟัง จิตแบบนั้นในเด็ก ๆ มีเยอะ ผู้ใหญ่มารยาดีมาก พอคิด ยิ่งนักปฏิบัติเนี่ยมารยาดีมากที่สุด ทำเป็นว่า ฉันจะต้องเป็นคนดี ต้องเรียบร้อย ฉันจะยิ้มก็ไม่ได้ เดียวว่าโลก แค่อายิ้มก็ โน่น คนที่เราจะยิ้มด้วยไปถึง เชียงใหม่แล้ว นี่ยังยิ้มไม่เสร็จเลย อย่างนี้มันแกล้งทำไปหมด ใช้ไม่ได้ เด็ก ๆ มีจิตที่เป็นธรรมชาติ แต่เด็กไม่เคยฝึกสติ เพราะฉะนั้นไม่มีสติที่จะรู้ว่า จิตของตัวเองเป็นอย่างไร พวกเรานักปฏิบัติมีจิตที่ผิดธรรมชาติ เพราะเราไปปรุงแต่งจนแข็งแรง ทื่อๆ เรามีสติ แต่ว่าเราไม่มีสมาธิที่ถูกต้อง มันอาภัพไปคนละด้าน เด็กไม่มีสติ แต่สมาธิของ เด็กเป็นธรรมชาติธรรมดา ของเรามีสมาธิที่ผิดธรรมดา แต่ว่ามีสติ ได้อย่างหนึ่ง แล้วก็เสียอีกอย่างหนึ่งไป กว่า จะได้ทุกอย่างคืนมาได้สติที่ถูกต้อง ได้สมาธิที่ถูกต้อง คือ สัมมาสติ กับ สัมมาสมาธิ พอได้คู่นี้มาแล้วก็เจริญ ปัญญา ท้าววิปัสณากรรมฐาน สุดท้ายก็จะรู้แจ้งแทงตลอด อริยสัจ จบอริยสัจ คือ รู้แจ้งแทงตลอด อริยสัจ 4 เป็น พระอรหันต์ พันทุกข์กันตรงนั้น ฉะนั้นต้องฝึกให้ได้สติที่ถูกต้อง ฝึกให้ได้สมาธิ ที่

ถูกต้อง สติที่ถูกต้อง เกิดเอง เราสั่งให้เกิดไม่ได้ ทำกรรม ฐานสักอย่างหนึ่ง จะเป็นในสติปัฏฐาน 4 ไปดูเอา จะดูกาย ก็ได้ ดูเวทนาก็ได้ ดูจิตก็ได้ ดูรูปนามก็ได้ ไปดูเอา แล้วมี สติระลึกรู้ไปเรื่อย ๆ ดูกายก็ให้มีสติ ระลึกรู้กาย หายใจ ออก มีสติระลึกรู้กาย หายใจเข้า มีสติระลึกรู้กายยืน กาย เดิน กายนั่ง กายนอน มีสติระลึกไปเรื่อย แล้วต่อไป จิตมันจำความเคลื่อนไหวได้ พอร่างกาย ขยับเท่านั้น สติ จะเกิดเองหรือเราดูความสุข-ทุกข์ ความสุข-ทุกข์ในใจ เดียว ก็สุข เดียวก็ทุกข์ เดียวก็เฉย ดูไปเรื่อย ๆ อย่างนี้เรียกว่า เวทนานุสัสนา ความสุข ความทุกข์ ความเฉยๆ ในใจ แนะนำให้ดูในใจ พวกเราไม่ได้ทรงฌาน ถ้าไม่ได้ทรงฌาน ไปดูเวทนาในกายนี้ทนไม่ไหว มัน ทรมานมาก เจ็บปวด มาก เพราะฉะนั้นดูเวทนาในใจ สุข ทุกข์ หรือเฉย 3 อัน นี่หมุนอยู่ทั้งวัน ฝ้ารู้ฝ้าดูไป ต่อไปพอใจมันสุขขึ้นมา สติจะเกิดเอง สติเกิดจากจิตจำสภาวะได้แม่น จิตจำ สภาวะได้แม่น เพราะดูสภาวะบ่อย ๆ อย่างเราดูกาย บ่อย ๆ พอร่างกายเคลื่อนไหว สติก็เกิด เอง เราดูเวทนา ความสุขทุกข์บ่อย ๆ พอความสุขทุกข์เกิด สติจะเกิดเอง หรือเราดูจิตที่เป็น กุศล-อกุศล จิตกุศลส่วนใหญ่ ไม่ค่อยมีหรอก วันหนึ่งๆ จิตอกุศลนี้เยอะมากเลย คนไหน ขี้โลก เอาจิตโลกทำกรรมฐาน เดียวก็อยาก ๆ คอยรู้ทัน ไป ต่อไปพอเกิดความอยากปั๊บ สติจะระลึก เอง สติจะ เกิดขึ้นเองอัตโนมัติ เพราะจิตจำสภาวะได้ อย่างเรา ดูความอยากซ้ำ ๆ ไปเรื่อย พอ ความอยากเกิด สติและสมาธิจะเกิดเอง

จุดเด่น สติและสมาธิที่ถูกต้อง ด้านรูปแบบของหนังสือเป็น แบบใช้เรียนเพื่อศึกษา สะดวกกับการอ่าน สารบัญของหนังสือ มีความชัดเจนในแต่ละบท รูปแบบของตัวหนังสือ อ่าน ง่าย มีภาพประกอบอย่างสวยงาม ทำให้ผ่อนคลายในการอ่านแบบสบายๆ ไม่เครียด ผู้เขียนได้ นำเอาชื่อเรื่องทางสติและสมาธิที่ถูกต้องมานำเสนอเป็นบทแรกความเบื้องต้นเกี่ยวกับสติและ สมาธิที่ถูกต้อง เอกลักษณะของชาติซึ่งพบได้ในศิลปะไทยทุกสาขาทั้งจิตรกรรมประติมากรรม และสถาปัตยกรรม รวมทั้งวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ทั้งหลายและความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนของ คนไทยซึ่งเหลือนับวรรณกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนดนตรีประเภทต่าง ๆ ศิลปกรรมทั้งหลายและ ดนตรีเหล่านี้ส่วนมากเป็นของเกิดในพระพุทธศาสนา และสติและสมาธิที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นหัวใจ ของหนังสือเล่มนี้ การวางรูปแบบนำ เสนอจากง่ายไปหายาก จะเห็นได้จาก นำเอาเรื่องของสติ และสมาธิที่ถูกต้องและความสุขจากการมีสติและสมาธิที่ถูกต้องแต่ละท้องถิ่นมาเขียนในบท แรก ๆ แล้ว แทรกหลักธรรม สติและสมาธิที่ถูกต้องในบทหลัง หนังสือเล่มนี้ ได้อธิบาย ประเด็นสำคัญของแต่ละเรื่องให้เห็นเป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวันได้ จึงกล่าวว่า หนังสือเล่มนี้มีรูปแบบ ที่มีความชัดเจนมากในเรื่องของสติและสมาธิที่ถูกต้องดีมาก

จุดด้อย จุดที่เห็นควรนำเสนอ ควรศึกษาในประเด็น การเปรียบเทียบคนและสติ และสมาธิที่ถูกต้องในกลุ่มอื่นที่มียังขาดการใช้สติและสมาธิในการทำงานที่ต่างกันอย่างออกไป หรือแตกต่างกัน การนำหลักการและวิธีการไปปรับใช้ ได้ผลแตกต่างกันอย่างไร การเปรียบเทียบระหว่างคนที่มีสติและสมาธิที่ถูกต้อง และคนที่ขาดสติและสมาธิที่ถูกต้อง มีความ ต่างกันควรวิเคราะห์ จากสภาวะแวดล้อมและประสบการณ์การทำทางด้านศิลปะ การวิเคราะห์ผลของผู้ถือวัฒนธรรมและการทำงานที่ให้ผล ตอบแทนในบั้นปลายชีวิตเป็นอย่างไรในการสืบต่อทางด้านวัฒนธรรมของคนในยุคปัจจุบันมากนักองเพียงใด ของผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและผู้พิการจะมีผล แตกต่างกันอย่างใด และเพิ่มเติมรูปภาพประกอบ ในบางบทได้ดียังไรบ้าง เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจในเรื่องสติและสมาธิที่ถูกต้องให้มากยิ่งขึ้นที่เริ่มอ่านหนังสือ สติและสมาธิที่ถูกต้องได้เห็นภาพที่ประกอบเรื่อง มีความ เข้าใจประเด็นต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่กล่าวถึงเรื่อง ของสติและสมาธิที่ถูกต้อง อย่างมีหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ซึ่งจะต้องมีคัมภีร์หรือพระสูตรในพระไตรปิฎกเป็นชุมทรัพย์ทางภูมิปัญญาของมนุษย์สติและสมาธิที่ถูกต้อง คือ มีความ รักหรือความพอใจในงานนั้น มีความขยันหมั่น เพียร การเอาใจใส่ดูแลและหมั่นไตร่ตรองพิจารณา ทบทวนอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังสอนให้มองเห็น คุณค่าของการทำงาน งานนั้นก็จะเป็นเรื่อง สนุกและมีคุณภาพ เพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน เป็นการเผยแผ่คำสอนธรรม สร้างความเข้าใจที่ ถูกต้อง และให้หลักแนวทางในการใช้ชีวิตในสังคม ปัจจุบัน ซึ่งมีการตีพิมพ์หนังสือถึง 1 ครั้ง อันจะ เป็นการรับรองการันตีเป็น อย่างดีของเนื้อหา ประกอบกับผู้เขียนที่มีความรู้ครบถ้วน ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธในทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นรูปแบบของสติและสมาธิที่ถูกต้องโดยแท้ ผู้เขียน ใช้ประสบการณ์ที่เป็นอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญหลาย ด้าน เป็นนักวิชาการ นักบรรยายธรรมะ นักเขียน นักพูด และนักปฏิบัติธรรม ที่ทำให้เรื่องที่ยากแก่ การเข้าใจให้เป็นเรื่องง่าย เข้าใจอย่างชัดเจนหายข้อสงสัยในทุกประเด็นทางภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนาของมนุษยชาติได้ที่ต้องมีสติและสมาธิที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตได้

สรุป

สติและสมาธิที่ถูกต้อง หมายถึงปัญญาเกิดอย่างไร ปัญญาเกิดตรงที่ มันจะ เห็นความจริงว่า จิตรู้ก็ไม่เที่ยง จิตหลงไป ไหลไป ก็ไม่ เที่ยง จิตรู้ก็รักษาไว้ไม่ได้ จิตไหลไปก็ห้ามไม่ได้ นี่คือ อนัตตา เห็นอนิจจัง เห็นอนัตตา เพราะฉะนั้นเรามีสติรู้ทันจิตที่เคลื่อนไปเรื่อย ๆ อย่าเคลื่อนตามมันไป ถ้าเคลื่อนตามมันไป เสรีจเลย เหมือนหลงพ่อดอนเด็ก ๆ มันสว่างไปแสงไปถึงไหน ใจ เราก็ไปถึงนั่นเลย เทียบร้อนเร่ไปเรื่อย เป็นเจ้าไม่มีศาลเข้าชั้นเจ้าไม่มีศาลจริง ๆ จิตเรานี้มันระดับเทพเลย จิตเรา ดี มีสมาธิ แต่ว่าไม่มีวิมานอยู่กับเขาหรอก ไปดู เห็นแต่ ศาลของคนอื่น ศาลเราไม่มี ร้อนร่อย่างนั้นไม่เอา ใช้ ไม่ได้ ให้จิตอยู่กับตัวเอง หายใจไปก็ได้ พุทโธไปก็ได้ เดินจงกรมไปก็ได้ อย่างเดินจงกรมอยู่นี้ จิตไหลไป พังเพ้าก็รู้ จิตพังร่างกาย ทั้งร่างกายก็รู้ จิตหนีไปคิดก็รู้ ฝึกอย่างนี้ ฝึกมาก ๆ กรรมฐานอย่างหนึ่ง ที่เรานัด ทำแล้วสบายใจ มีความสุข เอาอันนั้น ถ้าอันไหนทำแล้วสบายใจมี ความสุข เราจะได้สมาธิง่าย ถ้าอันไหนทำแล้วเครียดสมาธิจะไม่เกิด สมาธิเกิดจากมีความสุข ความสุข เป็นเหตุใกล้ให้เกิดสมาธิ การจำสภาวะได้แม่นยำ เป็น เหตุใกล้ให้เกิดสติ สมาธิที่ถูกต้อง เป็นเหตุใกล้ให้เกิด ปัญญา มันสัมพันธ์กัน ทุกอย่างมีเหตุทั้งหมด อยากมีสติ ต้องทำเหตุ ของสติ อยากได้สมาธิที่ถูกต้อง ต้องทำเหตุของสมาธิ ที่ถูกต้อง อยากได้ปัญญา ต้องทำเหตุของปัญญา อยาก ได้สติ อะไรเป็นเหตุให้เกิดสติ การที่จิตจำสภาวะได้แม่นยำ ทำให้เกิดสติ ฉะนั้นหัดดูสภาวะไปเรื่อย ร่างกายหายใจ ออกรู้สึก หายใจเข้ารู้สึก ยืน เดิน นั่ง นอน รู้สึก สุข ทุกข์ ดี ชั่ว รู้สึก คอยรู้ไป อันใดอันหนึ่งที่เรานัด ที่สุด ดูแล้ว สบายใจ แล้วสติจะเกิดเอง แล้วก็รู้ทันจิตที่เคลื่อนไป รู้ไปสบายๆ รู้ไปอย่าง มีความสุข ถ้ามีความสุขอย่างเดียว สมาธิชนิดสงบ จะเกิดขึ้น แต่ถ้ารู้ทันจิตที่เคลื่อน สมาธิชนิดตั้งมั่นจะเกิด ขึ้น สมาธิมี ๒ อัน สมาธิที่จิตสงบอยู่ในอารมณ์อันเดียว กับสมาธิที่จิตตั้งมั่นในการรู้อารมณ์ ถ้าเรามีความสุข อยู่ กับพุทโธ จิตจะสงบอยู่กับพุทโธ ถ้าเรามีความสุข อยู่กับการหายใจ จิตจะสงบอยู่กับลมหายใจ ได้อารมณ์ฌาน ขณิก จิตเป็นหนึ่ง อารมณ์เป็นหนึ่ง แต่ถ้าเราทำกรรมฐานอย่างหนึ่ง จิตเคลื่อนเรารู้ จิตเคลื่อนเรารู้ จิตจะตั้งมั่น โดยที่ไม่ได้เจตนา เราจะได้ ลักษณะอุปนิชฌาน ขึ้นมา สมาธิชนิดตั้งมั่น เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จิตเป็นหนึ่ง อารมณ์เป็นแสน เป็นล้านเลย อารมณ์นี้เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง จิตเป็น คนดู ไม่เหมือนสมาธิชนิดสงบ จิตเป็นหนึ่ง แล้วก็อารมณ์ เป็นหนึ่ง หนึ่งต่อหนึ่ง ถ้าสมาธิที่ใช้ทำวิปัสสนา นี้ จิตเป็น หนึ่ง อารมณ์นี้เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จิต เป็นคนดู สมาธิที่ถูกต้อง คือสมาธิที่จิตตั้งมั่น เป็นคนดูนี่ละ เป็นเหตุใกล้ให้เกิดปัญญา ถึงต้องจำจี้จี้ไขให้ฝึก สมาธิให้ถูก สมาธิถูกแล้วการเจริญ

ปัญญารู้จักสิ่งเดียว เลย ใช้เวลาไม่มาก ทุกอย่างมีเหตุมีผลทั้งสิ้น ทำไมสอนอย่างนี้ ทำไมจำจี้จำไขให้มีสติ ขาดสติตัวเดียวนี้ ศีล สมาธิ ปัญญาหาย หหมดเลย แล้วทำไมต้องสอนให้ทำกรรมฐานอย่างหนึ่ง จะให้เห็นสภาวะบ่อยๆ จิตจำสภาวะแม่น สติจะได้เกิดบ่อย แล้วทำไมสอนให้คอยรู้ทันเวลาจิตไหลไป เพื่อสมาธิ ขนินตังมันจะได้เกิด พอเรามีสมาธิขนินตังมัน มีศีลอันดีไม่ต่างพร้อย มีสมาธิตังมัน มีสติระลึกรู้ความเปลี่ยนแปลงของรูปนามกายใจ ปัญญาที่จะเกิดอาศัยสติกับ สมาธิที่ถูกต้อง ทำให้มากเรียกว่า สัมมาวายามะ ตัว ปัญญาที่แท้จริงคือ สัมมาทิฐิ ก็จะเกิดขึ้น การบรรลุพระอรหันต์ ไม่ได้อะไรมา ไม่เสียอะไร ไป ถึงเป็นพระอรหันต์ ไม่ใช่ได้อะไรมา ไม่ได้เสียอะไรไป สิ่งที่ได้มา มีอันเดียว คือ สัมมาทิฐิ สิ่งที่สูญเสียไปคือ มิจาทิฐิ เท่านั้นเอง ฉะนั้นเราจะฝึกจนเราได้สัมมาทิฐิมา สัมมาทิฐิ อาศัยการฝึกจิตใจของเรา มีความเพียร มีสติระลึกรู้ รูปนามไปด้วยจิตที่ตังมันและเป็นกลาง สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ หลวงพ่อแปลออกมาเป็นภาษา พูดที่สอนพวกเรา “ให้มีสติ รู้กายรู้ใจ ตามความเป็นจริง ด้วยจิต ที่ตังมันและเป็นกลาง” ด้วยจิตที่ตังมันและเป็นกลาง คือตัวสัมมาสมาธิ มีสติระลึกรู้รูปนามกายใจ ไปรู้ของอื่น ใช้ไม่ได้ ให้มีสติ รู้กายรู้ใจตามความเป็นจริง ด้วยจิตที่ตังมันและเป็น กลาง ดูให้มาก ทำให้มาก เจริญให้มาก แล้ววันหนึ่ง อริยมรรคจะเกิดขึ้น ความรู้ถูก ความเข้าใจถูกจะเกิดขึ้น ถ้ารู้แจ้งแทงตลอด สูงสุดก็คือรู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 เมื่อไรรู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 เมื่อนั้นจะข้ามวิภวภูมิกันตรงนั้น พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในขณะนั้นเลย トラบใดที่ไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ 4 ยังเวียนว่าย ตายเกิดอยู่ จบอริยสัจก็คือจบการปฏิบัติตรงนั้นแล้ว พอรู้ไหม สู้อย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีสติด้วย สู้ แบบวัวแบบควาย ไม่ไหว บางคนกรรมฐานวัฏกรรมฐาน ควายอย่างเดินจงกรมหามรุ่งหามค่ำ แต่ไม่มีสติ อันนั้น แบบวัวควายเช่ๆ ซ่าๆ ไป มีสติไว้สำคัญที่สุด มีสติ มีจิตใจตังมันกับตัวเอง เห็นความจริงเห็นความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของกาย ของใจ นี่คือหลักของการปฏิบัติ ครอบคลุมการปฏิบัติ ทั้งหมดแล้ว นอกจากนี้เป็นรายละเอียดแล้ว

ข้อเสนอแนะ

ก่อนอื่นหนังสือต้องกล่าวถึงเริ่มต้นในการพร้อมที่จะต้องให้มีสติ รู้กายรู้ใจ ตามความเป็นจริง ด้วยจิต เมื่อรับรู้จะเกิดผลอย่างไรต่อผู้ปฏิบัติ ยอมถึงความสำเร็จหรือปลอดภัยจากทุกสิ่งได้เสมอที่ตังมันและเป็นกลางด้วยจิตที่ตังมันและเป็นกลาง คือตัวสัมมาสมาธิ มีสติระลึกรู้รูปนามกายใจ ไปรู้ของอื่น ใช้ไม่ได้ ให้มีสติ รู้กายรู้ใจตามความเป็นจริง ด้วยจิตที่ตังมันและเป็น

กลาง ดูให้มาก ทำให้มาก เจริญให้มาก แล้ววันหนึ่ง อริยมรรคจะเกิดขึ้น ความรู้ถูกความเข้าใจ
ถูกจะเกิดขึ้น มีสติไว้สำคัญที่สุด มีสติ มีจิตใจตั้งมั่นกับตัวเอง ต้องบอกถึงประโยชน์ในการปฏิบัติ
และผลสำเร็จการใช้สติและสมาธิในการทำการงาน ในการเดินทางปลอดภัย จนถึงประสบ
ผลสำเร็จได้

เอกสารอ้างอิง

หจก มูลนิธิสื่อธรรม. (2561). สติและสมาธิที่ถูกต้อง เรื่อง พระธรรมเทศนา หลวงพ่อปราโมทย์
ปาโมชโช. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ปริมาพับบลิชซิงจำกัด.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทความวิจัยหนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน ฉบับที่ 4 เดือน กรกฎาคม - สิงหาคม ฉบับที่ 5 เดือน กันยายน - ตุลาคม ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300-350 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิงตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนานคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาร” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีระ และอัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)
- 5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี

ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษภา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์. / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษภา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์. / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). // ชื่อวิทยานิพนธ์. // ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา. /ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์. //(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์). //ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์. //(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ สิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อดิเทพ, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง. //(ปีที่เผยแพร่). // ชื่อเรื่อง. //เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ถัยชนก จริจจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsa.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.

ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน ในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณณนนโท (เจ้าจวนจระ) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารมานิเชษฐาราม วัดจอมมณี ได้ที่

<https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/issue/view/25> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : manichettharam@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมานิเชษฐาราม วัดจอมมณี

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมานิเชษฐาราม วัดจอมมณี หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารลัคนฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารมานิเชษฐาราม วัดจอมมณี

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300-350 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

.....(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

.....2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

.....3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

.....4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1.....(16.pt).....

2.....(16.pt).....

3.....(16.pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16.pt).....ระบุรูปแบบของการวิจัย.....ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง.....การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....การเก็บรวบรวมข้อมูล.....การวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

[illegible]

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สาระที่จะ
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300-350 คำ)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

...(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

(16 pt)

(16 pt)

[illegible]

.....(16 pt).....

[illegible]

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจารณ์หนังสือ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

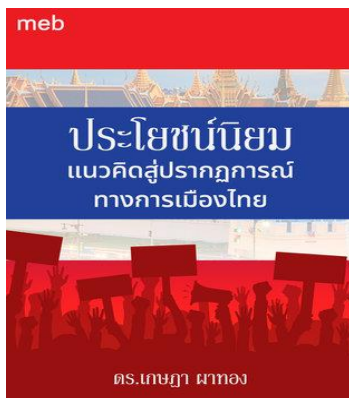
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทนำ (18 pt)

.....(16 pt)..... บริบท ความเปนมมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....(16 pt) องค์ประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมายความว่า ลักษณะ

ชนิด ประเภท วัตถุประสงค์ สาระ ประเด็น แง่คิด มุมมอง ฯลฯ

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

บทวิจารณ์ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย ที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สาระสำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พร้อมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแก้ไข การส่งเสริมและพัฒนาต่อยอด (อ้างอิงตาม)

จุดเด่น

จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

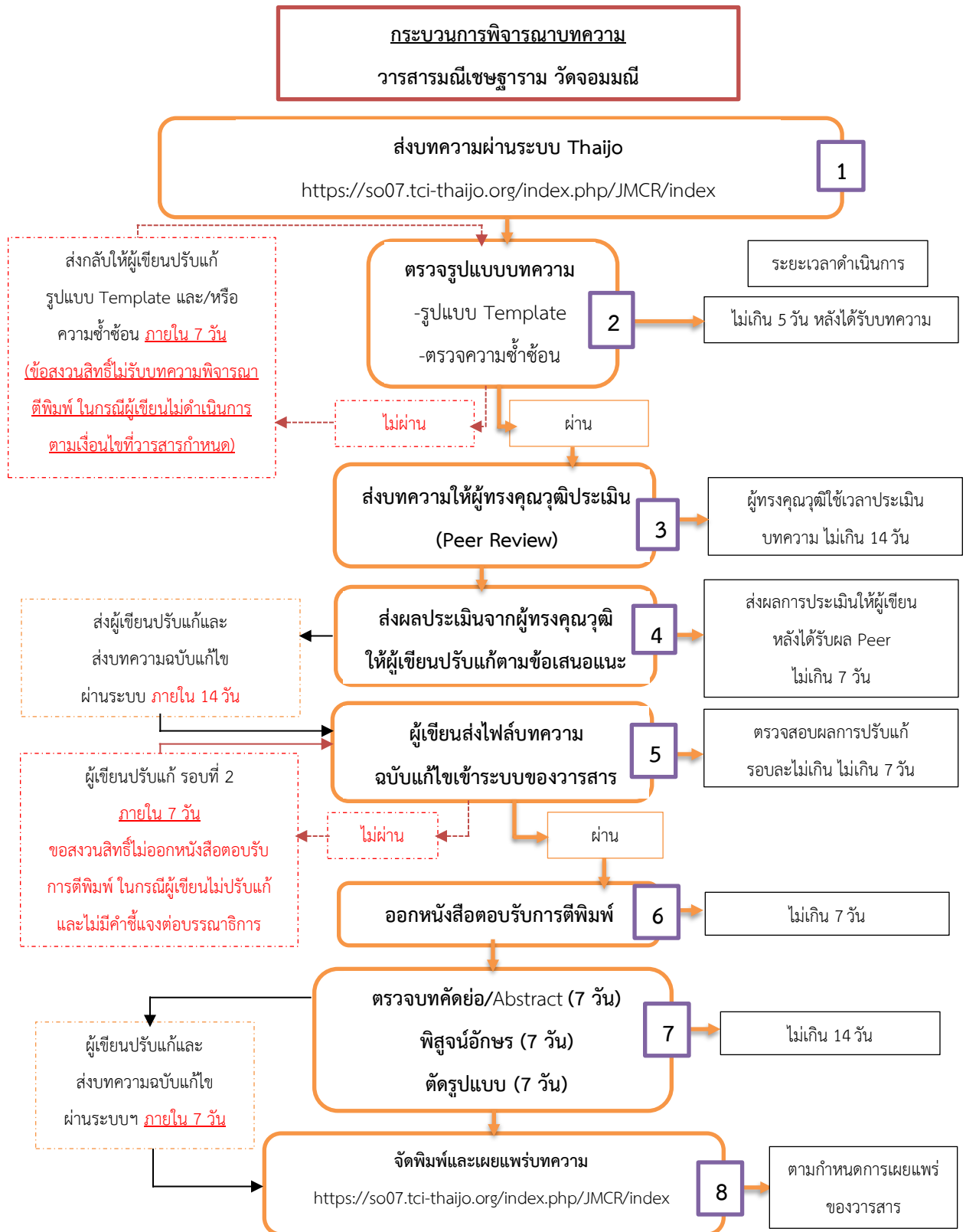
.....

.....

.....

.....

.....

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้นิพนธ์ส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้นิพนธ์บทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)